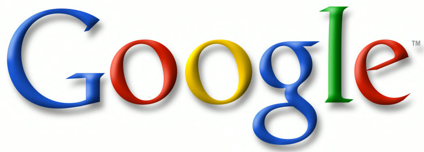






JÓKAI MÓR
ÖSSZES MŰVEI

NEMZETI KIADÁS

XLV. KÖTET

AZ ARANY EMBER. I.

BUDAPEST
RÉVAI TESTVÉREK KIADÁSA
1896

AZ

ARANY EMBER

REGÉNY

IRTA

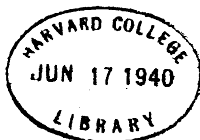
JÓKAI MÓR

I. RÉSZ

BUDAPEST

RÉVAI TESTVÉREK KIADÁSA

1896


HARVARD COLLEGE
JUN 17 1940
LIBRARY

A SZENT BORBÁLA.

A VASKAPU.

Egy hegyláncz, közepén keresztül törve, tetejéről talapjáig, négy mértföldnyi messzeségben; két oldalt hatszáz lábtól három ezerig emelkedő magas egyenes sziklafalak, közepett az ó-világ óriás folyama, az Ister: a Duna.

A ránehezülő víztömeg törte-e magának e kaput, vagy a földalatti tűz repeszté kétfelé a hegylánczot? Neptun alkotta-e ezt, vagy Volcán? vagy ketten együtt? A mű Istené! Ahoz hasonlót még a mai istenutánzó kor vaskezű emberei sem birnak alkotni.

Az egyik Isten keze nyomait hirdetik a Fruska Gora hegy-tetején elszórt tengercsigák kövületei, a Veterani-barlang ásatag tengerlakó saurusai; a másik Istenről beszélnek a bazaltok a Piatra Detonatán; a harmadikat, a vaskezű embert hirdeti a sziklába vágott hosszú padmaly-part, egy országút, melynek boltozata is van; az óriási kőhid oszlopmaradványai, az emléktábla a szikla oldalába domborműként vésve, s a meder közepébe vágott száz lábnyi széles csatorna, melyen nagyobb hajók járhatnak.

A Vaskapunak kétezer éves históriája van, s négy nemzet nyelvén nevezik azt.

Mintha egy templom közeledném felénk, melyet óriások építettek, pillérekkel, melyek kőszálak, és oszlopokkal, melyek toronymagasak, csodálatos kolossz-alakokat emelve a felmagasló párkányokra, mikben a képzelem szentek szobrait látja, s e templom csarnoka négy mért-

földnyi távolba mélyed, fordul, kanyarodik, új templomot mutat, más falcsoportokkal, más csodaalakokkal; egyik fal sima, mint a csiszolt gránit, vörös és fehér erek cikáznak végig rajta: rejtelmes Istenirás betüi; másutt rozsdavörös az egész hegylap, mintha igazán vasból volna, néhol a gránit rézsut dült rétegei mutogatják a titánok merész építkezésmódját; s az új fordulónál már egy góth templom porticusa jő elénk, hegyes toronycsúcsaival, karcsu, egymáshoz tömött bazalt pilléreivel, a kormos fal közepéből egy-egy aranysárga folt világít ki, mint a frigyláda lapja: ott a kén virágzik. Érczvirág az. De élő virággal is díszlenek a falak; párkányaikról, repedéseikben, mintha kegyeletes kezek zöld koszorui függnének alá. Azok óriási lombfák, fenyők, miknek komor tömegét az őszi dér csipte bokrok sárga és piros füzérei tarkítják.

Egyszer-egyszer megszakítja a végtelen, a szédületes kettős falazatot egy benyiló völgykebel, melyen keresztül egy rejtett, emberlaktalan paradicsomba látni. Itt a két sziklafal között mély komor árny borong, s a nappali sötétbe, mint valami tündérvilág mosolyg be a napsütötte völgy képe, vadszőlő erdejével, melynek érett apró piros bogyói szint adnak a fáknak; tarka leveleik szőnyeget vonnak rájuk. Emberlak nem látszik a völgyben, keskeny patak kavarog tisztásán végig, abból gyanutlan szarvasok isznak; a patak aztán mint egy ezüst sugár omlik alá a sziklamartról. Ezeren és ezeren elhaladnak e völgy előtt, s mindenki azt gondolja magában: vajon mi lakhatik ebben?

Aztán elmarad a völgy s ismét más templomi kép következik, a többinél még nagyobb, még rettenetesebb: a két fal száznegyven ölnyire közeledik már egymáshoz s háromezer lábnyira az éghez; az a messze kiálló szikla a tetőn a Gropa lui Petro: a szent Péter sirja, mellette kétfelől a másik két titáni kőalak két apostoltársa.

S e két fal között foly alant a kőmederben a Duna.

A nagy, fenséges folyam-ős, mely megszokta a magyar

sík lapályon ezer ölnyi mederben haladni méltóságos csenddel, partjain a belehajló fűzfákkal enyelegni, kilátogatni a szép virágos mezőkre s csendesen keleplő malmokkal beszélgetni; itt összeszorítva száznegyven ölnyi sziklagátba, hah, mily haraggal tör rajta keresztül! A kik idáig jöttek vele, nem ismernek reá. Az ősz óriás szilaj hőssé ifjul, hullámai szökellnek a sziklás meder felett, egy-egy roppant bércztömeg ül ki néhol medre közepébe, mint valami rémoltár; az óriási Babagáj, a koronás Kazán szikla; azokat fenséges haraggal ostromolja, rájuk zúdulva elől, s mély forgatagokat örvényítve mögöttük, feneketlen árkot vájva a sziklamederben; s aztán csattogva, zúgva rohan alá a kőlépcsőkön, mik egyik sziklafaltól a másikig nyulnak keresztül.

Néhol már legyőzte az útját álló torlaszt s a széttört sziklákon keresztűl ömlik tajtékozva, másutt megtorlik a kanyarodó szoros bérczfalánál s a ráhajló szikla alá ásta magát örök habjaival. Néhol szigeteket rakott le a legyőzhetlen sziklák mögé, új földalkotásokat, mik semmi régi térképen nincsenek; azokat benőtte vad fa és bokor, azok nem tartoznak semmi államhoz, sem magyarhoz, sem törökhöz, sem szerbhez; a senki országa az, adót nem fizető, urat nem ismerő, világon kivül eső, meg nem nevezett föld! másunnan meg elhordta a kikezdett szigetet bokraival, erdőivel, kunyhóival együtt, s letörülte alakjaikat a térképről.

A sziklák, a szigetek több ágra osztják a folyamot, mely Ogradina és Plaviszovicza között már óránkint tíz mértföldnyi sebességgel rohan, s a szűk folyamágakat ismerni kell a hajósnak; mert az emberi vaskéz csak egy csatornát vágott a meder sziklapadjaiban, melyen nagyobb hajók járhatnak, a parthoz közel csak apró hajók számára van út.

Az apróbb szigetek mentében, a szűkebb Dunaágak között sajátszerű emberi művek szakítják félbe a természet nagyszerű alkotását: kettős czölöpzetek erős fatörzsekből, mik V betű alakban mennek össze, nyilt öbleik-

kel vízmentének fordulva. Ezek a vizafogók. A tenger vendégei felfelé úsznak a folyón: fejüket vakartatják a vizzel, csiklandó parasytok miatt; aztán belejutnak a kelepczékbe; visszafordulni nem szokásuk, mindig előbbre haladnak a szűkülő fogdában; míg a legvégén belejutnak a «halottas kamrába», a honnan nincs menekülésük.

S e fenséges helynek hangja is oly isteni. Egy örökkétartó egyetemes zúgás, mely hasonlít a némasághoz, oly egyforma, s az Isten szavához: oly érthető. A mint az óriás folyam a kőzátonyokon végighömpölyög, a hogy a sziklafalakat korbácsolja, a hogy az örvényekben fuldokolva elmerül, a hogy a zuhatagok hanglépcsőin végigjátszik, s a hogy ez örök hullámcsattogást az örök viszhang e kettős fal között a túlvilági zene felségéig emeli, mely csupa orgona és harangszó és elhaló mennydörgés, az ember elnémul és saját szavát meghallani retteg e titáni zengés közepett. A hajósok csak jelekkel integetnek, a halászok babonás hite tiltja e helyt a szót: a veszély tudata mindenkit magában imádkozni készt.

Mert valóban, a ki itt végighalad, a míg e sötét falakat látja itt maga mellett kétfelől, mintha saját kriptája falai között evezne végig.

Kivált mikor még a hajósok félelme, a Bóra megjelen.

A kitartó hetes vihar. Ez járhatlanná teszi a Dunát a Vaskapu között.

Ha csak egy bérczfal volna, az védne ellene; de a kettő között megszoruló légnyomás oly szeszélyessé válik, mint egy nagy város utczáiban kódorgó szél: majd elől, majd hátul támad, minden kanyarodónál más irányból tör ki, egyszer-egyszer tökéletesen megszünik, aztán megint egyszerre valamely völgyzugolyból, mint lesből rohan elő, megkapja a hajót, kicsavarja a kormányt, dolgot ád minden kéznek, belerántja az egész vontató lócsapatot az alattságnál fogva a vizbe; aztán megint egyet fordul s oly sebesen tolja előre a megkapott faalkotmányt,

mintha az vízmentében úsznék; a hullám úgy porzik előtte, mint az országút, mikor végigsöpör rajta.

A templomi zengés oly itéletnapi zajjá magasodik fel ilyenkor, hogy az elmerülő halálkiáltása nem hallik ki belőle.

A SZENT BORBÁLA ÉS UTASAI.

Történetünk idejében még nem jártak a Dunán gőzhajók. Galacztól elkezdve fel a Majnacsatornáig kilenczezer ló járta a partokat, a hajók felvontatásával fáradva; a török Dunán a vitorlát is használták, a magyar Dunán nem. Azonkivül a csempészhajók egész raja járt-kelt a két ország közötti víz hátán, csupán izmos karu evezők által hajtatva. A sócsempészetnek volt ott divatja. Az állam eladta másfél forintért a török parton azt a sót, a minek az ára itthon hatodfél forint; a török partról viszszahozta azt a csempész, s eladta a magyar parton negyedfél forintért. S így aztán mindenki nyert rajta, az állam is, a csempész is, a vevő is. Ennél barátságosabb viszonyt képzelni sem lehet. Hanem a ki legkevésbbé volt megelégedve a nyereségével, az az állam volt, mely a saját védelmére a hosszú határparton végig őrházakat állított fel, azokba a közel falvak férfilakosságát állítá be, puskával, hogy a határ fölött őrködjenek. Minden falu adott határőröket, s minden falunak voltak saját csempészei. Minélfogva csak az iránt volt szükséges intézkedni, hogy a mely falu ifjai épen az őrségen vannak, annak a falunak a vénjei járjanak ugyanakkor a csempészhajókkal; a mi ismét igen szép családi vonás. Azonban az államnak még egyéb magas czéljai is voltak e szigoru határőrzéssel. A pestis meggátlása.

A rettenetes keleti pestis!

Mi ugyan meg nem tudjuk mondani, hogy mi az? és milyen az? mert hazánkban épen százötven eszten-

deje, hogy az utolsó hiu özvegyasszony felvette a pestises shawlt Zimonyban, s mire a templomba ment vele, szörnyet halt; de mivel minden esztendőben olvassuk a hirlapokból, hogy majd Syrában, majd Brussában, majd Perában kiütött a keleti pestis, el kell hinnünk, hogy az csakugyan létezik s hálával viseltetnünk a kormány iránt, a miért ajtót, ablakot elzár előtte, hogy be ne jöhessen hozzánk.

Mert minden idegen néppel való érintkezésünk valami új, eddig ismeretlen ragálylyal ajándékozott meg bennünket. Chinától kaptuk a vörhenyt, a saracénoktól a himlőt, az oroszoktól a grippét, a délamerikaiaktól a sárgalázt, s a kelet-indusoktól a cholerát; a törököktől pedig a pestist.

Azért az egész part hosszában a vis-a-vis lakozóknak csak elővigyázati rendszabályok mellett szabad és lehet egymással érintkezniök, a mi nagyon érdekessé és mulatságossá teheti rájuk nézve az életet.

S e rendszabályok igen szigoruak. Mikor Brussában kiüt a pestis, a török-szerb parton minden élő és nem élő tárgy azonnal pestisesnek nyilvánittatik hivatalosan, s a ki azokhoz hozzáér, az «kevert», az vándorol a vesztegintézetbe tíz, húsz, negyven napra. Ha egy balparti hajó vontató kötele a fordulóknál hozzáér egy jobbparti hajó köteléhez, az egész hajó személyzete «kevert», s a Duna közepén marad tíz napig; mert az egyik hajókötélről a másikra elragadhatott a pestis, s arról az egész hajószemélyzetre.

S mindez szigoru felügyelet alá esik. Minden hajón ott ül egy hivatalos organum: a «tisztító». Rettenetes személy. Kinek kötelessége mindenkire felügyelni, mihez ér hozzá, kivel érintkezik, s a ki az utazót, ha a török-szerb parton csak a köpenye szegletével érintett is egy idegent, vagy egy szőrből, gyapjuból, kenderből készült tárgyat (ezek terjesztik a pestist), azonnal kevertnek nyilatkoztatja, s mihelyt Orsovára értek, kiszakítja családja

karjai közül, s átadja a vesztegintézetnek. Ezért hívják a «tisztítónak».

S jaj a tisztítónak, ha egy ily esetet eltitkol. A legkisebb mulasztás büntetése tizenöt évi várfogság.

Hanem a csempészeken úgy látszik, hogy nem fog a pestis, mert ők nem hordanak magukkal tisztitót, s akárhogy dúl Brussában a keleti dögvész, ők éjjel-nappal közlekednek a két part között. Jó lesz feljegyezni, hogy szent Prokop a patronusuk.

Csupán a Bóra szokta megzavarni a detailüzletet, mert a Vaskapu közötti sebes árban kiveri a déli partra a hajókat, a miket csak evezők mozdítanak előre.

Igaz, hogy a vontatóval haladó hajón is lehet csempészni, s ez már en-gros üzlet; hanem ez azután többe is kerül, mint atyafiságos jó barátságba, s nem szegény embernek való. Ez már nem só. Dohány és kávé.

A Bóra bizony tisztára fujja a Dunát a hajóktól, s három-négy napra úgy helyreállítja a jó erkölcsöket s az állam iránti hűséget, hogy semmi bűnbocsánatra nincsen szükség. A hajók iparkodtak előle révbe menekülni vagy horgonyt vetni a Duna közepén, s a határőrök alhatnak nyugton, a míg ez a szél nyikorogtatja faházaik ereszeit. Hajó nem jár most.

Az ogradinai őrállomás káplárjának még is úgy tetszik, mintha reggel óta többször áthangzanék a szélzúgáson s a folyam zengésén keresztül az a sajátságos tutuló bőgés, a mit a hajóstülök két mértföldnyi messzeségre elküld, s a mi a mennydörgésből is kiválik. Valami különös visszatetsző, szomorú üvöltés az egy hosszú facsövön keresztül.

Hajó jön-e most? s vontatóinak ad jelt a tülökkel? Vagy szerencsétlenül járt a sziklák között s segélyért üvölt?

Az a hajó «jön».

Egy tíz-tizenkétezer mérős tölgyfahajó; mint látszik egészen megterhelve, mert kétoldalt párkányain végigsöpör a hullám.

Az öblös jármű egészen feketére van festve; hanem az eleje ezüstszinű s magasra felnyuló csigafejű ormányban végződik, mely szép fényes bádoggal van kiverve. A tetőzet háztető alaku, kétoldalt lefelé vezető keskeny lépcsőkkel s fenn egy lapos járdával, mely egyik kormánytól a másikig vezet. Az ormány felőli része a tetőnek végződik a kettős kabineten, mely két szobácskából áll, jobbra-balra nyiló ajtókkal. A harmadik oldala a kabinetnek két-két zöldre festett redőnyü ablakot mutat, s e két ablak közötti téren látható a martyrhalált szenvedett szent Borbála szűzi alakja életnagyságban lefestve; rózsaszinű köntösben, világoskék palástban, s delipiros főtakaróval, köröskörül arany alapon, kezében fehér liliom.

Azon a kis téren pedig, a mi a kabinet és a hajó orrát elfoglaló vastag köteltekercsek között fenmaradt, van egy két láb széles és öt láb hosszú zöldre festett deszkaláda, abban fekete föld, s ez teleültetve a legszebb dupla szegfűkkel, teljes ibolyákkal. A képet és a kis kertet vasrács fedi három láb magasan, s e rács tele van aggatva mezei virágkoszorukkal, közepén gömbölyű piros üvegben ég egy mécses, s a mellé van feltűzve egy csomó rozmarin és szentelt fűzbarka.

A hajó első részére fel van emelve az árbocz, s annak a derékkampójára van kifeszítve az alattság, a három hüvelyknyi vastag hajókötél, melynél fogva a parton hetvenkét ló igyekszik a nehéz járművet vízellenébe vontatni. Más időben felényi is elég lett volna itt, s a felső Dunán tizenkét ló is elhúzza, de itt és a szél ellen küzdve a hetvenkettőnek is sok biztatás kell.

Az a kürtölés a lóhajcsárok vezetőjének szól.

Emberhangot hiába volna most itt vesztegetni. A hajóról a partig ha elhatna is az, a sokszerű viszhang úgy összezavarja hogy ember meg nem érti.

Ellenben a tülök hangját a ló is megérti: annak a vontatott vagy megszaggatott, ijesztő vagy biztató üvöltéséből megtudja ember és állat? hogy no most sebesebben

kell menni, most lassítani a lépést, most egyszerre megállni.

Mert a hajónak változatos sorsa van e sziklacsatornában: küzdenie kell a féloldalt verő széllel, a folyam rejtélyes folyásával, saját terhével, sziklák és örvények kerülgetésével.

Két ember kezében van a sorsa. Az egyik a kormányos, a ki a timon-rudat tartja; a másik a hajóbiztos, a ki a tülökhanggal jelzi az elemek ordítása közepett a vontatók feladatát. Ha valamelyik rosszul érti a dolgát, a hajó vagy felfut valami sziklapadra, vagy belesikamlik a forgóba, vagy átverődik a túlpartra, vagy felakad valami zátonyon, s akkor el van veszve emberestül, egerestül.

Hanem ennek a két embernek az arczán nem látszik meg, hogy tudnának valamit a félelemről.

A kormányos ölnyi termetű kemény férfi volt, erősen rezes arczszinnel, a két orczáján a pirosság vékony hajszálerek szövevényében fejezte ki magát, miktől a szeme fehére is reczés volt. Hangja örökösen rekedt s csak kétféle változatot ismer: vagy erős kiabálást, vagy kopott dörmögést. Valószinüleg ez kényszeríti, hogy torkának kettős gondját viselje: előlegesen egy vastagon átpóláló veres gyapotkendővel, utólagosan a pálinkás butykossal, a mi állandó helyén van a mándlija zsebében.

A hajóbiztos egy harmincz év körüli férfi, szőke hajjal, mélázó kék szemekkel, hosszú bajuszszal és másutt simára borotvált arczczal, középszerű termet, első tekintetre gyönge alkatunak látszó; a hangja is hozzá való, csaknem nőies, mikor halkan beszél.

A kormányost Fabula Jánosnak híják; a hajóbiztos neve Timár Mihály.

A hivatalos «tisztító» a kormányos timonpadlója szélén ül, fejére húzva darócz kámzsáját; ennek csak az orrát látjuk, meg a bajuszát, mind a kettő veres. Ennek a nevét nem jegyezte fel a történelem. Jelenleg épen bagót rág.

A nehéz tölgyfaajtóhoz van kapcsolva a dereglye, abban ül hat hajóslegény, a kik ütenyre eveznek; minden nyomásnál egyszerre felugranak helyekről, két lépést felszaladnak egy zsámolyos emelvényre, akkor megkapják az evezőrudat, beleakasztják a Dunába a lapátot s aztán hanyat vetik magukat a padjaikra; a vontatón kivül ez is segíti a hajót, a hol erősebb a víznyomás.

Egy kisebb csónakforma a dereglyéhez kötve úszik.

A kettős kabinet ajtajában áll egy ötven év körüli férfi, s török dohányt szí csibukból. Keleties vonások; de inkább török, mint görög jelleggel, pedig külseje egészen görög szerbet akar mutatni, prémes kaftánjával, gömbölyű veres süvegével. A figyelmes szemlélőnek azonban fel fog tünni, hogy arczának borotvált része a többihez nézve nagyon világos, mint szokott azoknál lenni, a kik nem rég vágták le onnan a sűrű körszakállt.

Ez az úr Trikalisz Euthym név alatt van bejegyezve a hajókönyvbe, s a hajóteher tulajdonosa. A hajó maga Brazovics Athanáz, komáromi kereskedő sajátja.

A kabinet egyik ablakából végre egy fiatal leányarcz tekint ki, s ez által szomszédjává lesz szent Borbálának.

Mintha ez is szent volna.

Ez arcz nem halavány, de fehér; a márvány, a kristály önerejü fehérsége az, olyan jogos sajátja a fehér szín, mint az abyssininak a fekete, a malayinak a sárga. Semmi idegen színvegyülettől nem háborított fehérség, melyre nem idéz pirt sem a szemközt fuvó szél, sem a szemébe néző férfitekintet.

Igaz, hogy még gyermek, alig több tizenhárom évesnél; de a magas, nyulánk alak és komoly, szoborszerű arcz, tökéletes antik vonásokkal, mintha anyja a miloi Venus arczán feledte volna szemeit valaha.

Sűrű fekete haja valami érczes fénynyel bir, minő a fekete hattyu tolla. De szemei sötétkékek. Két hosszú, vékonyan rajzolt szemölde csaknem összeér homlokán; az ilyen összeérő szemöldök valami varázshatalmat kölcsö-

nöznek az arcznak. Ez a két vékony szemöld együtt mintha valami fekete aureole volna egy szent kép homlokán. A leány neve Timéa.

Ezek a szent Borbála utasai.

A hajóbiztos, mikor a tülköt leteszi a kezéből, mikor a fenékmérő ónnal megvizsgálta, hány lábnyi vizben haladnak most? időt vesz magának, hogy a szent kép rácsozatához fordulva, a leánykával beszélgessen.

Timéa csupán új-görögül ért, s a biztos azt a nyelvet is folyékonyan beszéli.

A táj szépségeit magyarázza a leánynak: az ijesztő, a borzalmas szépségeket.

A fehér arcz, a sötétkék szemek mozdulatlanul figyelnek beszédére, de nagyon figyelnek.

A biztosnak mégis úgy tetszik, mintha ezek a szemek nem ő rá figyelnének, hanem azokra a violákra, a mik szent Borbála lábai előtt illatoznak. Egyet leszakít közülök s odanyujtja a gyermeknek, hadd hallgassa közelebbről, mit beszélnek a virágok?

A kormányos látja ezt mind onnan a timon-állványról s nem tetszik neki.

— Pedig jobb volna, hadarja ráspolyzengésű hangjával, a helyett, hogy a szent elől letépi a virágokat s annak a gyermeknek adogatja, ha egy szentelt barkát meggyujtana a lámpásnál; mert ha a Jézus neki visz bennünket annak a kőbálványnak ott, a Krisztus sem ment meg bennünket. Jézus segíts!

Ezt az áldást, ha maga lett volna is, elmondta volna Fabula János; de minthogy a tisztító épen ott ült, az is hallotta s párbeszéd lett belőle.

— De hát miért kell kegyelmeteknek épen ilyen nagy viharban átkelni a Vaskapun?

— Miért hát? felelt Fabula János, megtartva azt a jó szokását, hogy a kellő meggondolás végett előbb egyet húzzon a szalmás butykosból, csak azért, mert sietős az útunk. Tíz ezer mérő tiszta buza van a hajónkon.

A Bánátban nem termett, Oláhországban meg nagy volt a termés. Azt viszszük fel Komáromig. Ma szent Mihály napja van; ha nem sietünk, itt kap bennünket a november, s odafagyunk valahol az útban.

— S hogyan hiszi azt kegyelmed, hogy novemberben befagy a Duna?

— Nem hiszem, hanem tudom. Megmondja azt a komáromi kalendárium. Nézze csak meg a szobámban: ott van felakasztva az ágyam fölé.

A tisztító még mélyebben húzta be az orrát a kámzsájába s nagyot köpött a Dunába a rágott bagótól.

— De pedig ne köpködjön a Dunába ilyenkor, mert azt a Duna nem szereti. A mit pedig a komáromi kalendárium mond, az szent. Most tíz esztendeje épen így megjövendölte, hogy novemberben beáll a fagy. Én siettem is haza a hajómmal; akkor is a szent Borbálán voltam. A többiek kinevettek. Aztán november 23-kán egyszerre beállt a hideg, fele odafagyott a hajóknak, ki Apatinnál, ki Földvárnál, akkor aztán én nevettem. — Jézus segíts! szorítsd azt a lapátot, hééééj!

A vihar ismét dühösen nekifeküdt a hajónak. A kormányos arczán kövér izzadságcseppek csorogtak végig, a mint a kormányrudat visszatartani erőködött; de nem kellett neki segítség. Megjutalmazta magát érte egy korty pálinkával, a mitől a szeme még veresebb lett.

— No csak a mellett a kőláb mellett segítsen el bennünket a Jézus! fohászkodék nagy erőködés közben. Feszítsd azt a lapátot, te gyerek! Csak ezt a követ elkerüljük szerencsésen.

— Aztán majd jön a másik.

— No meg a harmadik, meg a tizenharmadik, és mindig készen tarthatjuk a harangozópénzt a szánkban, mert minden órában hatszor esünk át a koporsó födelén.

— Hallja kegyelmed, szólal meg a tisztító, az egész rágdohány-csomaszt kivéve a szájábul, én azt hiszem, hogy ez a kegyelmetek hajója nem csupán buzát szállit.

Fabula uram oda nézett a csuklya alá, aztán vállat vont.

— Bánom is én. Ha dugáru van a hajónkon, legalább nem maradunk vesztegzárban: hamar odább mehetünk.

— Hogyan?

A kormányos a markával egy kanyarító mozdulatot tett a háta mögé, a mire aztán a tisztító nagyot röhögött. Megértette, mit jelent az?

— No most nézze kend, szólt Fabula János, a mióta itt jártam, már megint változott a vízjárás; ha most szél hosszában nem eresztem a hajót, belekerülünk ebbe az új forgóba, a mi a «szeretők sziklája» alatt támadt. Látja, hogy úszik itt a hajónk mellett ez a pokolbeli szörnyeteg folyvást. Egy öreg viza. Legalább van öt mázsás. Mikor ez a gonosz állat így versenyt úszik a hajóval, mindig valami szerencsétlenség támad. Jézus segíts! Csak olyan közel járna, hogy a szigonyt a hátába dobhatnám. Jézus segíts! Az a biztos meg egyre azzal a görög leánynyal kalatyol oda elől, a helyett, hogy a fullajtároknak tutulna. Azt a leányt is a veszedelem hozta ide. A mióta a hajómra lépett, mindig felszél fúj. Nem is lehet az valami jó. Olyan fehér, mint valami lélek, s összeérnek a szemöldökei, mint a boszorkánynak. — Timár uram, tutuljon annak a fullajtárnak, hohoó!

Timár uram pedig nem nyult a tülökhöz, hanem a fehér leánynak mesélte a sziklák és zuhatagok tündérregéit.

Mert a Vaskaputól elkezdve föl egész Clissuráig mind a két part minden sziklaormának, barlangjának, a meder minden sziklájának, szigetének, forgatagának van története, tündérregéje, népmondája vagy zsiványkalandja, mikről beszélnek a világtörténet könyvei, vagy a sziklákba vágott betük, vagy népénekesek danái, vagy a hajósok szájhagyományai. Egy kővévált könyvtár az; a sziklák nevei a kifelé fordított könyvek sarkai, a ki azokat ki tudja nyitni, egy-egy regényt olvashat belőlük.

Timár Mihály nagyon jártas volt már ebben a könyv-

tárban, sokszor megjárta az utat a rábizott hajóval a Vaskapun keresztül; minden kő és sziget ismeretes volt előtte.

Talán egyéb oka is lehetett az apró regék elbeszélésére az ismeretterjesztési vágynál? Talán az a jóakaratu törekvés vezette, hogy mikor egy gyönge szivű teremtésnek valami nagy veszélyen kell keresztülhatolni, mely még az erős férfiak edzett szivét is megremegteti, olyankor ezek, kik a borzasztóval már megbarátkoztak, az ismeretlen figyelmét a mesék világába félrecsalogassák.

A míg Timéa azt a regét hallgatta, hogyan menekült fel a hős Mirkó kedvesével, a hű Milievával a Ljubigája szikla tetejére ott a Duna közepén? hogyan védelmezte ott menedéke nyaktörő feljárását egyedül egy maga az üldöző Aszszán minden zsoldharczosa ellen? hogyan táplálta ott hosszú időn át mindkettőjüket egy kőszáli sas, mely fészkébe ott a sziklatetőn fiainak kecskegödölyéket hordott s a martalékot a szeretők megoszták: . . . . az alatt a gyermek figyelmét kikerülte a tomboló zaj, mit a rohanó hullám a félelmesen közelítő Ljubigája szikla körül támaszt; nem ért rá előre borzadni a fehér tajtékot túró hullámok felett, miket a megszorult folyam hány az örvény körül; a hajósok «kecskék»-nek híják a gyapjas hátu hullámokat.

«Pedig jobb volna, ha az orrunk elé nézegetnénk, nem hátrafelé!» dörmögé a kormányos s egyszerre nagy hangu kiáltásra erőszakolta hangját.

— Hahooó! Biztos úr! Mi jön ott ránk szemközt?

A biztos hátratekintett, a hajó orra felé fordulva, s akkor ő is meglátta azt, a mire a kormányos figyelmezteté.

A Tachtalia-szoros közepett jártak épen, a hol a Duna már csak kétszáz ölnyi széles s a legmeredekebb esést képezi. Olyan ott a folyam, mint egy zuhogó patak; csakhogy a Duna van benne.

S még azt a folyamot is két részre osztja egy nagy

sziklatömeg, melynek homloka föllül mohos és cserjés; a nyugati oldalánál megtorlik a víz s két ágra szakad, az egyik ága a szerb parthoz közel meredek sziklapadról rohan alá, a másik ágának van egy ötven öles csatorna vágva a kőgerinczbe, azon lehet föl és le közlekedni a nagyobb hajóknak. Jövőnek és menőnek itt ezen a helyen összetalálkozni nem tanácsos, mert a kikerülés sok veszedelemmel jár. Északnak számos szirtfok rejlik a víz tükre alatt, miken föl lehet akadni, délnek pedig képződik a nagy örvény, melyet a kőszigeten alul ismét összeömlő két folyamág képez, s ha az magához ragadja a hajót, nincs emberi hatalom, mely megszabadítsa.

Tehát az igen komoly veszély volt, a mit a kormányos jelzett: «mi jön ránk ott szemközt?»

Egy szemközt jövő jármű a Tachtalia-szorosban ilyen magas vízállás mellett, s ekkora szélnyomás alatt.

Timár Mihály visszakérte távcsövét Timéa kezéből, melyet az imént adott át neki, hogy jobban megláthassa rajta, hol volt az a tanya, melyből Mirkó védelmezte a szép Milievát.

A Duna nyugati kanyarodásánál látszott egy fekete tömeg a víz közepén.

Timár Mihály szemügyre vette azt messzelátójával, s aztán visszakiáltott a kormányosra:

— Egy malom!

— Akkor megvert bennünket a Jézus!

Egy dunai malom jött a sebes árban szemközt, melyet nagy vihar szakított le lánczáról; tehát előre láthatólag egy olyan jármű, melynek se kormányosa, se legénysége nincs már, azok elmenekültek róla; az pedig rohan magára hagyva bomlottul, vaktában s söpri el maga előtt sorszámra az útba akadó malmokat s kergeti zátonyra a szemközt jövő terhes hajókat, a mik nem tudnak előle elég gyorsan félreállni.

Itt pedig nincs hova félreállni. Kétfelől a Scylla és Charybdis.

Timár Mihály nem szólt semmit, visszaadta Timéának a távcsövet, utasítva őt, hogy hol láthatja meg vele legjobban a sasok fészkeit, miknek ősapja a szeretőket oly hiven táplálta; aztán hirtelen levetette a kabátját, leugrott az evező legények közé a dereglyébe, s parancsot adott nekik, hogy öten szálljanak át vele a ladikba; vegyék fel a kis horgonyt és a vékony alattságot, és aztán ereszszék el a ladikot.

Trikalisz és Timéa nem érthették szavait, mert magyarul beszélt, s ők e nyelvet nem birták. Így azt sem érthették, hogy a hajóbiztos minő rendeletet ád a kormányosnak.

— A vontató csak hadd menjen folyvást, a hajó ne térjen se jobbra, se balra!

Nehány percz mulva azonban Trikalisz már megérthette látásból is, hogy minő veszélyben forognak? Az elszabadult malom sebesen közeledett aláfelé a zugó mederben s ki lehetett venni puszta szemmel is kelepelő kereklapátját, melylyel széltében elfoglalta a járható csatornát. Ha az összecsap a terhes hajóval, egyszerre el lesz sülyesztve mind a kettő.

A ladik a hat férfival nagy erőfeszítéssel igyekezett a rohanó ár ellenében haladni. Négyen eveztek, az ötödik kormányozott, a biztos a ladik orrában állt összefont karokkal.

Mire fognak ezek mehetni? Egy ladikkal egy malom ellen. Emberi izmokkal a folyam ellen, a vihar ellen?

Ha mind Sámsonok volnának is, a hydrostatica törvénye meghiusítja erőködésüket. A mennyit fognak taszítani a malmon, annyit fognak lökni saját ladikjukon. Ha megragadják is a malmot, az fogja őket magával vinni. Olyan, mintha a pók el akarná fogni hálójával a szarvasbogarat.

A ladik azonban nem is tartotta magát a Duna közepén, hanem igyekezett a sziklasziget nyugati ormát elérni.

A folyam olyan hullámokat hányt e helyen, hogy az öt férfi el-eltünt a hullám-völgyben s a másik perczben ismét fenn libegett a szilaj habgerincz tetején, ingatva, hányatva a megbomlott ár által, mely habzott alatta, mint a forró bugyborékoló víz!

A FEHÉR MACSKA.

Az öt hajóslegény a hullámhányta ladikban tanakodott, hogy mit kellene tenni?

Az egyik azt mondta, be kell ütni fejszével a malom oldalát vízszin alatt, hogy elsülyedjen.

Ez nem menekülés. Azért a sebes ár az elsülyesztett malmot is csak neki viszi a terhes hajónak.

A másik azt mondta, bele kell fogózni csáklyákkal, s akkor aztán a ladikról adni a kormánynyal olyan irányt a malomnak, hogy az a forgóba belekerüljön.

Ez is rossz tanács, mert a forgó aztán a ladikot is magával ragadná.

Timár azt a parancsot adta a kormányosnak, hogy tartson a Perigrada sziget orma felé, melynek koronáját képezi a «szeretők sziklája».

Mikor a zuhogóhoz közel értek, fölemelte a mázsányi horgonyt s kilökte azt a vizbe, a nélkül, hogy a ladikot megingatta volna. Ekkor tünt ki, hogy vékony testalkatának szivós izmai vannak.

A horgony nagy tekercset rántott maga után a kötélből; ott mély a víz.

Akkor parancsot adott Timár a kormányosnak, hogy siessenek a malom elé.

Most már értették a szándékát. El akarja fogni a malmot a horgonynyal.

— Rossz gondolat! mondák a hajósok. Akkor épen keresztbe fog feküdni a malom a járható csatornán s

elállja a hajó útját, a kötél pedig oly hosszú, hogy vékonysága mellett hamar el fogja szakitani az a nehéz jármű.

Trikalisz Euthym, a mint a hajóról észrevette ezt a szándékát Timárnak, ijedten hajítá el kezéből a csibukot, s a hajógerinczen végigfutva, rákiálta a kormányosra, hogy vágja el a vontató kötelet, s bocsássa vissza a hajót vízmentében.

A kormányos nem értett görögül; de a kézmozdulatokból megérté, hogy mit kivánnak tőle?

Nagy nyugalommal felelt, vállát a timonrúdnak vetve:

— Nem kell mozogni; tudja Timár, mit csinál!

Trikalisz a rémület dühével rántotta ki handzsárját öve mellől, hogy maga vágja el a kötelet; hanem a kormányos akkor a háta mögé mutatott. S a mit Trikalisz Euthym ott látott, az megváltoztatta a szándékát.

Az Al-Duna felől a folyam közepén jött fel egy jármű. Mértföldnyi távolból is kiismeri a gyakorlott szem. Vitorlás árbocza van, melyen a vitorla össze van most huzva, magas hátulja, és huszonnégy evezője.

Ez török ágyunaszád.

A mint ezt meglátta Trikalisz Euthym, visszadugta a handzsárt az övébe. Az első látványtól, mely a hajó orra előtt mutatkozott, veres lett az arcza; a másodiktól elsárgult.

Odasietett Timéához.

Az a Perigrada sziklaormot nézte a távcsővel.

— Add ide a távcsövet! — szólt Euthym rémülettől rekedten.

— Ah! be kedves! monda Timéa, mikor a távcsövet átadta.

— Mi az?

— Azon a sziklán apró marmotácskák laknak s ugy játszanak egymással, mint a mókusok.

Euthym odairányzá a távcsövet az alulról jövő járműre s szemöldei még jobban összehuzódtak, arcza halálsápadt lett.

Timéa visszavette tőle a távcsövet s ujra fölkereste vele a sziklalakó marmotákat. Euthym átölelte jobb karj val a leány derekát.

— Hogy tánczolnak, hogy ugrálnak! egy kergeti a többit. Ah! be kedves.

És Timéa közel volt ahoz, hogy az az ölelő kar hirtelen felkapja a levegőbe s a hajó mellvédén keresztül behajítsa a tajtékzó hullámba.

Hanem a mit ezután a másik oldalon látott Euthym, az ismét visszaadá arczának eltünt életszinét.

Timár, a mint olyan közel jutott a malomhoz, hogy egy hajítással elérheté, egy hosszú tekercset fogott jobbjába a horgonykötélből. Annak végén volt egy vaskampó.

A kormánytalan malom jött sebesen közeledve, mint valami özönvizi szörnyeteg az áramlat közepén. Nagy lapátkereke forgott sebesen a rohanó árban s az üres garad alatt kelepelve dolgozott a pitlén őrölő korong, mintha egész moltert járatna le.

Senki sem volt a veszendőbe menő alkotmányon; csak egy fehér macska ült a pirosra festett zsindelytetőn s onnan nyávogott kétségbeesett hangon.

Timár, a malomhoz érve, hirtelen megcsóválta a feje fölött a vaskampós végü kötelet s ráhajítá a lapátkerékre.

A mint a vaskampó beleakadt az egyik lapátba, a viztől hajtott kerék elkezdte szépen felgombolyítani a horgonykötelet, s ennélfogva csendes eltérő irányt adott a malomnak a perigradai sziget felé; saját gépezetével hajtva végre azt az öngyilkos munkát, hogy a szirthez csapja magát.

— Mondtam, hogy tudja Timár, mit csinál! — dörmögé Fabula János, míg Euthym örömkitöréssel kiálta fel: «Jól van fiam!» s oly erősen megszorítá Timéa kezét, hogy az felijedt s abbahagyta a marmotákat.

— Nézd!

Timéa most már a malmot kezdte nézni. Ahhoz már

nem kellett távcső, mert a malom és hajó oly közel jöttek már egymáshoz, hogy a szűk, ötven öles csatornában alig tíz ölnyi távolság maradhatott köztük.

Épen elég, hogy a hajó sértetlenül elmehessen veszedelmes pokolgépe mellett.

Timéa nem látta sem a veszélyt, sem a megmenekülést; csupán a magára hagyott fehér macskát.

Az a nyavalyás, most, hogy egy emberlakta hajót látott maga felé közeledni, felszökött helyéből s elkezdett a tető párkányán végigszaladgálni, sirva, nyivákolva, s méregetve a tért a hajó és a malom között, ha át birná-e ugrani?

— Ah! A szegény kis czicza! szepegett Timéa. Bár csak olyan közel jönne hozzánk, hogy átjöhetne a hajónkra.

Ettől a szerencsétől ugyan megőrizte a szent Borbálát védszentje, meg az a kötél, mely egyre rövidebbre huzódva a motolláló kerék lapátain, a malmot közelebb vontatta a sziklaszigethez, s távolabb a hajó útjától.

— Szegény szép fehér czicza!

— Ne féltsd azt, gyermekem, vigasztalá őt Euthym; ha a sziklához ér a malom, majd kiszökik a partra, s ha ott marmoták laknak, elélhet úri módon.

Csak hogy a fehér czicza nem akarta meglátni a szigetet a malom tulsó oldala felől; folyvást az innenső párkányon szaladgált. Timéa integetett neki kendőjével, mikor hajójuk már szerencsésen elhaladt a megbűvölt malom mellett s kiáltozott rá majd görögül, majd a minden macskák nyelvén; «eredj! fordulj meg! ki a partra! siccz! szaladj!» de a kétségbeesett állat csak nem értette azt meg.

Abban a pillanatban aztán, a mint a hajó hátulja elhaladt a malom mellett, ezen egyet fordított a zuhogó, s ez által visszafelé tekerintve a lapátkereket, az arra felgombolyított kötél hirtelen leszakadt róla; mire az elszabadult malom vágtatva rohant előre a part melletti ártorlatban.

A fehér czicza a rémülettől tüszkölve szaladt föl a tetőgerinczre.

— Ah!

A malom pedig rohant a maga veszedelmébe.

A szikla mögött a forgó!

Egyike a legnevezetesebb örvényeknek, miket folyamóriások képeznek. Minden hajóstérképen meg van jelölve ez a hely, két egymással szemközt irányzott meghajló nyillal. Jaj a járműnek, a melyik e nyilak irányába beletéved: az óriási örvénytöltsér körül úgy habzik a vízár, mintha tüzkatlan forralná, s a rétes-alaku körforgó ölnyi mélyedéssel tünik ki a hullám közül. Ez örvény százhúsz lábnyi mélységet vájt a sziklában, s a mit e mély sírba leragad magával, azt ember nem szedi többet össze, s ha ember volt, dolga lesz vele a feltámadásnak!

Az áradat most ennek az örvénynek vitte neki az elszabadult malmot.

A míg odáig ért, fenekén törést kapott, féloldalt megmerült, a lapátkereke gerendelyével egyenesen állt az ég felé, a fehér czicza annak a végére futott fel s ott állt meg, felgörbített háttal; a forgó megkapta a deszkaalkotmányt, egy nagyot lódított rajta széles körben, az négyszer-ötször megfordult saját maga körül, recsegett, ropogott minden gerendája, s aztán eltünt a víz alatt.

A fehér czicza is.

Timéa ideges borzadálylyal takarta el arczát vékony shawljába.

Hanem a szent Borbála meg volt mentve.

A visszatérő hajósoknak mind egyenkint megszorongatta a kezeit Euthym. Timárt meg is ölelte.

Timár azt hitte, hogy talán Timéa is fog neki mondani valamit.

Timéa azt kérdezé tőle:

— Most mi lesz abból a malomból?

S rémült képpel mutatott az örvényre.

— Forgács és pozdorja.

— S a szegény cziczából?

A leány ajkai remegtek és szemeibe köny gyült.

— Annak bizony vége.

— De hisz az a malom más szegény emberé volt! szólt Timéa.

— Igaz, de nekünk a magunk hajóját s a magunk életét kellett megvédelmeznünk; különben mi sülyedünk el, s minket sodor le az örvény a mélységbe s minket hány ki majd a partra szétszaggatva.

Timéa ránézett a szemeiben ülő könyek prizmáján keresztül a férfira, a ki ezt mondá.

Egy idegen, előtte érthetetlen világba pillantott be e könyeken át:

«Hogy nekünk szabad a más szegény ember malmát az örvénynek taszítanunk azért, hogy a magunk hajóját megmentsük, s szabad egy macskát a vízbe fojtanunk azért, hogy magunk ne veszszünk a vízbe.»

Ezt ő nem akarta megérteni.

S e percztől fogva nem hallgatott Timár tündérmeséire, hanem kikerülte őt, ha meglátta.

A SALTO MORTALE EGY MAMMUTHTÓL.

De nem is volt kedve Timárnak ezuttal a mesemondáshoz; mert még jóformán ki sem fujhatta magát a halálveszélyes küzdelemtől, midőn Euthym a kezébe adta a távcsövet s mutatta neki a háta mögött, hogy hová nézzen vele.

Timár odanézett a távolban látott hajóra s azt mondá csendesen, elmorzsolgatva szájában a szót:

— Ágyúnaszád... Huszonnégy evezős... «Szaloniki» a neve.

Azután le sem tette a távcsövet, mindaddig, míg a Perigrada sziget ormai egészen el nem takarták előle azt a másik hajót.

Akkor hirtelen letette a távcsövet, s a tülköt szájához illesztve, rövid taszító hangokban először hármat, azután hatot kürtölt vele, mire a hajtsárok elkezdték lovaikat gyorsabban hajtani.

A Perigrada sziklaszigetet két ágban folyja körül a Duna. A szerb part felőli ág az, melyen a terhes hajók felfelé mehetnek a Dunán. Ez a kényelmesebb, biztosabb és olcsóbb út, mert itt még felényi vontató erővel lehet a hajót előre mozdítani. A román part mentében szintén van a parti sziklák hosszában egy oly keskeny sziklaárok vágva, hogy egy hajó épen elfér benne; de már itt ökrökkel lehet csak a hajót vontatni, s néha százhuszat is eléje fognak. A Duna másik ága a Perigrada sziget túlfelén meg egy épen keresztben álló kisebb sziget által szoríttatik össze. Ennek a neve Reszkivál. (Jelenleg ez a sziget már félig fel van vettetve; történetünk idejében még egészen megvolt.) A két sziget okozta szoroson nyílsebességgel rohan át a folyam; e szoroson felül pedig szélesen elterűlve, a két sziklafal közét mint egy nagy tó tölti be.

Csak hogy ennek a tónak nincsen tükre; az szüntelen hullámzik, s a legkeményebb télben sem fagy be soha.

Ennek a tónak a feneke tele van sziklákkal; némelyik szikla egészen el van rejtőzve a víz alá, másik több ölnyire emeli ki idomtalan torzalakját, s igyekszik megérdemleni jó vagy rossz nevét a ferdeségével.

Ott néz farkasszemet egymással a Golubacska mare és mika vadgalamblakta oduival; ott nyulik ki előre hajolva a fenyegető Rasbojnik, a Horan Mare csak a fejét emeli ki, a két vállán átzuhan a hullám; hanem a Piatra Klimyere egészen visszafordulni kényszeríti a nekirohanó árt, s egy csoport meg nem nevezett szirt árulja el magát szerte széjjel a csillámló víz által, mely rajta megtörik.

Ez a legveszélyesebb hely a világ minden hajósára nézve. Edzett tengerészek, angolok, törökök, olaszok, kik a tenger minden vészeit megszokták, remegve közelítenek e sziklameder felé még most is.

Itt ezen a helyen sülyed el a legtöbb hajó. Itt jutott tönkre a török kormány gyönyörű vas hadihajója is, a «Silistra», mely Belgrád alá volt rendelve, s mely talán egészen új korszakba rántotta volna a keleti ügyeket, ha a Reszkival sziget egy békeszerető bölcs politikus szirthegye olyan élesen ki nem vágta volna az oldalát, hogy ott maradjon.

És e veszélyes szirtfenekű tavon keresztül még is van egy átjárás, hanem azt kevés hajós ismeri, s még kevesebb merte valaha felhasználni.

Ez az átjárás arra való, hogy a szerb partról át lehessen menni terhes hajóval a romániai part sziklacsatornájába.

Ezt az utóbbi csatornát egész hosszában folytonos sziklapad zárja el a nagy Dunától, s belemenni csak Szviniczánál lehet, kijönni belőle csak Szkela Gládovánál.

Hanem a kik tudják a módját, a hol a Piatra Kalugera fölött a Duna nyugvót képez, ott azon a helyen, egy rézsut vonalon át tudnak vágni terhes hajóval a szerb csatornából a román csatornába.

Ez a salto mortale egy úszó mammuthtal.

A tülök hármat kurjant, azután hatot, a hajtsárok tudják már, mit jelent ez? a fullajtár is leszáll a lováról, van oka rá, s akkor nagy lármával, ostorpattogással kezdik üzni a lovakat. A hajó sebesen nyomul a víz ellenében.

A tülök kilenczet üvölt.

A hajtsárok ütik a lovakat egész a dühödésig, a szegény pára érti a szót s érzi az ütést, vágtat előre a megszakadásig. Öt percznyi ilyen munka több neki az egész napi húzásnál.

Most a kürt tizenkettőt bömböl. A mire ember és állat képes, előveszi most; a végső erőfeszítés az összerogyásig megy; a hajókötél, a három ujjnyi vastag alattság megfeszült már, mint a felvont kézíjj, s az a vashenger, a melyen a hajó orrán keresztül van vonva, oly forró tőle, mint a tűztől; a hajóbiztos ott áll a kötél előtt, kezében egy éles hajós-szekercze.

S mikor legsebesebben vágtat előre a hajó, a szekerczének egy csapásával ketté vágja a hajó orrán a kötelet.

A kifeszített kötél, mint valami óriás húr bőg végig a levegőben, magasan felcsapva; a vontató lovak mind rakásra esnek, a legelső lónak nyaka törik, azért szállt le róla a lovásza jó előre; a köteléről elszabadult hajó pedig egyszerre sebesen megváltoztatja irányát s orrával az északi partnak fordulva, elkezd vízellenében rézsut keresztül vágni a folyamon.

A hajósok «átvádolás»-nak nevezik ezt a merész műveletet.

A nehéz hajót akkor semmi sem hajtja; sem gőz, sem evező; a hullám is ellene jő: csak a kapott mozdulat folytonossága az, mely a túlsó partra átviszi.

Ezt a mozderőt kiszámítani, ezt arányba helyezni a távollal, az erőfogyasztó ellenerővel, bármely képzett gépésznek is becsületére válnék: a paraszt hajós megtanulta azt a tapasztalatból.

Attól a percztől fogva, a melyben Timár elvágta a hajókötelet, minden rajta levőnek az élete egyedül egy ember kezébe volt adva: a kormányoséba.

Fabula János ekkor mutatta meg, hogy mit tud.

— Segits Jézus! Uram Jézus! — dörmögé, hanem maga is hozzálátott. Eleinte a hajó sebesen vágtatott a Duna képezte tóba befelé; a kormányrúdhoz most két ember kellett, az is alig bírta a szaladásnak indult szörnyeteget fékezni.

Timár azalatt a hajó orrán állt, s a fenékmérő ónnal kémlelte a medret, félkezével a zsineget tartva, másik kezét a levegőbe emelve, s ujjaival mutogatva perczenkint a kormányosnak, hány láb víz van a hajófenék alatt még.

— Segíts, Jézus!

A kormányos úgy ismerte azokat a sziklákat, a mik mellette elmaradoztak, hogy azt is meg tudta volna becsülni, hány lábnyit áradt körülöttük a Duna a mult hét

óta? Bizton van az ő kezében a kormányrúd; és ha csak egy arasznyi mozdulatot tévesztene, ha csak egy lökést kapna a hajója, csak annyit, a mennyi annak rohamát egy perczre megakasztja, a hajó és utazói mind utána mennének a perigradai húsz öles örvénybe az eltünt malomnak, s a szép fehér gyermek is a szép fehér cziczának.

Már átfutottak szerencsésen a Reszkivál kataraktáit megelőző sekélyen is. Ez a leggonoszabb hely, a hajó futása már lassul, a mozderő hatását elfogyasztá az ellenár s a vízfenék hegyes sziklacsúcsokkal van tele.

Timéa a mellvédről kihajolva nézett alá a vízbe. Az átlátszó hullám fénytörésében oly közel látszottak a sziklatömegek, szép eleven tarka szineikkel, zöld, sárga, vörös kődarabok, mint egy óriási mozaik; közöttük fürgén eviczkélt végig egy-egy ezüstfényű hal piros úszszárnyaival. Úgy gyönyörködött ebben!

Mély hallgatásnak való jelenet volt az, mindenki tudta, hogy most temetője fölött úszik; csak az Isten irgalma őrzi, ha sírkövét meg nem találja ott alant a sok között. Csak a gyermek nem félt még semmitől.

Most egy öbölszerű sziklakör közepébe jutottak. A hajósok puskás szikláknak nevezik azokat, talán azért, mert a bennük megtörő hullám hangja hasonlít a folytonos fegyvertüzelés robajához.

Itt a fő Dunaág megtorlik s mély medenczét képez. A fenék sziklái nem veszélyesek, mert mélyen feküsznek; a zöld homályban ott a fenéken látni az óriási lomha tömegeket, mik csak néha mozdulnak meg, a tenger vendégeit, a vizákat, s látni, a mint a vizek farkasa, a mázsányi csuka szétriasztja megjelenésével a pihenő halak tarka seregét.

Timéa elbámult a viz alatt lakók játékain, olyan volt az, mint egy amphitheatrum — madártávlatból.

Egyszer aztán azon vette észre, hogy Timár megragadja karjánál fogva, elszakítja a mellvédtől s betaszítja a kajütbe, erőszakosan rácsapva az ajtót.

— Vigyázz, hahóóó! — hangzik az egész hajósnép szava egyszerre.

Timéa nem tudta, mi történt? miért bánnak vele ily durván, s a kajüt ablakához futott, hogy kinézzen rajta. Csak az történt, hogy a hajó szerencsésen áthaladt a puskás sziklák öblén is s készült a román csatornába befutni, hanem az öböl medenczéjéből, kivált nagy szél mellett, a csatornába oly sebesen ömlik át a hullám, hogy valódi zuhatagot képez, s itt a salto mortale leghalálosabb pillanata.

A mint Timéa kitekintett a kis ablakon, csak annyit látott, hogy Timár a hajó orrán áll, egy csáklyával kezében, s azután rettentő nagy harsogás támad, egy óriási hullámhegy fehér tajtékot túrva keresztülcsap a hajó orrán, odavágva az ablak üvegtábláihoz zöld kristálytömegét, mely egy perczre Timéát elvakítja. A másik perczben a mint kitekint, már nem látja a hajó orrán a biztost.

Künn nagy kiabálás van; Timéa kirohan az ajtón: ott atyjával találkozik.

— Elsülyedünk-e? kérdi tőle.

— Nem. A hajó megmenekült, hanem a biztos a vízbe esett.

Látta azt Timéa, hiszen a szeme előtt sodorta őt le a hajó orráról a hullám.

Hanem azért a szíve meg sem dobbant e szóra.

Csodálatos az!

Mikor a fehér cziczát a hullámok közé veszni látta, akkor kétségbe volt esve, akkor nem tudta könyeit visszatartóztatni, s most, mikor a hajóbiztost elnyelte a hullám, azt sem mondá rá, hogy «szegény!».

Igen, mert a fehér czicza oly keservesen könyörgött mindenkinek, az az ember pedig úgy daczolt mindenkivel! Aztán a fehér czicza egy kedves kis szeretni való állat volt, a hajóbiztos pedig egy csúf férfi. És mert elvégre a szegény kis fehér czicza nem tudott magán segíteni, a hajó-

biztos pedig erős, ügyes ember, bizonyosan kiszabadítja magát a bajból: hiszen azért férfi.

A hajó az utolsó salto mortale után meg volt mentve, s biztos helyen úszott a csatornában; a legénység csáklyákkal futott a dereglyéhez, az eltünt biztost keresni. Euthym magasra emelt erszényét mutogatá nekik jutalmul, ha Timárt megszabadítják. «Száz arany jutalma annak, a ki élve felhozza a vízből!»

— Csak tartsa ön meg a száz aranyát, uram! — hangzék a hajó túlsó oldalán a keresett férfi szava. — Itt vagyok magamtól is.

Ő a hajó hátulján a horgonykötélen felkapaszkodott a vízből. Nem kell azt félteni: nem vesz az el olyan könnyen.

S azzal, mintha semmi sem történt volna, hozzákezdett a rendelkezéshez.

— Le kell ereszteni a vasmacskát.

A három mázsás horgonyt elbocsáták a vízbe, s arra a hajó a csatorna közepén megállt, a Duna felől a sziklák által teljesen eltakarva.

— S most ki a ladikkal a partra! — parancsolá Timár három legénynek.

— Váltson ön száraz öltönyt! — tanácsolá neki Euthym.

— Nagy pazarlás volna! — mondá Timár. — Még ma többször is lesz ilyen keresztelő. Legalább már most vízmentes vagyok. Sietnünk kell.

Ez utóbbi szót súgva ejté Euthymhoz.

Annak helyeslően villantak a szemei.

S a hajóbiztos sietve szökött a ladikba, maga kormányzott, hogy gyorsabban jussanak a révházig, a hol a vontatókat lehet találni, ott nagyhamar összetoborzott nyolczvan igás barmot, a hajón ezalatt felvonták az új alattságot, az ökröket hozzá kötötték: nem telt bele másfél óra, hogy a szent Borbála folytatta az útját a Vaskapun keresztűl, még pedig az ellenkező part menetében, mint a melyben megkezdé.

Mire Timár visszatért a hajóra, minden öltöny meg volt a testén száradva a nagy fáradságtól.

A hajó meg volt mentve, talán kétszer is megmentve, s vele együtt az egész hajóteher, Euthym és Timéa. Bizony Timár menté meg őket.

Pedig hát mi köze neki ezekhez? Miért így törnie magát? Hisz ő csak egy biztos a hajón, csak egy «schreiber,» a kinek évi fizetése jár, elég szűken, s a kire nézve mindegy, akár búzával van tele a hajó, akár csempészett dohánynyal, akár igazgyöngygyel: az ő díja csak egy marad.

Ilyenformát gondolt magában a «tisztító» is, mikor a román csatornába érve, ujra megkezdé a beszélgetést a kormányossal, a mire egy darab ideig nem volt jó idő.

— Vallja meg kegyelmed, hogy soha sem voltunk közelebb ahoz, hogy együtt valamennyien a pokolra menjünk, mint a mai napon.

— A mi igaz, az igaz! — felelt rá Fabula János.

— De hát mi szükségünk volt nekünk megkisérlenünk, hogy vajjon szent Mihály napján bele fullad-e az ember a vízbe?

— Hm! monda Fabula János, s egy rövidet szítt a butykosból. — Mi lénungja van kendnek egy napra?

— Húsz krajczár! — felelt a tisztító.

— Hát az ördög hozta kendet ide húsz krajczárért meghalni! Én nem híttam kendet ide. Nekem egy forintom van egy napra, meg a szabad koszt. Nekem negyven krajczárral több okom van a nyakamat koczkáztatni, mint kendnek. Hát mi baja már most?

A tisztító a fejét csóválta s aztán letolta a sipkájáról a csuklyát, hogy jobban érthetővé tegye magát.

— Hallja kegyelmed, én azt hiszem, hogy ezt a kegyelmetek hajóját az a török hajó, a mi ott a hátunk mögött jön, üldözőbe fogta, s most a szent Borbála az elől menekül.

— Hm! A kormányos nagyot dörmögött, s egyszerre úgy berekedt, hogy nem tudott hangot adni.

— Noh! Nekem semmi közöm hozzá, — szólt vállvonva a tisztító, — én osztrák granicsár vagyok; semmi dolgom a törökökkel, hanem a mit tudok, azt tudom.

— No hát tudja meg kend, a mit még nem tud! — mondá Fabula János. — Persze, hogy üldöz bennünket az a török hajó, persze, hogy az elől vesztettünk most útat, mert hát az a baj van, hogy ezt a fehérképű leányt ott ni, el akarták vinni a szultán háremébe; aztán az apja nem engedte, inkább elszökött vele Törökországból, s most az a dolgunk, hogy mentűl előbb magyar földre léphessünk, a hol nem üldözheti őket többé a szultán. No már most tud kend mindent, hát ne kérdezzen kend többet, hanem menjen oda a szent Borbála dicsőséges szent képe elé, s ha a hullám el találta előtte oltani a lámpást, gyujtsa meg kend ujra, s ne felejtsen el kend három szentelt barkát megégetni előtte, ha igazhitű katholikus ember kend.

A tisztító felczihelődött s előkeresgélte a tűzszerszámát, lassú hangon dörmögve a kormányoshoz:

— Én csak igazhitű katholikus ember vagyok, de kendről azt beszélik, hogy csak a hajón pápista, a mint a száraz földre lép, mindjárt kálvinista, mikor a vizen van, akkor imádkozik, de alig várhatja, hogy a mint a szárazra lép, kikáromkodhassa magát. Aztán meg azt is mondják, hogy a kend neve Fabula János, s hogy Fabula deákul azt jelenti, hogy mese. Hanem azért elhiszek mindent, a mit kendtől hallottam, csak ne haragudjék.

— Azt bölcsen teszi. — Már most hát csak menjen, s addig ide ne jöjjön, a míg nem hívom.

— — — — — — — — — — — —

A huszonnégy evezősnek három óráig tartott feljönni arról a pontról, a hol a szent Borbáláról legelébb meglátták, a perigradai szigetig, a hol a Duna két ágra válik. Ennek a szigetnek a sziklatömegei eltakarták előle az egész Dunaöblöt, az ágyúnaszádról nem lehetett látni, mi történt a sziklák mögött.

A szigeten alul már találkozott a naszád egyes úszó hajóroncsokkal, miket az örvény sodra felhányt a víz szinére. Ezek az elmerült malom töredékei voltak. Nem lehetett már felismerni, hogy malomhoz tartoztak-e, vagy hajóhoz.

A mint a Perigradát elhagyta az ágyúnaszád, a Duna előtte állt másfél mértföldnyi hosszuságban, végig lehetett rajta tekinteni.

Egyetlenegy terhes hajó sem látszott sem a folyamon, sem a parthoz kötve. A mik a part mellett libegtek, apró halászladikok s kisszerű burdzsellák voltak.

Az ágyúnaszád még előbbre hatolt, s a Duna közepéig czirkált némely helyen, azután visszatért a parthoz. A török hajónagy a partőröktől tudakozódott az előtte haladt terhes hajó felől. Azok nem láttak semmit, odáig már nem jött a hajó.

Még feljebb haladva, utolérte a szent Borbála vontató hajtsárait. A hajónagy azokat is kérdezte.

Azok derék, jó szerbek voltak. Azok aztán jól felvilágosíták a törököt, hogy hol keresse a szent Borbála hajót.

«Elnyelte azt a perigradiai örvény, zsákostul, emberestül, ime a hajókötél is elszakadt.»

A török ágyúnaszád hagyta a szerb hajtsárokat nagy lamentálva odább vonulni, hogy ki fizeti meg már most az ő dijaikat? (Majd Orsovánál összetalálkoznak, s ők vontatják a hajót megint odább). Maga pedig visszafordult, s vízmentében ereszkedett aláfelé.

A mint ismét a perigradai sziget elé ért, a hajósok egy szál deszkát látták a hullámokon tánczolni, mely nem haladt a vízzel odább. Azt kihorgászták, a deszkához egy kötél volt akasztva vas kampónál fogva: az a deszka pedig az elsülyedt malom lapátkerekéből való volt.

A kötelet felvontatták, annak a végén meglelték a horgonyt, azt is felhúzták: annak a kereszt dorongjára be volt égetve nagy betükkel a szent Borbála neve.

Világos volt az egész catastropha. A szent Borbála vontató kötele elszakadt, azután horgonyt vetettek, az nem bírta meg a terhet, a hajó belekerült az örvénybe, s most annak a deszkái úsznak a víz színén, emberei ott hallgatnak a mély kősírban.

— Mash Allah! oda nem mehetünk utánuk.

A SZIGORÚ VIZSGÁLAT.

Két veszedelmét már kikerülte a szent Borbála, a Vaskapú szikláit s a török ágyúnaszádot; még kettő hátra volt: az egyik a Bóra, a másik az orsovai vesztegzár.

A Vaskapú öblén felül a két part sziklameredélye száz ölnyi szűk torkolatba szorítja össze az óriás folyót, a kettős fal között rohan alá a veszedelmes ár, néhol 28 lábnyi eséssel. A bérczfalak rétegekre látszanak osztva, mik sárga, vörös, zöld szinekben váltakoznak, s legfelső párkányaikon, mint bozontos zöld üstök, koronázza őket az őserdő minden fája.

Fenn, a háromezer lábnyi sziklafokon is felűl, a bérczi sasok fenségesen nyugodt körrepülése látszik a szűkre szorított égen, melynek tiszta kékje, mint egy üvegboltozat tünik fel a halotti mélységből. S a sziklák tömege odább még egyre emelkedik.

S valóban egy minden ördögöket boszantó látvány az, hogy úszik előre e szűk sziklamederben egy tehetetlen hajó, egy túlterhelt dióhéj, melynek se keze, se lába, se uszánya nincsen, mégis halad víz ellen, szél ellen, és rajta egy csoport ember, a ki eszére, kincsére, erejére, szépségére büszke.

S a Bóra sem árthat nekik itten, mert a kettős sziklafal elfogja a szelet. Könnyebb a munkája most mind a kormányosnak, mind a vontatónak.

Hanem a Bóra nem alszik!

Délután volt már az idő. A kormányos átadta a kor-

mányrudat a másodkormányosnak; ő maga letelepedett a hajó hátulján rakott tűzhely mellé; tüzet rakott s hozzá kezdett a «zsiványpecsenye» készítéséhez, a minek a tudománya az, hogy egy hosszú fanyársra egy darab marhahús, egy darab szalonna, egy darab disznóhús, s aztán megint ugyanez a sorrend, szorosan felhuzatik s mind azegyütt a szabadon lángoló tüzön forgattatik, míg megehetővé lesz.

Ekkor egyszerre elsötétült az a szűk égboltozat odafenn a két összehajlani látszó szikla között.

A Bóra nem hagyja magát kigunyolni.

Egyszerre oly fergeteget támaszt maga előtt, mely egy pillanat alatt elfogja a két bérczfal közti kék boltozatot, s éjjeli sötétség lesz idelenn a völgyben. Odafenn tolongó felhők, kétfelől sötét sziklák. Néha átczikázik a magasban a zöld fényű villám, hirtelen megdördülő s hirtelen kettészakadó csattanással, a mint a szűk sziklaverem csak egy accordot képes elfogni a szörnyű orgonahangból; egyszer aztán egyenesen lecsap a Dunába, a hajó orra előtt, iszonyú tűzsugarával pillanatra lángpokollá gyujtva fel az egész bércztemplomot, s csattanása, mint a világomlás, harsog végig a viszhangos titánfolyosón. A zápor szakad.

A hajónak pedig mégis előre kell menni.

Mennie kell, hogy az éjszaka Orsován ne találja többé.

Látni nem lehet, csak a villámlobbanásnál; a tülök szavával jelt adni nem szabad többé, mert azt nem csak a román parton hallanák meg. Hanem a furfangos ember még itt is tud segíteni magán.

A hajóbiztos kiáll a hajó orrára s elővéve a tűzkövet és aczélt, elkezd vele csiholni.

Ezt a tüzet nem olthatja ki a zápor. Ezt a záporon keresztül is meglátják a vontatók, s a hányszor szikrát vet az aczél, értik már a jelből, mit kell tenniök. A partról szintén hasonló tűzkő csiholás villanásai adnak feleletet. Ez a Vaskapu hajósainak, csempészeinek titkos távirászata. A néma nyelvet a két egymástól különzárt part népei nagy tökélyre vitték.

Timéának tetszett ez a zivatar.

Török kámzsáját fejére húzva, kinézett kajütje ablakán s megszólítá a hajóbiztost:

— Sirboltban járunk-e?

— Nem, monda Timár, hanem sír előtt. Amott az a magas kőszál, a mi a villámfénynél úgy ragyog, mint a tűzhegy, a szent Péter sírja, a Gropa lui Petro. S az a két másik kőbálvány mellette a két vénasszony.

— Miféle vénasszony?

— A népmonda szerint egy magyar meg egy oláh asszony perlekedett azon, hogy melyiknek az országához tartozik szent Péter sírja? Az apostol nem tudott tőlük aludni a sírban, s haragjában mind a kettőt kővé változtatta.

Timéa nem nevetett e tréfás adatán a népmythosnak. Hisz ő még azt sem tudta, hogy mi abban a tréfa.

— S honnan tudják, hogy az egy apostolnak a sirja? kérdezé a leány.

— Mert azon a helyen számos gyógyfű terem, a mit mindenféle betegség ellen szoktak gyüjteni s messze földre elhordják.

— Tehát apostolnak nevezik azt, a ki még a sírjában is jót tesz másokkal? kérdezé Timéa.

— «Timéa!» hangzott a kajütben Euthym parancsoló szava.

Erre a leány behúzta fejét az ablakból s becsukta a kerek redőnyt. Mire Timár ismét hátranézett, már csak a szent képet látta egyedül.

A hajó haladt, a zivatar daczára tovább.

S egyszer aztán kijutott a sötét sziklasírból.

S a mint a kettős sziklafal széttágult, a sötét boltozat is eltünt a magasból. A Bóra, a mily gyorsan hozta, oly gyorsan tova korbácsolta a barna fergeteget, s az utazók előtt egyszerre kitárult a gyönyörű Cserna-völgy. A két part hegyei szőlőkkel, gyümölcsligetekkel fedve a tetőig; az alkonynap melegitette zöld távolban fehér házak, kar-

csu tornyok, pirosra festett tetőkkel, s átlátszó kristály-esőcseppeken keresztül tündökölt a szivárvány.

A Duna megszünt félelmes lenni; méltóságos terjedelmében foglalta el ismét a megillető medret s a nyugat felé elterülő saphirkék víztükörben meglátszott az utazók előtt a szigetre épült Orsova.

...... Ez volt rájuk nézve a negyedik, ez volt a legnagyobb rém! .....

A nap lement már, mikor a szent Borbála Orsova alá megérkezett.

— Holnap még nagyobb szél lesz, mint ma volt, dörmögé a kormányos, a vörös égre tekintve.

Odafönn olyan volt az alkonyati ég, mintha lávatömegek hömpölyögnének egymáson keresztül, minden szinezeteiben a tűznek és vérnek, s a hogy közepén az izzó felhőkárpit egy helyen szétbomlott, azon keresztül a derült ég nem kéknek, hanem smaragdzöldnek látszott. Alant aztán hegy, völgy, erdő és falu mind az ég tűzfényével volt kifestve: e kinzó ragyogványnyal, mely árnyékot nem vet; közepett a Duna, mint a lángoló Phlegeton, s annak a közepén egy sziget tornyokkal és nagy tömör épületekkel, mik mind úgy izzanak, mintha csupa egyetlen olvasztó kemenczét képeznének, a min keresztül kell menni, mint a purgatoriumon, minden emberi teremtésnek, a ki a dögvészes keletről a tiszta nyugat határvonalán átlép.

De a mi e széljósló tűzfényben legbántóbban hatott az idegekre, az egy kis sárga-feketére festett csónak volt, mely a hajó felé közeledett a Szkela felől.

A Szkela az a kettős rostély, a melyen keresztül beszélhetnek, alkudhatnak, szerződhetnek egymással a Duna két partjáról egymást felkereső szomszédországi lakosok.

A szent Borbála horgonyt vetett a sziget előtt, s várta a közeledő csónakot. Abban három fegyveres ember ült; kettő szuronyos puskával; azonkívül a két evezőlegény és a kormányos.

Euthym nyugtalanul járt alá s fel azon a kis téren, a mit a kajüt eleje képez. Timár odalépett hozzá s halkan jelenté:

— A vizsgáló őrség jön.

Euthym kivonta bőrtüszőjéből selyem erszényét s abból két göngyöleget adott át Timárnak.

Mindenik göngyölegben száz-száz arany volt.

A csónak nem sokára odaért a hajóhoz, s a három fegyveres férfi átlépett a párkányra.

Az egyik a vámfelügyelő, az inspiciens, a kinek feladata a hajóterhet átvizsgálni, nincs-e közte dugáru vagy tiltott fegyverszállítmány? a másik kettő pénzügyőr, a kik fegyveres segélyül vannak s egyuttal ellenőrzik az inspicienst, hogy rendben hajtotta-e végre a vizsgálatot? a tisztító a félhivatalos kém, a ki leskelődik a két pénzügyőrre, hogy jól ellenőrizték-e az inspicienst? Amazok hárman viszont együtt a hivatalos tribunál, a kik kivallatják a tisztítót, hogy nem találta-e az utasokat valami dögvészes keveredésben?

Nagyon rendszeresen van az elintézve: egy hivatalbeli ember ellenőrzi a másikat s valamennyien egymást.

E hivatalos eljárásért rendes illetmény az inspiciens számára száz váltó krajczár, a két pénzügyőrnek egyenkint huszonöt, a tisztítónak ötven — a mi elég mérsékelt díj.

Mikor az inspiciens a hajópárkányra lép, a tisztító szemközt jő rá. Az inspiciens a fülét vakarja, a tisztító az orrát vakarja. Többet nem értekeznek egymással.

Az inspiciens ekkor a hajóbiztos felé fordul, a két pénzügyőr felplántálja szuronyait a puska végére. Még most három lépésnyire a testtől! Nem tudhatni, hogy nem ragályos-e amaz ember?

Kezdődik a kikérdezés.

— Honnan? Galaczból. — Hajótulajdonos? Brazovics Athanáz. — Hajóteherbirtokos? Trikalisz Euthym. — Igazoló papirok?

Azoknak az átadása már aztán nagyobb elővigyázattal jár.

Szenes serpenyőt hoznak elő s arra fenyő magot és ürmöt hintenek; az előmutatott papirok azon a füstön elébb megforgattatnak, azután egy vascsiptetővel az inspiciens részéről átvétetnek, jó távolról elolvastatnak és ismét visszaadatnak.

A hajópapirokra nem mondatik egyelőre semmi.

A serpenyőt elviszik, annak helyébe előhozzák a vizeskorsót.

Egy nagy cserépkanta az, akkora szájjal, hogy mindenféle ököl beleférjen.

Ez a felveendő járadék eszközlője.

Mivelhogy semmiről sem ragad el olyan könnyen a keleti pestis, mint az érczpénzről, annálfogva azt a keletről érkező hajósnak elébb bele kell tenni a vizzel telt korsóba, s a nyugati tisztaság őre onnan veszi azt ki már megtisztultan, épen úgy, a hogy a Szkelánál szükséges minden adott pénzt a vízmedenczéből kihalászni.

Timár beledugja az öklét a korsó vízbe, marokra fogva, s kihúzza szétnyilva.

Azután az inspiciens dugja bele a kezét a korsóba, s kihúzza belőle marokra szorítva, s onnan zsebébe dugja.

Oh! nem kell azt neki a tüzes ég fényénél megnézni, hogy micsoda pénz? Érzi a fogásáról, érzi a súlyáról. A vak is megismeri az aranyat. Nem mozdul az arcza.

Következnek a pénzügyőrök. Azok is kihalászszák hivatalos komolysággal a víz fenekén levő illetményt.

Most elősompolyog a tisztító. Arcza szigorú és fenyegető. Egyetlen szavától függ, hogy a hajó tíz vagy húsz napra ott maradjon a vesztegzárban minden utasával együtt. Ennek sem mutat megváltozást az arcza a korsóba menetel s a korsóból kijövetel alatt.

Ezek mind hidegvérű emberek, kiket csak az eléjük irt kötelesség érdekel.

Az inspiciens fölöttébb szigoru hangon követeli, hogy

a hajófödél bejárata előtte kinyittassék. E kivánatának elég tétetik. Bemennek hárman a hajó belsejébe; velük menni senkinek nem szabad a hajósnép közül. Mikor egyedül vannak, egymás szeme közé vigyorint a három szigorú férfi, a tisztító kinnmarad, az csak a kámzsája alatt mosolyog magának.

Egy zsákot a sok közül kioldanak, abban bizony buza van.

— «Elég konkolyos buza!» ez az észrevétele rá az inspiciensnek.

Valószínüleg a többiben is buza van- s elhihető, hogy a többi is mind olyan konkolyos.

A vizsgálatnál protokollum vétetik fel, az egyik fegyveres úrnál van a tintatartó és iróeszköz, a másiknál a jegyzőkönyv. Minden pontosan följegyeztetik. Azonkívül az inspiciens még egy czédulára ír valamit, azt összehajtja, és ostyával, hivatalos pecséttel lezárja, de czímet nem ír rá.

Azután minden zeget-zugot jól megvizsgálva, a hol nem lehet semmi gyanus tárgyra találni, ismét napvilágra kerül a három vizsgáló.

Tulajdonképen holdvilágra, mert a nap már leáldozott s a rongyos felhőkön keresztül valami ferdeképű hold világít alá, úgy tünve fel, mintha ő szaladna legjobban a lomha felhők között, el-elbujva meg kivilágítva.

Az inspiciens maga elé idézi a hajóbiztost, s kemény, hivatalos hangon tudtára adja, hogy a hajón semmi tiltott áru nem találtatott; hasonló feszes hangon szólítja fel a tisztítót, hogy nyilatkozzék a hajó egészségi ügyeiről.

A tisztító hivatalos esküjének felemlítése mellett bizonyítja, hogy a hajónak minden népe és egyéb rajtavalója tiszta.

Ekkor kiadatik a bizonyítvány a felől, hogy a papirok rendben találtattak. Egyuttal a nyugták is kiállíttatnak a felvett illetmények felől: száz krajczár az inspiciensnek, kétszer huszonöt a pénzügyőröknek, ötven a tisztítónak. Egy krajczár sem hiányzott. E nyugták beküldetnek a

hajóteher-tulajdonosnak, a ki ez idő alatt kabinetjéből elő nem jött. Épen vacsorál. Ő tőle viszont ellennyugták kivántatnak az átadott összegekről.

Nyugtából, ellennyugtából aztán megtudja a hajótulajdonos is, meg az illető szigorú férfiak is, hogy a hajóbiztos valóban annyi krajczárt adott át, a mennyi rá volt bizva; egy sem ragadt az ujjai közé.

Krajczárt hát — de aranyból!

Bizony fordult meg Timár agyában egyszer az a gondolat, hogy ha ő például abból az ötven aranyból, a mit annak a szurtos granicsárnak kell kihalászni a korsóból (sok is az annak!), csak negyvenet tenne a korsóba, hát azt soha sem tudná meg senki, hogy tizet magának tartott. Felét is bizvást megtarthatná az egész összegnek, ki ellenőrzi azt? A kiknek szánva van, még a felével is jól meg vannak — — — jutalmazva.

Hanem aztán egy másik gondolat ezt felelte rá odabenn:

— A mit te most mívelsz, az bizony vesztegetés. Nem a magadéból vesztegetsz. Trikalisz pénze fogy. Az ő érdeke parancsol. Te átadod a pénzt, s olyan ártatlan vagy benne, mint ez a vizes korsó. Hogy miért vesztegeti meg a vizsgálókat Trikalisz? te nem tudod. Dugáruval van-e rakva a hajó? vagy politikai menekült, vagy regényes kaland üldözött hőse az, a ki a siettetett szabadulásért marokkal szórja a pénzt? az nem a te gondod. Hanem ha egyetlenegy pénz ebből a kezedhez ragad, akkor részese vagy mindannak, a mi teher netán a más lelkét nyomja. Ne tarts meg belőle semmit.

Az inspiciens kiadta az engedélyt a hajónak a tovább mehetésre, minek jeléül egy fehér-vörös zászló egy fekete sassal húzatott fel a hajó árboczára.

Akkor aztán, hivatalosan el levén ismerve, hogy a keletről jött hajó egészen ragálymentes, minden vizbemártás nélkül kezet szorított az inspiciens a hajóbiztossal, s azt mondá neki:

— Ön komá omi lakos. Ismerni fogja ott a seregellátási

osztálynál működő főnököt, Kacsuka urat. Igen! Adja át neki ezt a levelet, ha hazaér. Nincs rajta a czím; az nem szükséges. Ön nem felejti el a nevét. Olyan spanyoltáncz forma neve van. Csak vigye el azt hozzá, a mint hazaér. Nem fogja ön megbánni.

És aztán nagyon kegyesen megveregette a hajóbiztos vállát, mintha az lenne örök hálára lekötelezve iránta, s azzal mind a négyen kotródtak a hajóról, visszatérve a sárga-fekete sávos csónakon a szkélához.

A szent Borbála haladhatott tovább, s ha fenekétől a padlásig minden zsákja tömve volt is sóval, kávéval, török dohánynyal, s minden utazója a hajaszálától a körmehegyéig meglepve fekete haláltól és bélpokoltól, többé senki sem tartóztatta fel őket a Dunán.

Hanem hát nem volt azon a hajón sem dugáru, sem dögvész, hanem — valami más.

Timár eltette tárczájába a czímtelen levelet s gondolta magában: vajjon mi lehet benne irva? Abba pedig az volt irva:

«Sógor! Ajánlom e levél átadóját különös figyelmedbe. Ez egy arany ember!»

A «SENKI» SZIGETE.

A szerb parton elhagyott hajtsárok vontató lovaikkal még azon éjjel átkerültek a magyar partra a szállító kompokon az elvágott vontató kötéllel együtt, útközben mindenütt azt a hirt terjesztve, hogy a kötél a vontatásban magától szakadt el a perigradai veszélyes forgónál, s a vontatott hajó mindenestül odaveszett.

Reggelre aztán hire sem volt a szent Borbálának az orsovai kikötőben! Ha történetesen a török ágyunaszád parancsnoka arra a gondolatra jött volna, hogy a Vaskapu középcsatornáján egész Orsováig fölevezzen, itt már nem találta volna, a mit keres, s Orsován túl Belgrádig

már csak a fele Duna az övé; a magyar parton nem parancsol. Az új-orsovai sziget erőssége még a töröké.

A szent Borbála éjfél után két órakor megindult Orsova alul. A szél éjfél után rendesen szünetet szokott tartani, használni kellett a kedvező időt. A legénység kettős adag pálinkát kapott, hogy jobb kedvvel dolgozzék, s Orsován felül megint hangzott a hajó-tülök melancholicus üvöltése a reggeli csendben.

A kiindulás egész csendben történt, az új-orsovai szigeterődben hangzottak a török őrszemek hosszan vont kiáltásai a sánczfalakról. A hajóstülök csak akkor adott jelt, mikor már az Allion hegy csúcsa is eltünt az új bérczóriások mögött.

A kürtszóra Timéa előjött a kabinból, hol néhány óráig aludt, s magára véve fehér burnuszát, kijött a hajó orrára, Euthymot keresni, ki egész éjjel nem feküdt le, sem a kabinba be nem ment, és a mi legkülönösebb volt, még nem is pipázott. Nem volt szabad éjjel semmi tűznek látszani a hajón, hogy az új-orsovai szigeten figyelmet ne keltsenek.

Timéa érezte, hogy valami hibáját jóvá kell tenni valaki ellenében, mert most maga szólítá meg Timárt, kérdezősködve a két part nevezetességei felől. A gyermekszív ösztöne megsugta neki, hogy ő ennek az embernek valami hálával tartozik.

A szürkület Ogradina táján találta a hajót, ott figyelmezteté Timéát a biztos a tizennyolcz századost történelmi emlékre. Traján táblája az, a meredek sziklafalba vágva, két szárnyas angyal tartja, s sarkait delfinek veszik körül, a táblán az isteni császár emberi művének emléksorai.

Timár odanyujtá Timéának a távcsövet, hogy olvassa el vele a sziklába vésett irást.

— Nem ismerem ezeket a betüket! mondá Timéa.

Azok latin betűk.

Mikor a nagy Sterbecz hegytető a szerb parton eltünik, következik ismét egy új sziklafolyosó, mely a Dunát öt-

száztíz lábnyi mederbe szorítja össze. E bérczfolyosó neve a «Kazán». Két-háromezer lábnyi meredek sziklafalak mind a két oldalon, miknek kanyarulatai opálszín ködökbe mélyednek el. Az egyik meredek fal oldalából ezer lábnyi magasról esik alá egy barlangból kilövellő patak, mint vékony ezüst sugár, mely köddé törve ér alá, mire a Dunába jut. A két sziklafal szakadatlan; csak egy helyen válik kétfelé a bércz, s az alpesi völgyborongásból e szakadékon át egy virányos táj dereng keresztül, a távolban egy karcsu, fehér toronynyal. Az ott Dubova tornya, az ott Magyarország.

Timéa le nem vette a szemeit e látványról, míg a hajó el nem haladt előtte s e bérczek megint összecsukódtak a szép táj fölött s ismét az alpesek árnya takarta be a mély szakadékot.

— Úgy képzelem, szólt Timéa a biztoshoz, mintha egy hosszú, hosszú börtönfolyosón keresztül mennénk be egy országba, a melyből nem lehet visszajönni többé.

A két fal egyre magasabb, alant a Duna tükre egyre sötétebb lesz; s hogy a zord panorámát befejezze, az északi meredélyen előtünik egy barlang, melynek szádához mellvédek vannak ragasztva; azokon lőrések ágyúk számára.

— Ez a Veteráni-barlang! mondja a biztos Timéának. Itt harczolt száznegyven évvel ezelőtt háromszáz ember öt ágyuval egy egész török sereg ellen, s negyven napig védte magát.

Timéa a fejét rázta.

A biztos még többet is tudott pedig e barlagról felhozni.

— Most negyven éve, a miéink e barlangot véres harczban védték meg a törökök ellen. Az ozmanlik többet vesztettek kétezer embernél e sziklák alatt.

Timéa összevonta vékony szemöldeit s oly jéghidegen nézett az elbeszélőre, hogy annak félbeszakadt a szájában a további dicsekedés. S azzal Timéa eltakarva száját a burnuszszal, elfordult tőle, bement a kajütbe és ki sem jött onnan estig.

Csak a kis kabin ablakából nézte, hogy vonulnak el egymás után a part mentében az omladozó vártornyok, az ódon, tömör, magányos őrlakok, a Kliszszura-völgy erdős sziklái, hogy jönnek szembe a Duna közepén felmeredő szikla-óriások, a zuhatagképző treszkováczi kő, a harmincz öles Babagáj hasogatott oldalaival. Azt se kérdi, mi története van annak a nyolczszegű vártoronynak, három kisebb torony szomszédjában, miket párkányzatos bástyafal fut körül? Pedig meghallaná akkor a szép Rozgonyi Cziczelle történetét, magyarok királya Zsigmond veszedelmét, magyarok romlását. Az ott a galambóczi vár.

Végtül-végig egy egész történet az a két sziklapart, két nemzet története, kiket a bolond sors arra választott ki, hogy egymást pusztítsák, s a kiknek itt volt minden harcz kezdetén a legelső találkozójuk. Az egy hosszú katakomba, mely száz meg százezernyi hősnek csontját őrzi.

Timéa nem jött elő többé sem az nap, sem másnap a kabinból, hogy Timárral szóba álljon. Vázlatos könyvébe rajzolgatott egyes képeket, a miket a csendesen haladó hajóról szépen levehetett.

Három nap telt bele, hogy a hajó eljutott odáig, a hol a Morava a Dunába szakad.

A folyam torkolatánál fekszik Szendrő. Ennek a harminczhat tornyán is sokszor lobogott majd a szűz Máriás, majd a félholdas zászló, s barna körfalait mindenféle nemzet vére festé.

A Morava másik torkolatánál már csak puszta falai korhadnak a régi Kulics várnak s az osztrovai szigeten túl merednek föl egy hegytetőn Ráma várromjai. Csupa sírkő.

Hanem most ezeket bámulni nincs idő. Ma nem ér rá senki hanyatló nemzetek elmult dicsőségén borongani, mert nagyobb baj van annál.

A felszél, a mint a magyar sikság nyilni kezd, oly erővel támadja meg a hajót, hogy a vontatók nem képesek azt többé fentartani, a szél kiveri azt a tulsó partra.

Nem lehet előre haladni. Ki van mondva.

Trikalisz nehány szót vált titokban Timárral, s azzal a kormányoshoz megy.

Fabula uram megköti a kormányrudat kötéllel s otthagyja.

Azután felhívja a legénységet a dereglyéből s átkiált a partra a vontatókhoz, hogy álljanak meg. Nem segít itt most sem evezés, sem vontatás.

A hajó előtt áll az osztrovai sziget; abból egy hosszú hegyes földnyelv nyúlik be a Dunába, északi oldala meredek és szakadékos, roppant ősvénségű fűzfákkal benőve.

A feladat az, hogy annak a szigetnek arra a déli oldalára lehessen eljutni a hajóval, a hol azután a szent Borbála mind az északi széltől ment kikötőben védve megpihenhet, mind az emberi kiváncsi szemektől eltakarva marad. Mert az a szélesebb ága a Dunának, mely Szerbia felé övezi a szigetet, nincs a hajójárás útjában, tele van az zátonyokkal és «kopaszokkal».

Most az a mesterség, hogy e sziget déli oldalára lehessen elkerülni.

Vontatni oda nem lehet: a szigetnek nincsen vontatók számára való parti útja, átvádolni sem lehet, mert a szél miatt a hajó nem mehet víz ellenében. Egyedüli segítség a «gugarozás».

A hajó horgonyt vet a Duna közepén s a vontató kötelet eloldják a lovakról és behuzzák a hajóba.

Akkor a vontató kötél végére rákötik a második horgonyt; azt felveszik a dereglyére; az evezős legények elviszik azt az osztrovai sziget felé, s mikor a kötél véget ér, akkor kivetik a horgonyt a dereglyéből s visszatérnek a hajóhoz.

Akkor aztán felveszik az első horgonyt, s az előre vitt horgony kötelét a csavarkorongra kötve, négy férfi elkezdi azt a korongon átdugott dorongokkal felcsavarni.

A kötél lassu tekerődéssel gombolyodik fel a korongra, s a hajó kezd előre haladni a folyam medrébe kapaszkodott horgonya felé.

Emberkinzó munka.

Mikor a hajó elérte a kivetett horgonyt, akkor ismét a másik vasmacskát teszik dereglyére, azzal eveznek előre, azt vetik ki ismét a Dunába s annak a kötelét csavarják fel ujból a korongra. Így haladnak izzasztó fáradsággal nyomot-nyom után, víz ellenében, vihar ellenében; ez a gugarozás.

Eltart félnapig, míg a Duna közepéből a nagy sziget orma mellé puszta emberi erőhatalommal elvontatják a nagy terhes hajót. Ez a nap fáradságos lesz azoknak, a kik dolgoznak, unalmas azoknak, a kik nézik.

Ilyenkor a terhes hajó olyan vigasztalan hely.

A járt Dunaágat elhagyta, a hol legalább ősromok jöttek eléje, a hol találkozott más hajókkal, a hol hosszú sorban álló malmok kelepeltek útjában, s a helyett kitért a járatlan Dunaág öblébe, a hol jobbról elfedi egy hosszú kietlen sziget, melyet csupa nyár- és fűzfa látszik belepni; sehol egy emberi lak a partján, balról pedig a Duna vize egy sötét nádasban látszik elenyészni, melynek egy foltján emelkedik csak ki valami száraz földet jelző növényzet: magasra felnyúlt ezüstlevelű nyárfák.

Ez emberlaktalan csend tanyáján pihent meg a szent Borbála.

És aztán még egy új baj jelentkezett. Elfogyott minden élelmiszer. A kiindulásnál Galaczról arra számítottak, hogy majd szokás szerint Orsovánál nagy pihenőt tartanak s ott a friss élelmiszert bevásárolják. Onnan azonban éjszaka és hirtelen távozva, az osztrovai sziget mellett már nem volt a hajón más, mint valami kevés kávé és czukor, meg egy skatulya török dulcsásza Timéa birtokában, a mit azonban ő nem akart felbontani, mert azt valakinek ajándékba szánta.

— Hiszen semmi baj, monda Timár, valamerre a két parton csak lakik valami emberféle; birka vagy kecskegödölye mindenütt akad, pénzért itt is kapható lesz minden.

És még egy más baj is volt. A mint a hajó a horgonyhoz kötve maradt, a szélzúdította óriás folyam elkezdte azt úgy himbálni, hogy Timéa valóságos tengeri betegséget kapott, rosszul lett és ijedezett.

Talán még hajlékot is lehet itt találni valahol, a hol Timéa atyjával együtt nyugodtan tölthesse az éjt.

Timár éles szeme észrevette, hogy a nádas közül felmagasló fák teteje fölött valami vékony füst emelkedik ki. Ott emberi lakás van.

— Odamegyek, megnézem, mi lakik ott?

A hajón volt egy kicsiny lélekvesztő, a mit a biztos vadászatra szokott használni, ha valahol vesztegelni kellett dologtalan, a mikor ráért vadkacsákat lődözni a sás közt.

A csónakot vizbe ereszteté, vette a puskáját, vadásztarisznyáját és egy összefűzhető hálót; az ember nem tudja, hogy mit szerezhet, vadat-e vagy halat? s aztán egyedül nekiindult a nádasnak, egy lapáttal hajtva is, kormányozva is a csónakot.

Mint tapasztalt vadász és vízjáró hamar rátalált a törésre, a min keresztül a nádasba lehet hatolni, s ott azután a vizi növényzet megmondta neki mindig, hogy hol jár. A hol a víz szinén a nagy nymféa-levelek libegnek zöldes-fehér teljes tulipánvirágaikkal, ott mély víz van, ott a talajt növénytörmelékkel hordja meg a viz sodroma; másutt a tórongy zöld szőnyeget képez a viz fölött, e libegő bársonyon guggol, mint a növényvilág boszorkánya a «métely torzsa», alakja olyan, mint a kalaráb, kék, gömbölyü, puffadt; minden állatnak halálos méreg. Olyan, mint a pöffeteg; a mint Timár egyet szétütött a lapátjával, abból mintha kék láng csapott volna elő, a mint a mérges penészport szétlövelte egyszerre; ennek a gyökere büzhödt iszapba mélyed le, mely embert és állatot elnyel, a ki beletévedt. A növényvilág gyilkos varázslójának olyan helyet rendelt a természet, a hol legjobban rejtve van. A hol pedig a vizi perkáta fut fel a nád buzogányos

száraira, a hol az elecs (butomus) szép ernyős virágai hajladoznak a gyékény zöldje között, ott már kavicsos talaj van, mely nem szokott mindig viz alatt lenni. Végre, a hol a harmatkását termő czikkszár (polygonum) kezd sűrű bozótot képezni, melyen keresztül törve a hajós kalapkarimája megtelik azzal az apró növénymaggal, mely a szegények eledele, a pusztai manna, ott már emelkedő földegnek kell lenni, hol csak a növény lába van a vizben!

Ha a csónakos útmutató növényeit nem érti, úgy belebódulhat a nádberekbe, hogy egész nap sem talál ki belőle.

A mint e bozóton, mely testszin virágú fűrteivel egész rengeteget képez, keresztül verhette magát, egyszerre maga előtt látta Timár a mit keresett, egy szigetet.

Az valóban új alluvialis alkotás volt, melynek a legutóbb készült térképen még nyoma sincsen.

A Duna jobb ágának medrében volt sok ideig egy sziklatömeg, melynek alsó felén a lomhán kanyarodó ár zátonyt rakott le. Egy nagy téli áradás alkalmával aztán neki ment a jeges zaj az Osztrova szigetnek, s annak egy csucsát leszakította, magával ragadva a földet, követ, derékfákat erdőszámra; akkor azzal a jéggel, sziklával, faderékkal vegyes özönvizi gomolylyal megtorlott a szikla mögötti zátonyon. A gomoly ott maradt. És aztán félszázadig évről-évre az új áradás új iszapréteget hordott föléje, új kavicstorlattal terjeszté ki körületét, az elkorhadt fatörzsek földéből ősnövényzet burjánzott elő, gyors növéssel, minő az újvilági természet alkotása, s lett ott azon a helyen egy névtelen sziget. Mely senkié sem; melynek nincsen földesura, sem királya, sem hatósága, sem papja, mely nem tartozik semmi országhoz, semmi vármegyéhez, semmi diöcesishez. A török szerb határon sok ilyen paradicsomi hely van, melyen nem szánt, nem kaszál, nem legeltet senki. Egyedül a vadvirágnak és a vadállatnak hazája. S ki tudja még kinek?

A sziget északi partja nyilván tanúsítá annak keletkezését. A kavics egész torlaszokban volt mellette felhalmozva, emberfőnyi s hordónagyságú darabokban néhol; a közt nádgyökér és korhatag fatörmelék, a sekélyesebb zátony zöld és barna héjú dunai kagylókkal fedve, az iszapos partoldalban pedig katlanszerű lyukak vannak vájva, mikbe a közeledő léptek hangjára százai a teknősbékáknak sietnek elrejtőzni.

A partot egész hosszában a vörös fűz törpe bokrai lepik be. Azokat minden jéginduláskor tövig letarolja a zajló jég. Itt kihúzta csónakját Timár a partra s megköté egy fűztörzshöz.

Beljebb haladva, óriási fűzek és jegenyék irtatlan erdején kell áthatolni, miket sok helyütt halomra döntögetett a vihar, s tövises bozótot képez a szigetek gyümölcstermő folyondára, a földi szeder, korhadó talajból magasra nőtt valeriana fűszerillatot vegyít a nyárfák gyógyszaga közé.

Egy mélyen fekvő lapályos térségen, hol nem tenyészik fa és bokor, tocsogó víz közül, melyet buja fű takar, kövér ernyős növények magaslanak föl, a baraboly és a fahéjillatú Sison Amomum; egy csoportban, mint egy külön vált növény-arisztokraczia, büszkélkednek a fekete zászpák (Veratrum), öles növények, tűzpiros virágokkal; a fű közt buján tenyész a nefelejts s az orvosi nadálytő mézterhes piros virága. Nem csoda, ha a korhadt fűzfák oduiban annyi vadméh rajzik. S a virágok közt csodálatos zöld, barna, vörös gyümölcs alakú gumók emelkednek ki, miket nem is ismer minden ember; tavaszszal virított hagymás növények érett magtokjai azok.

A virányon túl megint következik a bozót, de már a fűz és nyárfa vadalmával keverve, és az aljat galagonya lepi be. Itt már magasabb a sziget talaja.

Timár megállt és hallgatózott. Semmi nesz.

Emlős állatja nincs a szigetnek. Az árvíz elpusztítja azt. Csak madár lakik rajta, és repülő rovar és hüllők.

A madarak közül sem jön ide a pacsirta, sem a vadgalamb; azok a szigeten nem élnek meg. Azoknak mind olyan hely kell, a hol ember lakik, magot vet.

Hanem két állat még is van, mely a szigeten is elárulja az emberi lény közellétét. Az egyik a darázs, a másik a sárgarigó. Mind a kettőnek szenvedélye a nemesített gyümölcs. A hol ezek az óriási darázsfészkek függnek alá a fákról, a hol a sárgarigó hallatja a pagonyban hivogató füttyét, ott gyümölcsnek kell lenni.

Timár megindult a rigófütty után.

S a mint keresztül vergődött a tüskés galagonya és vörösgyűrű bozóton, a mik hegyes tőreikkel össze-vissza szurkálták ruháin keresztűl, egyszerre a bámulattól megigézve állt meg.

A mit maga előtt látott, az a paradicsom volt.

Egy rendezett kert, valami öt-hat holdra terjedő, nem sorba, de szabályosan csoportokba ültetett gyümölcsfákkal, a miknek ágait földig huzza édes terhük. Aranyló, pirosló gyümölcscsel rakva alma- és körtefák; a szilvafák minden faja, mintha rózsa vagy liliomcsokor volna a ragyogó gyümölcstől; a fűben a láb előtt terítve hever a lehullott fölösleg fölszedetlen.

Közbe egész bozótot képez a málna, ribiszke és köszméte, s a terebély fák hézagait aranyszinű lecsüggő gyümölcságaival tölti be a cidoni alma, a birs.

Ösvény nincs a gyümölcsfa-labyrinthban; fűvel van a fák alja benőve egészen.

Hanem a hol a fák közül kilátni, ott egy virágos kert hivogat a közelebb jövésre, az is csodálatos mezei virágokból összegyüjtve, miket a szokott kertekben nem találni, a sötétkék csengetyükék csoportjai, a selyemtermő krepin fényes gubancztokja, pettyes turbánliliomok; az alkermes vérfürtei, a gyönyörű ophrisok, pillangótermő virágaikkal, valami csudálatos uton kerti virággá nemesítve, tanuskodnak emberi lény közellétéről. Elárulja azt végre maga a lakhely, a melyből a füst előjön.

Az is sajátszerű kis szeszélyes menedék. Hátul van egy óriási szikla; annak van egy mélyedése; ott áll bizonyosan a tűzhely, s onnan megy le egy másik odu, a hol a pincze van. A szikla tetején van a kürtő, melyen a füst kijő. Azután a sziklához van ragasztva kőből, vályogból egy hajlék, annak van két ablaka, két szobája. Az egyik ablak kisebb, mint a másik, s az egyik szoba alacsonyabb, mint a másik, náddal van födve mind a kettő. Azután a kettőhöz oldalt van hozzátákolva egy tornácz fából, mely nyilt folyosót képez, szeszélyesen dirib-darab fákból összetákolt czifrázattal.

De sem a kő-, sem a vályog-, sem a faépületen nem látszik, hogy miből van épitve, mert az olyan sűrűen be van futtatva dél felől szőlővel, a minek ezernyi piros és kék fürtei a dérfestette levél közt mosolyognak, északra pedig komlóval, melynek érett tobozai, mint a zöld arany fedik még a magas szikla homlokát is, a minek legkopárabb teteje be van ültetve rózsás fülfűvel, hogy semmi se maradjon rajta, a mi nem zöld.

Itt asszonyok laknak.

ALMIRA ÉS NARCZISZSZA.

Timár a rejtett tanya felé irányozta lépteit. A virágos kerten keresztül már látszott valami út, mely a lakhoz vezet, csak hogy azt is úgy belepte a fű, hogy a rajta járó lépése nem okozott dobajt; egész nesztelenűl juthatott el a kis verandáig.

Semmi emberi lényt nem látott se távol, se közel.

A veranda előtt azonban feküdt egy nagy fekete kutya. Abból a derék newfoundlandi fajból való, a mely olyan okos és tekintélyes állat, hogy az ember nem meri tegezni, hanem első találkozásra per «ön» kénytelen szólítani.

A fent czimzett négylábu úr még azonfelül egyike volt

faja legszebb példányainak, óriási izmos állat; a ki a mint szétnyult a veranda előtt, termetével az egyik oszloptól a másikig teljesen elfogta a tért. A fekete őr méltóztatott úgy tenni, mint a ki alszik, s sem a közeledő idegenről nem látszott tudomást venni, sem arról a másik állatról, mely vakmerőségében minden inpertinentiát elkövetett, hogy a nagy állat méltóságos türelmét próbára tegye. Az pedig egy fehér czicza volt, mely elég arczátlan volt a végig nyult hatalmasságon keresztül kasul bukfenczezni, talpacskáival annak az orrát boszantani, sőt utoljára hanyatt feküdt eléje s a roppant állat széles uszhártyás első lábát négy macskatalpa közé fogva, azzal, mint valami bábuval macskamódjára játszott. A nagy fekete urnak mikor nagyon csiklandott már a talpa, visszarántotta az egyiket s odanyujtotta neki a másik lábát, játszék azzal.

És Timárnak nem az jutott eszébe, hogy héj, ha ez a nagy fekete valaki megfogja a nyakamat, ugyan pórul járok vele, hanem az, hogy héj, ha Timéa meglátja majd azt a kis fehér cziczát, hogy meg fog majd annak örülni!

Azonban a kutyától nem lehetett bemenni a hajlékba; egészen az utban feküdt. Timár köhögéssel akarta észrevétetni, hogy itt valaki jár. Arra a nagy állat fölemelte csendesen a fejét, végignézett a jövevényen azokkal a nagy dióbarna okos szemeivel, a mik úgy néznek épen, mint az emberi szem, tudnak sirni és nevetni, haragudni és hizelegni; s aztán megint letette a fejét a földre, mintha azt mondaná: csak «egy» ember! azért fel se kelünk.

Timár pedig úgy okoskodott, hogy a hol a kémény füstöl, ott a konyhában tüzel valaki. Ő tehát onnan kivülről elkezdett sürü jónapokat kivánni annak a nem látott valakinek odabenn, háromféle nyelven, magyarul, szerbül és románul.

Mire aztán egy női hang kiszólt onnan belülről magyarul:

— Jó napot! hát jőjjön be! Ki az?

— Mennék, de a kutya itt fekszik az útban.

— Lépjen át rajta.

— Nem fog meg?

— Nem bántja az a jó embereket.

Timár bátorságot vett magának, keresztül lépni az útban fekvő roppant állaton; az meg sem mozdult, csak a farkát emelintette meg egyszer, mintha üdvözlőleg csóválná.

A mint a verenda alá belépett, két ajtót látott maga előtt Timár, az egyik a kőből rakott, a másik a kőből vájt oduba vezetett. Ez az utóbbi volt a konyha. Ott látott a tűzhely előtt állni egy nőt, a ki egy rostát tartott kezében, s azt a tűz fölött forgatta. Timár tudta már, hogy az nem valami boszorkánymesterség bűvészi műtétele, hanem kukoriczapattogtatás. Ezt bizony a jövevény kedveért nem lehetett félbenhagyni.

Ez a pattogtatott kukoricza igen népszerű eledel itt Magyarországon, s úgy hiszem nálunk senkinek sem kell azt hosszasan magyarázni, hogy milyen? a new-yorki világipartárlaton azonban nehány év előtt aranyérmet adtak annak a yankee-nek, a ki Amerikában a pattogtatott kukoriczakészítést fölfedezte. Ezek az amerikaiak mindent is kitalálnak! Áldott jó eledel. Az ember igen jóízüt ehetik belőle, a nélkül, hogy valaha jóllaknék vele; mert mire eleget evett belőle, már akkorra megint megéhezett.

A nő, a ki a tűzhelynél a nagy szakácsművészettel foglalkozott, szikár termetű, barna, erős, ideges alak volt, kemény kifejezésű, összeszorított ajkakkal, de szelid, biztató szemekkel. Napbarnította arcza a harminczas évek elejét vallotta életkorául. Viselete nem volt olyan, mint az e vidékbeli pórasszonyoké; ment volt az minden tarkaságtól; hanem azért urias sem volt.

— No jőjjön közelebb, uram, s üljön le! szólt a nő sajátszerű rideg hangon, mely a mellett egészen nyugodt

volt; s aztán kiöntötte a hófehérre pattogtatott kukoriczát egy fonott kosárkába s megkinálta vele. Kóstolja meg. Azután egy kancsót vett fel a földről s odanyujtá azt is. «Meggybor». Most készült az is frissiben.

Timár leült a székre, melylyel megkinálták, az is sajátságos, mindenféle vesszőkből mesterségesen kanyargatott ülőhely volt, a minőt másutt nem látni. Arra a hatalmas ajtónálló is felállt fektéből és odament a jövevényhez és leült vele szemközt.

A nő egy marokkal adott a fekete állatnak is a sült csemegéből, mit az egész műértéssel ropogtatott meg; a mit a fehér czicza is követni akart; hanem a legelső pattogtatott málé úgy bele ragadt a fogába, hogy nem kellett neki több belőle, csak az első lábát rázogatta tőle, mintha azzal hágott volna bele; fel is ugrott aztán a tűzhelyre s nagy érdekeltséggel pislogott bele egy mázatlan fazékba, mely a tűz mellett pöfögött; abban nyilván valami ínyeszerintibb étel főhetett.

— Pompás egy állat! mondá Timár a nagy kutyára. Csodálom, hogy olyan szelid, még csak rám sem mordult.

— Nem bántja az a jó embert soha, uram; ilyen szelid az, mikor bárminő idegen jön ide, a ki jó ember; megismeri s nem ugatja meg; de próbáljon csak egy tolvaj jönni! azt már a sziget tulsó végén megérzi, s jaj annak, ha a foga közé kerül. Borzasztó állat! A mult télen egy ordas farkas jött át a jégen; a kecskéinkre éhezett. Ott van kiterítve a bőre a szobában. Azt neki egy percz volt megfojtani. Hanem a jó ember a hátára ülhet, még sem bántja.

Timárnak nagy vigasztalására szolgált ily hitelesen bebizonyítva látni, hogy ő jó ember. Talán ha azokból a minapi aranyokból egy pár a zsebében maradt volna, az a nagy kutya egészen máskép fogadta volna.

— Nos hát, uram, honnan jött ön, és mit kiván tőlem?

— Hát legelőször is bocsánatot kérek öntől, asszonyom, hogy így tüskön-bokron keresztül idetörtem az ön kert-

jébe. A hajómat kiverte a nagy szél a tulsó partról, ide kellett menekülnöm vele az osztrovai sziget mellé.

— Igaz! a zúgásról hallom, hogy nagy szélnek kell lenni.

Ezt a helyet oly sűrűen fogta körül az ősrengeteg, hogy a szelet csak a hangjáról lehetett megtudni, ha fú.

— Most aztán itt kell vesztegelnünk, míg a szél odább ereszt. Az élelmi szereink pedig elfogytak s annálfogva kénytelen vagyok a legelső tanyát felkeresni, a hol a kéményt füstölni látom, s szépen megkérni a ház gazdáját, hogy nem adhatna-e valami élelmi szert a hajós népünknek, illő fizetésért?

— Igen is, adhatok, uram; s a fizetést is elveszem, mert abból élek. Van kecskegödölyénk, málélisztünk, sajtunk és gyümölcsünk. A mit kiván ön, azt választhat. Azért termesztjük. Innen rendesen el szokták hordani a terményeinket a szomszéd vidékből jövő kufárok hajóval. Mi kertészek vagyunk.

(Még ugyan az egy nőnél több embert nem látott Timár; de minthogy az többesben beszél, tehát többnek is kell itt lenni).

— Először is nagyon köszönök mindent, és mindabból fogok kérni. A hajótól majd elküldöm a kormányost egy pár legénynyel, hogy szállítsa el a holmit; ön pedig mondja meg, asszonyom, hogy mit fizessek? Hét emberemnek van szüksége három napi eledelre.

— Ne nyuljon ön a tárczához, uram; nálam nem fizetnek pénzzel. Mit csinálnék én itt ezen a szigeten a pénzzel? Legfölebb zsiványok törnének rám, s megölnének érte; így pedig minden ember tudja, hogy ezen a szigeten egy félkrajczár sincsen soha, azért nyugton alszunk itten. Nálunk cserevásár foly. Én adok gyümölcsöt, mézet, viaszkot, gyógyfűveket, s nekem hoznak érte búzát, sót, gúnyának való kelmét, edényt, vaseszközöket.

— Mint az ausztráliai szigeteken.

— Épen úgy.

— Jól van, asszonyom, tehát a mi hajónkon van buza is, só is, bizza ön rám, majd én kiszámítom, mi ára van annak, a mit ön ád s mennyi ára van annak, a mit mi hozunk vissza? Nem fogom önt megcsalni.

— Elhiszem, uram!

— De most még egy kérésem van. A hajómon van egy utazó uraság is, fiatal leányával. A lányka nincs szokva viharos hajón lételhez, s beteg lett bele. Nem adhatna ön utazóimnak szállást, míg a vihar megszünik?

A nő e kivánatra sem jött zavarba.

— Azt is adhatok, uram! Nézzen ide, két szűk kis szobánk van; egyben magunk huzódunk meg, a másikban, ha jó ember kér szállást, megtalálja azt, a mit keres: nyugalmat, bár nem sok kényelmet. Ön maga, ha szintén itt akar maradni, miután önre nézve idegen nő foglalja el mind az egyik, mind a másik szobát, a padlásra szorul majd fel; hanem ott jó friss széna van, s a hajósok nem kényes emberek.

Timár nem birta kitalálni, miféle nő lehet az, a ki szavait megválogatva, ily tisztes modorban adja elő nézeteit. Ez a félig barlang kunyhó, az a körül vadon sziget nem adott hozzá semmi tájékozó eszmét.

— Én igen köszönöm önnek, asszonyom, szives készségét, s azonnal sietek vissza a hajóra, utasaimat ide hozni.

— Igen jó lesz. Hanem hát most ne arra térjen ön vissza a csónakjához, a merről jött, ott a süppedékes semlyéken, meg a tüskés bozótokon keresztül bajos volna önnek ide vezetni egy úri kisasszonyt. Van itt egy járható ösvény végig a part mentében; biz az be van nőve fűvel, mert kevés ember tapossa, s az a föld mindjárt begyepesedik, hanem majd elvezettetem odáig, a hol ön a csónakjára rátalál, majd visszatérett aztán közelebb köthet ön ki, ha nagyobb ladikkal jön. Majd mindjárt elvezettetem önt. Almira!

Timár szétnézett, hogy melyik zugából a háznak, vagy

melyik bokrából a kertnek jön elő az az Almira, a ki őket a járt útra vezesse? A nagy fekete newfoundlandi pedig felállt s elkezdte a farkát csóválni, olyanokat ütve vele a nyitott ajtón, mintha öreg dobot verne.

— No Almira, vezesd el ezt az urat a partra! — mondá neki a nő; mire a megszólított valamit mormogott Timárnak kutyanyelven, s aztán megfogva a köpenye szegletét a fogaival, egyet rántott rajta, hogy no jöjjön hát.

— Ah! tehát ő az az Almira, a ki engemet el fog vezetni! Nagyon le vagyok érte kötelezve, Almira kisasszony! — szólt Timár nevetve, s vette a kalapját és puskáját; Istennek ajánlá a ház asszonyát, s ment a kutya után.

Almira folyvást a köpenye szegleténél fogva vezette a vendég urat, egész finom barátsággal, keresztül a gyümölcsösön, a hol vigyázni kellett az embernek, hogy a sok lehullott szilvát agyon ne gázolja.

A fehér czicza sem maradt el, annak is tudnia kellett, hogy Almira hova viszi az idegent? hol előtte, hol utána szaladgált a puha fűben.

A gyümölcsös széléhez érve, valahonnan valami magasból egy csengő hang kiálta le:

«Narcziszsza!»

A hang leányé volt, benne valami szemrehányás, sok szeretet és igen sok félénkség. Rokonszenvteljes hang.

Timár széttekintett; először azt nézte, hogy ki szólt itten? azután meg azt, hogy kinek szóltak?

Azt, hogy kit szólítottak, mindjárt megtudhatta, mert a hivásra egyszerre félreugrott a fehér czicza s farkát gömbölyüvé borzolva, szaladt fel egyenesen egy terebélyes körtefára, melynek sűrű lombjain keresztül valami fehér női ruhát látott Timár kivillanni; de tovább vizsgálódnia nem lehetett, hogy ki lehet az, a ki Narcziszszát magához hivta; mert Almira valami mély torokhangokat hallatott, a mik négylábu nyelven annyit jelenthetnek, hogy «mi szükség önnek oda kémlelődni?» s követni volt kénytelen

a vezetőjét, ha azt nem akarta, hogy a köpenyének egy darabja a foga közt maradjon.

Almira igen szép utifüves ösvényen vezette őt aztán a part mentében végig, míg arra a helyre rátalált, a hol csónakját elhagyta.

Abban a perczben, nagy süvöltéssel húz végig a levegőn két mocsári szalonka a sziget felé.

Timárnál egy percz műve volt meggondolni, hogy az minő finom estebédet adna Timéának, aztán lekapva a válláról a puskáját, a két szalonkát két lövéssel leszedni a levegőből.

Hanem a másik perczben ő maga sem állt többé a lábán.

Almira abban a pillanatban, a melyben a fegyverét kilőtte, megragadta a gallérjánál fogva, s mintha a villám csapta volna le, úgy vágta le a földre. Fel akart kelni; de tapasztalá, hogy túlnyomó ellenféllel van dolga, a kivel nem lehet tréfálni. Nem bántotta őt Almira, csak fogta szépen a gallérját, s nem engedte felkelni.

Timár váltig iparkodott őt kiengesztelni, nevezte Almira kisasszonynak, jó barátnőjének, magyarázta neki, hogy hisz ez vadászat! az ördög látott olyan kutyát, a melyik a vadászt apportirozza; jobb lenne ha a szalonkát keresné elő a bokorból; de az nem hajtott semmi szóra.

Veszedelmes helyzetének azzal szakadt vége, hogy a szigetlakó nő futva jött oda a lövés hangjára s messziről kiáltozva Almira nevét; mire aztán ereszté gallérját a furcsa jó barát.

— Jaj, uram! — sopánkodék a nő, árkon-bokron keresztül törve magát a veszedelem szinhelyére. — Elfeledtem önnek megmondani, hogy ne lövöldözzön ám, mert akkor Almira lefogja. A lövésért borzasztón haragszik. Ej, de ostoba voltam, hogy ezt önnel nem tudattam.

— Nem tesz semmit, asszonyom! — szólt Timár nevetve. Ebből ugyan hatalmas erdőkerülő vált volna, mondhatom. De hát lássa ön, egy pár szalonkát lőttem, azt hiszem, jó lesz az estebédre a vendégeknek.

— Majd megkeresem őket; ön csak menjen már a ladikjába; és ha visszajön, a puskáját hagyja otthon; mert higyje el nekem, hogy már ezentul, a mint Almira meglátja önnek a kezében a fegyvert, rögtön el fogja azt öntől venni. Nem lehet vele tréfálni.

— Dejsz azt tapasztaltam. Hatalmas egy derék kutya! Mire meggondoltam, hogy védelmezzem magamat, már a földön voltam, jó hogy a nyakamat le nem harapta.

— Óh, harapni embert soha sem szokott! hanem ha valaki védni akarja ellene magát, annak a karját úgy átfogja a fogaival, mintha vasbilincsbe volna téve, s aztán úgy tartja, míg érte nem jövünk. No uram a viszontlátásig!

Nem telt bele egy óra, hogy a nagyobbik csónak kikötött a sziget partján új vendégeivel.

Timár a hajótól a partig folyvást Almiráról és Narcziszszáról beszélt Timéának, hogy feledtesse a gyermekkel testi szenvedését s a hullámoktóli félelmét. Egyszerre vége volt mindkettőnek, a mint a partra szálltak.

Timár előre ment útmutatónak, Timéa Euthym karjába kapaszkodva követte; a két hajóslegény és a kormányos vitte utánuk a cserevásár megfelelő egyenértékét zsákokban saraglyára téve.

Már messziről hallatszott Almira csaholása. Az az üdvözlő hang volt az, a mivel az eb jó ismerős közeledtét szokta jelenteni. Olyankor eléje szalad a közeledőnek.

Almira fele úton érte a kiszállókat, először körülcsaholta az egész társaságot, azután egyenkint váltott szót a kormányossal, a hajós legényekkel meg Timárral. Majd Timéához sompolygott s szerét tette, hogy kezet csókoljon neki; hanem a mint Euthymhez ért, elcsendesült, elkezdte azt a lábaszárairól felfelé végigszaglálni, és aztán el nem maradt a sarkából, egyre szimatolt és közbe nagyokat rázott a fején, két fülét úgy verve össze, hogy csak úgy csattogott. Ennél a pontnál bizonyos észrevételei voltak.

A szigeti lak asszonya tornáczába kiállva várta az érke-

zőket, s a mint kibukkantak a fák közül, erőteljes hangon e nevet kiáltá:

«Noémi!»

E hivásra valaki közelített a kert belsejéből. Két sor sűrű magas málnabokor közül, mely mint zöld fal fölül szinte egymásba borult, jött ki egy fiatal leány. Gyermek-arcz, gyermek-idomok, a kifejlődés korszakában, fehér ing és szoknya rajta, a felső szoknyájának szélét felfogva tartja s abban valami gyümölcsöt hoz, a mit épen a fáról szedett.

A zöld pagonyból előjövő alak olyan, mint egy idylli tünemény. Arczának finom incarnatja a fehér rózsa gyöngéd testszinét leste el, mikor komolyan néz, s a piros rózsáét veszi fel, mikor elpirul, s akkor aztán a homloka is elpirul. S az annak gömbölyüen boltozott tiszta homloknak kifejezése a jóság maga, összhangzó a finoman hajlott selyem szemöldökkel s a kifejezésteljes kék szemek ártatlan tekintetével, vékony ajkain figyelmezés és szemérmesség. Dús hajfonadékai az aranyozott diószín ritka pompájában természetes göndörséget árulnak el, s az egyik hátravetett fonadék a legparányibb kis fület engedi láttatni. Az egész arcz kifejezése az öntudatlan szelidség. Talán az egyes vonások külön nem volnának a szobrász ideáljai, talán ha márványból volna, nem is találnák szépnek; de az egész főt és alakot, úgy a hogy van, valami rokonszenves sugárzat derengi körül, mely első tekintetre megigéz és mentől tovább nézik, annál jobban megnyer.

Egyik válláról le van csuszva az ing, de hogy az se maradjon fedetlen, egy fehér macska áll rajta, fejével oda törlészkedve a leány arczához.

A leány finom, kicsiny fehér lábai födetlenek; hiszen szőnyegen jár, a legpompásabb fejedelmi bársony szőnyegen; az őszi pázsit ki van himezve most kék veronikával és piros geraniummal.

Euthym, Timéa és Timár megálltak a málnalugas végén, hogy a közeledő alakot bevárják.

A gyermek azzal gondolta vendégeit legszivesebben üdvözölhetni, ha megkinálja őket az ölében hozott gyümölcscsel. Szép piros csíkos bergamotte-körte volt az. Timárhoz fordult vele legelébb is.

Timár kiválasztotta a legérettebbet a gyümölcsök közül s Timéának nyujtá azt.

A miért aztán mind a két leány egyszerre boszusan vállat vont. Timéa azért, mert e perczben a fehér cziczát irigyelte annak a másik leánynak a vállán; Noémi pedig azért, mert ő nem Timéát kinálta a gyümölcscsel.

— Ejh, te ügyetlen leány! — kiálta reá a kunyhó asszszonya; — hát nem tudod elébb kosárba tenni a gyümölcsöt? úgy kell kinálnod a ruhád aljából! Te balga te!

Erre aztán a leány lángrózsává pirult s odafutott az anyjához, ki suttogva csendesen feddé meg, hogy mások ne hallják; aztán megcsókolta a homlokát s ismét fenhangon mondá neki:

— Már most eredj; vedd át a hajósoktól, a mit hoztak, rakasd le a kamarába, azután töltsd meg a zsákjukat máléliszttel, a fazekaikat mézzel, a kosaraikat érett gyümölcscsel; s válaszsz ki a számukra kettőt a kecskegödölyékből.

— Én nem választok, — suttogá a leány, — válaszszanak ők.

— Bohó leány! — monda nyájas nehezteléssel a nő. Ez bizony valamennyi kecskegidót megtartana, soha egyet le nem engedne vágatni. No hát csak válaszszanak ők. Ne legyen senkinek panasza. Addig én az estebéd után látok.

Noémi magával hivta a hajósokat s felnyitogatá előttük a kamrát és gyümölcsraktárt. Ez mindenik egy külön odu volt a sziklában, külön ajtóval elzárva. Az a szikla, mely a sziget ormát képezte, egyike volt azon «jövevény» köveknek, miket a geologok «erraticus» (téveteg) szirteknek, az olaszok «trovanti»-knak (lelenczek), a skandinávok Ázárnak neveznek, messze fekvő hegylánczból letört

rokontalan szikla; egy darab mészkő a dolomitsziklák völgyében, a kavicsok medrében. Ez a szikla tele volt apróbb-nagyobb üregekkel, miket az első elfoglaló leleményesen felhasznált: a legnagyobbat, a felfelé menő kürtővel konyhának, a legmélyebbet pinczének, a legmagasbbat galambháznak, a többit téli vagy nyári raktáraknak. Beköltözött az Istentől ide küldött sziklába, mint a vad madár, s fészket rakott benne magának.

A gyermek elvégezte a hajósokkal a cserevásárt okosan és igazságosan. Áldomásul még egy ital meggybort is adott mindenkinek, s jó szokás szerint felkérte őket, hogy ha megint erre járnak, megint ő náluk vásároljanak; azután visszatért a kunyhóhoz.

Nem is várt semmi utasítást, hozzálátott a terítéshez. A veranda alatti kis asztalra felteríté a finom szalmagyékényt, arra négy tányért tett kés, villa és czinkanállal.

Hát az ötödiknek?

Az a macskaasztalnál fog ülni. Igazán macskaasztalnál. A veranda lépcsője előtt van egy alacsony fapad; annak közepére jön Noémi számára egy cseréptányér, piczi kis kés, villa, kanál hozzá, a két végére pedig egy-egy fatányér Almirának és Narcziszszának. Azok nem kapnak kést, villát hozzá. S mikor a három vendég a ház asszonyával együtt az asztalnál körül adta egymásnak a tálat, akkor a macskaasztalhoz kerül az le; Noémi igazságosan oszt a maga vendégeinek; a könnyebben elkölthető falatokat Narcziszsza tálára, a jobban megrágni valókat Almirának, utoljára vesz magának. És azoknak addig hozzányulni nem szabad, míg ő meg nem fujja az ételüket, hogy meleg ne legyen; akárhogy emelgeti is a füleit Almira, s akárhogy törleszkedik is asszonya vállához Narcziszsza. A gyerekeknek szót kell fogadni.

A sziget asszonya, jó vagy rossz magyar szokásból, ki akart tenni magáért vendégei előtt, különösen Timárnak be akará bizonyitani, hogy nem volt rászorulva a konyha az ő vadász zsákmányára. A két szalonkát elkészíté nekik

haricskával; de Timárnak előre megsugá, hogy az csak kisasszonyoknak való eledel, a férfiak számára jó malaczpörköltet készített. Timár meg is felelt annak becsületesen; hanem Euthym nem nyult hozzá, azt állítá, hogy már jóllakott, s Timéa rögtön felkelt az asztaltól. De az olyan természetesen jött neki. Eddig is sokat nézegetett hátra arra a másik vendégeskedő társaságra nagy kiváncsisággal: semmi felötlő sem volt benne, hogy egyszer csak felkerekedett az asztaltól s odakuporodott Noémi mellé a lépcsőre. Hiszen a gyermekleányok mindig könnyen barátkoznak.

Timéa ugyan nem értett magyarul, Noémi pedig nem értett görögül; hanem ott volt kettőjök között Narcziszsza; az értett magyarul is, görögül is.

A kis fehér czicza megérté, hogy mit tesz az, mikor Timéa azt mondja, hogy «horaion gation!» s fehér kezével végigsimítja a hátát s arra Noémi öléből áttörleszkedik Timéa ölébe, a fejét fölemeli Timéa arczához s odadörzsölgeti gyöngéden fehér pofáját a fehér arczhoz, szép piros száját azokkal a hegyes fogaival felnyitva s hamis phosphorfényű szemeivel felkacsingatva reá; azután fellép a vállára, körülkerüli a nyakát s megint átvándorol Noémihoz és onnét ismét vissza. Noémi örül annak, hogy az idegen kisasszony úgy szereti az ő kedvenczét.

Hanem ez a jó kedve keseredni indul, mikor arra a tudatra kezd jönni, hogy az idegen leány már nagyon is szereti az ő kedvenczét; egészen megtartja magának, meg is csókolgatja; s hogy keserüsége még nagyobb legyen, azt is tapasztalni kénytelen, hogy Narcziszsza milyen könnyen hűtelen lesz; milyen hamar elfogadja az idegen leány gyügyögtetését, hogy hizeleg neki vissza, s mikor Noémi híja nevénél: Narcziszsza, még csak rá sem ügyel. Azt inkább érti, hogy horaion gation (szép czicza).

Noémi megneheztelt Narcziszszára, s megfogta a farkát, hogy visszahúzza őt magához. Ezért meg Narcziszsza épen hozzákapott a körmével s végigkarczolta a kezét.

Timéa kézcsuklóját egy kigyóalaku, kékre zománczolt arany karperecz fonta körül. Mikor Narcziszsza megkarczolá Noémit, Timéa levonta kezén át azt a hajlós karpereczet s Noémi kezére akarta azt fonni, bizonyosan azért, hogy fájdalmát enyhítse vele.

Noémi pedig félreérté a dolgot, azt hitte, hogy az idegen kisasszony azért a karpereczért meg akarja tőle venni a Narcziszszát. Az pedig nem eladó.

— Nem kell a karperecz! Nem adom érte a Narcziszszát. Tartsa meg a karpereczét. A Narcziszsza az enyém marad. Jer ide, Narcziszsza!

S hogy Narcziszsza még sem akarta megérteni a hívást, Noémi hirtelen egy jó kis pofont adott neki a fejére, mire a felriadt Narcziszsza keresztül ugrott a padon s tüszkölve, köpködve futott fel egy diófára, onnan morgott le aztán nagy neheztеléssel.

Timéa és Noémi e perczben egymás szemébe tekintettek s mind a ketten valami álomszerű sejtelmet láttak ki egymás szemeiből. Mint mikor az ember egy perczre a szemét behunyja s e rövid percz alatt éveket álmodik keresztül, s midőn fölébred, mindent elfelejtett, csak arra emlékezik, hogy álma hosszú volt.

A két leány e pillanatnyi összesugárzásából szemeiknek megérzé, hogy ők valaha egymás sorsának rejtelmes intézői lesznek, hogy lesz közöttük valami közös, vagy öröm, vagy fájdalom; és talán soha sem fognak arról többet tudni, mint egy elfeledett álomról, hogy ők okozták azt egymásnak.

Timéa felszökött Noémi mellől s a lehuzott karpereczet a házinőnek adta át, s aztán odaült Euthym mellé, annak vállára téve fejét.

Timár tolmácsolá az ajándékot.

A kisasszony adja azt emlékül a kis leánynak. Aranyból van.

A mint azt kimondta, hogy aranyból van, ijedten ejté azt ki kezéből a nő! mintha igazi kigyó volna s zavaro-

dottan tekinte Noémire, azt sem birta neki mondani, hogy «köszönd meg szépen».

Ekkor egyszerre Almira vonta magára a figyelmet.

Hirtelen felugrott fektéből s elébb egy hosszat üvöltve, magasra felnyujtott fejjel elkezdett mély dörgő hangon ugatni; volt hangjában valami az oroszlán ordításából, heves, taszítva adott hangok voltak azok, a támadás kihivó szavai, s e' közben nem futott előre, hanem ott maradt a veranda előtt, első lábait előre feszítve s a hátulsókkal a földet tépve.

A nő elsápadt. A gyalogut felől a fák közt egy alak közelített.

— Így csak egy embert szokott megugatni az eb! dörmögé a nő. — Ott jön. Ő az!

AZ ÉJ HANGJAI.

Az, a ki a part felől közelített, egy fiatal koru férfi volt; bő zubbony és pantallon, vörös gyapot nyakkendő, vörös török fez volt a viselete.

Arcza szép; ha nyugodtan állna a festő előtt, másolatára mindenki azt mondaná, hogy ez egy hős; de mikor elevenen jő eléje, mindenkinek a legelső gondolatja az, hogy ez egy kém! Szabályos vonások, nagy fekete szemek, sűrű göndör haj, szép ajkak; hanem azok a ránczok a szemek körül, az a bevágás az ajkszegleten, az a mindig izzadt homlok és tétova tekintetű szemek azt hirdetik, hogy ez nem más, mint egy rabszolga, ki csak saját érdekeit szolgálja.

Almira dühösen ugatott a közeledőre, ki lanyha hetykeséggel hányta előre kezeit-lábait, mint a ki tudja jól, hogy másnak a gondja őt megvédelmezni. Noémi csitította az ebet, a mire az nem akart hallgatni; akkor aztán megfogta az egyik kezével mind a két fülét, annál fogva húzta őt vissza; a kutya nyöszörgött, nyikorgott a kínpadra

feszített fülei miatt; hanem azért csak még sem hagyhatta abba az ugatást. Utoljára Noémi rátette a lábát a fejére s úgy nyomta le az ebet a földre. Annak azután megadta magát, lefeküdt nagy morogva s engedte a leányka lábát a nagy fekete fején nyugodni, mintha az valami lerázhatatlan teher volna rajta.

A jövevény pedig fütyörészve jött közelébb.

Már messziről elkezdett beszélni.

— Ah! még most is meg van ez az átkozott nagy kutyátok? Hát még sem emésztettétek el? Utóbb is én magam pusztítom el. Ostoba szelindek!

Mikor pedig Noémihez közel ért az ifju ember, bizalmas mosolylyal nyujtá kezét a lány arcza felé, mintha egy csipcsókot akarna neki adni a két ujjával, a mitől Noémi annál gyorsabban elkapta az arczát.

— No, hát te kis menyasszonyom, még mindig olyan vad vagy? Ejh, de megnőttél, a mióta nem láttalak.

Noémi hátrahuzott fejjel nézett a megszólítóra. Olyan csunya arczot tudott csinálni egyszerre! Szemöldeit öszszeránczolá, ajkait durczásan kicsücsöríté; szemeivel daczosan, szúrón nézett fölfelé, még az arczszine is elváltozott. A rózsaszín egyszerre földfakóvá lett rajta. Valóban csunya tudott lenni, mikor maga akarta.

A jövevény pedig azt mondá neki:

— Ah! be megszépültél azóta!

A leány a kutyának válaszolt:

— Sunyj le, Almira!

A jövevény otthonias biztonsággal lépett aztán be a veranda alá, a hol első dolga volt kezet csókolni a ház asszonyának, azután szives leereszkedéssel üdvözölte Timárt, végre Euthym és Timéa előtt udvarias bókkal hajtotta meg magát, s azután folyt belőle a beszéd szakadatlanul.

— Jó estét, kedves napám asszony! Alásszolgája, biztos uram! Udvözlöm önöket, uram és úrhölgyem. Én Krisztyán Tódor vagyok, lovag és kapitány, ennek a

tisztelt asszonyságnak jövendőbeli veje. A apáink testilelki jó barátok voltak; még éltükben eljegyeztek bennünket egymással: Noémit és engemet. Én minden évben meg szoktam látogatni az én kedveseimet a nyári mulató helyükön, hogy meglássam, mekkorát nőtt már a menyasszonyom. Nagyon örülök rajta, hogy önöket is itt találhatom. Uraságodhoz, a kit úgy hiszem, hogy Timár úrnak hínak, már egyszer volt szerencsém. Úgy tetszik mintha e másik úr . . .

— Csak görögül ért! — vágott a szavába Timár s olyan mélyen dugta el zsebeibe a két kezét, mintha teljesen lehetetlenné akarná tenni a jövevényre nézve azt, hogy vele kezet szorítson az egyszeri találkozás öröme fejében. Biz ő vele nem volt olyan nehéz találkozni: egy utazó kereskedő biztossal.

Nem is foglalkozott aztán ő vele Krisztyán Tódor, hanem gyakorlatibb oldaláról fogta fel az életet.

— Ah! hisz itt mintha csak vártak volna! Pompás vacsora; negyedik teriték üresen. Malaczpörkölt! Ez az én gyönge oldalam. Köszönöm, köszönöm, kedves jó mamácska, tisztelt uraim és kisasszony. Én becsületére fogok válni a vacsorának. Igen köszönöm!

Őt ugyan senki az elszámláltak közül egy szóval sem kinálta, hogy üljön le és tartson velük; hanem ő mindent és mindenkinek megköszönt s azzal leült Timéa üresen hagyott helyére és hozzálátott a malaczpörkölthöz, Euthymot is kinálva azzal egy párszor, s nagyon csodálkozva rajta, hogy lehet keresztyén ember a világon, a ki azt nem szereti.

Timár fölkelt az asztaltól s a ház asszonyának azt mondá:

— Az utas úr és kisasszonya el vannak törődve. Inkább nyugalomra, mint ételre van szükségük. Nem lenne ön szives fekhelyüket elkészíteni?

— Mindjárt készen lesz! mondá a nő. Noémi! Segíts a kisasszonyt levetkőztetni.

Noémi fölkelt s követte anyját és a két vendéget a hátulsó

kis szobába. Timár is otthagyta az asztalt, a hol az egyedül maradt új vendég nagy mohósággal takarított el mindent, a mi még az asztalon ennivaló volt, s a közben folyvást beszélt hátra Timárhoz, s hajigálta a vállán keresztül a leszopott csontokat Almirának.

— Átkozott útjok lehetett önöknek, uram, ebben a nagy szélben! Csodálom, hogy vergődhettek át a Demir-kapun? meg a Tachtalián? Nesze, Almira! Aztán ne haragudjál rám, te ostoba! Hát emlékezik ön még rá, uram, hogy egyszer Galaczon találkoztunk? No még ez is a tied, te fekete fenevad.

Egyszer aztán, a mint hátranézett, úgy találta, hogy se Timár nincs ott, se Almira. Ott hagyták mind a ketten. Timár felment a padlásra aludni s ezóta megágyazott magának az illatos szénában; Almira pedig elbujt valami odujában a nagy vándorbérczneк.

Akkor aztán ő is megfordította a székét; kiitta, a mi a korsóban és a többi vendégek poharában maradt, az utolsó cseppig, s lehasítva egy forgácsot arról a székről, a melyen ült, elkezdé a fogát piszkálni, mint a ki legjobban megérdemlé a mai vacsorát.

Este volt már; a sokat hányatott és kifáradt utasoknak talán nem is kellett ringatás.

Timár végigheveredett a legédesebb fűszerillatu szénában a padláson s azt hitte, hogy ma nagyon jól fog aludni.

De csalódott. Sok fáradság, változatos küzdelem után legnehezebb az elalvás; az egymást felváltó képek egyszerre rohanták meg agyát, mint egy zürzavaros látvány, keverve üldöző alakokkal, fenyegető sziklákkal, vízesésekkel, váromladékokkal, idegen nőkkel, fekete kutyákkal, fehér macskákkal, a szél zúg, a tülök bömböl, az ostor pattog, az eb üvölt, arany esik, ember kaczag, suttog, kiabál össze-vissza.

Hasztalan hunyta be a szemeit, annál többet látott és hallott.

S egyszer csak elkezdtek ott az alatta levő szobában beszélni.

Felismerte a hangokat. A ház asszonya és az utóbbi jövevény beszéltek.

A padlás deszkázata vékony volt, minden szót úgy meg kellett hallania, mintha a fülébe susogták volna. Halk, lefojtott hangon beszéltek, csak néha-néha emelte fel a férfi a szavát.

— Hát Teréza mama, van-e sok pénzed? ezen kezdé a férfi.

— Tudod, hogy nincs. Tudod, hogy a mit eladok, cserébe adom, pénzt nem fogadok el.

— Azt ostobául teszed. Az nekem nem tetszik. Azt én nem is hiszem.

— Bizony mondom. A ki hozzám jön gyümölcsért, egyúttal más valami árút hoz, a minek meg én vehetem hasznát. Mit csinálnék én a pénzzel?

— Én tudnám, mit? Nekem adnád. Te nem gondolsz én rám soha. Pedig ha Noémit elveszem, hát akkor nem fizethetsz ki aszalt szilvával. Te rossz anya vagy. Nem gondolsz a leányod boldogságára. Te nem segítesz engem előre, hogy jó állást biztosíthassak magamnak. Most kaptam meg a kinevezést az első dragomani állomásra a követségnél; de útiköltségem nincs, hogy odáig utazhassak, mert a pénzemet kilopták a zsebemből, s most e miatt elvesztem a hivatalomat.

A nő nyugodt hangon felelt neki:

— Én nem hiszem, hogy tégedet valami hivatalba kineveztek volna, a mit elveszíthetsz; hanem hogy valami hivatalban vagy, a mit el nem veszíthetsz, azt elhiszem. Én elhiszem, hogy pénzed nincs; hanem hogy azt ellopta volna tőled valaki, azt nem hiszem.

— No hát ne higyj semmit. Én sem hiszem, hogy neked nincs pénzed. Kell lenni. Itt csempészek szoktak kikötni, s azok jól fizetnek.

— Csak hangosan beszélj! Igaz, hogy e szigeten csem-

pészek is kötnek ki néha, hanem azok vagy nem jönnek a kunyhóm tájára, vagy ha jönnek, gyümölcsöt vesznek s adnak érte cserébe sót. Kell só ?

— Ne bolondozzál velem. Hát az ilyen gazdag utazók, mint a milyenek most hálnak itten.

— Én nem tudom, hogy gazdagok-e ?

— Kérj azoktól pénzt. Követelj ! Ne csinálj nekem olyan szent képeket. Nekem pénzt teremts, akárhonnan ! Nekem hagyj fel ezzel az ostoba ausztráliai cserevásárral. Szerezz aranyat, ha velem békében akarsz maradni. Különben ha egy szót szólok ott, a hol kell, akkor tudod, hogy semmivé vagy téve !

— Halkan szólj, te szerencsétlen !

— No ugy-e, kérsz már, hogy halkan beszéljek ? No hát hallgattass el egészen. Légy jó hozzám, Teréza ! Adj egy kis pénzt.

— Nincs a háznál. Ne kínozz ! Egy fillérem sincs. Nem is akarom, hogy legyen. Átkozott előttem minden, a mi pénz. Itt van, keresd össze minden ládámat, s ha találsz benne valamit, vidd el.

A férfi, úgy tetszik, hogy megfogadta a felhatalmazást, mert egy kis idő mulva felkiáltott :

— Ahá ! Hát ez micsoda ? Egy arany karperecz.

— Az. Most ajándékozta amaz idegen kisasszony Noéminek. Ha kell, vidd el azt.

— Megér tíz aranyat ! No ez is jobb a semminél. Ne félj Noémi ! Mikor nőül veszlek, e helyett harmincz aranyat nyomó karpereczet veszek neked mind a két kezedre. Közepében lesz egy zafir. Nem, egy smaragd. Mit szeretsz jobban, a zafirt, vagy a smaragdot ?

Erre aztán nevetett maga magának a fiatal ember. Senki sem felelt a kérdésére.

— Nos, hát már most kedves Teréza mama, vess ágyat a te kedves jövendőbeli vejecskédnek, a te drága kis Tódorkádnak, hadd álmodjék valami szépet az ő kedves Noémijéről.

— Én nem vethetek ágyat neked sehova. A mellékszobában, a padláson vendégeink vannak; itt velünk egy szobában nem alhatol. Én nem akarom. Noémi nem gyermek már. Eredj ki a tornácz alá, ott a hárságy, aludjál azon.

— Ejh, te kegyetlen, rossz szivű Teréza! Te a kemény hárságyra számüzöd a te kedves egyetlen jövendőbeli vejedet.

— Noémi, add oda neki fejed alól a vánkost. Nesze! itt a saját pokróczom, takaróm. Aludjál jól.

— Igen. De odakinn az az átkozott nagy dög, az a csúf szelindek megesz.

— Ne félj tőle, majd lánczra kötöm. Szegény pára! soha sincs lánczra kötve, csak mikor te a szigeten vagy.

Teréza asszony alig birta előcsalogatni odujából Almirát. Szegény állat tudta már előre, hogy ilyenkor az következik, hogy az ő nyakára ráteszik a lánczos örvöt; hanem hát hozzá volt szokva az engedelmeskedéshez s meghagyta magát asszonya által köttetni.

Az tette aztán még csak igazán elkeseredetté fogságának indító oka ellen.

A mint Teréza visszament szobájába, s Tódor egyedül maradt künn a tornáczon, elkezdett az eb bőszülten ugatni rá s alá s fel tánczolt azon a szűk téren, a mit láncza átért, neki-neki rugaszkodva egyszer, hogy ha el tudná szakítani vagy az örvet, vagy a lánczot, vagy azt a bodzafát kirántani gyökeréből, a mihez a láncz karikája volt kötve.

Tódor pedig annál jobban ingerkedett vele. Tetszett neki, hogy egy állatot boszanthat, mely őt el nem érheti, s mely a miatt dühtől tajtékzik.

Oda ment hozzá közel, egy lábnyomnyira ahoz a ponthoz, a meddig a kutyát a láncza eresztè, ott négykézlábra állt előtte s elkezdett a kutyára torzképeket fintorgatni. Orrokat csinált neki, nyelvét öltögette rá, szeme közé köpködött, és utánozta a kutya ugatását.

— Hau, hau! Szeretnél, ugy-e, megkapni, ha lehetne? Hau, hau! No itt az orrom, harapd le. Ugy-e nem lehet?

Hej, de szép kis kutya vagy. Te csúf dög. Hau, hau! Szakítsd el azt a lánczot, no! Gyere birkózni. Kapd el az ujjamat, nézd, itt van az orrod előtt. Tessék!

Almira egyszerre a legnagyobb düh közepett megállt. Abbahagyta az ugatást. Eszére tért. Gondolta magában: az okosabb enged. Magasra fölemelte a fejét, mintha le akarná nézni azt a négykézláb álló másik állatot; azzal megfordult s két hátulsó lábával, kutyák szokása szerint, kettőt nagyot rugott hátrafelé, annak a másik állatnak szemét-száját teleszórva homokkal, a mivel azt hozta abba a helyzetbe, hogy káromkodásra fakadjon, erre az «emberi ugatásra». Ő maga pedig visszament lánczostól együtt a bodzafa tövében levő odujába, s onnan elő nem jött többet és elhallgatott, csupán hideglelős nyöszörgését lehetett hallani még sokáig.

Timár is hallotta azt. Nem tudott aludni. A padlás ajtaját nyitva hagyta, hogy világosság legyen odabenn. Holdvilágos éjszaka volt, s az után, hogy a kutya elhallgatott, mély csendesség lett a vidéken. Csodálatos csend, melynek mélaságát az éjjel és a magány hangjai még andalítóbbá teszik.

Kocsizörej, malomkelepelés, emberszó nem hallik itt. Mocsarak, szigetek, zátonyok országa ez. Egy-egy mély búgás kiált bele néha az égbe: a bölömbika hangja az, a mocsárlakó madáré. Éjjeljáró szárnyasok röpte húz végig elhaló accordokat a légben, s az elpihenő szél csinál aeolhárfát a jegenyesudarakból, végig-végig fuvalva zengő ágaik között. A vizikutya sikolt egyet a nádasban, síró gyermek hangját utánozva, s a zúgó szarvasbogár koppan nagyokat a kunyhó fehér falán. Körül a rengeteg oly sötét; mélyében mintha tündérek tartanának fáklyatánczot, a sömlyéklakó lidérczűz ugrál a reves fák alatt csoportban, egymást kergetve; a virágos kertet pedig teljes ezüst fényével árasztja el a hold, s a magas mályvák rózsafüzéres jogarait ezüst szárnyu, pávaszemröptü éjpillangók csoportjai rajongják körül.

Milyen csodálatos otthon ez! Az álmatlan ember egészen elveszti benne a lelkét. Olyan fenséges, olyan isteni magány!

Csak emberhang ne vegyüljön az éj hangjai közé.

De az is vegyül.

Ott alant, a kunyhó két kis odujában szintén álmatlan emberek feküsznek, kiknek feje alól valami rossz szellem ellopta a nyugalmat, s az éj hangjai nehéz sóhajtásaikkal szaporodnak.

Az egyik szobából Timár e fohászt hallja elsusogni az éjben: «Édes Jézusom!» ... a másik szobából e sóhaj nyög fel: «Oh! Allah!»

Nem lehet aludni itt!

Mi van oda alant, a mitől nem lehet aludni?

A mint gondolatait egymás után fűzi Timár, egy eszmére ötlik, mely arra készteti, hogy elhagyja fekhelyét, s hirtelen felöltse maga alá terített kabátját, s leszálljon a padlásajtóhoz támasztott hágcsón a földre.

És ugyanaz a gondolatja támadt ugyanabban a perczben valakinek másnak is odalenn az egyik szobában.

S a mint Timár a ház szögletén megálva, lenyomott hangon e szót hallatá: «Almira?» ugyanakkor suttogá egy másik hang is Almira nevét a tornáczra nyiló ajtóból, mintha egyik hang a másiknak kisértő visszhangja volna.

S erre mind a ketten meglepetve léptek egymás elé.

A másik alak Teréza volt.

— Ön lejött fekhelyéről? kérdé a nő.

— Mit akar Almirával?

— Nem tudok aludni.

— Megvallom igazán, az a gondolatom támadt, hogy vajjon az az ... ember nem mérgezte-e őt meg, hogy elhallgatott úgy egyszerre?

— Nézze ön, engem is ez a gondolat keltett fel. Almira!

A hivásra előjött odujából az eb, s a farkát csóválta.

— Nem. Semmi baja sincs; szólt Teréza. Az az

ember nincs itt többé ; ágya a tornácz alatt leheveretlen. Jer, Almira, hadd oldjalak fel.

A nagy állat odalapult urnője ölébe, s csendesen engedé lecsatoltatni bőrnyaklóját, s aztán nyakába ugrott és nyelvével végignyalta az orczáját; majd meg Timárhoz fordult s nagy toppancs lábát felemelve, kutyabecsülettudással, szépen pacscsot adott a markába. Ismerte barátait. Azután megrázta a bőrét, hanyat heveredett, kétszer az egyik oldaláról a másikra átdobta magát, s aztán nyugodtan megágyazott magának a puha homokban. Nem ugatott többet. Bizonyos lehet felőle mindenki, hogy nincs többé a szigeten az a gyülölt jövevény.

Teréza közel lépett Timárhoz.

— Ismeri ön azt az embert?

— Egyszer találkoztam vele Galaczon. A hajómra jött s ott úgy viselte magát, hogy nem tudtam tisztába jönni felőle, hogy kém-e, vagy csempész? Utoljára kilöktem a hajómból. Ebből áll az egész barátságunk.

— S honnan jött ön arra a gondolatra, hogy az az ember megmérgezhetné Almirát?

— Megmondom igazán. Minden szó, a mit ide alant a szobákban beszélnek, felhangzik a padlásra, a hol feküdtem; én kénytelen voltam mindent hallani, a mi szóváltás önök között oda alant végbement.

— Azt is hallotta ön, a mivel engem az az ember fenyegetett? Hogy ha ki nem elégítem, akkor ő csak egy szót szól felőlünk, s akkor mi veszve vagyunk?

— Hallottam.

— És most mit gondol ön felőlünk? Ugy-e bár, azt, hogy minket valami nagy, megnevezhetlen bün terhe számüzött erre a világból kieső szigetre? Vagy hogy mi itt valami napvilágot kerülő keresetet folytatunk, melynek szüksége van a hallgatásra és nem ismertetésre? Vagy hogy mi itt valami hirhedett név bujdokló örökösei vagyunk, kik rejtőzünk a hatalmasok szemei elől? Mit gondol ön felőlünk?

— Én bizony semmit sem, asszonyom! Nem töröm rajta a fejemet. Nekem vendégszerető hajlékot nyitott ön egy éjszakára. Ezért köszönettel tartozom. A szél megállt; holnap odább megyek és soha többet nem gondolok arra, a mit ezen a szigeten láttam és hallottam.

— De én nem akarom azt, hogy ön úgy menjen el innen. Ön akarata ellen meghallott olyan dolgokat, a mik felől önnek felvilágosítatlan maradni nem szabad. Én, nem tudom okát adni, miért, de az első szembenézés óta valami kimondhatatlan becsülést éreztem ön iránt; engem kínozna az a gondolat, hogy ön mi tőlünk gyanuval, megvetéssel távozik. Ezzel a gyanuval ön sem tud aludni e hajlék alatt, én sem. Az éj csendes, épen arra való, hogy egy keserű élet titkai elmondassanak. Aztán gondolkozzék ön felőlünk. Én mindent elmondok önnek, a mi igaz; és csak azt, a mi igaz. És azután, ha meghallotta ön, hogy mi története van e puszta szigetnek s e sárkunyhónak itten, akkor nem fogja ön azt mondani, hogy holnap odább megyek s soha rájuk nem gondolok többet; hanem vissza fog jönni ide évről-évre, mikor hivatása erre vezérli, és meg fog pihenni egy éjszakán át e csendes födél alatt. Tehát üljön ön le mellém a tornácz lépcsőjére és hallgassa meg a mi kunyhónk történetét.

A SZIGETLAKÓK TÖRTÉNETE.

Ezelőtt tizenkét évvel Pancsován laktunk, hol férjem városi hivatalnok volt. Bellovárynak hivták. Jó, fiatal, szép, derék ember volt s mi nagyon szerettük egymást. Én huszonkét éves voltam, ő harmincz. Egy kis leányunk született, azt Noéminek kereszteltettük. Nem voltunk gazdagok; de tehetősek. Neki volt hivatala, szép háza, gyönyörű gyümölcsös kertje, szántóföldjei; én árva leány voltam, mikor elvett s kész vagyont hoztam a házhoz, megélhettünk tisztességesen.

Férjemnek volt egy igen kedves barátja, Krisztyán Maxim. Ennek a fia az az ember, a ki most itt volt. Akkor ez tizenhárom éves volt; szép, kedves, eleven fiu; olyan esze volt, mint a tűz. A két férfi, mikor én a kis leányomat ölben hordoztam, azt mondá: ezeket a gyermekeket összeházasítjuk. S én úgy örültem neki, mikor a fiu annak a kis ártatlannak parányi kezét kezébe vette s azt kérdezte tőle: hát hozzám jösz-e? s erre a gyermek olyan vigan nevetett.

Krisztyán kereskedő volt. De nem olyan igazi kereskedő, a ki érti a maga hivatását, hanem csak amolyan helybenülő kisvárosi kereskedő, a ki megy a nagyobbik után, koczkáztat vaktában; ha nyer, jól járt vele, ha veszt, elbukik.

Ő folyvást nyert, s azért azt hitte, hogy ennél egyszerűbb tudomány nincsen. Tavaszszal körülnézte a vidéket, hogyan állnak a vetések, s azután a szerint kötött szerződést a nagyban kereskedőkkel aratás után kiadandó gabonára.

Volt egy állandó megrendelője, Brazovics Athanáz nagykereskedő Komáromból. Ez tavaszszal nagy összeg pénzeket előlegezett neki rendesen az őszszel átadandó gabonára, s azért Krisztyán kötelezve volt ugyanazt neki a megállapított árban hajóira szállítani. Ez az üzlet jól jövedelmezett Krisztyánnak; de én azóta is sokat gondolkoztam rajta, hogy ez nem kereskedés, hanem koczkajáték, mikor valaki elad valamit, a mi még nincs is e világon. Brazovics sok pénzt szokott előlegezni Krisztyánnak, s minthogy annak házán kivül semmi fekvő vagyona nem volt, kezességet kivánt érte. Férjem elvállalta a kezességet szivesen: ő birtokos volt s Krisztyánnak jó barátja. Krisztyán nagyon könnyű életet élt; mig férjem szegény naphosszant az iróasztalnál görnyedett, ő egész nap a kávéház előtt pipázott és feleselt a hozzá hasonló kalmárokkal. Hanem egyszer aztán jött az Isten ostora: az 1816-diki rettenetes év. Tavaszszal gyönyörűen állt országszerte minden vetés. Olcsó gabnaárakra lehetett számítani. A Bánátban boldog volt az a kereskedő, a ki négyforintos buzára szerződést

köthetett. Akkor nekijött egy esős nyár, esett szakadatlanul tizenhat hétig egyfolytában minden nap. Minden gabona elrothadt a lábán; éhinség állt be a Kanahánnak csúfolt vidéken, s őszszel húsz forint volt egy mérő buzának az ára; az sem volt kapható a kereskedésre, mert a földmivelők lefoglalták vetőmagnak.

— Emlékszem rá, szólt bele Timár, akkor voltam kezdő kereskedőbiztos.

—Tehát abban az évben történt az, hogy Krisztyán Maxim nem birt a szerződésének megfelelni, a mit Brazovics Athanázzal kötött. Iszonyú, kimondhatatlan összeg volt a különbség, a mit meg kellett volna térítnie. És ekkor Krisztyán Maxim azt tette, hogy összeszedé, a mi csak kinnlevő pénze volt másoknál, felvett jóhiszemű emberektől még kölcsön is sok pénzt, s egy éjjel hírmondatlanul megszökött Pancsováról, magával vitt minden pénzt, s itt hagyta még egyetlenegy fiát is.

Tehette, mert minden értéke pénzben volt; s nem ragaszkodott semmihez, a mit itthágy.

De hát mire való akkor a pénz a világon, ha ilyen kárt lehet vele tenni egy embernek, a ki nem szeret semmit, csak a pénzt?

Adósságai, kötelezettségei itt maradtak azoknak a vállára, a kik jó barátai voltak, a kik jót álltak érte. Azok között volt férjem is.

S akkor előjött Brazovics Athanáz, s követelte szerződése beváltását a kezesektől.

Hiszen igaz, hogy ő pénzt előlegezett a megszökött adósnak, s mi ajánlkoztunk, hogy a pénzét visszatérítjük. Felét jószágainknak eladtuk volna, s abból kitelhetett az adósság. De ő nem irgalmazott. Az egész szerződést akarta beváltatni. Nem volt kérdés, hogy mennyi pénzt adott ő? hanem hogy mennyi pénzérőt tartoznak ő neki adni? Ötszörös nyereséget követelt. S az irás jogot adott neki hozzá. Kértünk, könyörögtünk előtte: elégedjék meg kisebb nyereséggel; hiszen csak arról van szó, hogy kevesebbet nyer-

jen. Hajthatatlan volt. Minden követelését ki akarta elégíttetni a kelepczébe jutott jótállókkal.

De hát mire való akkor a vallás, a hit, a keresztyének és zsidók minden hitágazata, ha ilyen követelést tenni szabad?

Törvényre ment a dolog; a biró itélt, s minekünk házunkat, földünket, utolsó falatunkat elfoglalták, lepecsételték, dobra ütötték.

De hát mirevaló akkor a törvény, az emberi társaság, ha szabad megtörténni annak, hogy valakit a koldustarisznyáig levetkőztessenek olyan tartozásért, melylyel ő maga soha adós nem volt? hogy nyomorulttá tegyenek egy harmadik emberért, a ki nevetve áll odább?

Mindent elkövettünk, hogy a végveszedelemtől megmentsük magunkat; férjem maga felment Budára, Bécsbe, kihallgatást kérni. Az álnok csaló, ki pénzével megszökött, itt élt Törökországban, kitudtuk; folyamodtunk, hogy tartóztassák le és hozzák vissza; elégítse ő ki azt, ki ellene követeléssel fellép. És azt felelték mindenütt, hogy ez nincs hatalmukban.

De hát mirevalók akkor a császárok, a miniszterek, a nagyhatalmak, ha egymás nyomorult jobbágyait meg nem bírják védelmezni?

E rettentő csapásra, mely mindnyájunkat koldusbotra juttatott, szegény férjem egy éjszaka sziven lőtte magát.

Nem akarta látni családja nyomorát, hitvese könyjeit, gyermeke inségét, inkább elszökött előlük a föld alá.

Oh a föld alá mi előlünk!

De hát mire való akkor a férfi a világon, ha nagy baj idején nem talál más segítséget, mint magára hagyni asszonyt és gyermeket s szétzúzni saját szivét?

S még mindig nem volt vége a borzalomnak. Koldussá, földönfutóvá voltam már téve, még istentagadóvá is akartak tenni. Az öngyilkos neje hasztalan könyörgött a papnak, hogy temesse el szerencsétlen férjét. Az esperes szigorú férfi, ő nagyon szent ember, ki a vallásra sokat ád;

ő megtagadta férjemtől a tisztességes eltemetést s nekem látnom kellett, hogy azt az alakot, a kit a bálványozásig imádtam, hogy hurczolja ki a városi nyúzó a hullahordó szekéren, s hogy kaparja be a temető-árokba egy simára letaposott gödörbe.

De hát mire való akkor a pap a világon, ha ilyen szenvedést nem tud megorvosolni?

Mire való az egész világ?

Még egy volt hátra, hogy öngyilkossá és gyermekgyilkossá tegyenek. Egyszerre gyermekgyilkossá és öngyilkossá. Kendőmmel odaszorítám keblemhez kis gyermekemet s kimentem vele a Dunapartra.

Egyedül voltam, semmi emberi teremtés nem kisért.

Végig mentem kétszer-háromszor a parton, azt nézve, hogy hol lesz legmélyebb a víz.

Ekkor valaki megfogta a ruhámat hátulról és visszarántott.

Hátra néztem: ki az?

Ez a kutya volt az.

Utolsó jó barátom minden élő teremtés közül.

Az osztrovai sziget partja volt az, a hol ez történt velem. Azon a szigeten volt szép gyümölcsös kertünk, kis nyári mulató-lakkal. Ennek is minden szobája le volt már pecsételve birói pecséttel, s nekem csak a konyhában és a fák között volt még szabad járnom.

Akkor leültem a Dunapartra s gondolkozni kezdtem. Mi vagyok én? Ember? nő? Rosszabb vagyok-e mint egy állat? Látott már valaha valaki egy kutyát, mely kölykét a vízbe fojtja s magát is elöli? Azért sem ölöm el magamat, azért sem ölöm meg a gyermekemet! Azért is élni fogok; azért is fölnevelem őt! Hogyan fogok élni? A hogy megélnek a farkasok; meg a czigány asszonyok, a kiknek se házuk, se kenyerük. Koldulni fogok a földtől, koldulni fogok a vízfenéktől, koldulni a fák ágaitól; de emberektől nem fogok koldulni soha!

Szegény férjem sokat beszélt egy kis szigetről, melyet

ötven év óta alkotott a Duna az osztrovai sziget melletti nádasban. Ő vadászni járt oda őszi napokban, s sokat emlegetett egy odvas sziklát, melyben zivatar elől meghúzta magát. Azt mondá, hogy ez a sziget senkié. A Duna építette — senkinek. Semmi kormánynak sincs még róla tudomása; egyik országnak sincs még joga azt a maga területéhez számítani. Ott nem szánt, nem vet senki. Föld, fa, fű senkié. Ha senkié, hát miért ne foglalhatnám én el? Elkérem azt az Istentől. Elkérem a Dunától. Miért ne adhatnák nekem? Termesztek rajta kenyeret. Hogyan termesztek? miféle kenyeret? azt még nem tudom. A szükség majd megtanít rá.

Egy csónakom maradt még. Ezt nem vette észre a bíró, hogy lefoglalhatta volna. Abba beleültünk. Noémi, én és Almira. Áteveztem a senki szigetére. Nem próbáltam soha az evezést; de megtanított rá a szükség.

A mint erre a földre kiléptem, csodálatos érzés fogott el. Mintha egyszerre elfeledtem volna mindent, a mi künn a világban történt velem. Valami hivogató, megnyugtató csendesség fogadott itten. A mint bejártam a ligetet, a pagonyt, a mezőt, már tudtam, hogy mit fogok itt csinálni? A ligetben döngtek a méhek, a pagonyban virágzott a földi mogyoró, a víz színén libegett a sulyom virága, a partoldalban teknősbékák sütkéreztek, a fák oldalait csigák lepték el, a mocsári bozótban a harmatkása érett. Uram, Istenem, ez a te terített asztalod! — És a geszt teli volt fiatal gyümölcsvadonczokkal. Sárga rigók hordták át annak a magját a szomszéd szigetről, s a vadalma sárgult már a fákon, s a málnabokor még tartogatta elkésett gyümölcseit. Tudtam már, hogy mit csinálok ezen a szigeten? Paradicsomot csinálok belőle. Én, magam, egyedül. Olyan munkát teszek itten, a mit egy ember keze, egy asszonykéz is bevégezhet. És aztán élni fogok itt, mint az ősember élt a paradicsomban.

Rátaláltam a sziklára, és annak természetalkotta oduira. A legnagyobb odvában szénahalmaz volt ágynak vetve.

Ez szegény férjem nyughelye volt egykor. Jogos örököm. Özvegyi jogom ez. Ott megszoptattam kis gyermekemet s aztán elaltattam és lefektettem a szénába, nagykendőmmel leterítve. Almirának azt mondtam: «te itt maradsz és őrt állsz Noémi fölött, míg visszatérek». Akkor újra átevezem a nagy szigetre. Fölkerestem még egyszer kertünket. A nyári lak verandáját nagy ponyvaernyő födte; azt leoldottam. Ez jó lesz nekünk sátornak, takarónak, talán majd téli öltözetnek is. Abba aztán becsomagoltam, a mi szerteszét hevert még, konyha- és kertészeszköz, s egy nagy batyut kötöttem belőle, akkorát, hogy a hátamon el birjam vinni. Gazdagon, négylovas hintón jöttem a férjem házához, s batyuval a hátamon megyek ki belőle; pedig nem voltam pazarló, nem voltam rossz. És meglehet, hogy ez a batyu is lopott jószág már; sajátom ugyan mind, a mi benne van; de hogy elviszem azt magammal, mégis tolvajság. Nem tudom. Össze volt zavarva fejemben az igaz és nem igaz, a szabad és nem szabad felőli fogalom egészen. Menekültem a batyuval saját hajlékomból. A kerten végig haladva, gyönyörű szép gyümölcsös fáimnak mindegyikéről vágtam le néhány ágat, és a fügefákról, a gyümölcstermő bokrokról sarjakat, felszedtem kötényembe az elhullott magvakat a földről s aztán — megcsókoltam a szomorú fűz ágát, mely alatt annyiszor aludtam boldog álmokat. Vége volt. Soha többet arra a helyre nem tértem vissza. A csónak utoljára járta meg velem a Dunát. Míg ismét visszaeveztem, két dolog aggasztott. Egyik az, hogy a szigetnek nem szeretett lakói is vannak: a kígyók. Bizonyosan a kőoduban is laknak azok, s én irtózom tőlük s féltem Noémit. A másik meg az, hogy ha én magam évekig meg tudok is élni vad mézzel, sulyommal és harmatkásával, s ha Noémit táplálja az alatt saját keblem: de mivel tartom el Almirát. Ez a hű nagy állat nem él azzal, a mi engem táplál. Pedig nekem szükségem van rá; nála nélkül a félelem ölne meg e magányban. Mikor batyummal visszakerültem a sziklaoduhoz, a bejárat előtt egy nagy

kígyófarkat láttam ugrálni, távolabb feküdt tőle a leharapott fej. A mi a fej és fark közül hiányzott, azt Almira ette meg. Az okos állat ott feküdt a gyermek előtt, farkát csóválva és száját nyalogatva, mintha mondaná: én már megebédeltem. Attól fogva folyvást kígyókra vadászott. Az volt mindennapi eledele. Télen kiásta őket lyukaikból. Az én barátom — annak szoktam hívni — talált magának e szigeten életmódot s engem megszabadított irtózatom tárgyaitól.

Oh! uram, az valami leírhatatlan érzés volt, mikor az első éjszakát itt töltöttük egyedül. Mikor nem volt velem más, mint egy Isten, egy gyermek és egy eb. Nem merem azt fájdalomnak nevezni: közelebb volt az a gyönyörhöz. Az elhozott ponyvával takaróztunk mind a hárman s akkor ébredtünk fel, mikor a madarak elkezdtek szólni.

Kezdődik a munka. A vademberek munkája. Megtanított rá a szükség. Hajnal előtt kell szedni a harmatkását, ezért hiják úgy. A szegény asszonyok kimennek az ingóvány bozótjába, hol ez édes magot termő növény burjánzik; felső ruháikat fölemelik, két kézzel szétterjesztve, körülforognak a bozótban s az érett mag belehull öltönyükbe. Az a manna! Az istenadta ingyenkenyér, a mit a «senki cselédei» esznek.

Uram! Két évig éltem e kenyérrel, s mindennap térden állva adtam hálát annak, a ki gondoskodik a mezők madarairól!

Vad gyümölcs, erdei méhek méze, földi mogyoró, tekenős béka, vad kacsák tojása, télire eltett sulyom, csigabiga és aszalt gomba volt mindennapi eledelem. Áldassék Isten, ki a maga szegényeinek ilyen gazdag asztalt teríttet!

És azalatt éjjel-nappal küzdöttem föltett dolgommal. A geszt vadonczaiba beojtogattam a nemes gyümölcsök ágait, a feltört földbe gyümölcsbokrokat, szőlőt, hasznos növényeket ültettem. Gyapotnövényt és selyemkrepint vetettem a szikla déli oldala mellé; termékéből durva

szövetet készítettem fűzfa-szövőszéken, s azt viseltük. Gyékényből, sásból méhköpüket fontam, vad méhrajokat gyűjtöttem bele; s az első évben már volt méz és viaszk csereárum. Molnárok, dugárusok jöttek néha a szigetre; azok segítettek a nehezebb munkánál, s nem bántott senki. Tudták, hogy pénzem nincsen, s fizettek munkával, szükséges eszközökkel, tudták, hogy pénzt nem veszek el. Mikor aztán egyszer gyümölcsfáim elkezdtek teremni, ah! akkor már gazdag voltam. S e sziget televényföldében kétszeres buján nő minden fa. Vannak körtefáim, a mik egy évben kétszer érlelnek gyümölcsöt; s minden fiatal fa újra hajt Szentiván-nap után. És nálam minden évben teremnek a fák. Mindig az ő titkaikat tanultam, s rájöttem, hogy nem szabad a kertész keze alatt se túltermő, se meddő évnek lenni. Az állat megérti, ha úgy beszélünk hozzá, mint az emberhez, s én azt hiszem, hogy a fák is hallgatják és nézik azt, a ki őket szeretve ápolja s megértik titkos óhajtásait és büszkék rá, ha ők is örömet szerezhetnek annak. Óh! a fák oly okos lények! Azokban lélek lakik. Én gyilkosnak tartom, a ki egy nemes fát kivág.

Ezek az én barátaim itt!

Szeretem őket! bennük élek! és általuk élek!

A mit évről-évre adnak, azért eljönnek szigetemre a szomszéd falvakból, a malmokból s hoznak érte cserébe azt, a mi az én háztartásomhoz kell. Pénzért nem adok semmit! Irtózom a pénztől. Az átkozott pénztől, mely engemet kiüzött a világból és férjemet az életből. Nem akarok pénzt látni soha.

De azért nem vagyok oly ostoba, hogy készen ne legyek arra, hogy jöhetnek egyszer mostoha évek, mik minden emberi szorgalmat meghiusítanak, jöhet késői fagy, jégverés; elpusztulhat az év áldása. Gondoskodtam a rossz időkről is. Sziklám pincze odujában és szellős rovátkai közt el van téve, a mi eltartható árúczikk, hordókban annyi bor, döbözökben viaszk, csomagokban gyapju és

gyapot, a mennyi elég lenne arra, hogy egy inséges évben, talán kettőben is, bennünket a szükségtől megszabadítson. — Tehát takaréktáram is van; de pénzem nincsen. Gazdagnak mondom magamat — és egy fillér nem volt a kezemben tizenkét év óta!

Mert tizenkét év óta lakom ezt a szigetet, uram: — egyedül, harmadmagammal. Almirát mindig emberszámba veszem. Noémi ugyan azt mondja, hogy négyen vagyunk. Nála Narcziszsza is számít. Bohó gyermek.

Tudnak igen sokan ittlétünk felől, de ezen a vidéken az árulkodást nem ismerik. Az a mesterséges zár, mely a két ország határán fentartatik, valami örökös titkolózást honosít meg az ittlakó emberek között. Senki sem kutatja a más dolgát, s ösztönszerüleg rejti mindenki a titkot. Bécsbe, Budára, Stambulba nem hat el innen semmi.

Aztán miért is jelentenének fel? hiszen nem bántok semmit, nem ártok senkinek. Egy darab puszta földön gyümölcsöt termesztek, a mely föld senkié. Az úr Isten és a királyi Duna adták azt nekem, s én azt ő nekik mindennap megköszönöm. Hála neked én Istenem, hála neked én királyom!

Nem is tudom, hogy van e valami vallásom? Tizenkét év óta nem láttam sem papot, sem templomot. Noémi nem tud arról semmit. Én tanítottam olvasni, irni; én beszéltem neki Istenről, Jézusról, Mózesről, a hogy én ismerem őket. Arról a jóságos, minden teremtését szerető, véghetetlen irgalmú, bűnbocsátó, mindenütt közellevő Istenről, arról az alázatosságában felséges, szenvedéseiben tündöklő, emberiségében isteni Jézusról, s arról a népszabadság vezéréről Mózesről, a pusztában éhen-szomjan bujdosó, de a szabadságot a kövér szolgálatért fel nem cserélő, a jótékonyságot, a testvérszeretetet hirdető Mózesről, a kinek én ismerem őket; — de arról a kegyetlen, boszúálló Istenről, arról a személyválogató Istenről, arról az áldozatot követelő czifra templomokban lakó Istenről, — és arról a kiváltságos Jézusról, arról a vakhitet követelő

Jézusról, arról az adófizettető, testvérüldöztető Jézusról, — és arról a pénzzsarló Mózesről, arról a gyülölethirdető Mózesről, arról az önző Mózesről, a kiről a könyvek és a szószékek és a harangok és az énekek beszélnek, ő nem tud semmit!

Most már tudja ön, hogy kik vagyunk mi, és mit csinálunk itten? Tudja meg tehát azt is, hogy mi az, a mivel bennünket ez az ember fenyeget?

Ez annak az embernek a fia, kiért férjem jót állt, a ki miatt öngyilkossá lett, a kiért a világot, az emberi társaságot elhagytuk.

Ő akkor tizenhárom éves gyermek volt, mikor úgy elpusztultunk, s a csapás őt is érte; mert apja őt is elhagyta.

Igazán nem csodálom, hogy e fiúból ilyen nyomorult ember lett.

Elhagyatva, kilöketve a világba, a szemétre tulajdon apjától, idegen emberek kegyelemfalatjára szorulva, megcsalatva, meglopatva attól, a kit fiui tisztelettel bálványozni kellett volna, gyönge növendék korában megbélyegezve, mint egy csaló fia; csoda-e, ha ő is arra volt kényszerülve, hogy azzá legyen, a mivé lett?

Pedig egészen még én sem tudom, hogy mi ő? de tudok felőle sokat.

A kik itt a szigeten keresztül mennek, sokan tudnak felőle valamit!

Nem sok időre apja megszökése után ő is kiment Törökországba. Azt mondta, apját fölkeresni megy. Egyik ember azt állítja, hogy föltalálta, a másik azt, hogy nem jött nyomára soha. Némelyek azt mondják felőle, hogy apját is meglopta, pénzével elszökött s azt hirtelen elprédálta. Ezt nem tudni bizonyosan. Ő tőle hiába kérdezné valaki, mert ő nem mond igazat soha. Hol járt, mit tett? arról csak meséket szokott mondani, miket oly leleményesen tud előadni, hogy a ki szemeivel látta az ellenkezőt, még azt is zavarba hozza, hogy vajjon nem igaz-e, a mit mond.

Ma itt látják, holnap amott. Találkoznak vele Törökországban, Olaszországban, Lengyelországban, Magyarországban, s nincs nevezetes embere ez országoknak, a kit ne ismerne, s a kivel egyszer összejön, azt bizonyosan megcsalja, s a kit egyszer megcsalt, bizonyos lehet felőle, hogy még egyszer visszajön hozzá s ujra megcsalja. Tízféle nyelven beszél s a miféle nemzetbelinek kiadja magát, annak fogadják el. Egyszer előjön mint kereskedő, másszor mint katona, majd mint tengerész, ma török, holnap görög. Látták már lengyel grófnak is, orosz herczegasszony vőlegényének és német csodadoctornak, ki minden betegséget meggyógyító lapdacsokat árult. Mi dolga van valóban a világon? arra nem lehet rájönni. Hanem egy dolga bizonyos. Ő fizetett kém. Kinek a kéme? A töröknek? az osztráknak? az orosznak? Mind a háromnak! Talán még többnek is. Valamennyinek szolgál, s megcsalja valamennyit. Évenkint több ízben megfordul ezen a szigeten. Egy csónakkal jön át a török partról, s ugyanazzal megy át a magyar partra. Mi dolga van neki itt és amott? azt én nem sejthetem. Hogy azt a keserűséget, a mit megjelenésével nekem okoz, csak magán kedvtelésből idézi elő, azt nagyon hiszem. Azt is tudom felőle, hogy inyencz és kéjsóvár. S nálam jó izű étel van, és fiatal serdülő leány, kit ő szeret azzal boszantani, hogy menyasszonyának nevezi. Noémi gyülöli őt. Pedig nem is sejti, hogy gyülölete milyen jogosult. De én nem hiszem, hogy Krisztyán Tódor csupán ezért járna e szigetre. E szigetnek más titkai is lehetnek, a mikhez nekem semmi közöm. Ő fizetett kém. A mellett roszszivű ember. A hajaszálától a körme hegyéig meg van romolva. Minden rossz kitelik tőle. Ő tudja azt, hogy én leányommal együtt ezt a szigetet csak bitorlom: semmi emberi jogom nincsen hozzá. Ennek a titoknak a birtokában zsarol, boszant, kínoz mind a kettőnket. Azzal fenyeget, hogy ha neki nem adunk és meg nem teszünk mindent, a mit kíván, feljelent bennünket az osztrák kormánynál s a török kormánynál, s a

mint azok megtudják, hogy a Duna közepén támadt egy új terület, mely az eddigi békekötésekben nincs jelezve, azonnal országos vitát támasztanak belőle, s a míg az el nem dől, kiparancsolnak belőle minden rajta lakót, mint a hogy történt az Allbion-hegy s a Cserna folyam közötti térrel, a mi a «senki» földének van kinyilatkoztatva. Egy szavába kerül ennek az embernek, hogy mindazt, a mit én a puszta szigeten tizenkét évi keserves fáradsággal létrehoztam, semmivé tegyen, hogy ezt az édent, melyben oly boldogok vagyunk, ismét vadonná alakítsa át és bennünket ismét földönfutókká tegyen. És még több! Nekünk nem csak a császárok hivatalszolgáinak felfedezésétől kell remegnünk, hanem még a papokétól is. Ha megtudják az érsekek, a patriarchák, az archimandriták és az esperesek, hogy itt e szigeten egy leány növekedik, a ki még templomot nem látott keresztelője óta, elveszik őt tőlem erővel és beteszik valamely kolostorba. Érti ön már uram azt a keserves sóhajtást, — a mi önt aludni nem engedé ez éjjel?

Timár a hold tányérába bámult, mely a jegenyék sudarai között kezdett alászállni.

«Miért nem vagyok most hatalmas úr?» gondolá magában.

— Ez az ember nyomorulttá tehet bennünket mindennap, folytatá Teréza. Nem kell tőle egyéb, mint hírül adni vagy Bécsben, vagy Stambulban, hogy itt egy új terület van a Dunán, s azzal mi semmivé vagyunk téve. Senki e vidéken el nem fog árulni bennünket soha, egyedül ő. De én el vagyok készülve mindenre. Hogy ez a sziget létezik, annak egyedüli oka ez a szikla itt a sziget ormán. Ez tartóztatja a Dunaág kanyarulatát. — Egy évben, mikor a törökök verekedtek a szerb Milossal, szerb csempészek három láda lőport rejtettek el e sziget reketytyebokrai között. Azután soha sem jött azokért senki. Talán elfogták, meg is ölték azokat, a kik a lőport ide rejték. Én rátaláltam. Ide hoztam e nagy szikla legmélyebb üre-

gébe. — Uram! — Ha e szigetből, mely most senkié, engem ki akarnak űzni, én e lőporba kanóczot vetek, a sziklát mindnyájunkkal együtt a levegőbe röpítem s a következő tavaszszal, a jégzajlás után nem fogja senki e szigetnek még csak nyomát sem találni itten! — Már most tudja ön, hogy miért nem birt elaludni ezen a helyen?

Timár tenyerébe nyugtatá fejét, úgy bámult maga elé.

— Még egyet mondok önnek! szólt Teréza asszony, közelebb hajolva Timárhoz, hogy suttogásig lenyomott hangját hallhatóvá tegye. — Én most is azt hiszem, hogy ez embernek más oka is volt e szigeten épen ma megjelenni s hirtelen megint eltünni, mint az, hogy a legutolsó csárdában minden pénzét elkártyázta s tőlem akart valamit zsarolni. Ez a látogatás vagy önnek szólt, vagy ennek a másik úrnak. Vigyázzon magára, a kinek féltő titka van!

A hold letünt a jegenyék mögé s keleten derengni kezdett az ég. A sárga rigók füttye megszólalt a pagonyban. Reggeledett.

Az Osztrova sziget mellől hosszan vontatott tülökhang üvöltött szét a tájon. Ébresztő a hajósoknak.

Léptek hangzottak a porondon. Egy hajóslegény jött a part felől, jelenteni, hogy a hajó indulásra készen áll már, a szél megállt, menni lehet.

A kis lakból előjött a vendég Trikalisz Euthym, és leánya, a szép fehér arczu Timéa.

Noémi is készen volt már, s a konyhán friss kecsketejből főzött reggelit a vendégeknek, mihez pörkölt málé szolgáltatta a kávét, s lépesméz a czukrot. Timéa nem ivott belőle. A maga részét Narczisszával itatta meg, s az elfogadta az idegen leány ajándékát, Noémi nagy bánatára.

Trikalisz Euthym azt kérdezé Timártól, hogy hát az a másik úr hová lett, a ki az este érkezett ide? Timár értesíté, hogy az még az éjjel odább ment.

Erre Trikalisz Euthym arcza még jobban elkomorodott.

Azután búcsút vettek háziasszonyuktól mindannyian. Timéa izetlen volt; panaszkodott, hogy még most is rosszul érzi magát. Timár legutól maradt s elváláskor egy török gyártmányú tarka selyemkendőt adott át Terézának, Noémi számára, mit az megköszönt neki s megigérte, hogy azt Noémi viselni fogja.

— Visszajövök még ide! monda Timár, megszorítva Teréza kezét.

Aztán eltávoztak a gyepes úton csónakjukhoz. Teréza és Almira a partig kisérték őket.

Noémi pedig felment a téveteg szikla tetejére s ott leülve a sűrű mohvirágok, a kövérlevelű szakák (sedum) közé, ábrándos kék szemeivel elbámulva merengett az eltávozó csónak után.

Narczissza oda sompolygott hozzá s az ölébe kuporodott, hajlékony nyakával kebléhez törlészkedve.

— Eredj, te hűtelen! hát így szeretsz te engem? Hát el kellett pártolnod tőlem ahoz a másik leányhoz? Csak azért, mert az szép, én pedig nem vagyok az. Most aztán hozzám jösz megint, ugy-e, mikor az elment, most már én is jó vagyok neked? Menj! Nem szeretlek többet!

S azzal odaölelé mind a két karjával kebléhez a hizelgő kis bolond állatot, és sima állával magához szorítá annak hizelgő fehér fejét, — s a csónak után nézett. Mind a két szemében ragyogott a köny.

ALI CSORBADZSI.

Másnap a Szent Borbála kedvező idővel haladt egész nap a Duna magyar ágán fölfelé. Estig nem történt semmi nevezetes.

Este jókor feküdni ment mindenki. Abban mind megegyeztek, hogy a mult éjjel keveset lehetett aludni.

De Timárnak még ez az éjszaka sem volt nyugalomra

rendelve. A hajón csend volt, a mint horgonyán pihent, csak az oldalaihoz verődő habok egyhangú locscsanása tartá ébren az éjt; hanem e csenden keresztül is úgy tetszék neki, mintha szomszédjai valami nagy, üdvtelen munkával volnának elfoglalva. A mellékkabinból, melyet csak egy deszkafal választott el az övétől, mindenféle hangok tévedeztek át hozzá, mint hogyha pénz csörög, mint mikor dugót húznak ki egy üvegből, mint ha kalánnal forgatnak valamit egy pohárban, mint ha valaki a kezeit összecsapja, mintha éjjel mosdani kezdenek; és aztán ismét ez a sóhaj a mult éjről: «oh Allah!»

Végre halk koczogtatást hallott a szobáját elválasztó közfalon.

Trikalisz Euthym hivta őt.

— Uram, jőjj át hozzám!

Timár hirtelen felöltözött s átsietett a szomszéd kabinba.

Abban két ágy volt, s a kettő között egy asztalka. Az egyik ágy függönynyel volt eltakarva, a másikon feküdt Euthym. Az asztalkán állt egy szekrény, és két üvegcse.

— Parancsol, uram? szólt Timár.

— Nem parancsolok: kérek.

— Valami baj van?

— Mindjárt nem lesz semmi. Én meghalok. — Magam akarom. Mérget vettem be. Ne csinálj zajt. Ülj le mellém, és hallgasd végig, a mit beszélek. Timéa nem ébredhet fel; mákonyt itattam vele, hogy mélyen aludjék. Mert ebben az órában nem szabad neki ébren lenni. Ne szólj közbe. Annak, a mit te mondasz nekem, én már egy óra mulva semmi hasznát nem veszem; neked pedig nagyon sokat kell elmondanom s időm rövid, ez a méreg gyorsan öl. Ne kapkodj semmihez. Itt van kezemben az ellenméreg, ha megbántam volna, visszatérhetnék. De nem akarok. És igazam van. Tehát ülj le és figyelj szavaimra.

Az én nevem nem Trikalisz Euthym, hanem Ali Csorbadzsi, egykor Kandia kormányzója, utóbb Khazniár

Sztambulban. Te tudod, mi történik most Törökországban. A szultán ujít, s az ulémák, a dere-bégek és szandzsák-bégek lázongnak. Ilyenkor az emberélet olcsó. Az egyik fél ezerével öleti le azokat, a kik nem értenek vele egyet, a másik fél ezerével gyujtogatja fel a hatalmon levők házait, s nincs olyan magasan álló fő, ki uralkodója kezétől és rabszolgája kezétől bizton nyughatnék. A sztambuli kajmakám nem rég hatszáz előkelő török urat fojtatott meg Sztambulban, s őt magát tulajdon rabszolgája gyilkolta le a Sofia-mecsetben. Magát a szultánt a galatai hidon megtámadta Sheik Szatsi dervis, és halállal fenyegeté. Minden ujítás embervérbe kerül; a legelső angol gőzös megjelenését a Bosporuson kétszáz kaikdzsi (csónakász) levágott feje üdvözölte. Mikor Edrenét meglátogatta a szultán, huszonhat előkelő férfit fogtak el, huszat lefejeztek, hatot kínpadra vontak; azok rémmeséket vallottak az ország nagyjai ellen. Aztán megfojtották őket. Akkor üldözőbe vétettek azok, a kikre rávallottak: ulémák, főtisztek, basák, miniszterek; nem volt az üldözés nyilvános. A gyanus országnagyok eltüntek hirmondás nélkül. A szultán titkárja, Waffát effendi elküldetett Syriába s útközben a drúzok agyonverték; Pertew basát az edrenei kormányzó, Emin basa ebédre hivta magához, s mikor az ebéd végén hozták a fekete kávét, tudtára adá, hogy a szultán kivánatára neki a findzsában mérget kell meginni. Petrew csak azt kérte, hogy a saját magával hordott mérget keverhesse a kávéjába, mert az biztosabban öl; azzal megáldotta a szultánt, megmosakodott, imádkozott és meghalt. Mai nap minden török főur ott hordja pecsétnyomó gyűrűjében a mérget, hogy mikor rákerül a sor, készen legyen.

Én jókor megtudtam, hogy most rajtam a sor.

Nem voltam összeesküvő; de volt két nagy okom rá, hogy a halálra meg legyek érve. Az egyik a pénzem, a másik a leányom. A pénzem kellett a khaznénak, a leányom kellett a szerálynak.

Meghalni nem nehéz, arra kész vagyok; de leányomat nem adom a szerálynak, sem koldussá tenni nem engedem.

Elhatároztam magamat, hogy kijátszom ellenségeimet, s megszököm leányommal és vagyonommal.

A tenger felé nem szökhettem, mert ott az új kerekes hajókkal utólérnek. Készen tartottam útlevelemet Magyarországba, mint görög kereskedő, hosszú körszakállamat levágtam s álutakon eljutottam Galaczig. Ott lehetetlen volt szárazföldön tovább menekülnöm. Ezért fogadtam fel hajódat s pénzemen buzát vásárolva, ily alakban hoztam azt magammal, így legkevésbbé lophatták el tőlem. — Mikor hajótulajdonosod nevét megmondád, nagyon megörültem rajta. Brazovics Athanáz nekem rokonom; Timéa anyja görög leány volt, az ő családjából való. Sokszor tettem jó szolgálatokat ennek az embernek, s most azoknak viszonzását kérem. Allah nagy és bölcs! Sorsát senki ki nem kerülheti. Te sejtetted már, hogy én menekülő vagyok, bár nem voltál tisztában felőle, hogy gonosztevő-e, vagy politikai üldözött? hanem azért kötelességedhez képest, mint hajóvezető a rábizott utast, elősegítél gyors menekülésemben. Csodamódon átjutottunk a Vaskapu szikláin és örvényein; vakmerően elmenekültünk az üldöző ágyúnaszád elől; játszva kerültük ki az orsovai vesztegzárt és vizsgálatot, s mikor már a rémek óriásai hátunk mögött voltak, akkor egy utamba akadt szalmaszálon át beleesem a sírba.

Az az ember, ki tegnap este utánunk jött a rejtett szigetre, a török kormány kéme. Én ismerem őt s ő is rám ismert bizonynyal. Senki nem birta nyomomat kiszaglászni, egyedül ő. Most elém került, s már Pancsovánál készen várnak rám. — Ne szólj közbe. Tudom, mit akarsz mondani. Azt, hogy ez már magyar föld, s egyik ország kormánya sem szolgáltatja ki a másiknak politikai menekültjét. Csak hogy engem nem úgy fognak üldözni, mint politikai menekültet; hanem mint tolvajt. Nincs igazuk.

Csak a magamét hoztam el, s ha az államnak követelése van rajtam, otthagytam huszonhét házamat Galatában, abból megveheti; de azért mégis azt fogják utánam kiáltani, hogy tolvaj vagyok, a khazné pénzét raboltam el, s a szökevény tolvajokat Ausztria is ki szokta adni Törökországnak, ha a török kémek rájuk akadhatnak. Ez az ember engem megismert, s azzal végem van.

(A beszélőnek nehéz veriték gyöngyözött elsárguló homlokán. Arcza olyan volt, mint a viaszk.)

— Adj egy ital vizet, hogy tovább beszélhessek.

Még sok mondani valóm van.

Magamat meg nem menthetem többé, de az által, hogy meghalok, megmentem leányomat és az ő vagyonát. Allah akarta így, s ki futhat ki az ő árnyékából?

Azért fogadd meg én nekem a te hitedre és becsületszavadra, hogy végrehajtod mindazt, a mit rád bizok.

Legelőször is, mikor halva leszek, nem temettetsz el sehol a parton. Nem is kivánhatja muzulmán, hogy őt keresztyéni módon temessék el; hanem eltemettetsz hajós szokás szerint, ponyvába varrva, s nehéz köveket kötve lábamhoz és fejemhez, s a hol legmélyebb a Duna, oda lebocsátasz. Ezt cselekedd, fiam, velem.

És azután a hajót okosan vezéreld Komáromig, Timéának jól gondját viseld.

Itt e szekrénykében van készpénzem. Ezer arany az egész. A többi vagyonom zsákokban fekszik, buza alakban. Egy irást hagytam asztalomon, melyet te tégy el; mert abban bizonyítom és elismerem először azt, hogy sok dinnyeevéstől dysenteriát kaptam s abban halok meg, másodszor azt, hogy készpénzem csupán ezer arany; nehogy téged vádoljon valaki, vagy azzal, hogy halálomat okoztad, vagy hogy pénzemből eltettél.

Neked nem ajándékozok semmit. Te a magad jó szivéből cselekszel, s azért megjutalmaz téged a te Istened. Jobb adósnak nem hitelezhetnél.

S azután Timéát elviszed Brazovics Athanázhoz, és

megkéred, hogy fogadja őt leányának. Egy leánya már van; hadd legyen ez annak testvére. Add át neki a pénzt, fordítsa a gyermek javára. És add át neki a hajóterhet és kérd meg, hogy legyen ő maga jelen, mikor a zsákokat kiürítik, mert én jó tiszta búzát hoztam, hogy ki ne cseréljék. Érted?

(A haldokló égő szemekkel tekinte Timár szemeibe és magában küzdött.)

— Mert . . .

(Megint elhallgatott.)

Mondtam valamit? Valamit akartam mondani, de agyam zavarodik. Milyen vörös ez az éjszaka! Milyen vörös ez a hold az égen. Igen. A «vörös félhold» . . .

(Itt egy mély nyöszörgés ragadta meg figyelmét, mely Timéa ágya felől jött s egyszerre másfelé ragadta gondolatait. Ijedten emelkedett fel ágyából, s valamit keresett vánkosa alatt reszkető kezekkel, és szemei üvegfényben ragyogva meredtek elő.)

— Ah! ezt majd elfeledém, Timéa! Hiszen Timéának álomitalt adtam; ha fel nem ébreszted jókor, örökre elalszik. Itt ez üvegcsében valami ellenszer. A mint én meghalok, vedd ezt, és homlokát, halántékait és a szívgödrét dörzsöld be vele erősen, míg fölébred! — Ah! szinte magammal vittem őt is. Pedig nem akarom. Neki élni kell. Ugy-e? fogadod hitedre, becsületedre, hogy fölébreszted őt, hogy életre hozod, hogy nem hagyod örökre elaludni?

A haldokló görcsösen szorítá melléhez Timár kezét; a halálküzdelem látszott már eltorzult vonásain.

— Miről is szóltam az elébb? — Mit akartam még mondani? — Mi volt az utolsó szavam? — Ugy? igen a «veres félhold!»

A nyitott ablakon át a fogyó hold féltányéra sütött be veresen a ködöktől, a mikből kiemelkedék.

Vajjon erről beszélt a haldokló deliriumában?

Vagy erről jutott valami eszébe?

Igen: a «veres félhold!» suttogá még egyszer, Timárt odavonva magához s aztán a halálgörcs örökre becsukta ajkait; röviden kínlódott és meghalt.

AZ ÉLŐ ALABÁSTROM.

Timár egyedül maradt egy halottal, egy halálosan alvóval s egy eltemetett titokkal.

Mindnyájukat takarta a csendes éjszaka.

S az éjszaka árnyai így susogtak:

«Nézd! Ha te most nem teszed azt, a mi rád van bizva, ha e halottat a Dunába nem dobod; ha azt az alvót fel nem költöd, hanem engeded csendesen átaludni a más világra, mi lesz akkor? Az áruló már följelenté azóta Pancsován a szökevény Csorbadzsit; ha te megelőznéd s Pancsova helyett Belgrádon kötnél ki, ott jelentenéd fel; a szökevény kincseinek egy harmada törvény szerint a tied lenne. Ugyis senkié az már, az apa meghalt, a leány, ha te fel nem ébreszted, alszik örökre. Egyszerre milyen gazdag lennél! A gazdag ember derék ember, a szegény ember pedig csak komisz ember!»

Timár azt felelé vissza az éj árnyainak: «tehát csak hadd legyek én ilyen komisz ember», s hogy elnémítsa a suttogó árnyakat, betette a kabin ablakát. Valami félelem fogta el, ha arra a vörös holdra tekintett. Azt hitte, ettől jönnek azok a rossz suttogások. Mintha az magyarázná meg a holt ember végszavait arról a «vörös holdról».

Félrehuzta a függönyt Timéa fekhelye felől.

Mint egy élő alabástromszobor feküdt ott a leány, keble lassu pihegéssel szállt és emelkedett, ajkai félig nyilva, szemei lezárva, arczán a halál tulvilági komolysága.

Félkeze feje körül elomlott fürteihez volt emelve, a másikkal éji öltönye ránczait tartá keblén összeszorítva.

Timár remegve nyult hozzá, mintha egy elbűvölt tündéralakot tapintana, kinek érintésétől a szegény halandó

életvesztő szívfájdalmakat kap. Az üvegcsében levő illó szeszszel elkezdé az alvó halántékait bedörzsölni. És a közben folyvást figyelt arczára, és gondolá magában:

«Téged hagynálak én meghalni, te gyönyörű alak? Hát ha igazgyöngyökkel volna telve ez a hajó, s az mind az enyim lenne, ha te meghalnál, még sem engedném, hogy örökre alva maradj. Nincs akkora gyémánt a világon, a mit örömestebb lássak, mint a te két szemedet, mikor az fel fog nyilni.»

Az alvó arcz pedig semmit sem változott a homlokán és halántékain tett bedörzsölésre; két összeérő vékony szemöldöke ránczot sem vont homlokán, midőn az idegen férfi kezei érinték.

Az utasítás azt mondá, hogy szívgödrét is be kell az ellenszerrel dörzsölni.

Timár kénytelen volt a leány kezéhez nyulni, hogy azt kebléről elvonja.

A kéz legkisebb ellenállást nem tett. Zsibbadt volt az és hideg.

Olyan hideg volt az egész alak. Szép és hideg, mint az alabástrom.

Az éjszaka árnyai ezt susogták:

«Nézd, minő gyönyörű idomok! Ajk nem érintett ezeknél szebbeket soha. Ki tudná meg, ha megcsókolnád?»

De Timár azt felelé az éj árnyai közt saját magának: «Nem, te nem loptál még életedben soha semmit: ez a csók pedig tolvajság volna.» S azzal odavonta a perzsa szőnyegtakarót, mit a leány álmában lehajított magáról s azzal válláig betakargatva az egész alakot, a szőnyeg alatt dörzsölé be ujjaival a szeszt az alvó alak szívgödrébe, s hogy ment legyen minden kisértettől, folyvást a lány arczát nézte azalatt. Olyan volt az, mintha egy oltárképet nézne, melyről a hideg sugárzik.

Egyszer aztán felnyiltak a sötét szempillák, s a két szem sötéten, ragyogástalanul tekintett elő. Az álomlihe-

gés megszünt s Timár érzé, hogy a szív keze alatt erősebben ver.

Akkor visszahuzta kezét.

Az erős szeszt az üvegben odatartá a leánynak, hogy szagolja.

Timéa ébredezett, mert fejét elfordítá az üvegtől és szemöldeit összevonta.

Timár halkan szólítá őt nevén.

Arra hirtelen felszökött fektéből a leány s felkiáltva: atyám! ágya szélén ülve maradt. És azután maga elé bámult mereven.

A szőnyegtakaró ölébe lecsuszott, s az éji öltöny lehullott vállairól; olyan volt, mint egy antik mellszobor.

— Timéa! szólítá őt Timár, s felhuzta mezetlen vállaira a lecsuszott csalánszövetet. A leány nem vette észre.

— Timéa, önnek az atyja meghalt! mondá neki Timár, s a leány arcza, alakja nem mozdult sem ettől a szótól, sem attól, hogy öltönye fedetlenül hagyja keblét. Nem érzett semmit.

Timár átfutott kabinjába s rögtön sietett vissza kávéfőző gépével; lázas sietséggel erős fekete kávét főzött; össze is égette a kezeit vele, s mikor az készen volt, odament vele a leányhoz, karjával magához szorította a fejét, ujjaival erőszakosan kinyitotta a száját, s fejét hátravonva, kényszeríté őt a kávét lenyelni.

Addig csak a merevség ellenállásával volt küzdelme; de a mint a leány a keserű meleg italt lenyelte, egyszerre oly erővel taszítá el magától, hogy a csésze is kihullott kezéből, s akkor ágyára veté magát a leány, magára rántá takaróját s elkezdtek a fogai hangosan vaczogni.

— «No, hála Istennek, most már él, mert a hideg leli! fohászkodék Timár. Most már lássunk hozzá a hajóstemetéshez.»

A HAJÓS-TEMETÉS.

Az Oczeánon ez természetesen megy. A ki meghal, ponyvába varrják, golyót kötnek a lábára s kidobják a vízbe. A korallok majd benövik a sírját.

Hanem a dunai hajón meghalt embert kidobni a Dunába egy kis felelősséggel jár. Hiszen ott van a part; a parton falvak, városok, azokban pap és harang arra való, hogy a megholtat szentelt földbe eltemessék, elharangozzák; azt nem szabad csak úgy saját kivánsága szerint a vízbe vetni.

Pedig Timár értette azt nagyon jól, hogy miért kell annak mégis ugy történni.

Nem jött miatta zavarba.

Mielőtt a hajó fölszedte volna a horgonyt, tudatta a kormányosával, hogy halott van a hajón. Trikalisz meghalt.

— Tudtam, hogy valami veszedelem jön, mondá Fabula János, a mint a viza versenyt uszott a hajónkkal, az halált jelent.

— Szálljunk ki itt a falu alatt a partra s kérjük meg a papot, hogy temesse el. A holtat tovább nem vihetjük a hajón, mert ugyis pestises hírben állunk.

Fabula uram nagyot köhintett rá s azt mondta, hogy meg lehet próbálni.

Az a falu ottan Pleszkovácz, a melyet a hajóról legközelebb érnek, gazdag helység; esperese van és kéttornyú temploma. Az esperes szép, deli termetes férfi, hosszu rengő fekete szakállal, ujjnyi vastag szemöldökkel s igen szép éneklő hanggal.

Ez is ismerte Timárt. Sokszor járt hozzá buzát vásárlani; az esperesnek sok eladó terméke volt.

— No fiam, most rosszkor jöttél! kiálta rá az esperes, mikor az udvaron meglátta; rossz termés volt, s azt

is mind eladtam régen. (Pedig akkor is ott csépeltek még az udvaron és szérűn.)

— Ezuttal én hozom a termést! mondá Timár. Halottunk van a hajón; kérjük főtisztelendőségedet, hogy jőjjön oda s temesse el szokott szertartással.

— Hja fiam, az nem addig van! veté ellen az esperes. Meggyónt-e az a keresztyén ember? fölvette-e az utolsó szentségeket? Bizonyos vagy-e róla, hogy nem volt unitus? Mert én különben el nem temetem.

— Ezekből bizony mind semmi sincs. A hajón mi nem hordunk gyóntató papot; meghalt a jámbor csak úgy a maga emberségéből, minden segítség nélkül, a hogy a hajósok szoktak. Hanem hát ha nem akarja egész szertartással eltemetni főtisztelendőséged, hát legalább adja ki azt nekem irásban, hogy én igazolhassam magam az elhunyt rokonai előtt, hogy miért nem adtam meg neki a kellő végtisztességet; mi aztán majd eltemetjük magunk itt valahol a parton.

Az esperes kiadta neki a bizonyítványt a temetés megtagadásáról; hanem erre meg aztán a cséplő és nyomtató parasztok fogtak neszt.

«Micsoda? eltemetni egy beszenteletlen halottat itt az ő határukban? hisz olyan bizonyos, hogy azt a határt elveri akkor a jégeső, mint a tízparancsolat. De iszen halottat ne próbáljon valaki más falunak ajándékozni, akárhonnan hozta, mert az senkinek sem kell. Először jégesőt hoz az idénre, pedig épen most közelget a szüret, ez az utolsó reménysége a gazdának; másodszor jövő esztendőre vampyr lesz az ilymódon eltemetettből, a ki mind magához szívja az esőt és a harmatot.»

De még azzal biztatták Timárt, hogy agyonverik, ha kihozza a halottját abból a hajóból.

S nehogy orozva eltemesse valahol a parton, négy markos legényt kiválasztottak, hogy üljenek fel a hajójára s kisérjék el egy napi járó földig, míg a határukon túl lesz, ott azután csináljon a maga halottjával, a mit akar.

Timár úgy tett, mint a ki dühösködik s engedte a négy kisérőt hajójára felszállni.

Az ottmaradt hajóslegények azalatt már összeácsoltak egy koporsót, s a halottat belefektették; csak a födelet kellett rászegezni.

Timárnak első dolga volt Timeát megtekinteni. Azon egészen kitört a láz; forró volt homloka, de arcza még akkor is fehér. Nem volt öntudatánál. Az egész temetkezési előkészületekből nem tudott semmit.

— Igy már jól van! mondá Timár s azzal fogta a festékes bögrét és nekiállt a koporsófödélnek, ráfesteni Trikalisz Euthym nevét és halála napját szép cyrillbetükkel. A négy szerb legény ott állt a háta mögött és szótagolta, a mit ir.

— No, fess rá te is egy betüt, míg én dolgom után látok! kinálá Timár a pamacsot az egyik bámészkodónak. Az kapott rajta, hogy tudományát bebizonyíthatja, s olyan X-et pingált a deszkára, a milyent csak valaha S-nek olvastak a szerbek.

— Látod, milyen szépen tudsz; magasztalá a betűfestőt Timár, s aztán egy másikat kinált meg vele. — Derék fiu vagy te is. Mi a neved?

— Berkics Józó.

— Hát téged hogy hínak?

— Jaksics Mirko.

— No, Isten éltessen sokáig. Igyunk együtt egy pohár sligoviczát.

Az megtörtént akadály nélkül.

— Engem pedig Mihálynak hinak, a másik nevem hozzá «Timár». Jó név, ha akarom magyar, ha akarom, török, ha akarom, görög. Csak híjatok Mihálynak.

— Zbogom Mihály!

Tehát Mihály minden perczben befutott a kajütbe, megnézni, hogy Timéa hogy van. Annak láza volt, önkivületlen volt. Timárt ez nem ejté kétségbe; azt tartá, hogy a ki a Dunán jár, az egész patikát magával hordja, mert

a hideg víz mindent meggyógyít. Egyszerű tudománya abból állt, hogy hidegvizes kendőket rakott a leány homlokára, s lábszáraira, szorgalmatosan felváltva azokat, mikor átmelegedtek. Már Priesnicz előtt tudták azt a hajósok.

A szent Borbála aztán haladt csendesen fölfelé a magyar part mentében egész naphoszszant. A szerb legények hamar megbarátkoztak a hajóslegényekkel, segítettek nekik az evezőt húzni, ezek viszont sütöttek nekik a hajó tűzhelyén zsiványpecsenyét.

A halott kinn feküdt a födözeten, leterítve egy tiszta lepedővel; ez volt a szemfödél.

Estefelé azt mondá Mihály az embereinek, hogy ő most feküdni megy, mert már két éjjel nem aludt; a hajót csak vontassák, a míg tökéletesen be nem sötétedik, akkor vessenek horgonyt.

Pedig még ezen az éjszakán sem aludt; a helyett, hogy saját kabinjába ment volna, Timéa lakrekeszébe lopózott, s az éji lámpát elrejtve egy üres ládába, hogy a világa ki ne lássék, egész éjjel ott ült a leány ágya mellett és leste annak láz álmait, s az előre elkészített hideg vízzel borongatá forró tagjait. A szemeit le nem hunyta egy perczre.

Jól hallotta, mikor a horgonyt levetették s a hajó megállt, s azután elkezdett a hullám ismét locsogni a hajó párkányai körül. A födélzeten még sokáig dödörögtek a férfiak s aztán lassankint lefeküdtek aludni.

Hanem éjféltájon hallá, mintha valami tompa tárgyat ütnének kalapácscsal.

— Ez egy szeg feje, a mire egy darab posztót tettek! mondá magában.

Aztán egy nehéz zuhanás következett, valami vízbe hulló nagy tárgy locscsanása.

Azután elcsendesült minden.

Mihály megvárta ébren, míg megreggeledett s a hajó ismét megindult. Mikor egy óranyira haladtak, akkor

előjött a kabinból. A leány csendesen aludt, s forrósága megszünt.

— Hová lett a koporsó? ez volt Mihály első szava, a mint kilépett.

A szerb legények daczosan léptek eléje.

— Azt megterheltük kővel s a halottal együtt a vízbe dobtuk, hogy nekünk azt sehol a mi partunkon el ne temethessétek, senkit szerencsétlenné ne tegyetek.

— Mit tettetek? gonosztevők! Hisz ezért most engemet majd előfog a vármegye; számon kérik az eltünt utazót; még rám fogják, hogy én sikkasztottam el. Most nekem erről adjatok irást, hogy ti tettétek. Melyiketek tud irni?

Persze, hogy egyik sem tudott irni.

— Hiszen te Berkics, meg te Jaksics, még segítettetek is nekem a koporsófödélre betüket irni.

Kiderült az önvallomásokból, hogy ki-ki csak épen azt az egy betüt tudja leirni, azt is csak épen deszkára és pamacscsal.

— No jól van. Akkor elviszlek benneteket magammal Pancsovára, s majd ott az óbester előtt élő szóval tanuskodhattok mellettem. Az majd kivallat, ne féljetek!

Erre a fenyegetésre rögtön megtanult irni nemcsak ez a kettő, de még a másik kettő is. Azt mondták, hogy inkább adnak bizonyítványt, csak ne vigye őket Pancsovára.

Mihály tintát, tollat, papirt hozott elő s a hajófödélnek nekihasaltatva az egyik irástudót, tollába mondta a bizonyítványt, melyben elismerik, hogy ők a meghalt Trikalisz Euthymot éjjel, mikor a hajós-személyzet aludt, annak tudta és hozzájárulása nélkül, a jégesőtől féltükben, a Dunába vetették.

— Irjátok alá a neveiteket. S ki hol lakik? Hogy ha birói vizsgát küldenek ki, rátok találhasson a hadnagy.

Az egyik tanu odairta, hogy ő «Karaszalovics Ixa», lakik «Gunerováczon»; a másik, hogy ő «Stiriopicza Nyego», lakik «Medvelinczen».

S azzal nagy komolysággal elváltak egymástól; Mihály is megállta, meg az a négy is, hogy egymás szeme közé nem nevettek.

Azzal kitétette őket Mihály a partra.

.... Ali Csorbadzsi ott nyugodott már a Duna fenekén, a hova maga kivánkozott.

A NEVETNI VALÓ TRÉFA.

Reggel, mikor Timéa felébredt, nem érzett az elmult betegségből semmit. Az ifjú természet győzelmes maradt. Felöltözött magában s aztán kijött a kabinból, s Timárt ott találva a hajó orrán, azt kérdezé tőle:

— Hol van az atyám?

— Kisasszony, önnek az atyja meghalt.

Timéa rábámult nagy méla szemeivel; arcza nem lehetett már fehérebb, mint addig volt.

— És hová tették?

— Kisasszony, önnek az atyja itt fekszik a Duna fenekén.

Ekkor Timéa leült a hajómellvéd mellé s elkezdett némán a vízbe bámulni. Nem szólt, nem sírt, csak nézett mereven a vízbe.

Timár azt hitte, hogy jót tesz vele, ha vigasztalja.

— Míg ön beteg volt, öntudatlanul feküdt, addig önnek az atyját hirtelen magához szólítá az Isten. Én voltam nála utolsó órájában. Önről beszélt nekem; önnek küldé általam utolsó áldását. Az ő kivánatára én önt el fogom vinni atyjának egy régi barátjához, ki önhöz anyjáról rokon. Az leányának fogadja önt, s lesz önnek atyja. Van egy szép fiatal leánya, önnél kevéssel idősebb, az lesz önnek testvére. Ott igen jól fognak önnel bánni. És a mi itt ezen a hajón van, az mind önnek a vagyona, a mit az atyja önnek hagyott; ön gazdag lesz és mindig hálá-

val fog ön emlékezni arról a jó atyáról, a ki önről ilyen jól gondoskodott.

Timárnak megszorult a torka, mikor arra gondolt: «és a ki meghalt azért, hogy téged megszabadítson, a ki halált vett magának, hogy teneked odaadhassa az egész életet!»

És aztán bámulva nézett a leány arczára. Az nem mozdult meg az egész beszéd alatt, még csak egy könyje sem fakadt. Mihály azt hitte, hogy szégyel sírni idegen előtt s félrevonult tőle; de a leány azután sem sírt, hogy egyedül maradt.

Különös ez! Mikor a fehér macskát a vízbe fulladni látta, hogy omlottak utána a könyei, s most, mikor azt mondják neki, hogy az apja ott fekszik a Duna fenekén, egy könyje sem ered?

Vagy tán úgy van az, hogy a kik apró érzékenykedésnél könnyen tudnak sírni, azok valami nagy fájdalomnál nem tudnak mást, csak hallgatni és bámulni.

Meglehet. Timárnak most más dolga akadt, mint lélektani feladványokon törni a fejét. Pancsova tornyai kezdtek északnyugat felől kiemelkedni, s a folyamon egy cs. kir. sajka úszott alá, egyenesen a Szent Borbála felé, rajta nyolcz fegyveres csajkás, meg egy csajkás kapitány és egy porkoláb.

Azok a hajóhoz érve, minden kinálás nélkül csáklyát akasztottak a hajópárkányba s felugráltak rá a csónakból.

A kapitány Timárhoz sietett, ki a kabinajtó előtt várt rá.

— Ön a hajóbiztos?

— Szolgálatjára önnek.

— E hajón utazik egy Trikalisz Euthym álnév alatt menekülő török khazniár basa, lopott kincseivel.

— E hajón utazott egy Trikalisz Euthym nevü görög buzakereskedő, semmi lopott kincsekkel, hanem tiszta búzával, a hogy ez Orsován megvizsgáltatott hivatalosan, a miről bizonyítványaim szólnak, itt ez az első irás, tessék elolvasni. Török basáról nem tudok semmit.

— Hol van ő?

— Ha görög volt, Ábrahámnál; ha török volt, Mahomednél.

— Csak nem halt meg?

— Biz azt tette. Itt ez a második irás a végrendelete, melyben utolsó akaratát megirja; dysenteriában halt meg.

A kapitány végig olvasta az irást, oldalpillantásokat vetve Timéára, ki csak ült azon az egy helyen, a hol atyja halálhirét meghallá. Nem érté, hogy miről beszélnek; az idegen nyelv volt előtte.

— Hat hajós legényem és a kormányosom tanuk rá, hogy meghalt.

— No az baj neki; de nem nekünk. Ha meghalt, eltemetteték. Ön meg fogja mondani, hová? mi felásatjuk a hullát. Itt van azon ember, ki rá fog ismerni s az azonosságot bebizonyítandja Trikalisz és Ali Csorbadzsi között, s legalább a lopott kincseit lefoglalhatjuk. Hová temették el őt?

— A Duna fenekére.

— Ah! Ez erős dolog! És miért oda?

— Csak csendesen! Itt a harmadik irás, ez a pleszkováczai esperestől van, a kinek határában történt Trikalisz kimulása, s a ki nem csak megtagadta a tisztességes eltakarítást, de meg is tiltotta a hulla kihozatalát a partra; a nép azt mondta, hogy vessük a vízbe.

A kapitány mérgesen csapott kardja markolatára.

— Teringettét! Átkozott papok! Ezekkel örökösen baj van. De azt legalább tudni fogja ön, hogy mely tájon vetették a vízbe?

— Tartsunk rendet, kapitány úr. A pleszkováczиak négy őrt küldtek a hajómra, a kik megakadályozzanak, hogy a hullát száraz földre találjam kitenni, s azok éjjel, mikor mindnyájan aludtunk, a hajószemélyzet tudta nélkül a Dunába veték a koporsót, kövekkel megterhelve. Itt van az irott bizonyítványuk maguknak a tetteseknek, vegye

ön át, keresse fel őket, vallassa ki és büntesse meg, a hogy megérdemlik.

A kapitány toporzékolt és cholerikus kaczagással köhögött dühében, mikor azt az irást elolvasta, visszadobva azt Timárnak.

— No ez átkozottul szép dolog! A felfedezett szökevény meghalt, azzal beszélni nem lehet; a pap nem engedi földbe tenni; a parasztok belelökik a vizbe, s akkor adnak egy bizonyítványt, aláirva két olyan nevet, a mit soha embert nem viselt, két olyan falu nevével, a mi soha nem volt a világon. A szökevény elvész a Duna fenekén, s most én akár nekiálljak Pancsovától Szendrőig egy gereblyével végigkaparászni az egész Dunát, akár elinduljak keresni két gazembert, a kik közül az egyiket Karakaszalovicsnak, a másikat Stiriopiczának csufolnak. A hajóterhet pedig a szökevény azonosságának bebizonyítása nélkül le nem foglalhatom. No, ezt jól adta ön, biztos úr! Ezt jól csinálta ön ki! És mindenről irást hozott. Egy, kettő, három, négy. Fogadom, hogy ha annak a kisasszonynak a keresztlevelét kérném, még azt is elő tudná adni!

— Ha parancsolni fogja.

Azt ugyan nem tudta volna előadni Timár; de tudott egy olyan bamba birkapofát csinálni a kapitány előtt, hogy a kapitány nagyot csóvált a fején; kegyetlenül felkaczagott, s aztán megveregette Timár vállát.

— Arany ember ön, biztos úr! Ennek a kisasszonynak megmentette a vagyonát; mert az apja nélkül sem őt, sem a jószágot le nem tartóztathatom. Mehetnek önök útjokra. Arany ember ön!

Azzal megfordult, a leghátulsó csajkást, a ki nem fordult eléggé gyorsan, úgy ütötte pofon, hogy majd a vízbe esett, s parancsolá, hogy mindenki takarodjék a hajóról.

Hanem a mint a csónakba leszállt, még egyszer visszatekintett nagy figyelemmel.

A hajóbiztos még mindig azzal a semmit nem értő birkapofával tekintett utána.

A szent Borbála hajóterhe most már meg volt mentve.

A SZENT BORBÁLA VÉGZETE.

A szent Borbála most már akadálytalanul haladt a maga útján fölfelé, s Timárnak nem volt egyéb baja a mindennapi vesződségen kivül a vontatókkal.

A dunai út az alföldi magyar rónán egészen unalmassá válik; nincsenek már sem sziklái, sem vízesései, sem történelmi romjai; semmi egyéb, mint folyton-folyvást a fűzfa-, nyárfalepte partok mind a két oldalon.

Ezekről nem sok érdekest lehetett mondani Timéának.

A leány néha egész nap sem jött ki kabinjából, s szavát nem lehetett venni. Ott elült egyedül; s néha az ételt olyan érintetlenül hozták ki szobájából, mint a hogy bevitték hozzá.

Az esték is hosszuk kezdtek már lenni s október vége felé a derült őszi idő átcsapott az esősbe; a leány egészen bezárkózott magányos szobájába, s Mihály nem tudott róla többet, mint azt, hogy éjszakánként a vékony deszka közfalon áthangzik nehéz sóhajtozása. De sirni nem hallotta soha.

Az a nagy csapás talán örökre megfagyasztotta szivét. Vajjon mekkora melegségnek kellene annak lenni, mely azt megolvadásra birja?

Ejh, szegény barátom, minek neked arra gondolnod? Mit álmodol ébren és lehúnyt szemmel erről a fehér arczról? Ha olyan szép nem volna is, de olyan gazdag; te pedig szegény ördög vagy. Mire való egy ilyen ficzkónak, mint te vagy, egy olyan gazdag úrleány arczával megtölteni minden gondolatját?

Ha mégis megfordítva volna, s te volnál olyan gazdag, mint ő, s ő volna szegény.

— Milyen gazdag lehet Timéa? számítgatja a hajóbiztos, hogy saját magát kétségbeejtse s elszoktassa hiú ábrándozásáról.

Hagyott neki az atyja ezer arany készpénzt és a hajóterhet, a mi megér mostani világban tizezer aranyat. Talán ékszerei is vannak, s így a leány váltópénzben értve a százezresek közé tartozik. Ezek már a gazdag eladó leányok sorába tartoznak magyar kis városban.

Itt aztán egy talány jött Timár elé, melyet nem tudott megfejteni.

Ha Ali Csorbadzsi megmentett vagyona tizenegyezer arany volt, az súlyra nézve nem több hatvanhat fontnál: az arany tériméje minden ércz között a legkisebb. Hatvanhat font aranyat el lehet dugni egy iszákba, azt egy ember a vállára vetve gyalog is elviheti. Mi szükség volt Ali Csorbadzsinak ezt buzára felváltani, a minek egy egész tölgyfahajó kell s a mivel másfél hónapig kell utazni, a mit szél, örvény, szikla, zátony fenyeget; vesztegzár, motozó őrség feltartóztat; holott ugyanezzel a kincscsel egy tarisznyába téve, hegyen, folyón keresztül két hét alatt bízvást Magyarországba lehetett volna jutni?

Ennek a kérdésnek nem birt a kulcsára akadni.

Azután ezzel még egy másik talány is függött össze.

Ha Ali Csorbadzsi kincse (s már akár igaz keresménye az, akár nem) mindössze tizenegy-tizenkét ezer aranyat tesz, ugyan mit csap abból ilyen nagy hajtóvadászatot a török kormány? hogy nem röstel azért egy huszonnégy evezős ágyunaszádot a Dunán végigfuttatni, kémeket, futárokat nyargaltatni a nyomába? hiszen a mi egy szegény hajóbiztosra nézve nagy pénz, az a fényes padisának csak alamizsna; ha azt a tizezer arany értéket mindjárt elkobozták volna is, a míg az a feladók, lefoglalók s mindenféle hivatalos zsebmetszők kezén keresztül visszakerül, nem marad abból a szultánnak egy pipadohányra való.

Hogyan nem rösteltek ilyen kevés prédáért olyan nagy gépezetet mozgásba hozni?

Vagy talán Timéa lett volna a főczél? Timárban volt annyi hajlam a regényességre, hogy ezt a nézetet elfogadja; bár a hajóbiztos kétszer-kettője mindig kimutatta a számtani lehetetlenséget.

Egy este elverte a szél a felhőket, s a mint Timár kabinja ablakából kitekintett, meglátta a nyugati láthatáron az új holdat.

A «vörös holdat».

Az izzó fénysarló a Duna tükrét érte.

Timárnak úgy tetszék, mintha az a hold valóban emberi arcz volna, mint a hogy a naptárakban festik, s ferde szájával valamit beszélne hozzá.

Csakhogy a hold beszédét még mindig nem lehet érteni; az idegen nyelv.

A holdkórosak már értik, mert utána mennek, csakhogy mikor fölébrednek, ők is elfelejtik, hogy mit beszéltek vele?

Timár mintha válaszokat kapna kérdéseire. Melyikre? Valamennyire. A szív dobogására-e, vagy a kiszámítására? Mindenikre.

Csakhogy nem lehet még a feleleteket kibetűzni.

A vörös félhold lassankint alámerült a Duna tükrébe, egész a hajó orráig elküldve a hullámban tükröző viszfényét, mintha mondaná: még sem értesz?

Lassan a végső fénycsucsát is lehuzta a víz alá, mintha mondaná: holnap visszajövök, akkor majd megértesz.

A kormányos azon a véleményen volt, hogy fel kell használni a naplement utáni derült időt s előre haladni, míg beesteledik. Hiszen Komáromhoz közel jártak már, Almáson túl. Ezen a tájon olyan ismerős volt már előtte a Duna, hogy bekötött szemmel is elkormányozhatta volna a hajót. Egész a «győri Duna»-ágig nincs már semmi félelmes tárgy az útban.

De van!

Füzitőn alul egy gyenge kis roppanás hangzott a víz alatt; de erre a roppanásra rémülten ordítá a kormányos a vontatóknak: «megállj!»

Timár is elhalványodott és megmeredve állt egy perczig. A rémület először tükrözött az útban arczvonásain.

— Tőkére mentünk! kiáltá a kormányosnak.

A nagy erős ember, a kormányos, eszét veszítve hagyta ott a kormányt s sírva, mint egy gyermek, futott végig a hajófödözeten a kabin felé.

— Tőkére mentünk!

Igen is, az történt. A Duna, mikor megárad, elszakgatja a partjait, s az onnan letépett nagy fákat behömpölygeti a medrébe; azokat a gyökereikhez tapadt földtömegek a víz alá húzzák, s a felfelé vontatott terhes hajó nekimegy a tuskónak s kilyukasztja a fenekét.

A szikláktól, a zátonyoktól megőrizheti hajóját a kormányos; de a víz alatt ólálkodó tőkétől se tudomány, se tapasztalat, se ügyesség meg nem oltalmaz: a legtöbb dunai hajó az ilyen lappangó fatuskók miatt vész el.

— Végünk van! ordítá kormányos, hajós legény egyszerre valamennyi; s mindannyi elhagyta a helyét s futott batyuját, ládáját a dereglyébe menteni.

A hajó keresztbe fordult ár ellenében, s elkezdett az elejénél lefelé sülyedni.

Mentésre gondolni sem lehetett. Az tiszta képtelenség. A hajó zsákokkal van tele, mire azokat odáig felszednék, a hol a fenekén a lék támadt, hogy azt betömjék, akkorra rég elsülyedt az egész.

Timár felszakítá Timéa kabinjának ajtaját.

— Kisasszony! vegye fel gyorsan öltönyét, nyalábolja fel azt a ládikót ott az asztalon; hajónk elsülyed. Menekülni kell.

Azzal a megrettent leányra maga felsegíté meleg kaftánját s utasítá, hogy szálljon le a dereglyébe, majd a kormányos segélyére leend.

Ő maga futott saját kabinjába, a hajóokmányokat s hajópénztárt tartalmazó ládát megmenteni.

Hanem Fabula János ugyan nem volt segélyére Timéának. Inkább nagyon dühös lett, mikor a leányt meglátta.

— Mondtam, hogy ez a fehérképü, összenőtt szemöldökü boszorkány hoz ránk minden veszedelmet. Ezt kellett volna legelébb is a vízbe dobni.

Timéa nem értette a kormányos szavait, de annak vérben forgó szemeitől úgy megrettent, hogy inkább visszament a kabinba, s ott felfeküdt az ágyára és nézte, hogy jön be a víz a kabin ajtaján, hogy emelkedik lassankint ágya széléig s aztán arra gondolt, hogy ha most őt a víz innen elviszi, addig viszi majd lefelé, míg oda eljut, a hol az atyja fekszik a Duna fenekén, s akkor aztán megint együtt lesznek.

Timár maga is már térdig gázolta a vizet, mire kabinjából minden szükséges tárgyat egy ládába összeszedett s aztán azt vállára kapva, a dereglyéhez sietett.

— Hát Timéa hol van? kiálta, midőn a leány távollétét észrevette.

— Tudja a pokol! hörgé a kormányos. Bár a világon se lett volna.

Timár visszarohant Timéa kabinjához az övig érő vízben, s felnyalábolta mindenestől az ölébe.

— Hozza ön a ládikót?

— Igen! rebegé a leány.

Azzal nem kérdezett tőle többet, hanem rohant vele ki a födélzetre, onnan ölébe vitte le a dereglyébe s a középpadra leülteté.

A Szent Borbála végzete iszonyú gyorsan tölt be.

A hajó orrával lefelé elmerült, s nehány percz mulva csak a födélzete meg az árboczfa a lelankadt vontató kötéllel látszott ki a vizből.

— Induljunk! parancsolá Timár az evezőknek, s a dereglye elkezdett a part felé haladni.

— Hol van önnek a ládikója? kérdé Timár a leánytól, mikor már jót haladtak.

— Itt van! mutatá Timéa a magával hozott doboztt.

— Szerencsétlen! Hisz ez a török dulcsászás doboz, nem a ládikó.

Timéa bizony azt a csemegés dobozt menté meg, a mit új testvérének, annak a másik leánynak hozott ajándékba s otthagyta helyette a ládikót, melyben minden vagyona volt. Az ott maradt az elmerült kabinban.

— Vissza a hajóhoz! kiálta Timár a kormányosra.

— Csak nem bolondult meg valaki, hogy a víz alá menjen valamit keresni? morgá Fabula János.

— Fordíts! ne szólj! én parancsolok.

A dereglye visszatért az elsülyedt hajóhoz.

Timár nem biztatgatott senkit, kiugrott maga a hajófödélzetre, s annak hágcsóin lement a víz alá merült kajütbe.

Timéa nagy, sötét szemeit utána meresztté, a mint a hullám alatt eltünt, mintha mondaná:

— Hát már te is a víz alá mégy előlem?

Timár elérte a víz alatt a hajópárkányt, de nagyon vigyáznia kellett, mert a hajó féloldalt volt dülve s arra felé hajolva, a merre Timéa kabinja nyilt; kapaszkodnia kellett a födélzet deszkáiba, hogy le ne csúszszék a sima párkányzatról.

Megtalálta a kabin ajtaját; jó szerencse, hogy nem csukta be a hullám, mert kinyitásával sok idő veszett volna.

Benn sötét volt. A víztömeg a padlásig állt. Tapogatózva közelített az asztalhoz. Ott nem lelte a ládikát. Talán az ágyon felejtette azt a leány? Az ágy fel volt már emelve a víz által a padlásig. Azt le kellett húznia. A ládikó nem volt benne. Talán a hajó félredülésével lecsúszott? Kezei nem találták meg sehol. Végre megtalálták a lábai. Belebotlott. Csakugyan a földre esett az le. Azt nyalábra fogta s igyekezett az ellenkező oldalon a hajópárkányra kerülni, a hol nem kellett megkapaszkodnia.

Timéa egy örökkévalóságnak hitte azt a perczet, melyet Timár a víz alatt töltött. Egy egész perczig volt ott. Ő is visszatartá lélekzetét az alatt, mintha meg akarná tudni, meddig állhatni ki lélekzetvétel nélkül?

Akkor aztán nagyot sóhajtott, mikor Mihály fejét ismét kiemelkedni látta a vízből.

És arcza elmosolyodott, mikor Timár odanyujtá neki a megmentett szekrénykét. Nem a szekrénykéért.

— No biztos úr, kiálta a kormányos, mikor Timárt felsegíté a dereglyébe, ön már háromszor ázott el ezekért az összenőtt szemöldekért! Háromszor!

Timéa azt kérdé Mihálytól halkan: mit jelent görögül az a szó, «háromszor»?

Mihály megmondta neki görögül.

És akkor Timéa rá nézett hosszasan és ismétlé halkan e szót:

«Háromszor».

A dereglye haladt a part felé, Almásnak tartva. Az esti fénytől aczélszínű folyam tükrén egy hosszú fekete vonal látszott; egy jajszó felkiáltó jele! vagy egy élethossziglan való gondolatjel — az elsülyedt Szent Borbála tetőgerincze . . . . . .

TIMÉA.

A FOGADOTT APA.

Este hat óra tájon hagyták el a Szent Borbála hajósai az elsülyedt jármüvet, s már félnyolczra Timár Komáromban volt Timéával. Az almási gyors paraszt jól ismerte a Brazovics-házat s kegyetlen ostorpattogással vágtatott végig a rácz-utczán csengős négy lovával a piaczig, nagy borravaló levén neki igérve a sietségért.

Mihály leemelte a leányt a parasztszekérből s mondá neki, hogy itthon vannak.

Azzal a pénzes szekrénykét köpenye alá véve, felvezeté a leányt a lépcsőkön.

Brazovics Athanáznak emeletes háza volt; a mi nagy ritkaság Komáromban, hol a mult századbeli pusztító földrengés emléke miatt csak földszinti házakat épitenek.

A földszintet egy nagy kávéház foglalta el; ott volt a gyüldéje a helybeli kereskedőknek, az emeletet egészen a kereskedő családja lakta; két külön bejárat volt a lépcsőről, s egy harmadik a konyha felől.

Brazovics Athanáz ez órában nem szokott otthon lenni, a mit Timár jól tudott; azért Timéát egyenesen a jobboldali ajtón vezette be, melyből az úrhölgyek termeibe lehetett jutni.

Ezekben a szobákban mindenütt divatos pompa uralgott, s az előszobában inas ácsorgott. Azt felkérte Timár, hogy híja fel a nagy urat a kávéházból.

Tudnivaló, hogy ez a szó: «nagy úr» czímezésre használtatik Komáromban, valamint hogy Sztambulban is,

csakhogy a míg az utóbbi helyen csak kizárólag a szultánt részeltetik abban, addig nálunk és a mi időnkben ez a kereskedők s mindazon honoratiorok czímzete szokott lenni, a kiket a «tekintetes» czím meg nem illet.

Timár addig bevezette a leányt a hölgyekhez.

Ő maga ugyan nem volt valami nagyon salonképes öltözetben, ha elgondoljuk, hogy milyen vizen-sáron gázolt keresztül, hanem ő a házhoz tartozó személy volt, a kit minden időben és alakban el szoktak fogadni, s nem tekintik másnak, mint fizetett emberüknek. Ennél nem járják az etiquette-szabályok.

A bejelentést pótolja az a jó szokása a házi asszonyságnak, hogy a mint a külső ajtót nyílni hallja, a belső szoba ajtaján rögtön kidugja a fejét, megnézni, hogy ki jött?

Zófia asszony ehhez hozzászokott szobaleány korában. (Bocsánat! ez bizony kiszaladt a tollunkból!) No igen is. Őt alacsony sorsból emelte föl magához Athanáz úr: hajlamházasság volt. Nem kell azért senkit megszólni.

Nem is emberszólásképen, csak jellemzés végett hozzuk fel, hogy Zófia asszony még úrnő korában sem birt korábbi modorairól leszokni. A ruhája mindig úgy állt rajta, mintha az asszonyától ajándékba kapottat viselne, a hajából elől is, hátul is lógott ki egy elszabadult tincs, a legdíszesebb ruha mellett is kellett rajta valami gyürődöttnek lenni; s ha egyébbel nem, legalább egy pár rossz papucscsal kellett neki hajlamait kielégítve látni. Kiváncsiság és pletykálkodás volt társalgásának alapja, keverve olyan rosszul alkalmazott idegen szavakkal, hogy mikor azokat nagy társaságban közrebocsátá, a vendégek majd lefordultak székeikről (már a kik t. i. ültek) a nevetésvágytól. S a mellett az a jó szokása volt, hogy nem tudott halkan beszélni; a mit mondott, az nem is kiabálás, de folytonos sikoltozás volt, mintha késekkel hasogatnák s segítségért kiáltana.

— Jaj, maga az, Mihály? sikolta az úrnő, pedig még

csak a feje volt kinn az ajtón. Hát azt a szép kisasszonyt hol vette? Hát az a hóna alatt micsoda szekrény? No, jőjjön be a szobába. Nézd, csak nézd, te Athalie, miket hozott a Timár!

Mihály előrebocsátá Timéát és ő is belépett utána, illedelmesen jó estét kivánva a bennlevőknek.

Timéa az első találkozás félénk remegésével tekinte körül.

A háziasszonyon kívül volt a szobában még egy leány és egy férfi.

A leány kifejlett idomú büszke szépség, kinek karcsuságát még előbbre segíti a vállfűző; magas czipősark és hajdísz emelik termetét, kezein félkeztyüket visel, s körmei hosszúra és hegyesre vannak eresztve. Arcza a rendbeszedett báj, piros, felvetett élveteg ajkak, rózsás arczszín, szivesen mutogatott fehér fogsorok, mosolygó gödröcskék az állon és orczákon, hajlott finom orr, fekete szemöldök és villogó szemek, a miknek ragyogását még emeli az, hogy erősen kiülnek, mintegy támadólag. A szép alak oly büszkén tudja magát tartani hátravetett fejével s daczoló keblével.

Ez Athalie kisasszony.

A férfi pedig egy fiatal katonatiszt, a harminczas évek elején, vidám, nyilt arczczal, tüzes fekete szemekkel; akkori katonai szabályzat szerint egész arcza simára borotválva, egy kis félhold alakú pofaszakáll kivételével. A hadfi violaszín frakkot visel, rózsaszín bársonygallérral és karhajtókával. Ez a geniecorps egyenruhája.

Ezt is ismeri Timár. Kacsuka úr, főhadnagy a fortificatiónál és élelmezési közeg is egyuttal. Kissé szokatlan hybridum, de úgy van.

A főhadnagy azzal a kellemes mulatsággal foglalkozik, hogy az előtte ülő szép kisasszonyt arczképezi pastellrajzban. Már egy arczképét elkészítette reggeli világításban, most lámpafénynél kisérli meg újra.

Timéa belépte megzavarja a művészi foglalkozást.

A karcsú, nyulánk gyermek arcza és alakja valami lélekjelenésszerű e pillanatban. Mintha valami szellem, valami jóslat, valami álomlátás lépett volna elő a sötétből.

A mint Kacsuka úr hátratekinte rá a rajztáblája mellől, a sárkányvér-pastellal olyat húzott az arczkép homlokán keresztül, hogy lesz dolga a lágy kenyérnek, míg azt onnan ki tudja venni. S aztán ő is önkénytelenül felállt Timéa előtt.

Mindenki felállt a leány láttára, még Athalie is.

De hát ki ez?

Timár görögül sugott Timéa fülébe, mire a leány Zófia asszonynak készséggel csókolt kezet, s a miért aztán Zófia asszony össze-vissza csókolá az arczát.

Azután ismét mondott neki valamit Timár, mire a leány félénk engedelmeskedéssel közelített Athalie felé és figyelmesen tekinte fel annak arczára. Vajjon megcsókolja-e azt? Vajjon nyakába boruljon-e ennek az új testvérnek? Athalie még magasabbra látszott emelni fejét; Timéa aztán lehajolt kezéhez és megcsókolá azt. Az ellenszenves szarvasbőrt a kezén. Athalie engedé azt, szemei egyet villámlottak Timéa arczára, másikat a katonatisztre, s ajkait még jobban kipittyeszté. Kacsuka úr egészen el volt veszve Timéa bámulatában.

Hanem Timéa arcza sem e bámulattól, sem a villámoktól nem lett melegebb. Fehér maradt az, mintha lélek volna.

Timár volt pedig legjobban megakadva. Hogyan mutassa most be ezen leányt, s hogy mondja el, miként jutott hozzá, ez előtt a katonatiszt előtt?

Segített rajta Brazovics úr.

Nagy robajjal törte magát be a szobába.

Mert épen akkor olvasta odalenn a kávéházban, fenhangon, valamennyi törzsvendég bámulatára az «Allgemeine Zeitung»-ból azt a hírt, miszerint a megszökött Ali Csorbadzsi basa és khazniár, leányával együtt a Szent Borbála czímű gabonahajóra menekülve kijátszotta a török üldözők figyelmét s bemenekült Magyarországba.

A Szent Borbála az ő hajója! Ali Csorbadzsi az ő régi jó ismerőse; sőt női ágon rokona. Ez nevezetes esemény a világban!

El lehet gondolni, hogy rúgta ki maga alul a széket Athanáz úr, mikor az inas azzal a jelentéssel jött le hozzá, hogy épen most érkezett meg Timár úr egy szép kisasszonynyal meg egy rézládával.

— Csakugyan igaz! rikkantott fel Athanáz úr, s azzal rohant haza, egy pár útban eső kártyázót feldöntve székestül.

Brazovics úr kövér, túlhízott ember volt, potroha mindig előtte járt fél lépéssel; arcza, mikor halavány volt, akkor rézvörös volt, és mikor piros volt, akkor kék volt; borotvált szakálla estefelé már borostát vert rajta, bozontos bajusza pedig nyirkos volt dohánytól, burnóttól és változatos spirituosumoktól, szemöldökei kiálló sövényt képeztek mindig véres kiülő szemei fölött. (Borzasztó gondolat, hogy a szép Athalienek a szemei is épen ilyenek lesznek, ha megvénül!)

Ha aztán Brazovics urat beszélni hallotta az ember, akkor tökéletesen megértette, hogy miért sikoltoz oly hangosan Zófia asszony. Ez sem tudott másként beszélni, mint kiabálva. Csak hogy az ő hangja mély volt, mint a víziló szava. Természetes, hogy Zófia asszonynak, ha e hang mellett a saját magáét érvényesíteni akarta, a sikoltozásig fel kellett azt fokoznia. Úgy volt ez a két ember egymással, mintha fogadást tettek volna, hogy melyik birja elébb a másikat gégecső-sorvadásba belekiabálni, vagy a gutával megüttetni? A harcz kimenetele kétes. Hanem Brazovics úr fülei szüntelen be vannak dugva gyapottal. Zófia asszony nyaka pedig mindig körül van csavarva vászonkendővel.

Brazovics úr sietségtől lihegve tört be az asszonyok szobájába s dörgő ordítását messziről küldé előre.

— Itt van Mihály a kisasszonynyal? Hol van a kisasszony? hol van Mihály?

Mihály eléje sietett, hogy feltartóztassa az ajtóban. Talán magát Brazovics urat el is foghatta volna; de azt a hast, mely előtte megy, azt lehetetlen feltartóztatni, ha az egyszer megindult valahová.

Mihály aztán a szemével intett neki, hogy itt mások is vannak.

— Ah, nem tesz semmit! mondá Brazovics úr. Az előtt beszélhetsz. Mind egy familia vagyunk. A főhadnagy úr is a családunkhoz tartozik. Hahaha! No ne haragudj, Athalie. Hisz tudja már az egész világ. Beszélhetsz Mihály! Benne van már az ujságban.

— Mi van benne? kiálta ingerülten Athalie.

— No, nem te vagy benne; hanem az, hogy Ali Csorbadzsi basa barátom, testi-lelki atyámfia, a khazniár az én hajómon, a Szent Borbálán menekült Magyarországra leányával, kincseivel! Ugy-e, ez a leánya? Ez a gyönyörű teremtés!

Azzal Brazovics úr hirtelen átnyalábolva Timéát, két csókot nyomott fehér orczáira: hangos, bűzös és nyirkos csókot, a min a leány nagyon elcsodálkozott.

— Derék gyerek vagy, Mihály, hogy el tudtad hozni baj nélkül! Adtatok-e már neki egy pohár bort? Zófia, szaladj egy pohár borért!

Zófia asszony nem hallotta ezt a parancsot, Brazovics úr pedig leveté magát egy karszékbe s odavonta térdei közé Timéát, mindig zsíros tenyereivel nyájasan simogatva ennek haját.

— Hát az én kedves barátom, a derék Khazniár basa, hol van?

— Az meghalt útközben; felelt halkan Timár.

— Mi? Ez már baj! szólt Brazovics úr s igyekezett gömbölyű arczát ötszögletüre húzni s hirtelen levette kezét a gyermek fejéről. De csak nem történt valami egyéb baja is?

Furcsa kérdés!

Hanem Timár elértette azt.

— Vagyonát rám bízta, hogy adjam át önnek leányával együtt; legyen fogadott apja leányának, s gondnoka vagyonának.

E szóra ismét elérzékenyült Brazovics úr, mindkét kezével megfogta Timéa fejét és kebléhez szorítá.

— Mintha saját gyermekem lenne! Tulajdon édes leányomnak fogom tekinteni.

S azzal czupp, czupp! megint agyba-főbe csókolta az ártatlan áldozatot.

— S mi van abban a szekrényben?

— A rám bízott készpénz, a mit át kell adnom.

— Ah! Mihály, az nagyon jól van. Mennyi van benne?

— Ezer arany.

— Micsoda? kiálta Brazovics úr s eltolta térdei közül Timéát, csak ezer arany? Mihály, te elloptad a többit!

Timár arczán valami vonaglott végig.

— Itt van a meghalt sajátkezüleg irt végintézkedése. Maga megirja, hogy ezer arany készpénzt ad át, a többi vagyona a hajóteherben volt s ez tízezer mérő tiszta buza.

— Ah! Az már más! Tízezer mérő tiszta buza tizenkét forint harmincz krajczárjával: százhuszonötezer forint. Gyere ide, kis leányom, ülj a térdemre szépen, elfáradtál, ugy-e? Parancsolt nekem valamit az én kedves, felejthetetlen jó barátom?

— Azt bízta rám, hogy mondjam meg önnek, hogy a zsákok kiürítésénél személyesen legyen jelen, hogy el ne cseréljék a gabonát, mert ő tiszta buzát hozott.

— Oh, ott leszek, személyesen; magam! Hogy ne lennék! S hol van a hajó a buzával?

— Almás alatt, a Duna fenekén.

— Micsoda? Mit beszélsz te? Mihály! Te?

— A hajó tőkére ment, és elsülyedt.

Most már eltaszítá Timéát magától Brazovics úr s dühösen ugrott fel a székről.

— Az én szép hajóm elsülyedt a tízezer mérő tiszta buzával! Oh! ti akasztófára valók, oh! ti gazemberek! Ré-

szegek voltatok bizonyosan mind! Elcsaplak benneteket mind! A kormányost vasra veretem! Benn fogom a bérit valamennyinek. Teneked pedig elkobzom a tízezer forint biztosítékodat! nem kapod meg, ha nem perelsz!

Timár nyugodtan felelt neki:

— Önnek a hajója ugyan csak hatezer forintot ért, s teljes értékéig biztosítva volt a trieszti biztosító társulatnál. Ön nem károsult.

— Az nem a kutyák gondja! Azért én mégis kárpótlást követelek rajtad a lucrum cessans miatt! Tudod, mi az a lucrum cessans? No ha tudod, hát majd megérted, hogy a tízezer forint biztosítékod egy krajczárig felmegy rá.

— No, ez hát az én bajom! szólt Timár nyugodtan. Erről majd máskor beszéljünk. Ráérünk vele. De az meg sietős dolog, hogy mi történjék az elsülyedt hajóteherrel, mert az mentül tovább a víz alatt marad, annál inkább semmivé lesz.

— Hát bánom is én, akármi lesz belőle!

— Tehát nem akarja ön átvenni? Nem akar ön személyesen jelen lenni a kiürítésnél?

— Akar az ördög! Kell a frányának! Mit csináljak én tízezer mérő nedves buzával! Csak nem állhatok be keményitőt csinálni tízezer mérő buzából, vagy csiramálét kölieszteni belőle! Add az ördögnek, a kinek kell.

— Annak bajosan kell; hanem a buzát mindenesetre el kell árverezni; a közeli molnárok, gyárosok, hízlalók s a parasztok vetőmagnak valami áron csak megveszik, a hajót úgy is ki kell üríttetni. S legalább valami pénz hajlik belőle vissza.

— Pénz! (Ez a szó mégis csak áthatott a gyapotdugaszon a kalmár fülébe.) Jól van. Én adok neked meghatalmazást holnap reggel, hogy árvereztesd el az egészet egy csomóban.

— Még ma kell; holnapig is romlik az áru.

— Én este az apád lelkének sem irok.

— Itt van nálam a kész meghatalmazás; gondoskodtam előre; csak alá kell írni. Van nálam tinta is, toll is.

Ennél a szónál már Zófia asszony is közbesikoltott:

— Itt az én szobámat be ne tintázzátok! Itt szőnyeg van a padlón! Eredj a magad szobájába, ha írni akarsz! Az én szobámban ne veszekedjél a cselédeiddel. Én itt cselédveszekedést nem tűrök. Ez az én szobám.

— De ez az én házam! ordítá rá a nagy úr. «De az én szobám!» «Itt én vagyok az úr!» — «De én vagyok az asszony!»

Az ordításnak és sikoltozásnak az a haszna lett Timárra nézve, hogy Brazovics úr, most dühében, csak azért, hogy megmutassa, mennyire ő az úr a háznál, fogta a kalamust s aláírta az árverezési meghatalmazást,

Hanem akkor aztán, mikor ezt megkapta Timár, mind a ketten nekiestek, s egyik mély, a másik magas hangon annyi szitkot-mocskot vertek árvá fejéhez, hogy akár újra visszamehetett a Dunába megmosdani.

Zófia asszony ugyan csak közvetve szidta Timárt, mintha a férjére perelne, hogyan tud meghatalmazást adni egy ilyen piszkos, rongyos embernek? egy ilyen részegesnek, korhelynek, koldusnak? Miért nem küldi a másik vagy harmadik biztosát? Hisz ez elszökik majd a behajtott pénzzel, beiszsza, elkártyázza, hogy tudja rábízni?

Timár pedig épen olyan nyugodt arczczal állt ott e zivatar közepett, mint mikor a Vaskapunál daczolt a sikoltozó széllel s a bömbölő hullámmal.

Egyszer aztán megszólalt ő is:

— Akarja-e az úr átvenni a készpénzt, a mi az árvaleányt illeti, avagy átadjam a városi gyámhivatalnak? (Ettől megijedt Brazovics úr.) No ha akarja, hát jőjjön velem a hivatalszobájába, végezzünk ott; — mert én sem szeretem a cselédveszekedést.

E százhatvan fontos gorombaságra egyszerre elnémult az úr is, meg az asszonyság is. Az ilyen nagyon lármázó embereknél rendesen teljes sikerrel működő gyógyhatású

szer az, ha valami nagyon nagy gorombaságot adnak be nekik. Egyszerre elcsendesült mind a kettő. Brazovics fogott egy gyertyatartót s azt mondá Timárnak: «No jól van, hozd utánam azt a pénzt.» Zófia asszony pedig ugy akart tenni, mint a kit nagyon jó kedvében találtak, s azt mondá Timárnak: «No hát Mihály, nem iszik elébb egy pohár bort?»

Timéa ámolyogva nézte ezen jelenetet, melynek társalgási nyelvét nem értette; a hozzávaló taglejtéseket és arczkifejezéseket aztán meg épen nem volt képes magának megmagyarázni.

Hogy öleli, csókolja egy perczben fogadott apja őt, az árvát? s hogy taszítja el a másik perczben? hogy vonja megint az ölébe? hogy löki félre ismét? Hogy ordítanak ketten együtt arra az emberre, kit ő vészben-viharban épen ily nyugodtan látott állni, s a ki aztán csak egyet szól: azt is harag nélkül, csendesen, s a két dühös ember egyszerre megszelidül és elhallgat, nem bántja őt, mint nem bántották az örvények, a sziklák, s a fegyveres katona urak.

És ő mindabból, a mit beszélnek, nem ért semmit. És már most az az ember, a ki hónapok óta oly hű kisérője volt, a ki «háromszor» megjárta érte a víz mélyét, a kivel egyedül tudott saját nyelvén beszélni, végkép el fog távozni, és ő bizonyosan a szavát sem hallja többé.

De még egyszer meghallotta.

Timár, mielőtt az ajtó küszöbét átlépte volna, visszafordult Timéához s megszólítá görögül:

— Timéa kisasszony. Ez még az ön hozománya.

S azzal köpenye zsebéből elővonta a dulcsászás dobozkát.

Timéa odafutott hozzá s átvevé a dobozt; s aztán odasietett Athaliehoz, kedves mosolygással nyujtva neki az ajándékot, mit számára messze földről hozott.

Athalie felnyitá a dobozt s azt mondá rá:

— Fi donc! hisz ennek rózsavíz szaga van; épen olyan

szagú, mint mikor a szolgálók vasárnap templomba menetelkor a zsebkendőiket megrózsavizezik.

A szavakat nem értette Timéa; hanem az ajkpittyesztést, az orrfintorítást, azt megértette — s aztán nagyon elszomorodott. Zófia asszonyt próbálta megkinálni a török csemegével. Az meg azt mondta neki, hogy rosszak a fogai, nem eheti az édességet. Ekkor aztán egészen elszomorodva fordult a főhadnagyhoz a csemegével. Ah: az pompásnak találta ezt s három koczkát három falatra lenyelt belőle; a miért aztán Timéa olyan háladatosan mosolygott a szemébe.

Timár pedig ott állt az ajtóban s nézte, hogy Timéa hogy mosolyog.

Egyszer aztán Timéának eszébe jutott, hogy Timárt is meg kellene kinálnia török édeskéjével. De már akkor Timár nem állt többé az ajtóban.

Azután nemsokára a főhadnagy is búcsút vett és eltávozott.

Ügyes, udvarias ember lévén, Timéa előtt is meghajtá magát, a mi annak nagyon jól esett.

Nemsokára visszajött Brazovics úr s négyen voltak a szobában.

Brazovics úr Zófia asszonynyal valami görög-forma nyelven kezdett el feleselni. Értett abból Timéa néha egy-egy szót; de az egész még idegenebb volt rá nézve, mint azok a nyelvek, a miknek egy szavához sem hajazott.

Arról beszéltek egymás közt, hogy már most mit csináljanak ezzel a nyakukra hozott leánynyal? Az egész öröksége tesz tizenkétezer forintot aranyban, meg ha valamit még a nedves hajóárúért be lehet kapni. Ez nem elég arra, hogy valakit olyan kisasszonynak neveljenek, mint Athalie. Zófia asszony azt véleményezte, hogy egészen cseléd módjára kell szoktatni; szokjék a konyhához, a söpréshez, a mosáshoz, vasaláshoz: annak veszi hasznát. Úgy sem veheti el más olyan kevés pénz mellett, mint

valami «Schreiber», egy hajóbiztos; arra nézve pedig sokkal jobb, ha a felesége szolgálónak volt szoktatva, mint kisasszonynak. De Brazovics úr ebbe nem egyezett, mert mit mondana a világ? Utoljára megegyeztek abban a középútban, hogy Timéa nem fog ugyan közönséges cselédek sorába számíttatni, hanem megáll a fogadott leány ranglépcsőjén. Az asztalnál a családdal fog együtt enni, de a felszolgálásnál segíteni fog. Nem állítják oda a mosóteknő mellé, de saját ruháit, meg Athalie finom fehér himzéseit ő fogja gondozni. Varrni fog, a mi a háznál szükséges, hanem az uri szobákban, nem a szobaleányéban. Athalienek segít a toilettejénél; hisz azt még mulatságból is megteheti. És nem fog a cselédszobában hálni, hanem Athalieval egy szobában. Ugyis szüksége van Athalienak valakire, a kivel bizalmasabban rendelkezhessék. Ezért aztán azokat az öltönyöket, a miket nem akar már Athalie viselni, Timéa fogja megkapni.

Tizenkétezer forintos leány bizony adjon hálákat az egeknek, ha ilyen jó sorsba juthatott.

S Timéa meg volt elégedve sorsával.

Mint magára hagyott gyermek, azon nagy, előtte érthetetlen catastropha után, mely őt ez idegen földre vetette, úgy ragaszkodott mindenkihez, a kinek közelébe jutott. Gyanutalan volt és szolgálatkész. A török leányok sorsa ez.

Nagyon meg volt elégedve azzal, hogy a vacsoránál Athalie mellé lehetett ülnie s nem volt szükség őt szólítani: magától is felkelt, hogy tányért váltson, evőeszközt tisztogasson; s tette azt jó kedvvel, nyájas figyelemmel. — Tartózkodott tőle fogadott családját valahogy megbántani azzal, hogy szomorú arczot mutasson, pedig oka lehetett volna rá elég. S különösen igyekezett Athalienak kedvében járni. Minden pillantásával elárulta azt az őszinte bámulatot, a mivel egy gyermekleány egy kifejlett női szépség iránt viseltetni szokott. Hogy ott feledte tekintetét Athalie rózsás arczán, ragyogó szemein!

Ezek a gyermekleányok azt képzelik, hogy a ki olyan nagyon szép, az aztán nagyon jó is.

Szavait még nem értheté, mert Athalie nem beszélt semmiféle görögöt; hanem igyekezett intéséből, szemjárásából ellesni, hogy mire van szüksége?

A vacsora után, melynél Timéa alig evett egyebet, mint kenyeret és gyümölcsöt, a zsíros ételekhez nem volt szokva, átmentek a salonba, ott Athalie leült zongorázni. Timéa odakuporodott mellé a lábzsámolyra s oly áhitattal bámult fel annak sebesen mozgó ujjaira.

Azután megmutatá neki Athalie az arczképet, melyet a főhadnagy festett. Timéa összecsapta kezeit, úgy bámult rajta.

— Te még soha sem láttál ilyet?

Brazovics ur felelt rá:

— Már hogy látott volna? Törököknek vallásuk tiltja valakinek az arczát lefesteni. Hisz épen a miatt lázadtak fel most, mert a szultán lefestette magát s arczképét felakasztatta a divánban. Szegény Ali Csorbadzsi is azért keveredett a lázadásba; azért kellett neki megszökni. Hej, de nagy bolond voltál, szegény Ali Csorbadzsi!

Timéa apja nevét hallva, háladatosan csókolá meg Brazovics úr kezét. Azt hitte, valami jámbor búcsúszót mondott a megholt után.

Athalie aztán aludni ment, Timéa vitte előtte a gyertyát.

Athalie leült pipere-asztala elé s tükrébe nézve egy nagyot sóhajtott és arcza elkomorult, fáradtan, hanyagul dült végig karszékében. Timéa úgy szerette volna tudni, hogy miért lehet ez a szép arcz szomorú?

Kivette Athalie fésüjét a hajából, s hajfonadékait ügyes kezekkel szétbontá, s aztán a szétbontott sűrü gesztenyeszin hajat egész gyönyörüséggel fonta ujra éjszakára hármas fonadékba. Kikapcsolá füleiből a függőket s közben saját arcza oly közel jutott Athalie arczához, hogy annak meg kellett látnia a tükörből ezt a két ellentétes képet.

Az egyik oly ragyogó, oly rózsás, oly hódító; a másik oly halavány, oly szelid. És mégis Athalie boszusan ugrott fel székéből s lábával félretaszítá tükrét. «Menjünk feküdni!» — Ez a fehér arcz árnyékot vetett az övére. Timéa szépen felszedte Athalie leszórt öltönydarabjait és ösztönszerű csinnal rendberakta.

Azután letérdelt eléje, hogy lehuzza a harisnyáit.

Athalie engedte azt tenni.

És mikor Timéa a finom selyem harisnyát lefodorította s a szobrász remekének illő hófehér lábat ölében tartá, odahajolt hozzá az arczával és megcsókolta ezt a szép lábat.

. . . És Athalie engedte azt tenni.

A JÓ TANÁCS.

Kacsuka főhadnagy a kávéházon ment keresztül s ott találta Timárt, a mint egy csésze fekete kávét szürcsölt.

— Át vagyok ázva, fázva, s még ma nagy utat kell tennem! mondá Timár, kezet szorítva a tiszttel, ki szivélyesen sietett oda hozzá.

— Hát jer el hozzám egy pohár puncsra.

— Köszönöm, nem érek rá, mert rögtön sietnem kell a biztosító társasághoz, hogy küldjenek segítséget a hajóterhet kihordatnom; mert annál nagyobb az ő káruk, mentől tovább van viz alatt a hajó. Onnan el kell szaladnom a főbiróhoz, hogy korán reggel küldjön ki valakit Almásra az árverés megtételére, azután szaladhatok a disznókereskedőkhöz, meg a szekeresgazdákhoz, hogy jöjjenek el árverezni s még az éjjel gyors paraszttal vágtatok Tatára, a keményítőgyároshoz; az legtöbb hasznát veheti az ázott buzának; hogy legalább ennek a szegény leánynak a vagyonából valami töredéket megmenthessek. Neked pedig egy levelet kell átadnom, a mit Orsován adtak a kezembe.

Kacsuka úr átolvasta a levelet s aztán azt mondá Timárnak:

— Jól van, pajtás! Hát csak járd el a városban, a mi dolgod van; hanem azért eljöhetsz hozzám egy félórára, ha itt elvégeztél mindent; itt lakom az «Anglia» mellett; egy nagy kétfejű sas van kifestve a kapumra. A míg a gyors paraszt etet, addig iszunk egy pohár puncsot s beszélünk valami okos dologról; de okvetlen eljőjj!

Timár megigérte, hogy elmegy hozzá, s aztán sietett dolgára.

Tizenegy óra felé lehetett az idő, mikor a városi sétakert mellett, a mit Komáromban Angliának neveznek, a kétfejű sasos kapun benyitott.

Kacsuka úr várt reá, a privatdiener vezette egyenesen a szobájába.

— Hát én már azt hittem, hogy te régen el is vetted Athalie kisasszonyt, a míg én odajártam! kezdé Timár.

— Tudja 'kő, pajtás, nem megy össze a dolog. Hol az egyikünk, hol a másikunk halasztja. Úgy tetszik, mintha valakinek közülünk nem volna egész kedve hozzá.

— Oh! Athalie kisasszonynak van, arról bizonyos lehetsz.

— Semmi sem bizonyos a világon, legkevésbbé az asszonyszív. Én csak azt mondom, hogy nem jó az embernek sokáig jegyben járni, mert nem hogy közelednék, hanem jobban eltávozik egymástól. Az ember kiismeri egymásnak az apró hibáit, a miket ha a házasság után ismer meg, azt mondja rá, hogy Isten neki; már benne vagyunk! Azt tanácsolom, pajtás, hogy ha valaha házasodni akarsz, s belebotlasz valakibe, ne studirozd sokáig a dolgot, mert ha kalkulálni kezdesz, csupa törtszámokon végzed.

— De itt, úgy hiszem, hogy a kalkulálás sem háládatlan dolog, a hol olyan gazdag leányról van szó.

— Gazdagság, barátom, az egészen relativ dolog. Hidd el, hogy minden asszony el tudja költeni annak a kamat-

ját, a mit a férjéhez hozott. Aztán Brazovics úr gazdagságával nincsen az ember tisztában. Ő folytonosan olyan vállalatokat tart, a mikhez nem ért, s a miknek utána nem néz. Iszonyú sok pénz jön a kezébe, hanem hogy ő év végén egy rendes kereskedői mérlegben ki tudná mutatni, hogy nyert-e vagy vesztett az összes vállalatain? arra nem képes.

— Én azt hiszem, hogy ő nagyon jól áll. S Athalie igen szép és művelt hölgy.

— Jó, jó; de mi szükség itt most teneked Athaliet úgy rám dicsérned, mint az eladó lovat? Beszéljünk inkább a te dolgodról.

Hiszen csak láthatott volna Kacsuka úr Timár szivébe; majd megtudta volna, hogy ez is az ő dolga. Azért beszélt ő Athalieról, mert — Timéa arczáról irigylette azt a mosolyt a tiszt urtól. Ne mosolyogjon te rád Timéa! vedd el Athaliet, az a tied!

— Hanem hát beszéljünk okosabb dologról! Nekem azt irja a pajtásom Orsováról, hogy vegyelek pártfogásom alá. Jól van. Megkisérlem. Te most meglehetősen kellemetlen helyzetben vagy. A rád bizott hajó elsülyedt; nem a te hibád, de a te szerencsétlenséged, mert most mindenki félni fog más hajót rád bizni. A főnököd lefoglalja a biztosítékodat, s ki tudja, hogyan pörölöd ki a kezéből? Ezen a szegény árva leányon is szeretnél segíteni. Látom a szemedből, hogy azért fáj legjobban a szived, hogy ez annyi vagyonát elveszté. No hát hogy lehetne ezen a sok bajon egyszerre segíteni?

— Azt én nem tudom.

— De tudom én. Hát ide hallgass. A jövő héten kezdődik a szokott évi hadsereg-összpontosítás itt Komárom alatt. Valami húszezer ember tart hadműveleteket három hétig. A kenyérszállításra árlejtő csőd van kihirdetve. Nagy összegek fizettetnek s okos ember szépen takaríthat meg rajtuk valamit. Minden irásbeli ajánlat az én kezemen megy keresztül, s előre meg tudom mondani, hogy

ki kapja meg a vállalatot? mert az nem attól függ, a mi irva van, hanem attól, a mi nincs irva. Eddigelé Brazovicsnak az ajánlata a legkedvesebb. Ő igérkezik a kenyérszállítást elvállalni száznegyvenezer forintért, s az «illető» személyzetnek igér húszezer forintot.

— Patvar! Az illető személyzetnek?

— No hát természetes. Ilyen nagy vállalatnál, a ki azt megkapja, illő, hogy valamit adjon annak, a ki neki megszerzi. Ez, a mióta a világ áll, mindig így volt. Hát miből élnénk? Tudod te azt jól.

— Tudom. De magam javára nem próbáltam.

— Hát hisz ez a bolondság. Te másnak a kedvéért feketíted be a körmeidet, holott egyuttal magad számára kaparhatnád ki a gesztenyét, ha már az utját tudod. Adj be te most egy offertet, a melyben vállald el a kenyérszállítást százharminczezer forintért, s igérj az «illetőknek harminczezer» forint nyeremény-osztalékot.

— Azt én több oknál fogva nem tehetem. Először nincs sem bánatpénzem, a mit ajánlatomhoz mellékeljek, sem tőkém, a min annyi gabonát, lisztet vásároljak, sem kedvem a vesztegetéshez, sem eléggé rossz számító nem vagyok, hogy százharminczezer forintból a felvállalt szállítást és harminczezer forintnyi barátságos osztalékot is fedezni hihessem.

Kacsuka úr nevette azt a dolgot.

— Jaj, Miska, milyen rossz kereskedő lesz belőled! Nem megy az minálunk másképen. Nyomoruság itt úgy akarni kereskedni, hogy az ember a maga forintján az egy garast megnyerje. Ez csak szatócskodás. Protekczió a fődolog, s ez neked lesz. Arról jót állok én. Jó pajtások voltunk iskolás diák korunktól fogva. Bizd rám magadat. Hogy ne volna bánatpénzed? Mellékeld a nyugtádat a Brazovicsnál letett tízezer forintodról. Az biztosítékul elfogadtatik. Azután megmondom, hogy mit csinálj? Nyargalj vissza Almásra, s árverezz magad az elsülyedt hajó gabonájára. Az a százezer forint értékű buza bizo-

nyosan rajtad marad tizezer forintban. Akkor van tízezer mérő buzád. Brazovicsot kifizeted azzal a saját letartóztatott tizezer forintoddal, s ezzel perpatvar nélkül quitteltél vele. Akkor dupla vámot igérsz az almási, neszmélyi, füzitői, izsai molnároknak, hogy a buzádat siessenek megőrölni rögtön. Azalatt kemenczéket állíttatsz fel, a mikben a lisztet azonnal prófuntnak sütik. Három hét alatt elfogyott az egész, ha itt-ott egy-egy csomó selejtesebb lesz a többi között, azt elsimítani jó barátok dolga. S három hét mulva hetvenezer forint tiszta nyereséged marad legalább a vállalaton. Hidd el, hogy ha ezt a főnöködnek mondanám el, hát két kézzel kapna rajta. Csodálom, hogy magától odáig nem terjedt az esze.

Timár elgondolkozott a dolgon.

Ez bizony kecsegtető egy ajánlat.

Három hét alatt hatvan-hetvenezer forintot nyerni, nagy fáradság nélkül, egész biztossággal. Az első héten egy kicsit édesebb volna a prófunt ize, mint a szokotté, a másodikon egy kicsit keserübb, a harmadikon egy kicsit dohosabb; de hát ki veszi azt olyan szigorúan a katonáknál? Hozzá vannak azok már szokva.

Mégis csak összerázkódott ettől a keserű pohártól.

— Oh Imre, szólt, kezét hajdani iskolatársa kezére téve. Hol tanultad te ezt a tudományt?

— Hm! szólt az elkomolyodva: ott, a hol tanítják. Csudálkozol rajtam ugy-e? Én már mindent természetesnek találok. Mikor a katonai pályára léptem, tele voltam ábrándos illuziókkal. Azoknak most hamva sincs már. Azt hittem, hogy a hős tettek, a lovagiasság pályája az, a mi lelkemet fölhevíté; s aztán láttam, hogy csupa spekuláczióból áll a világ, s minden országos dolgot valami magánérdek mozgat. A mérnök-karnál végeztem tanulmányaimat, fényes, kitünő sikerrel. Mikor Komáromba áttettek, a keblem dagadt a büszkeségtől, minő tere fog itt nyilni hadépítészeti tudományomnak. Az ám: a spekuláczionak. A legelső tervemet, melyet az erődítésre nézve

felterjesztettem, a szakértők remek műnek mondták, hanem azért nem az lett elfogadva, hanem tudtomra adatott, hogy készítsek olyat, mely a város egyes utczáinak kisajátítását igényli. Hát én azt is elkészítettem. Emlékezhetel arra a városrészre, a melyiknek a helyén nagy puszta tér van. Az egy fél millióba került. Főnöködnek is voltak ott rozzant házai, miket úgy adott el, mintha paloták lettek volna. S ezt nevezik fortifikácziónak! Ezért tanultam én a hadmérnökséget! Az ember lassan kiábrándul s hozzászokik a helyzetéhez. Talán hallottad már azt az adomát, közszájon forog, hogy mikor a mult évben ő fensége Ferdinánd trónörökös meglátogatott bennünket, azt mondá a várkormányzónak: «én azt hittem, hogy ez a vár fekete?» — «Miért kellene ennek a várnak feketének lennie, fenség?» — «Azért, mert a fortificatió költségvetésében évenkint tízezer forint van föltéve — tintára. Én azt hittem, hogy tintával meszelik a várfalakat!» — Nevetett mindenki. Ez a vége a dolognak. Ha ki nem sül, hallgatnak róla; ha kisül, nevetnek rajta. — Hát mért ne nevetnék én is? — Nevess te is! — Vagy jobb szereted szidni a világot a szatócsbolt ajtajából s taplót árulni két krajczár nyereségért naponkint? Én már megjöttem az ábrándok világából. Eredj, pajtás, Almásra s vedd meg az elsülyedt buzát. Holnap este tíz óráig ráérsz beadni a vállalat iránti ajánlatodat. No, a gyors paraszt pattog, készülj, eredj. S aztán siess vissza.

— Majd meggondolom, szólt Timár elgondolkozva.

— Te! Lásd, azzal a szegény leánynyal is jót fogsz tenni, ha a kárba veszett vagyonáért tízezer forintot fordítasz neki vissza. Máskülönben annyi száz forintja sem marad belőle, ha a kihordás költségeit levonják.

Ez a gondolat megmaradt Timár fülében.

Valami kéz tolta előre. Fata nolentem trahunt. (A nem akarót húzza a végzet.)

Nem sokára ismét köpenyébe burkoltan ült a parasztszekeren, melyet sebes vágtatva vitt négy nyerges-ujfalusi

paripa a döczögős utczán végig. Minden jó lélek aludt már a városban. Csak az éji őr kiáltása hangzott a városház előtt: «nincsen irva homlokodra, mire virradsz fel holnapra!» S a bástyákon kiáltoztak sorban az őszi esőben előőrsön álló katonák: «Ki vagy? őrjárat! Haladj!»

Vajjon milyen kenyeret kaphattak ma?

A VÖRÖS FÉLHOLD.

Másnap Timár csakugyan együtt árverezett az elsülyedt gabonára a kupeczekkel és molnárokkal.

Azok potom árakat igértek: nehány garast mérőnként. Timár megunta a garasozást, belekiáltott, hogy tízezer forintot megád az egész hajóteherért; arra a szóra aztán úgy szétfutottak a többi kótyavetyélők, hogy vissza sem lehetett volna hivni őket többet. Az árverező biró elütötte Timárra a vételt s átadta neki az egész hajóterhet mint tulajdonát.

Minden ember azt mondta Timárra, hogy bolond; mit fog ő kezdeni annyi nagy tömeg ázott gabonával.

Ő pedig aztán két dereglyét egymáshoz köttetve s azokat az elsülyedt hajó tetőzetéhez kapcsokkal megerősítve, hozzá kezdett a hajóteher kihordásához.

A hajó helyzetében tegnap óta az a változás történt, hogy a hátulja lejebb sülyedt s ez által az eleje kiemelkedett a vízből; a két kabin közül az egyik egészen szárazon állt most.

Timár beleköltözött abba a kabinba és aztán hozzálátott a munkához.

A hajó födelét felszakíták s az emelő daru segélyével egyenkint huzgálták fel a zsákokat, miket elébb a kabin mellé leraktak, hogy a víz kicsorogjon belőlük s azután onnan egy harmadik dereglyébe rakták azokat, kiszállították a partra, ott gyékényeket terítettek széjjel, azokra a

buzát kiöntötték, széthárították. Timár azalatt alkudozott a molnárokkal a rögtöni őrlés iránt.

Az idő kedvezett, szél fujt, a buza hamar száradt. Csak elég gyorsan menne a munka.

És azután számolgatott magában. A mi kevés készpénze volt, azt most mind abba öli bele, hogy a munkásokat fizesse és azután ha nem sikerül a vállalat, akkor igazán koldussá van téve.

Fabula János meg is mondta azt előre, hogy nem vár a biztosra egyéb, mint ilyen bolond vásár után az utolsó zsákot a fejére rántani s aztán beleugrani a Dunába.

Timárnak mindenféle gondolatok jártak keresztül-kasul az agyában. Ezerféle nyugtalan gondolat, melynek se kezdete, se vége.

Elnézte napestig, hogy egyik zsákot a másik után hogy támogatják a kabin falához. Minden zsáknak egyforma bélyege van. Egy kerék, öt küllővel, fekete festékkel a zsákra nyomva.

Mégis okosabb lett volna annak a menekvőnek ennyi buzaértéket a táskájába rejteni aranyképen. De hát valóban ennyiért üldözték volna őt oly szivósan? Érdemes volt ezért szökni, mérget venni?

Késő délutánig folyt így a munka, s még nem volt több szárazra mentve háromezer zsáknál.

Timár kettős bért igérgetett a munkásoknak, ha megtoldják a napot. A mi buza még éjszaka a viz alatt hál, abból már aligha lesz kenyér. Azok megfeszitett buzgalommal láttak a munkához.

A szél elsöpörte a felhőket, s a félhold megint ott állt az alkonyégen. Vörös volt az ég is, a hold is.

— «Mit kisértesz te engem?» mondá magában Timár, s hátat fordított a holdnak, hogy ne lássa.

S a mint a holdnak háttal fordulva, a víz alul kihuzott zsákokat számlálja, ismét megjelenik előtte a vörös hold.

Ezuttal a vörös félhold, egy zsák oldalára festve.

A hol a többinél az a kerék volt az öt küllővel, ott volt ezen a kereskedelmi billog: a félhold, czinoberrel festve.

Timárnak egész teste összeborzadt. Lelke, teste, szive fázott.

Ez volt az!

Ezt értette a haldokló utolsó szavával.

De nem volt vagy bizalma, vagy ideje végig elmondani, a mit akart.

Mi van hát ez alatt a félhold alatt?

Timár, mikor a teherhordók odább mentek, megfogta azt a zsákot, s bevitte azt a kabinba.

Senki sem vette észre.

És azután bezárta a kabin ajtaját.

A munkások még két óra hosszat dolgoztak, de már akkor ki voltak fáradva, átázva, fázva víztől, széltől; nem győzték tovább a munkát. A többi marad holnapra.

A fáradt emberek siettek a közelfekvő csárdába, a hol meleget és ételt-italt kapni. Timár egyedül maradt a hajón. Azt mondá, összeszámolja a partra mentett zsákokat; a kis ladikon majd kievez egyedül.

A hold ismét elérte már a viz színét alsó szarvával, s besütött a kabin ablakán.

Timárnak a keze reszketett a láztól.

Midőn kését kinyitotta, saját kezét metszette meg vele legelőször is, s akkor aztán saját vérével még vörös csillagokat is festett a vörös félhold mellé a zsákra.

Felvágta a zsák kötőjét a nyilásnál; — mélyen belemarkolt; szép tiszta buza volt benne.

Aztán kifejté az alsó szegleteit. Szép tiszta buza ömlött ki belőle. Akkor végighasítá az egész zsákot; s a szétomló buza közül egy hosszukás bőrzacskó esett lábai elé.

A zacskón lakat volt. Azt letörte.

És aztán kiönté annak tartalmát az ágyra. Ugyanazon ágyra, melyen amaz élő alabástromszobor feküdt előtte egyszer.

Minő látvány volt az a hold világossága mellett!

Egész füzérek szijjra huzott gyűrűkből, miknek kövei brilliantok, zafirok, smaragdok; — karpereczek opállal, türkizzel rakva; gyöngyfüzérek mogyorónagyságú szemekből, egy nyakláncz csupa gyémánt-solitairekből, és azután egy achatszelencze, melyet midőn felnyitott, egy egész halmaz gyémánt és rubin villogott eléje; boglárok, lánczkötő csatok egész halommal s azokba foglaltan az ékszerészet ritkaságai, a miket a műszeretők egymásra árvereznek, a macskaszemfényű syderitek, camaeának faragott plasmák, tűzopálok, keleti aquamarinok sötétkék fénynyel, vörös topázok, a ritka rózsaszin pyrop, a napkőnek nevezett gyöngyházfényű adulár, a szinváltoztató labrador, a karmazsinpiros spinel, antik remek vésmüvek, koral, borostyánkő, s pietra d'Egipto-ból. Fejedelmi gyüjtemény! Egy kristálydobozban voltak példányai azoknak a ritkán mutogatott platina talléroknak, miket az orosz czár az unkiars skelleszi békekötéskor küldött Stambulba. Végül négy tekercs gördült ki a zsák fenekéről; egyet felnyitott Timár; ötszáz louisdor volt egyben.

Egy kincs volt ott. Egy milliónyi érték!

Ezért már érdemes volt ágyúnaszádokat, szagláló kémeket utána futtatni a menekvőnek! Ezért már érdemes volt annak a Duna fenekére menekülni, hogy üldözői kezére ne jusson az!

Ezért lehetett vihar közepett átvándorolni a Vaskapun.

Egy milliót vitt magával a Szent Borbála.

Ez nem káprázat, nem álom; ez való. Ali Csorbadzsi kincsei ott hevernek a nedves szőnyegen, melylyel egykor Timéa takaródzott. A ki ismeri gyöngynek, drágakőnek értékét, az hozzávethet, hogy Ali Csorbadzsi nem volt hiába Candia kormányzója s a Khazné őre!

Timár elkábultan ült le az ágy szélére, reszkető kezében tartva az achátszelenczét, melynek gyémánthalmaza a holdsugárban villogott.

Mereven bámult ki az ablakon besütő holdra.

Annak ismét mintha szeme, szája volna, a hogy a nap-

tárban festik, s mintha beszélgetésbe elegyednék a halandó emberrel.

«Kié most ez a sok kincs ?»

«Hát kié volna, mint a tied? Megvetted az elsülyedt hajóterhet úgy, a hogy áll, zsákostól, buzástól. Koczkáztattad, hogy a nyakadon vesz, s lesz belőle rothadt szemét, büzhödt trágya. Lett belőle arany és drágakő.»

«A mit megvettél, az a tied. Te jóhiszemüleg árvereztél. Te nem tudhattad, hogy mit rejt még magában az a hajó.»

«Beszélt neked ugyan valamit a haldokló a vörös félholdról, s te találgattad, mi az? magad is töprengtél rajta, hogy mint lehet csak ennyi vagyona az üldözöttnek, a mennyi látható? Most már érted is az összefüggést sejtelmeid között; de hisz akkor, mikor a hajóterhet megvetted, még nem értetted azt. Egészen más czélból vetted meg azt a sok ázott buzát. Szegény katonáknak akartál belőle édes és keserű kenyeret süttetni. A sors másra fordította a dolgot. Látod, hogy ez a sors intése? A sors nem akarta engedni, hogy húszezer szegény katona rovására nyomoruságos nyereségen kapkodj; mást hozott eléd. Tehát a midőn a rosszat a sors megakadályozta, akkor okvetlenül jó az, a mit előidézett.

«Kié is lehetnének ezek a kincsek ?»

«A szultán bizonyosan sanyargató hadjáratokban rabolta azokat össze.»

«A kincstárnok hihetőleg elrabolta azokat a szultántól.»

«A Duna elrabolta mind a kettőtől.»

«Most a «senkié» azok».

«A tieid.»

«Csak olyan jogon a te kincseid, mint a szultáné, a khazniáré, meg a Dunáé.»

«Hát Timéáé ?»

Ennél a kérdésnél egy fekete hosszú vékony felhő állt a hold előtt keresztül, mintha kétfelé vágta volna azt.

Timár sokáig elgondolkozott.

A hold kibujt a felhővonal alul.

«Annál jobb rád nézve.»

«Ugy-e, hogy a szegény ember milyen komisz ember?»

«Azt leszidják, ha kötelességét végezte, azt gazembernek nevezik, ha szerencsétlenség éri; annak engedik, hogy magát a fára kösse, ha élni nem tud; azt nem gyógyítják meg a szép leányok, ha fáj a szive. A szegény ember komisz ember.»

«S mily dicső a gazdag ember. Hogy áldják! hogy keresik a barátságát! hogy kérnek tanácsot az eszétől! hogy bizzák rá az ország sorsát, hogy bolondulnak utána a nők!»

«Ugy-e, hogy egy «köszönöm szépen»-t sem hallottál az ajkairól soha?»

«Mi lenne abból, ha most te ezt a kincset, a hogy megtaláltad, odavinnéd, letennéd a lábaihoz s azt mondanád neki: ime ez a tied, most hoztam a víz fenekéről neked!»

«Legelőször is nem értené meg, hogy mi ez? Mit tud ő arról, hogy egy doboz gyémánt ér-e többet, vagy egy doboz czukorsütemény? Hiszen gyermek.»

«Azután nem is jutna az ő kezébe, mert azt rögtön lefoglalná a gyámapja, az majd elharácsolná, elsikkasztaná kilencz tizedrészét, hiszen senki sem ellenőrizheti, titokban értékesíthető kincs ez.»

«S végre ha mind Timéa kapná is meg, mi lenne a vége? Ő gazdag úrhölgy lenne, a ki téged a maga fényes polczáról még csak meg sem fog látni soha; te pedig maradsz szegény, kopott hajós-schreiber, a kinek még csak álmodnod is őrültség lenne ő felőle.»

«Most pedig megfordítva lesz a dolog. Te fogsz gazdag ember lenni, és ő lesz a szegény.»

«Nem így kivántad-e magad is a sorstól?»

«No hát így történt.»

«Te hoztad a hajó utjába a veszedelmes tőkét, a mitől az elsülyedt?»

«Nem.»

«Rosszat akarsz-e Timéával?»

«Nem!«

«Hiszen nem akarod te megtartani a kincseket magadnak, a mikre rátaláltál. Értékesíteni akarod azokat, szaporítani, még többre növelni, s majd mikor ezeknek alapján a második, a harmadik milliót is megszerezted, akkor odalépsz a szegény leányhoz, s azt mondod neki: legyen ez mind a tied — és én is vele!»

«Hát rosszat akarsz-e te ezel?»

«Csak azért akarsz gazdaggá lenni, hogy őt boldoggá tehesd.»

«Alhatol nyugodt lelkiismerettel ezen a jó szándékodon.»

A hold félig elsülyedt már a Dunába, csak az egyik ága állt ki a vízből, mint egy tűztorony; sugár képe a habokban egész a hajó orráig elnyult s minden sugár, minden hullám Timárhoz beszélt.

És mind azt beszélte, neki, hogy «itt a szerencse a kezedben, ragadd meg; tedd el. Senki nem tud erről semmit. Az egyetlen ember, a ki tudta, fekszik a Duna fenekén.»

Timár hallgatá a hold szavait, a habok beszédét s azt a titkos szózatot, a mi odabenn dobog, — és homlokán a hideg veríték csorgott alá.

A hold utolsó tűzcsucsát is lehuzta a viztükör alá, s végsugarával ezt mondá Timárnak:

«Gazdag vagy! Úr vagy!»

Hanem a mint egészen sötét lett, egy hang a hallgató sötétség közepett, egy hang onnan belül e szót súgá fülébe:

«Tolvaj vagy!»

— — — — — — — — — — — —

Egy óra mulva a négylovas gyorsszekér vágtatott lóhalálában végig a szőnyi országuton s mikor a szent András tornya a tizenegyet verte, a gyorsszekér megállt az «Anglia» mellett a kétfejű sasos kapu előtt. Timár sebesen ugrott le róla, s sietett be e házba.

Várták.

AZ ARANYBÁNYA.

. . . Egyszer voltam a Csetátye Máréban.

Ha rágondolok e látványra, a keblem elszorul annál az eszménél, hogy leirjam, a mit láttam. A phantasia összeroskad, mikor mindazt fel akarja emelni, a mit élő látás hozott eléje, s felakad a kifejezés, mikor érthetővé készül tenni azt, a mi valóság.

Csak egy hasonlatot találok reá a fogalmak terén.

Képzeljük magunkat egyikébe azoknak az óriási hegyüregeknek, a miket a hold felszine mutat elénk, miknek nagy távcsöveken keresztül mély, éles árnyakkal körülgyűrűzött aknáikba betekinthetünk. Ezekbe a kietlen, lakhatlan éjszakai puszta várakba. Képzeljük, hogy a Plutarch fenekén vagyunk, melyről azt hiszik, hogy valaha tűzhányó volt.

A Csetátye Máre egy ilyen óriási üres hegy. Egy rettenetes dom, melynek csak kupolája hiányzik. A sziklák, mik körfalait képezik, titáni tömegekben egymásnak támogatva, mintha tornyok volnának keresztül-kasul döntve egymásra. Az iszonytató kráter egész fel a száz meg száz ölnyi párkányáig, s le az ezer öles kerületű fenekéig egyetlen fűnek vagy bokornak nem ad helyet; nincs ott egyéb, mint kő. Koloszok és obeliszkok, gúlák és koczkák. Egy-egy kőszál egyenesen függ alá a meredélyről, mintha minden perczben leszakadni készülne; századok óta függ ott már. Egy-egy tátongó szakadék végighasítja a falat, s alant mélységes üregben vész el. S az egyik oldalán e szörnyü szikladomnak van egy félredült kapunyilás; méltó bejárat a gigászok palotatermébe. Ezen a kapun kitekintve látunk az alant mélyedő völgyből kiemelkedni egy csucsos hegyet, melyen szinte nincs semmi zöld, csupa kő. De ez a kő mind olyan apróra megtörött darabokból áll, hogy legnagyobb közöttük a felcsillámló amethyszt.

Ez a Csetátye Máre.

S a tűznélküli vulkán, ez a hold körhegyeit utánzó sziklaüreg nem a természet munkája: ez egy emberi alkotás. A rómaiak műve ez. Ez a hegy aranyat tartalmazott: a római hódítók nekihajták a leigázott dák jobbágyokat s ilyen üreggé vágatták ki a hegyet. A bejáratnál még most is látszanak a véső és kalapács művei, s látszanak a falakon a tűz nyomai. Még akkor lőpor nem volt, a sziklákat megtüzesíték s aztán eczettel locsolták meg, így repeszték széjjel.

Az a csúcsos hegy, a mi ott a völgyből kiemelkedik, mind a széttört kövekből támadt, mikből az aranyat kiszedték. Egy porrá tört hegy.

Egyszer aztán beszakadt a Csetátye Máre csúcsa s eltemette a bányát. Azt mondják, hogy alant még egyszer olyan mélyre terjed az, mint a mennyit a napvilág bejár belőle.

Az eltemetett sziklafolyosókban most is találnak római emlékeket. Az aranyásó rabszolga szabadonbocsátásáról szóló tabula ceramicát, melynek két viaszlapja közé odaszorítva volt még a rabszolga kedvésének hat ágra font emlékhajfürtje.

A körül lakó nép most is aranyat ás, aranyat tör a kőből.

Rettenetes munka az!

Az arany: király! nagyon megszolgáltatja magát. A szikla maga «süket kő», s csak egyes rétegét híják «érnek»; abban az arany úgy van beszórva, mint a porszem, mint a csillám. Néha évekig kell a süket kőben vágni, míg az ér fel hagyja magát találni, s néha elvész az, nincsen folytatása, s ujra kell kezdeni a munkát. Az arany bujósdit játszik: a kereső törhet utána — a sziklán keresztül.

Az ér kövét aztán különválogatják, osztályozzák, a dúsabb a száraz kallóba kerül, a soványabb a nedves kallóba; azt lisztté törik, rostálják; szitálják; egész Verespatak hosszában ott kótognak a vízhajtotta gépek, mik az aranyat a kőtől elválasztják; hosszu teknők, válúk fenekén

marad lenn a drága ércz, a tört iszapot vermekbe csalogatják; «csapda», «tűzhely», «szinpad» a neveik, a miken keresztül kell mennie; még ekkor sem hisznek neki, higany közé bocsátják, nagy hordókban arany-őrlőmalmok azt a higanynyal összekeverik, míg a higany az utolsó aranyporszemet is felveszi magába. Akkor a higanyt nagy szarvasbőr-zacskóba töltik, kipréselik, a higany keresztülhatol a bőr pórusain s az arany ott marad a zacskó fenekén, mint fénytelen sárga por. Azt viszi minden szombaton beváltani Gyula-Fehérvárra a Csetátye Máre körül aranyásó munkás.

Ezt nevezik tehát aranybányának.

De ne higyjetek a szónak! Nem aranybánya; az éhség tornya ez. A kik itt törik az aranyért a követ, rongydaróczban járnak, málékenyeret esznek, fakunyhókban laknak, korán elhalnak; a világ legszegényebb emberei azok.

Másutt van az arany bánya!

— — — — — — — — — — — —

A komáromi hadseregösszpontosítás után Timár egyszerre tehetős ember lett, házat is vett a komáromi kereskedők cityében, a rácz-utczában.

Senki sem találta ezt különösnek.

Dicsőült I. Ferencz császárnak arany szavai, úgy hiszem, minden liferáns emlékkönyvébe fel lesznek jegyezve, miket ő felsége egy szegényen maradt élelmezési biztosnak mondott: «az ökör a jászolhoz volt kötve, miért nem evett?»

Hogy mennyit nyert Timár az élelmezésen? azt nem tudhatni, hanem hogy egyszerre nagy úrrá lett, azt látni rajta. Mindenhez hozzáfog s van pénze elég.

Kereskedőnél, vállalkozónál ez nem tünik fel. Itt csak az első alapkő letétele nehéz. Az első százezer forintot nehéz megszerezni, ha az megvan, a többi önkényt kinálkozik. Van hitele.

Hanem Brazovics úr egy dologban mégis hitetlen volt.

Azt jól sejté, hogy Timár busásabb osztalékot adott a nyereményből az «illetőknek», mint a mennyit ő szokott,

azért nyerte el a szállítmányi kövér vállalatot, a min rendesen ő szokott gazdagodni. De olyan nagyon sokat mégis hogy nyerhetett?

Brazovics úr azóta, hogy Timár felkapott s önálló úr lett, kereste hajdani hajóbiztosa barátságát, elhívta magához estélyekre, miken Timár igen szivesen szokott megjelenni. Olyankor láthatta Timéát is, ki már nehány szót értett a társalgási nyelvből.

Most már Zófia asszony is szivesen látta Timárt, sőt egyszer félig súgva, félig sikoltva azt mondá Athalienak, hogy bizony nem ártana, ha ő is nyájasabb arczot fintorgatna Timárra; mert ez most már gazdag úr, nem megvetendő partie; többet ér három katonatisztnél, a kinek semmije egyebe, mint a czifra uniformisa meg az adóssága. A mire aztán Athalie kisasszony azt felelte, hogy «... még nem következik, hogy az apám szolgájához menjek férjhez.» Érthette belőle Zófia asszony a mondat elejét: «abból, hogy az apám a szolgálóját vette el!» a mi jól megérdemlett szemrehányás volt Zófia asszonyra nézve: hogyan mert ilyen előkelő kisasszony édes anyjává feltolakodni?

Brazovics úr aztán vacsora végén, mikor egyedül maradtak az asztalnál, elkezdett Timárral poharazgatni. Brazovics úr virtuóz volt az ivásban, ez a szegény ficzkó pedig soha sem látott még eleget a borból.

Mikor aztán jól benne voltak a barátkozásban, akkor előhozta neki a dolgot nagy mulatságosan.

— Ugyan te, Miska, csak mondd meg igaz lelkedre, hogy tudtál annyit nyerni ezen a prófuntszállításon? hiszen én is csak próbáltam és tudom, hogy mit lehet belőle kifacsarni? Én is közé kevertettem a lisztnek a derczét, korpát, malomport; magam is tudom, hogyan kell az ocsut tiszta búza helyett megőröltetni; azt is értem, hogy mi különbség van a rozsliszt meg a buzaliszt között, hanem ennyit, mint te, még sem tudtam nyerni soha. Micsoda ördögséged volt? valld meg! Hiszen már megvan.

Timár mélyeket pislantott, mint mikor már az ittas embernek hat lóerő kell, hogy a szemepilláit fel tudja emelni s tréfásan, akadozó nyelvvel válaszolt:

— Hát tudja az úr . . .

— Tegezz már, ha mondom, híjj a keresztnevemen.

— Hát, tudod Tanaszi, a bizony nem volt ördögség. Emlékezel rá, hogy megvettem a Szent Borbála ázott buzaterhét, potom áron, egy forintért mérőjét. Azt biz én akkor nem osztottam szét garasos nyereséggel molnároknak, hízlalóknak, parasztoknak, a hogy a világ hitte, hanem megőröltettem hirtelen, kisüttettem hirtelen, nem került fele pénzembe, mintha a legolcsóbb, legkomiszabb gabonát használtam volna fel hozzá.

— Ejnye, de derék! Mit nem tanulok vénségemre tőled! Te Miska! De hát aztán nem volt rossz az a prófunt a katonáknak?

Mihály nevetett, majd szétprüsszentette a szájába vett bort.

— Hát persze, hogy rossz volt, mint a vesztés! Az bizony átkozott rossz volt.

— Hát aztán nem tettek panaszt a Verpflegscommissiónál?

— Mi haszna tettek? Az egész Verpflegscommissio mind a zsebemben volt.

— Hát a várkommendánsnál, a Feldzeugmeisternél?

— Az is mind a zsebemben volt, szólt Mihály, kevélyen ütve zsebeire, a mikben annyi nagy úr elfér.

Brazovics úr szemei különös módon szikráztak. Mintha most még veresebbek volnának, mint máskor.

— S az ázott buzából készült kenyeret megetetted a katonákkal?

— Az ám. S a lenyelt kenyér nem beszél!

— Jól van, Miska, jól van; hanem már most te se beszélj ám; mert még én nekem csak elmondhattad ezt a dolgot, én jóakaród vagyok, hanem ha valami ellenséged meg találja tudni, ugyan megütheted a talpadat érette.

Utána megy annak a rácz-utczai házad is. Hát erről senki másnak ne beszélj!

Erre Timár, mint a hirtelen felijedt részeg ember, elkezdett rimánkodni Brazovics úrnak, még a kezét is csókolta, hogy el ne árulja a titkát, ne tegye szerencsétlenné. Brazovics megnyugtatta szépen, ő nem fog szólni senkinek, felőle nyugodt lehet, csak másnak is el ne mondja a titkát.

Azután előhivta az inasát, rábízta, hogy Timár urat vezesse haza lámpással; ügyeljen rá, hogy valami baja ne történjék az úton, fogja meg a karját, ha szédülni talál.

Az inas azzal jött vissza, hogy Timár urat alig tudta haza vinni, minden házba be akart menni, nem ismert rá a maga ajtajára, egy kicsit danolni is kezdett az úton. Otthon aztán lefektették szépen az ágyába s rögtön elaludt a jó úr.

Timár pedig, a mint Brazovics inasa elhagyta, felkelt az ágyból s egész reggelig leveleket irt. Nem volt ő ittas. Olyan bizonyos volt a felől Timár, mint a Kalendáriomban következő napról, hogy Brazovics nyomban fel fogja adni ezt az egész történetet, s azt is előre tudta, hogy kinek?

Abban az időben, talán most már nem, az volt az államgazdászati főelv, hogy «stehlen und stehlen lassen.» Lopni és lopni hagyni.

Nyugodalmas, békeszerető irányelv.

Hanem ennek a jó systemának is volt egy ellensége, egy franczia irányelv. Hiába, az a franczia csak mindenben ellensége a németnek.

Ez pedig az, hogy «ote toi, que je m'y met.»

Szabadon fordítva: «eredj onnan, hadd lopok már én is!»

Az egyes kormányzati udvari rangok versenytársai voltak egymásnak, s a szerint, a mint egyik-másik a fejős tehenet maga felé fordítá, iparkodtak annak a szarvaival a fejőt megökleltetni s visszavitatni a bona vaccat a maguk :essortjának.

Ott volt a három udvari kanczellária, — azután az allgemeine Hofkammer für Finanz und Handelsangelegenheiten, azután az oberste Justizstelle, azután a Hofkriegsrath, azután a Censur und Polizeihofstelle, azután a geheime Haus, Hof- und Staatskanzlei, végül a Generalrechnungsdirectorium.

Már most azután csak az volt a bölcsek köve, kitudni, hogy az egymásba bonyolult maschineriának melyik kerekét kell megmozdítani, hogy az a láda felnyiljék, a melyikbe bele szabad markolni a becsületes állampolgárnak? Mi van kapni való? és hol? és kinél? és mi segítséggel, és mi oknál fogva, és mi módon és mikor? És hogy ki barátja és ki ellensége ott a másiknak? és hogy kinek mi szenvedélye van? és hogy ki az, a kin egyben meg másban minden megfordul.

Ez a fő-főtudomány.

Az sem volt tehát Timárra nézve meglepetés, midőn nehány nap mulva a Brazovicsnál töltött estélyezés után felhivatták a várba s ott egy úr, a ki magát Oberstfinanzgeheimrathnak czimezte, azt adta tudtára, hogy itt fog maradni, egyelőre szigoru vizsgálati fogságban, a kulcsait pedig adja át, hogy iratai és könyvei lefoglaltassanak.

Nagy esemény lett ebből.

Timár titka az allgemeine Hofkammer für Finanzennek lett beárulva. Ez mindig versenygésben volt a Hofkriegsrath vezetőivel. Most csatányos alkalom kinálkozott felderíteni a titkos borzalmakat, a mik e testület kebléban elkövettetnek s elragadni tőle az egész katonaélelmezési ressortot. Pártolta a támadást a három udvari kanczellária is, a Hofkriegsrathot csak a Polizeihofstelle védelmezte, végre eldönté ellene az ügyet a Staatskanzlei, s rögtön ki lett küldve egy commissio, melynek utasításul adatott, senkit nem kimélni, az egész Verpflegscommissiót felfüggeszteni, kommendánst, tábornagyot maga elé idézni, liferánst elfogatni, kriminál-inquirálni és mindent kideríteni. Hiszen a följelentésben olyan világosan ada-

tolva volt minden körülmény. Ha csak egy harapás dohos kenyér kisül Timárra, jaj neki örökre.

De nem sült ám ki semmi.

Nyolcz napig dolgozott a commissio éjjelnappal. Tanukat hallgattak ki, esküdtettek, vallattak, segítségül hivták a vármegyét; senki sem vallott Timár ellen.

Minden vizsgálatból az derült ki, hogy Timár az egész ázott hajóterhet szétosztotta a molnároknak, a földészeknek, gyárosoknak, hizlalóknak; hogy egy kanálnyi abból a katonák számára készült kenyérbe nem keveredett. Elővették magukat a katonákat, azok is mind azt vallották, hogy soha jobb kenyeret nem kaptak, mint a mivel Timár tartotta őket két hétig. Egyetlenegy vádoló, egy terhelő tanu nem állt elő ellene, annál kevésbbé lehetett azután a katonai hatóságokat megvesztegetéssel gyanusítani. Hisz ők annak adták a vállalatot, ki legolcsóbb áron legjobbat adott. Utóbb még ezeknek állt följebb. Sértve érezték magukat e vizsgálat által, fenyegetőztek, kardjaikkal csörömpöltek, utoljára a kelepczébe jutott commissio ijedtében revocált, rehabilitált, és szökve szökött Komáromból; Timárt pedig nagy bocsánatkéréssel ereszték szabadon s kimondták rá, hogy hiszen ez arany ember!

Mikor szabadon bocsáták, Kacsuka úr volt a legelső, a ki sietett őt üdvözölni s mindenki előtt nagy tüntetéssel szoríta vele kezet.

— Barátom! Most ezt a dolgot nem szabad abba hagynod! Ezért neked fényes elégtételt kell nyerned. Képzeld, még engem is gyanusítottak, hogy meg voltam vesztegetve. Eredj fel Bécsbe s követelj elégtételt. A feladót példásan meg kell büntetni. — S ezentul (ezt már sugva mondá) biztos lehetsz felőle, hogy minálunk ugyan senki többet ki nem fog ütni a nyeregből. Most üsd a vasat!

Timár azt mondta, hogy fogja tenni.

És mikor Brazovics úrral összejött, annak is azt mondta.

Brazovics úr szörnyen sopánkodott azon a méltatlan-

ságon, a mi Miska barátját érte. Ugyan ki lehetett az a gonosz ember, a ki őt így bevádolta?

— Már hiszen akárki volt, — fenyegetőzék Timár, az meg fogja ütni a talpát! S fogadom, hogy ha háza van Komáromban, az utána megy ennek a tréfának. Holnapután megyek fel magam Bécsbe s elégtételt követelek az udvari kanczelláriánál.

— Eredj, eredj! — mondá neki Brazovics s utána gondolá: — én is ott leszek!

S egy nappal hamarább felment Bécsbe, mint Timár.

S ott aztán régi összeköttetéseinél fogva úgy elkészítette számára az utat, (igaz, hogy pogány pénzébe került!) hogy Timárnak csak bele kellett lépni a labyrinthusba, és soha ki nem találni belőle többet. Az udvari kanczelláriától fogják utasítani a Hofkammerbe, onnan átteszik a dolgát az oberste Justizstelle-hez, az belekeveri a Polizeihofstelle-t, az belekergeti a geheime Staatskanzlei-ba; a vigyázatlan ember lassankint dühbe jön, meggondolatlan szavakat ejteget el; még majd talán ki is nyomatja az esetet, akkor nyakon csipi a Hof-Censurstelle; elvégre ő fog könyörögni, hogy eresszék el, és soha többet egyik Hofstellenek is az ajtókilincséhez ez életben hozzá nem nyul.

Hát csak hadd menjen a maga igazságát keresni, ha bolond. De Timár nem volt már bolond.

Rég túljárt ő már tanácsadóinak az eszén. Mind a kettőén.

Az első lépéssel fel volt szabadítva a kedélyében rejlő furfang.

Ravasz lett, a mióta azt az első lépést magára hagyta erőltetni, s tudta már, hogy sohasem azt kell mondania, a mit tenni akar.

Olyan az, mint a női szemérem. Az első bukásig tiszta, tudatlan, ártatlan az egész kedélye mind fenékig; hanem a mint azon általesett, akkor egyszerre megelevenül benne a kristály átlátszó kedély s nem kell többé neki tanító; tud már mindent; sőt ujakat is tud kitalálni.

Timár akkor is engedé már sejtetni, hogy milyen talentum lakik a kedélyében, midőn a hivatalos üldözést kijátszotta Pancsovánál; csakhogy ez még akkor egy más ember érdekében történt; neki semmi haszna nem kinálkozott abból. Tette, a mi rá volt bizva. Rászedte az üldözőket.

Most már saját érdekében tett.

A talált kincsek birtokában, kellett magának jogczimeket szereznie, a mik mellett a világ előtt mint gazdag ember megjelenhessen. Azt kellett szinlelnie, hogy ő szerencsés vállalkozó.

Az első vállalatnál már roppant pénzösszeget nyert.

Ha a világ azt hiszi, hogy csempészet volt a nyeresége: az a kisebbik baj. Bebizonyítani nem lehet, mert nem igaz. Ő annyit költött az élelmezési vállalatra, hogy alig maradt rajta haszna. De házakat, hajókat vehetett s aranynyal fizethetett: és mindenki azt hitte, a vállalatán nyeré azokat.

Neki ürügy, czím, látszat kellett arra, hogy Ali Csorbadzsi kincseivel lassanként világ elé jöhessen.

Mit tett tehát, mikor Bécsbe felment?

Timárnak elégtételt kelle követelni a Hofkammer-en; s e tekintetben számíthatott a Hofkriegsrath gyámolítására. Komáromi pártfogóitól voltak ajánló levelei a legbefolyásosabb urakhoz.

Ő tehát azt tette, hogy a ládája fenekén hagyta az ajánló leveleket mind s elment egyenesen a Hofkammer főnökéhez, attól kért kihallgattatást.

A miniszternek tetszett az, hogy ez az ember nem kerül az ablakra, hanem mindjárt az ajtón jön be. Bebocsáttatá.

A miniszter úr simára borotvált arczú magas férfi volt, tiszteletgerjesztő kettős állal, szigoru szemöldökkel és kopasz tarkóval; mellén nagyszámu érdemjelek voltak; két kezét hátratette a frakkja szárnya alá, mikor azt a halandó embert azzal a hosszú bajuszszal maga elé bocsátá. Timár egyszerű fekete magyar ruhát viselt.

Az első kérdése ő excellentiájának Timárhoz ez volt:

— Miért nem köt az úr kardot, mikor audientiára jön?

— Nem vagyok nemes ember, kegyelmes uram.

— Úgy? — ön azért jött hozzám úgy-e bár, hogy az ön ellen elrendelt befogatás és vizsgálat miatt elégtételt kérjen!

— Távol van tőlem, kegyelmes uram, — felelt Timár. A kormány kötelességét teljesítette, a midőn egy alaposnak látszó feladás miatt egész szigorával lépett fel nemcsak én ellenem, hanem nálamnál nagyobb urak ellen is. Minthogy nemes ember nem vagyok, még a primæ nonus megsértése miatt sincs okom gravaminálni. Ellenben nagy köszönettel tartozom mind a feladónak, mind a vizsgáló biróságnak azért, hogy e szigorú vizsgálat által kiderítette azt, hogy tiszta kézzel bántam a rám bízott vállalattal.

— Ah! tehát ön nem szándékozik elégtételt keresni feladója ellenében?

— Sőt károsnak tartanám azt, mert ez által elriasztatnék más igaz ember is, ki valódi visszaéléseket jelent föl. Az én becsületem helyre van állítva; a boszuállás nem természetem. Azonfelül is se időm, se kedvem hozzá. A mi megtörtént, az legyen elfeledve.

Már erre a szóra az egyik kezét elővette az excellentiás úr a frakkszárny alul, hogy Timár vállát megveregesse vele.

— No, hallja ön, ez öntől igen praktikus nézet. Ön azt tartja, hogy nincs ideje megtorlási processusokban ide-oda szaladgálni. Egészen okos felfogás. Tehát mi czélból jött ön hozzám?

— Egy ajánlattal.

— Ah, egy ajánlattal?

— Melyhez kegyelmes uram pártfogása szükséges rám nézve.

A kegyelmes úr ismét eldugta a kezét a frakkszárny alá.

— Van a koronának egy uradalma az illyr határőrvidéken, Levetinczen.

— Ah, hum! — hápogott a magas úr s nagyon összeránczolta a homlokát. Mit akar ön ezzel?

— Azon a tájon szoktam járni, mint gabonabevásárlóbiztos, s így jutottam a helyzet ismeretéhez. Az uradalom áll 30 ezer holdból, melyet holdankint 40 krajczár haszonbérért Silbermann bécsi bankár bérelt ki a kormánytól. A szerződés kötése a Hofkammer jogaihoz tartozik, a befolyó haszonbérrel pedig a Hofkriegsrath rendelkezik. Ez húszezer forint. Silbermann az uradalmat három részre osztva albérlőknek adta ki, a kik holdankint egy forintot fizettek neki.

— No igen. Hiszen ő neki is kellett nyerni valamit.

— Természetes. Az albérlők viszont a környékbeli lakosoknak osztották ki apróbb részletekben a földeket természetben fizetett osztalékért. Most azonban két egymás után következett rosz évben, különösen az ideiben a nagy aszály miatt a bánáti föld nem adta meg a vetőmagot. A földészeknek nem termett semmi; azok az albérlőknek nem adhattak semmit, az albérlők a főbérlőnek nem fizettek semmit, s a főbérlő, hogy szerződésétől meneküljön, kridát mondott, s az idei bérlettel adós maradt.

Már erre a szóra mind a két keze elöjött a kegyelmes úrnak a frakkszárnyak alul, elkezdett magyarázni a tíz ujján.

— Igen, mert olyan fényt űzött, mind egy fejedelem, a semmirekellő! Kérem, nyolczezer forintos lovakat tartott, azokon kucsirozott. Most liczitálják őket. Én excellentiás úr vagyok, de nem vagyok képes nyolczezer forintos lovakat tartani.

Timár úgy tett, mintha nem jegyzett volna meg semmit. Folytatá:

— A Hofkammer most nem kapja meg a haszonbért, mert nincs miből exequálni; bérlőknek, albérlőknek feleségeik vannak s minden vagyonuk az asszonyuk hozománya. A hiányzó húszezer forint pedig a Hofkriegsrath

pénztárából hiányzik. S úgy tudom, hogy a Hofkriegsrath most azt a Hofkammerrel akarja megfizettetni.

Ő excellentiája most a burnótszelenczéjét nyitá fel, s a míg két ujja hegyével belenyult, félszemmel a beszélőn igyekezett keresztül nézni.

— Az én legalázatosabb ajánlatom tehát ez, — folytatá Timár, elővonva zsebéből egy összehajtott iratot, én kibérlem tíz évre a levetinczi uradalmat azért az árért, a mit az albérlők fizettek a főbérlőnek, tehát egy forintért holdanként.

— Hm! Ez szép.

— Az új bérlet, mivelhogy most november végén vagyunk, már egy évet elvesztett; a földek mind ugaron maradtak. Én azonban ajánlkozom nemcsak azt a kárbaveszett évet felvenni a bérletidőbe, hanem kötelezem magamat az elmult év behajthatlan bérletösszegét is megtériteni.

A kegyelmes úr kettőt pecczentett két ujjával arany burnótszelenczéje födelére s ajkait erősen összeszorítá.

«Hm! — gondolá magában, — ez arany ember! Ez többet tud, mint a mennyit az ostoba képe elárul. Ez sejti azt, hogy a Hofkammer ki akarja venni a Hofkriegsrath kezéből a katona-élelmezés ressortját, s a komáromi vizsgálat erre volt czélozva. Hogy az csúful megbukott, a Hofkriegsrath s annak a kardcsörtető úri pártfogói kerültek felül s most meg azok akarják a Hofkammer kezéből kiásni a katonai határőrvidéki haszonbérletek kezelését. Az is bona vacca! S erre ismét igen jó ürügy a levetinczi uradalom bukott haszonbérlője által okozott hiány. — És most ez az ember, a ki a Hofkammer által üldöztetett, aztán megmenekült, nem a Hofkammer ellenségéhez szegődik, hanem épen ahhoz fordul, hogy kisegítse azt a zavarból s megerősítse a helyzetét. Arany ember! Ezt meg kell becsülni!»

— Jól van! mondá a kegyelmes úr. Ön derék ember, azt látom, ön meg volt általunk sértve, sérelmét feláldozta;

tapasztalni fogja, hogy ez a helyes út, melyet egy okos állampolgárnak követnie kell. Csupán azért, hogy megmutassam, miszerint az állam az ilyen józan eszű állampolgárait meg tudja jutalmazni, biztosítom önt, hogy ajánlata el lesz fogadva. Jőjjön ön vissza még ma este a hivatalomba. Biztosítom önt az eredmény felől.

Timár átadta a kegyelmes úrnak az irott ajánlatot s mély főhajtással ajánlá magát és eltávozott.

A kegyelmes úrnak megtetszett ez ember.

Legelőször is egy nagy méltatlanságot, a mi nagy kellemetlenkedést vonhatott volna maga után, ha tovább űzik-fűzik, odaajándékoz és megbocsát a kormánynak. Másodszor az államnak előnyös szerződést ajánl, mely ötven százalékkal jobb az eddiginél. Harmadszor nagylelkű áldozattal segítségére jön a zavarba hozott Hofkammernek s képessé teszi azt a Hofkriegsrath támadását diadalmasan visszautasítani. Háromszor arany ember!

De még negyedszer is az! Ezt nem tudhatá a kegyelmes úr. Ezt csak akkor tudta meg, mikor palotájába hazatért ebédelni s a lovásza tudósítá, hogy az a bizonyos magyar ember, a kire ő kegyelmessége rábízta, hogy Silbermann nyolczezer forintos lovaira árverezzen ő helyette, a lovakat elhozta s az ár iránt majd személyesen fog előterjesztést tenni.

Négyszeresen arany ember!

Mikor estefelé Timár a kegyelmes urat hivatalszobájában felkereste, már minden szemközt jövő arczán észreveheté a nyájas mosolygást. Az arany viszfénye az!

S ő kegyelmessége az ajtóig eléje jött és ott fogadta.

Iróasztalához vezeté. Ott volt kiterítve a szerződés, készen, minden aláirással, hivatalbélyeggel, nagy pecséttel ellátva.

— Olvassa el ön, hogy tetszeni fog-e önnek?

Az első, a mi meglepé Timárt, az volt, hogy nem tíz évre, de húszra volt téve a szerződés ideje.

— Tetszik önnek ez az időtartam?

Hogy ne tetszett volna?

A másik, a mi meglepte Timárt, a saját neve volt, mely ekként hangzott: «Nemes Levetinczy Timár Mihály».

— Tetszik önnek ez a prædicatum?

«Nemes Levetinczy Timár Mihály». Ez bizony elég szépen hangzik.

— Az armális majd utána fog önnek küldetni! szólt kegyragyogású arczczal a magas úr.

Timár a prædicatummal együtt jegyzé alá a nevét a szerződésnek.

— Ne siessen ön még, szólt az excellentiás úr, midőn az is megvolt, még egyet akarok önnek mondani. A kormánynak kötelessége az oly derék polgárokat, kik magukat a haza iránti kötelességek teljesítésében érdemesekké tették, kitüntetni. Főfigyelem fordíttatik e tekintetben azokra, kik nemzetgazdászati és kereskedelmi téren a közbecsülést kivivták. Nem tudna-e ön nekem valakit megnevezni, a kit például a vaskoronarend általi feldiszíttetésre legmagasabb helyen felterjeszthetnék?

Ő excellentiája semmit sem tartott bizonyosabbnak, mint azt a feleletet, hogy: «itt a saját gomblyukam, kegyelmes uram, nem találsz annál jobb helyet az érdemrended számára. Ha csak derék ember kell, az vagyok én».

Hát hiszen így is volt értve a felszólítás.

Annál nagyobb volt tehát a magas úr bámulata, midőn Levetinczy Timár Mihály rövid gondolkozás után ezt felelé kérdésére:

— Igen is, kegyelmes uram, bátor leszek egy ilyen derék emberre ujjal mutatni, ki régóta köztiszteletben részesül, ki titokban jóltevője a környékbeli népnek, — ez pedig a pleszkováczi esperes, Sándorovics Cyrill, a ki fölöttébb megérdemelné e kitüntetést.

A miniszter hátrahőkölt. Még ilyen ember nem került a szeme elé, a ki arra a kérdésre, hogy «kinek adjuk ezt az érdemrendet?» ne a tükörnek forduljon s rámutasson saját magára: «ennek a derék embernek ni!» — hanem a

helyett lemenjen a mappa szélére s ott a legszélső faluban fedezzen fel egy papot, ki neki se sógora, se komája, még csak nem is hitebeli papja, s azt mondja, hogy «ezt tartom én még magamnál is derekabb embernek».

No ez már nagyon is arany ember! E közé legalább is három karát ezüstöt kell vegyíteni az ötvösnek, hogy feldolgozható legyen.

Hanem a felszólítás már meg volt téve s azt komolyan kellett venni.

— Jó, jó: mondá a magas úr, csakhogy az érdemrenddel való feldiszíttetésnek némi szertartásos előzményei vannak. A korona nem teheti ki magát a visszautasítás esélyének; annálfogva annak, a ki ily kitüntetésben részesittetik, előleges formalitásból sajátkezüleg kell azért folyamodnia.

— A főtisztelendő úr fölöttébb szerény ember, ő azt csak akkor fogná tenni, ha magasabb helyről buzdítást kap rá.

— Úgy? értem. Tehát nehány sor sajátkezüleg tőlem kielégítő lenne. Jól van. Minthogy ön ajánlotta, megteszem. Az államnak fel kell ismerni a titokban rejtező érdemet.

S a főúr sajátkezüleg megirta a nehány buzdító sort Sándorovics Cyrill esperes úrnak, biztosítva őt arról, hogy eddigi kitünő érdemeiért, ha kivánni fogja, a vaskoronarenddel fog feldiszíttetni.

Timár mélyen megköszönte a kegyet a magas úrnak, ki viszont biztosítá őt mindenkorra kiterjedő magas pártfogása felől.

És végig valamennyi hivatalszobán, a hol még tízféle expeditionalis tortura várakozik a halandó emberre, mindenki sietett Timárnak azonnal szolgálatára lenni, s a mit más hetekig nem birna keresztül kergetni a hivatallabyrinthon: ő átrepült vele egy óra alatt.

Az orsovai tisztító vizeskorsó ott volt láthatatlan alakban.

Este volt, mire a rendbehozott szerződési okiratokat mind a bőrtáskájába csomagolta.

És akkor sietett.

De nem vacsorálni, se nem aludni; hanem vágtatott az «aranybárány»-hoz, a hol a nyerges-ujfalusi gyors szekerészek szoktak állomásozni. A korcsmában vett egy zsemlyét, meg egy knakkwurstot, s azt a zsebébe dugta; majd elővеszi az úton.

S azzal előkiáltá a fuvarost.

— Rögtön indulunk. Nem kimélsz se ostort, se lovat. Egy forint borravaló minden mértföldre. Dupla fuvarbér a sietésért.

A fuvaros értette a többit.

Két percz mulva nagy ostorcsattogással vágtatott végig a szekér Bécs utczáin. Kiabálhatott utána a policzei, hogy nem szabad Bécsben az ostorral pattogni!

A gyors közlekedést akkoriban a gyors parasztok rendszere tartá fenn, mely lánczolatot képezett Bécstől Zimonyig. A fuvaros gazdák lovai éjjel, nappal készen álltak a befogásra s mikor a falu végén hangzott az ostorkongás, már hozta ki a pihent négy lovat a felváltó gazda s két percz alatt a megérkező szekér elé új fogat lett csatolva s robogott a vonat tovább, esőben-sárban egyformán vágtatva, hegynek fel, hegynek alá, soha sem lassítva; ha két gyors szekér összetalálkozott az út felén, mind a kettő kifogott, lovaikat átcserélték, s így csak fele utat tett mindegyik. A gyorsaság minőségét a fizetés mennyisége határozta meg.

Timár két nap két éjjel ült a szekéren, soha enni sem szállt le, s aludni lehetett a kocsiban is, akárhogy verte a fejét a saraglyához, lőcshöz, szekér oldalához. Megszokta ő azt már.

A másodnap estéjén már Zimonyban volt Timár, onnan éjszaka áthajtatott a levetinczi uradalom legelső falujába.

Szép enyhe idők jártak. És az nap már deczember elseje volt.

Timár a helység házához hajtatott s oda hivatta a birót. Elmondta neki, hogy ő az uradalom új bérlője, megbizta,

hogy hirdesse ki a gazdák között, hogy a földeket jövő évre is megkapják felébe. Két éven át nem volt termés: annyi, mintha ugarolt volna a föld; jövő évre dús aratásnak kell következni. Az idő kedvez, az ősz hosszura nyulik, még ellehet szántani vetni, ha szorgalmasan hozzá látnak. — Ez mind jó volna, mondák neki, a szántással csak elkészülnének, de a fődolog az, hogy nincsen vetőmag. Drága pénzért sincsen. A gazdanép a saját földeit is tiltul vetette el őszivel. A köznép málén fog az idén kitelelni. — Lesz vetőmag is, biztatá a földészeket Timár, ő fog gondoskodni arról. — S így járta végig a többi falvakat is, a mikben a felesgazdák laktak, s biztatására rögtön neki akasztották az ekét az ugarnak s elkezdték széltében-hosszában szántani a roppant területet, mely már arra volt szánva, hogy egy egész évig parlagon maradjon s ne teremjen mást, mint bogácskórót.

De hát a vetőmag honnan kerül elő? Oláhországból hajóval fölhozni már késő; itt a közelben nem kapható.

De Timár tudta azt, hogy kapható az valahol.

Deczember másodikán este érkezett meg Pleskováczra, a hol kora őszszel még agyon akarták verni. Ott felkereste főtisztelendő Sándorovics Cyrill urat, a ki ugyanakkor kikergette a házából.

— No, fiam, hát megint itt vagy? e szókkal fogadá őt a főtisztelendő úr, ki olyan nagy barátja és jóltevője a népnek, hogy rég megérdemlette volna a vaskoronarendet, ha olyan szerény nem volna. Mit akarsz megint? Búzát akarsz tőlem venni? Mondtam már ez előtt két hónappal, hogy nincs; nem adok; mit akarsz mondani? Ne hazudj, mert nem hiszek semmit. Görög neved van, hosszú bajuszod van; nem hiszek a pofádnak.

Timár mosolygott.

— No, ezuttal igazmondással jövök.

— Nem lehet az! ti felsővidéki kereskedők mindig megcsaltok bennünket, elhitetitek, hogy bő termés volt odafenn, hogy a búza árát leverjétek. Mikor zabot akartok

venni tőlünk, elhiresztelitek, hogy a kormány minden lovát eladja. Hamis a lelketek.

— Most pedig igazat mondok. Én a kormány megbizásából jöttem, s annak a nevében instálom meg főtisztelendőségedet, hogy nyissa meg számunkra magtárát. A kormány megtudva, hogy a vidékbeli népnek nincsen vetőmagja, kölcsönkép akar azt neki kiosztatni. Szent czél és nagy jótékonyság a népre nézve s jó szolgálat a kormány előtt, a ki abban segítségére lesz. A búzát nem én veszem által, hanem maguk a parasztgazdák, a kik azt vetőmagnak kapják.

— Hja, fiam, ez mind igaz, én magam is sajnálom a szegény népet, de hát nekem sincs. Honnan vettem volna? Magamnak sem termett. Itt a nagy bolond kontignácziós magazin, de üres mind a három emelete.

— Nem üres az, főtisztelendő atyám, tudom én hogy még a harmadévi termés is mind benne van, kapok én ott még legalább tízezer mérő búzát.

— Kapsz kutyát! Biz oda nem mégy. Öt forintért sem adom. Tavaszra hét forint lesz az ára, akkor majd odadom. Hazudsz, nem a kormány keresteti. Te akarod magad elcsipni. Egy szemet sem adok. Tud is a kormány arról valamit, hogy te vagy a világon, meg hogy én vagyok a világon. Békák vagyunk mi annak mind a ketten.

A bástya állta keményen a kis ágyútüzet. Timár a zsebébe nyúlt s előhuzta a huszonnégyfontost, a miniszter levelét.

A főtisztelendő úr, mikor azt a levelet elolvasá, nem tudta hirtelen, hogy szemeinek ne higyjen-e, vagy Timárnak?

Azonban a nagy kétfejű sasos pecsét kívül, belül pedig a Hofkammer hivatalos stampigliája tökéletesen meggyőzték a felől, hogy ez nem csalás, ez élő valóság.

Ez volt pedig az ő álmainak netovábbja. Egy olyan fényes keresztet viselhetni a mellén. Ismerte ezt az ő gyen-

géjét Timár jól; mert sokszor hallotta tőle, mikor megkötött alku után együtt maradtak poharazgatni, azokat a keserves panaszokat, hogy milyen helytlenül cselekszik a kormány, midőn a karlóczai patriarcha mellére annyi érdemrendet felaggat; minek egy embernek olyan sok, másiknak meg semmi?

Ez volt a főtisztelendő úr legmagasabb vágya. Feltüzhetni azt az érdemrendet, hadd bámuljon el rajta a paraszt, s hadd irigykedjék a csajkás őrnagy, kinek még olyan nincsen, a patriarcha is mindjárt egy fokkal nyájasabb leend iránta.

De egészen át is változott egyszerre minden indulata Timár iránt.

— Ülj le, kedves öcsém! (Eddig még székkel sem kinálta). Hát mondd meg, hogy jutottál te ilyen excellentiás úrnak az ismeretségéhez? Hogy bizták rád ezt a levelet?

Timár aztán mondott neki egy mesét, mintha nyomtatásból olvasta volna. Hogy ő elhagyta Brazovicsot s kormányszolgálatba állott, a miniszter úrnál nagy befolyása van; e kitüntetésre is ő ajánlotta régi derék ismerősét a főtisztelendő urat.

— Mingyárt tudtam én, hogy nem vagy te olyan bolond ember, mint a milyennek látszol! Ezért szerettelek mindig olyan nagyon. No fiam, minthogy olyan görögforma neved van, meg hogy olyan jó, becsületes képed van, hát adok búzát. Mennyi kell? Tízezer, tizenkétezer mérő? A mennyi van, mind odaadom. Nem a miniszternek a kedvéért, azt ne hidd, hanem a te jó képedért; meg hogy a szegény néppel jót tegyek. Mit mondtam? Öt forintért adom? No teneked odaadom négy forintért és tizenkilencz garasért. De kifizeted mingyárt? Vagy fölmenjek érte Bécsbe? Egyuttal azt is elvégezhetem. Mert magam is felmegyek, személyesen megköszönöm ezt a gráicziát ő excellentiájának. Te is eljösz velem, úgy-e? elviszesz odáig. No te kívül maradsz a pitvarban. Mondsza csak, milyen ember a miniszter úr? Magas? Alacsony? Nyájas? Ha-

ragos? Mingyárt ide adja azt a keresztet? szereti-e a jó karlóczai ürmös bort? No azt te is megkóstolod mingyárt.

Hasztalan volt Timárnak minden szabadkozása, hogy ő még az éjjel vissza akar menni Levetinczre, utasítani a sáfárokat, hogy küldjék a felesbérlőket a vetőmagért rögtön; nem eresztette a szives házi gazda, inkább maga állított elé lovas legényeket, kik által Timár mindenfelé elküldözte az üzeneteket, s Miskának ott kellett nála maradni éjszakára.

A főtisztelendő úrnak voltak olyan gömbölyű, talpatlan poharai, a miket nem lehet a kézből letenni, ha csak ki nem itta belőlük az ember a bort, mert feldülnek. Azokból egyet odaadott Timár kezébe, másikat fogta a magáéba s reggelig elbeszélgettek ilyen formán. Timáron meg sem látszott, hogy bort ivott. Tudott ő már ahhoz. Sokat járt ő Bácskában.

Másnap már jöttek a parasztgazdák szekereikkel az esperes udvarára.

Mikor meglátták, hogy csak ugyan ki vannak nyitva a háromemeletes gabnatár kapui, akkor azt mondták Timárnak, hogy de már ezentul ő lesz a csodatevő szent. Volt abban a magtárban annyi harmadévi gabona, a menynyit csak őszi alá el birtak vetni.

Timár addig el nem mozdult a bérlett uradalomból, míg a kemény fagyok be nem következtek, a mik az őszi buzavetésnek aztán határt szabtak. De elég volt ez az idénre. A többi marad tavaszi alá, vagy ugarnak, kaszálónak. A harminczezer holdas birtokban alig volt néhány száz hold legelő, a többi mind első osztályú búzatermő televény sík föld. Ha itt a jövő év áldást hoz, irtóztató lesz a termés. A vetés pedig épen jókor történt. Az egész ősz október végeig száraz volt és szeles; a kik azalatt vetettek, azoknak megint rossz termésük lesz jövő évre is, mert a százezernyi vándor hörcsök kiette a ki nem kelt gabonát. A kik novemberben vetettek, sárba, azoknak viszont ártott a korán leesett hó, mert a kikelt vetés kipállott a hó alatt

a lágy földben; hanem a mint ez a hó hirtelen elolvadt, hoszú enyhe idő jött, a mi eltartott egész karácsonyig, a kik azalatt vetettek, igen jól jártak: a hörcsök elpusztult már, a fagy elébb jött, mint a hó, s ez a szép fehér takaró aztán elfödte a kincseiket minden pusztító ellenség elől a tavaszig.

Nagy hazardjáték a földmivelés! Vagy hatot, vagy vakot.

Timárnak hatot vetett.

Olyan áldott év következett, hogy a ki szerencsésen vethetett el, annak a Bánátban húsz magot fizetett az aratás.

A levetinczi földészek áldották az új bérlőt, a ki nem engedte elveszteni ezt az évet. A saját földeik rossz, gazos, üszögös terményt adtak, a feles földek pedig ontották a tiszta búzát.

És abban az évben Timár harmincz hajóval vontatta fel Komáromba, Győrbe a legszebb gabonanemüket, s a harmincz hajó terhe annyi pénzében volt neki, mint másnak három.

Tőle függött meghatározni, hogy félmilliót nyerjen-e abban az egy évben, vagy megtoldja azt még százezerrel? vagy leengedjen egy százezeret abból a félmillióból? talán azért, hogy a szegény népnek olcsóbbá tegye a kenyeret? vagy talán azért, hogy a szegény versenytársaknak a torkukra tegye a kést?

Hiszen úgy játszhatott velük, mint a macska az egérrel. Úgy lenyomhatta a gabona árát, a hogy neki tetszett.

A Brazovics-kávéházban minden este dühös jelenetek folytak az egybegyült gabonakereskedők között. Ez az egy év óta felcseperedett Timár minden kereskedőt letipor. Nincs mód mellette megállhatni a piaczon. Annyi a pénze, mint a polyva, s úgy vesztegeti az áruját, mintha lopta volna. Bizony torkon ragadnák, ha odamenne közéjük.

De soha sem megy.

Nem látja azt soha senki, hogy valakivel ismeretségkötés végett szóba állna. Senkivel sem közli, a mihez kez-

deni akar. És akármihez kezd, az mind aranynyá válik a kezében. Új meg új vállalatok indulnak meg általa, a miket más ember is kitalálhatott volna; a mik ott feküdtek a tenyerén minden embernek, csak a markát kellett volna összeszorítania; de csak akkor vették észre, mikor már ez az ember felmarkolta előlük. És soha sem nyugszik; mindig kocsin ül, utazik, jön-megy; az a csoda, hogy minek lakik még ebben a városban? miért nem megy Bécsbe? minek ilyen gazdag embernek Komáromban tartani főüzletét? (Bárha akkor fontos kereskedelmi piacz volt az.)

Timár tudta, hogy mi köti őt oda. Ő tudta, hogy miért lakik abban a városban, a hol minden kereskedőtársa halálos ellensége, a hol a Brazovics-kávéház ajtaja előtt, mikor végighajtat, mindig az az áldás hangzik utána: «törjön ki a nyakad!» Ennek a háznak is az ő markába kell még kerülni minden bennelevővel együtt!

Ez tartotta őt Komáromhoz kötve, mikor már másfél milliomos volt; mégis ott maradt, a hol őt még mindig Timárnak hitták, s nehezen akartak hozzászokni az új nemesi névhez: «Levetinczy».

Pedig a nemesi névhez nemesi tetteket is tudott csatolni. A város szegényei számára kórházat alapított, a protestans tanodában ösztöndíjakat tűzött ki, még az áldozó kehely is aranynyá vált a kezében; a régi ezüst helyett aranyat csináltatott az egyháznak. Kapuja mindig nyitva volt a szegénynek s péntek napon utczahosszat állt házáig a koldusnép, a ki a maga pénzeért jött, a legnagyobb rézpénzért a világon, a mit vargatallérnak neveznek. S nagy hire járt, hogy a mely hajóslegénye a vízbe fulladt, annak az árváit ő nevelteti fel s özvegyének évdíjt fizet. Arany ember! arany ember!

Csak egy hang odabenn mondta mindig: «ez nem igaz! ez mind nem igaz!»

LEÁNYTRÉFA.

Brazovics úr ebéd után a fekete kávéját a felesége szobájában szokta meginni, irgalmatlan latakia-dohányfüstöt árasztva maga körül.

Kacsuka úr Athalieval sugdosott egy kis asztal mellett ülve, melynek egyik szögleténél Zófia asszony tett úgy, mintha varrna valamit. (Már egy év óta folyvást nagy tüntetéssel volt annál a kis asztalnál varrás, himzés kiterítve, hogy lássa minden látogató, hogy a staffirungot készítik.)

Kacsuka úr most már csaknem ott lakott a háznál; délelőtt jött, ebédre ott marasztották, s a késő est vetette haza.

Ugy látszik, hogy nagyon meg lehetett már erősítve Komárom vára, hogy a mérnöktisztnek egész nap Athalie kisasszonynyal lehetett foglalkozni.

Hanem annál inkább roskadoztak Kacsuka úr saját várának erődítményei. Itt volt az idő, hogy megházasodjék. Pedig úgy védte magát, mint egy Zrínyi. Ha elősánczaiból kiszorították, bevonult a fellegvárba. Mindig volt valami elfogadható ürügye, a mivel a házasságot elnapolja De már az utolsó aknákat is felrobbantották ellene; már a cautiót is betábláztatták a Brazovics-házra s a Hofkriegsrath elfogadta azt készpénz helyett: már szállást is találtak az új pár számára s jött az utolsó csapás: Kacsuka úr megkapta a kapitányi előléptetést. Ez volt a véghatár. Az utolsó mentség tölténye is ki volt lőve, nem volt hátra más, mint kapitulálni s elvenni a szép, gazdag leányt.

Brazovics úr pedig napról-napra mérgesebb lett, mikor a feket kávéját itta a nők szobájában, és a ki ezt a mérget itatta vele, az mindig Timár volt.

Ez volt az ő mindennapi Carthagója!

— Már micsoda istentelenséget gondol ki megint ez az

ember? Más becsületes gabonakereskedő, ha beáll a tél, örül, hogy megpihenhet: ez meg nekifog olyan dolognak, a minek soha más ember nem hallotta a hirét. Kibérli a Balatont s télen a jég alatt halásztat benne! A multkor egyetlenegy fogásra háromszáz mázsa halat húztak ki neki a kenesei foknál. Hisz ez valóságos rablás! Tavaszra úgy kipusztítja a Balatont, hogy nem marad abban egy bökle, egy babaj, egy sügér, egy garda, egy őn, egy kűsz sem, nem hogy fogas. S aztán mind viszi fel Bécsbe. Hát azért terem a Balaton fogast, hogy azt a német egye meg? Átkozott veszekedett ember! Ezt igazán közköltségen kellene elpusztíttatni. Én előbb-utóbb is megölöm ezt az embert, az bizonyos. Mikor a hidon átjön, megfogatom két hajóslegénynyel s beledobatom a Dunába. Adok egy silbaknak száz forintot, hogy mikor éjjel elmegy a várta előtt, véletlenségből lőjje agyon. — Bedobok az udvarára egy veszett kutyát, hogy mikor reggel kijön, harapja meg. — Hiszen megérdemli az, hogy fölakaszszák! Jobban megérdelmi, mint Angyal Bandi, meg Zöld Marczi. Mert Zöld Marczi csak azt a pénzt veszi el tőlem, a mit nálam talál, de ez a tolvaj még a házamat is ellopja a fejem fölül. Rágyujtatom egyszer a házát, hogy beleégjen! — S még nemes emberré teszik! S még a vármegyegyülésen kinevezik assessornak s ott ül a gézenguz velem egy sorban. Velem, a kinek tősgyökeres magyar nemes volt az öreg apám is, egy ilyen jöttment! De iszen jőjjön csak még egyszer a restauratio s merje odahozni a pofáját, felbiztatok egy csoport gibernyúzi nemest, kidobatom velük az ablakon, hogy a nyaka kitörik! Csak egyszer valami ebéden összejönnék vele, tudom, hogy megpaprikáznám a levesét úgy gebulával, hogy hanyatt fordulna tőle, mint a döglött hal. — S még azt hallom, hogy úri kisasszonyokhoz is eljár látogatóba a semmiházi. Ez a Timár! Ez a hajós-schreiber! A kinek csak «iszaptaposó» a czíme. Ej, de szeretném, ha egyszer valami olyan házhoz vetődnék, a hová valami derék vitéz katonatiszt jár,

s az kihíná duellumra s aztán felspékelné, mint a békát, igy ni!

Brazovics úr világos czélzással tekintett Kacsuka úrra, az azonban úgy tett, mintha nem is hallgatott volna rá.

Hallgatott biz az; de a mit Brazovics úr beszédéből megértett, az volt, hogy ez a felcseperedett milliomos itt a városban Brazovics úr gazdaságán aligha nagy csorbát nem ejtett, s ez a düh ellene nem csak Brazovics urat, hanem emeletes házát is rázkódtatja, s ennek a meggondolása nem igen szaporítá Kacsuka örömét a közeledő menyegzői nap vártában.

— Dejszen nem várom én azt, hogy valaki más ölje meg ezt a ficzkót! szólt végre Brazovics úr, fölkelve kávéja mellől s letéve a csibukját, s előkeresve czukornádbotját a szegletből. Van nekem egy stilétes botom. Azóta vettem, hogy ez az ember itten graszszál; egyenesen ő érte vettem. (S hogy valóban elhigyjék, ki is húzta a czukornádból a hegyes pálczatőrt.) Itt van ni! A mint egyszer összetalálkozom vele, csak egyszer magunk legyünk ketten! Ezt a gyilkot idáig verem a testébe, ni! Odaszegezem vele a falhoz, mint a bőregeret, azt fogadom!

S fogadását véres szemei forgatásával igyekezett nyomatékossá tenni.

Azután kiitta a kávémaradékot s felöltve téli kabátját, azt mondá, hogy már most megy a gschäftbe. Igen: ferblizni. Majd megjön jókor. Azaz, hogy jókor reggel.

Hagyta menni mindenki.

A mint aztán Brazovics úr házának szűk csigalépcsőjén alá lépegetne: nagy óvatossággal, mert nehéz termetének nem volt rendeltetése a lépcsőn alá szaladva sietni, ki jön rá alulról szemközt? Timár . . .

No most itt van a keze között! Egy késdőfésnyire egymás közelében. Egy szűk, sötét helyen, a hol senki sem látja őket. A legtöbb orgyilkosságot lépcsőkön hajtották véghez. Timárnál semmi fegyver, még csak egy pálcza sincs, Athanáz úrnál pedig két láb hosszu pálczakard.

Athanáz úr, a mint Timárt megpillantja, a jobbjában levő tőrbotot csapja hóna alá s nagy lármás hangon kiált eléje kalapját levéve: «Alászszolgája, jó napot kivánok, tekintetes Levetinczy úr!»

Mire Timár azzal viszonz, hogy: «szervusz, Tanaszi! hát már mégy a gschäftbe?»

— Hehehe! nevet kedélyesen Athanáz úr, mint a tréfás csinyen kapott gyermek. Hát te Miska, nem jösz egyszer oda közénk?

— Nem biz én. Ha parancsoljátok, hogy egy pár száz forintot elveszítsek, azt inkább előre kifizetem: de hogy én egész éjjel ott lessem a «sántát» s izzadjak mellette, az nem nekem való mulatság.

— Hehehe! No hát csak eredj fel az asszonyokhoz, odafenn vannak. Jó mulatást! Én már nem látlak ma.

Azzal szivélyes kézszorítással elváltak egymástól.

Mert nem kell ám Athanáz úr fenyegetéseit komolyan venni. Csak a hangja rettenetes annak, meg a termete. Nem is igen fél tőle senki. Még a felesége sem. Az meg épen nem.

Tudja azt Athanáz úr nagyon jól, hogy Mihály sokat jár az ő házához; és úgy csinálja ki a dolgot, hogy olyankor ő már ne legyen otthon. Azt is sejteti vele Zófia asszony, hogy alighanem Athalie szép szemeiért jár oda. Ez Kacsuka úr dolga. Ha Kacsuka úr nem spékeli fel Timárt, mint a békát, ez az ő hibája. Az ávisót megkapta rá. És úgy látszik, hogy még sem spékeli fel! pedig Timárral elégszer találkozik Athalienál.

Dehogy hítta párbajra Timárt a kapitány! Olyan jó barátok voltak, mint valaha.

Soha olyan egymást szerető társaságot világ nem látott, mint ennek a háznak a lakói és látogatói.

Brazovics úr sejtette azt, sőt összeköttetéseinél fogva bizonyos lehetett felőle, hogy a ki Timárnak a legelső ajtót kinyitotta a mostani nagy uraságához, az senki sem más, mint Kacsuka kapitány. Azt is kieszelhette, hogy ezt

miért tevé? Mert menekülni szeretne Athalieval kötött viszonyától. Milyen jó volna neki, ha Brazovics úr beleveszne s kitiltaná a házából. Már most hát csak azért is szereti a kapitányt, mint édes fiát, egész atyai szivével; most már el kell annak venni Athaliet; nincs menekülése.

Kacsuka kapitány régi vőlegénye Athalie kisasszonynak, s a hogy mindennap látja, annak egy veszélyes vetélytárs udvarol. Egy gazdag ember, a kit neki már azért is gyülölnie kellene, mert jól tudja, hogy a Hofkriegsrath vitájában a Hofkammerrel hogyan hagyta cserben előbbi pártolóit, és azért mégis úgy szereti a kapitány régi jó pajtását, hogy képes volna neki megbocsátani, ha az a menyasszonyát elhódítaná a kezéről.

Athalie lenézi Timárt, apjának hajdani irnokát, hanem azért nyájasan bánik vele; a kapitányt szenvedélyesen szereti, hanem azért az ő jelenlétében Timárt tünteti ki, hogy kedvesét féltékenynyé tegye.

Zófia asszony gyülöli Timárt s azért oly édeskés arczczal fogadja, mintha azt kivánná, hogy bár csak napaasszonya lehetne neki egyszer, s aztán laknának csak egy födél alatt!

Timár pedig vesztére esküdt mind valamenyinek. Nagy urat, vén asszonyt, szép leányt, vőlegényt, mind ki akarja tenni ebből a házból; mégis ellátogat oda, kezet csókol a hölgyeknek, kezet szorít a férfiakkal és igyekezik kellemes lenni.

Azok is mind igen szivesen fogadják; Athalie kisasszony zongorához ül a kedvéért, Zófia aszony pedig ozsonnára marasztja; kávé és befőtt gyümölcs járja. És Timár megiszsza a kávét azzal a gondolattal, hogy ebben patkányméreg is lehet.

Mikor az ozsonnaasztalt terítik, olyankor Timéa is megjelenik és segít a rendezésnél. Olyankor aztán Timár nem hallja, hogy Athalie kisasszony miről beszél, mi nótát ver? csak őt látja.

De van is rajta mit megnézni.

A leány már a tizenötödik évében jár s egész kifejlett hajadon. Hanem tekintete, naiv ügyetlensége még a gyermekről tanuskodik.

Beszél már magyarul, hanem idegenszerű kiejtéssel, s néha elferdíti vagy rosszul alkalmazza a szót, a miért nálunk rettenesen kinevetik az embert. (Még az országgyülésen is, a legkomolyabb viták alkalmával.)

Athalie jól járt Timéával nagyon. Van neki, a kiből bolondot űzzön.

Szegény gyermek egész tréfa tárgya rá nézve.

Athalie odaadja neki viselni saját ruháit, a mik négy év előtt voltak divatban. S a divatnak minálunk, müvelt nemzeteknél őrült változandósága van; milyen kaczaj támadna ma az utczán, ha valaki egy terjedelmes krinolinban jelenne meg fényes nappal; pedig az nem rég uralkodó divat volt.

Egy időben pedig a krinolint nem a csipőre, hanem a vállra kötötték. A szoknyaujjak voltak olyan bőre szabva, hogy azokat széles abroncsok tartották széjjel, mint a kast, s hogy az öltöny ránczot ne vessen, kitöltötték azt fosztott tollal, mint a vánkost; a ruha pedig bokán felül ért, fodrokkal szegélyezve; s kiegészíté e divatot egy magasra felnyuló s onnan megint aláhajló fésü, melyre a hajat felfeszítették s a kontyra óriási széles szalagcsokrot tűztek.

Az ilyen viselet nagyon szép volt, a mikor divat volt, hanem négy év mulva, a mikor már senki sem viselte, tiszta maskara volt, a ki még felvette.

Hát Athalienek tetszett az, hogy ő ilyen maskarát csináljon Timéából.

Ez a szegény leány, ki soha európai divatot nem látott, úgy volt a piperével, mint minden vad nép nőneme: a felötlő tetszett neki. Úgy megörült, mikor Athalie felöltözteté divatból kiment rikító selyemruháiba; hát még, mikor azt a nagy fésüt a hajába dugta, s a tarka szalagcsokrot a kontyába tűzte. Azt hitte, hogy ő most attól nagyon szép lett. S mikor minden ember mosolygott rá,

a ki meglátta, azt annak vette, hogy őt most minden ember nagyon csodálja; aztán úgy futott az utczán, hogy ne csodálják. Nem is hitták másnak, mint «a bolond török leány»-nak.

Aztán minden bolondot lehetett vele csinálni, nem neheztelt érte. Nagyon gyermeteg volt még arra, hogy észrevegye, a miért neheztelni kell. A legérthetőbb gúnyt is komolyan vette.

És Athalie különösen szerette guny tárgyává tenni a gyermeket, kivált férfiak előtt. Ha fiatal látogatók voltak a háznál, azokat biztatta, hogy udvaroljanak Timéának. Nagyon mulattatta őt az, hogy Timéa az udvarlást milyen komolyan veszi, hogy tetszik neki az, ha őt kisasszonynak nézik; ha tánczestélyek alkalmával őt is előkeresik valahonnan s a tánczba beviszik; ha bohó udvarlók óriási virágcsokrokat nyujtanak neki összeválogatott, de nem viselni való kerti virágokból, s ha aztán valami furcsát mondatnak vele, a min az egész társaság kaczajra fakad. Ah! hogy hangzik ki a kaczagás közül magasan Athalie gyönyörű csengő hangja.

Zófia asszony pedig komolyabb szempontból indul ki Timéa irányában. Ő mindig szidja.

Akármit tesz-vesz a leány, azért megkorholja. Az pedig, növendék leánykák szokása szerint, már magától is ügyetlen, s mentül jobban szidják, annál több ügyetlenséget követ el.

— Így kell ezt a csészét feladni, felfordítva? Te bárgyú! Még most sem ismered meg Athalie kanalát? Hát ebből a czukorsüteményből ki torkoskodott? Nem te? Csak próbálj nyalánkodni! Mivel piszkoltad már megint össze a ruhádat? Azt gondolod, mindennap ujat kapsz? Így kellett ezt a kést megtörülgetni, he? Ki törte le ennek az ibriknek a fülét? Te ugy-e? Csak azért mondod magadra, hogy le ne húzzam a cselédnek a béréből; a tiedből meg nem húzhatom le, mert neked nincs béred.

Athalie kisasszony aztán védelmére kél Timéának.

— De ugyan, mama, ne veszekedjél mindig azzal a leánynyal! Te úgy bánsz vele, mintha cseléd volna; tudod pedig, hogy Timéa nem cseléd; azt én nem szeretem, hogy így lármazál reá.

Timéa aztán kezet csókol Zófia asszonynak, hogy ne haragudjék rá s Athalienek, a miért védelmébe vette, azután ismét mind a kettőnek, hogy ő miatta össze ne veszszenek.

Olyan alázatos, olyan háladatos kedély.

Zófia asszony pedig csak azt várja, hogy Timéa egy perczre kimenjen a szobából, s ő elmondhassa, a mi a nyelvén van, leányának; de hogy a vendégek is hallják: Timár és Kacsuka kapitány.

— De bizony jó lesz őtet úgy szoktatni, mintha cseléd volna. Tudod, hogy milyen szerencsétlenség érte. A mi pénzt Timár .... akarom mondani Levetinczy úr megmentett a számára, kivette kamatra egy földesuraság, az pedig megbukott, minden pénze odaveszett; most egyebe sincs, mint a rajtavalója.

(Ah! tehát már egészen szegénynyé tették! gondolá utána Timár, s olyan könnyebbülést érzett, mintha egy esztendei tanfolyamot elengedtek volna a tanpályából.)

— Engem csak az boszant, mondá Athalie, hogy mindenre olyan érzéketlen marad. Ha szidják, ha kinevetik, az arcza el nem pirulna soha.

— Ez a görög fajnak a sajátsága! jegyzé meg Timár.

— Ah! bizony nem az! szólt fitymálva Athalie. Az betegség jele. Ilyen erőtetett fehér arczszínt, mikor a nevelőben voltunk, akárhány leány tudott produkálni, a ki krétát evett és nyers pörkölt kávét.

Athalie Timárhoz beszélt, de szemeivel Kacsuka úrra nézett.

Kacsuka úr pedig egy nagy fali tükörbe nézett, a honnan meg lehetett látni, mikor Timéa ismét bejön az ajtón. Athalie észrevette azt.

És Timár is azt vette észre.

Timéa újra bejött, egy tálczát hozva tele csörömpölő poharakkal, s egész figyelme arra volt forditva, hogy valahogy azokból egyet le ne ejtsen. Minélfogva aztán, a mint Zófia asszony rásikoltott: «vigyázz, el ne ejts valamit!» csakugyan kiejtette a kezéből az egész tálczát; szerencsére puha szőnyegre estek a poharak, egy sem törött el, de mind szétgurult.

Zófia asszony sárkánykigyóvá akart lenni rögtön; de Athalie bevágta az útját; «most ennek te vagy az oka! minek kiáltottál rá? Timéa idebenn marad nálam; hordja fel az ozsonnát a cseléd!»

Ezért aztán Zófia asszony elkeseredett, kiment maga a konyhába, s ő maga hordott fel azután mindent.

Kacsuka úr abban a pillanatban, a midőn Timéa elejté a poharakat, katonai ügyességgel szökött oda s egy percz alatt összeszedte a poharakat s felrakta a tálczára, mit Timéa reszkető kezeiben tartott.

A leány nagy sötét szemeinek hálás tekintete nem kerülé ki sem Athalie, sem Timár figyelmét.

— Ugyan, kapitány úr, sugá Athalie vőlegényének; csináljon egy kis tréfát; bolondítsa el egy kicsit ezt a gyereket. Kezdjen el neki udvarolni. Az sok mulatságra fog alkalmat adni nekünk. Timéa, te velünk ozsonázol; ide ülsz a kapitány úr mellé.

Ez lehetett keserű tréfa, lehetett gúnyos kötődés, lehetett hiú féltékenység, lehetett gonoszság. Meglátjuk, mi lesz belőle?

Lázas félénkséggel s rosszul rejtett örömmel ült le az asztalhoz a gyermek szemközt a hódító szép Athalieval, ki, midőn azt mondá vőlegényének, hogy vessen oda egy bókot Timéának is, úgy tett, mint mikor egy királynő egy koldusgyermeknek egy aranyat ád. Ez boldog lesz vele — egy napra, ő pedig meg sem érzi.

A kapitány czukorral kinálta Timéát; az ezüst csiptető nem akart szót fogadni Timéa kezében.

— Vegyen szép kis fehér kezével! biztatá őt a kapitány.

Mire aztán Timéa olyan zavarba jött, hogy a kivett czukrot a kávésfindzsa helyett a vizes poharába tette.

Azt még soha sem mondta neki senki, hogy szép fehér keze van.

Pedig meglehet, hogy nem is udvarlási szándékból mondta neki azt a kapitány, csak hogy épen felszabadítsa rá, hogy vegyen az ujjaival a czukorból, hiszen nem anæsthetikus dolog az, ha ilyen tiszta gyermekkéz nyul hozzá.

Hanem a gyermek fejében megmaradt ez a szó, s gyakran nézegetett lopva a kezeire; ha csakugyan olyan szépek és fehérek-e azok?

Athalie alig tudta visszafojtani nevetését. Élvezetet talált benne, a kötődést folytatni a gyermekkel.

— Timéa, kináld meg a kapitány urat azzal a czukorsüteménynyel.

A leány leemelte az ezüst állványról a kristálytálczát s odanyujtá azt Kacsuka úrnak.

— No, válaszsz ki a számára valamit.

Timéa történetesen valami szívalaku czukorsüteményt választott. Ez a gyermek bizony még azt sem tudta, hogy azt szívnek hivják, sem azt, hogy hát mi az a szív valósággal?

— Ah! ez nekem nagyon sok lesz! tréfálózók a kapitány, hanem ha ön, szép Timéa kisasszony, meg akarja azt velem osztani?

S azzal kétfelé törte a czukorszívet s felét visszanyujtá Timéának.

A gyermek otthagyta azt a tányérján s a világért meg nem ette volna. Ott őrzé féltékenyen a szemeivel s nem várt, míg Zófia asszony vagy a szobaleány bejön tányért váltani; ő maga sietett összeszedni a csemegés tányérkákat s eltünni velük a szobából. Azt a fél szivet bizonyosan meg fogják nála találni. Milyen nagy nevetés lesz abból!

Hiszen semmi sem könnyebb, mint egy tizenöt éves leányt elbolondítani.

Az még mindent elhisz, és hisz a legelső embernek, a ki azt mondja neki: de szép fehér kezei vannak!

Kacsuka úr pedig épen az az ember volt, a ki nem bocsáthatná meg magának, hogy ha egy szép leány közelébe jut, annak valami bókot ne mondana. Még az öreg asszonyságoknak is szokott udvarolni. No hisz azoknak már udvarolhat. De nem engedi el magának, hogy még a lépcsőn levilágító szobaleánynak is ne mondjon valami lekötelezőt. Ambiczióját találja benne, hogy az ő kék egyenruhájának láttára minden leányszív sebesebben dobogjon. Azért Athalie bizonyos lehet felőle, hogy ő az uralkodó planéta. Hanem Timéával foglalkozni sem kárbaveszett fáradság. Most még gyermek ugyan, de előreláthatólag igen szép alak lesz belőle. Aztán árva gyermek, aztán török leány, még meg sincs keresztelve, aztán egy kicsit hóbortos is; a mi mind ok arra, hogy az ember lelkiismeret mardosás nélkül mondjon neki szépeket.

Kacsuka úr nem mulasztott el semmi alkalmat. S menyasszonyának nagy gyönyörűséget okozott vele.

Egyszer azt mondá Athalie Timéának, mikor aludni akart menni:

— Te Timéa, tégedet a kapitány megkért nőül. Hozzámégy-e?

A gyermek ijedten tekinte Athaliera, s azzal az ágyához futott és takaróját a fejére rántá; úgy elbujt, hogy ne lássa senki.

Athalie aztán sokáig gyönyörködött benne, hogy a gyermek nem tud elaludni attól a szótól, a mit neki mondott, hogy forog nyugtalanul fekhelyén és sóhajtoz fél éjen át.

Ez a leánytréfa sikerült.

Másnap Timéa szokatlanul komoly volt, a gyermeteg szeleskedést elhagyta modorából; valami gondolkodó mélaság látszott meg arczán s egyszerre nagyon kevés szavú lett.

Az arcanum jól hatott.

Athalie az egész háznépet beavatta a tréfába. Timéával úgy bánjanak ezentúl, mint leendő menyasszonynyal, Kacsuka úr jegyesével. A cselédek, nagyasszony mind kezére játszottak.

De ne mondja senki, hogy ez pogány tréfa volt. Ellenkezőleg. Ez keresztyén tréfa volt.

Athalie aztán azt mondá Timéának:

— No lássad, a jegygyűrűt is elküldé számodra a kapitány. De ezt nem húzhatod az ujjadra, míg pogány vagy. Elébb keresztyénné kell lenned. Akarod, hogy megkereszteljenek?

Timéa keblére tette kezeit és lehajtá fejét.

— Tehát meg fognak elébb keresztelni?

— Hanem ahoz megint szükséges, hogy elébb meg kell tanulnod a vallás hitágazatait, a katechizmust és a bibliai történeteket meg a zsoltárokat és az imádságokat; el kell járnod a paphoz meg a kántorhoz, a ki tanítani fog. Akarod-e?

Timea csak a fejével inte.

És azután eljárt mindennap a paphoz meg a kántorhoz, és hordta a hóna alatt az énekes és imádságos könyveket, mint a kis iskolás leányok s este későn, mikor már mindenki lefeküdt, kivette magát az üres előszobába, ott tanulta féléjszakákon át az egyptomi tíz csapás, a Sámson és Delila, a József és Putifárné istendicsérő és szívnemesítő történeteit fenhangon. Nehezen tanult, mert soha sem volt hozzászoktatva. Rettenetes munka volt neki az abstract érthetetlen katecheticus tételeket betanulnia. De hát mit meg nem tett volna azért, hogy meg lehessen keresztelve.

— No lássák! mondá Athalie, olyankor, mikor Timár is ott volt. E nélkül a biztatás nélkül soha rá nem lehetett volna venni, hogy megtérjen s tanuljon valamit, s hogy megkeresztelhessék. Így pedig hogy iparkodik mentül hamarább készen lenni.

Tehát még egészen kegyes munka volt a gyermek fejét

így elkábítani azzal, hogy ő már menyasszony. És Timár látta azt, hogy milyen kegyetlen játékot űznek a szegény gyermekből, és nem szólhatott neki. Mit is mondhatott volna? Nem értette volna az azt meg.

Még rontott a dolgán az, hogy ő a házhoz járt, mert Timéa előtt kiegészíté a mesét. A gyermek mindenkitől azt hallá, még a komoly öreg Athanáz úr is elejtett néha egy olyan példálózást, hogy ez a gazdag Levetinczy úr Athalie miatt jár a házhoz. És azt igen természetesnek is találta. A gazdag úr gazdag leányt keres. Hozzá is illik mindkettő egymáshoz. Hát akkor a szegény magyar katonatiszthez ki illenék más jobban, mint egy épen olyan szegény leánya egy török katonának? Ezt így tartotta ő legtermészetesebbnek.

Tehát tanult éjjel-nappal.

Káté, zsoltár, biblia végét járta már; ekkor egy új tréfát találtak ki számára. Elmondták neki, hogy ki van tűzve már a menyegző napja; hanem addig a napig el kell készülni sok-sok köntösnek. A sok fehérnemü, a sok pipere, cziczoma hátráltatja a napokat. Hát még a menyasszonyi köntös, a miben esküvőre fog menni! Azt magának a menyasszonynak kell sajátkezüleg kihímezni. Ezt már értette Timéa: ez törökül is így van. És gyönyörüen tudott himzeni selyemmel, ezüsttel és aranynyal. Arra tanították meg otthon a háremben legjobban.

Hát aztán odaadták Athalie menyasszonyruháját, hogy varrjon rá oly pompás himet, a minőre otthon tanították. Azt mondták, hogy ez az ő saját menyasszonyi köntöse lesz. Timéa telides tele rajzolta annak uszályát, széleit gyönyörű arabeszkekkel, s aztán hozzáfogott azoknak kihimezéséhez. Remekmű készült ujjai alatt. Korán reggeltől késő estig dolgozott rajta; mikor a látogatók jöttek is, nem tette le a kezéből a munkát; dolgozva beszélgetett velük, s jó volt, hogy szemeit örökösen a himzésre lesütve tartható; nem kellett senkinek a szemébe néznie.

És azért is jó volt, hogy nem láthatta, hogy kigunyol-

ják a háta mögött. A némberek integetnek egymásnak s a látogatóba jött férfiaknak, hogy ez most azért siet oly szorgalmasan a himzéssel, mert azt hiszi, hogy a saját köntösét varrja. A kis bolond! Timár látta ezt mind.

Oh! hányszor távozott el e háztól oly keserűséggel szivében, hogy mikor a lépcső alján azt a két márványoszlopot két kezével megfogta, Sámson jutott eszébe, a ki magára dönti a filiszteusok házát.

Mikor dönti hát már?

Az a nap pedig, melynek közeledtét oly titokteljes remegéssel várta Timéa, csakugyan Kacsuka úr esküvőjének napja volt, de Athalie kisasszonynyal.

Hanem annak a napnak sajátságos akadályai voltak még a világon. Nem az égi aspectusokban, nem is a szeretők sziveiben (mert hiszen szeretik egymást, a menynyire épen szükséges), hanem — Brazovics úr pénzviszonyaiban.

Kacsuka úr, mikor Brazovics úr leánya kezét megkérte, igen őszintén feltárta előtt a sorsát. Ő szegény legény, a mi jövedelme van, az épen arra elég, hogy mint magános ember, katonai rangjához illően megjelenhessen a világ előtt; de egy nőt abból eltartani nem lehet, s különösen egy nőt, a ki minden kényelemhez s fényüzéshez van szokva; azért tisztán és világosan megmondta az apának, hogy ő csak azon esetben nősülhet, ha feleségének hozománya azt képessé teszi a háztartás fedezésére. No, ez ellen Brazovics úrnak sem volt semmi kifogása. Ő nem fukarkodik ily kérdésben. Ő leányával a menyegző napján százezer forintot ád készpénzben nászhozományul s azzal tehetnek, a mit akarnak.

És akkor, a mikor ezt megigérte Brazovics úr, képes is volt azt teljesíteni. Hanem azóta közbejött ez a Timár. Ez mindenféle hallatlan útakon és módokon annyi zavart csinált Brazovics úr spekuláczióiban, úgy megrontotta legbiztosabb számításait, úgy megtörte a gabnapiaczon, úgy kiturta a versenyzéseknél, úgy betette előtte az ajtót a haj-

dani befolyásos köröknél, hogy Brazovics úr ez idő szerint lehetetlenségnek találta akárhonnan is százezer forintot előteremteni.

Az is igaz volt, a mit Kacsuka úr Timárnak mondott, hogy Brazovics úr maga soha nem tudja, hogyan áll az üzlete? vajjon víz fölött uszik-e, vagy víz alatt? Úgy össze vannak abban bonyolítva új vállalatok a régiekkel, hasznosak a károsakkal, úgy másznak egymás hátára abban a képzelt nyereségek, behajthatlan követelések az önmagától eltitkolt tartozásokkal, a lerázhatlan szerződésekkel, per alatt levő kétséges ügyekkel, hogy Brazovics úrról senki sem tudhatja, ő maga legkevésbé, hogy mikor Croesus, mikor Irus? Azért a kinek igénybevehető százezer forintja van nála, az okos ember lesz, ha ezt inkább ma akarja látni, mint holnap.

Es Kacsuka úr volt ennyire okos ember.

Athanáz úr egy párszor elővette, hogy megközelítse a hadmérnök sánczait; tett neki kedvezőbb ajánlatokat; minek az ő kezébe az a százezer forint? az asszony majd eltékozolja azt; annak a kamatja csak hatezer forint. Nem jobb lenne-e, ha Athanáz úr évenkinti nyolczezer forint segélylyel váltaná fel azt s a tőke maradna nála? Nem jobb lenne-e, ha egy fekvő birtokát engedné át az új párnak, mely hétezer forintot jövedelmez? De a hadmérnök nem engedte az utolsó redoutját bevétetni. Rögtön betömte a viárkokat s azzal fenyegetőzött, hogy a levegőbe röpíti az egész házassági citadellát, ha ő neki a százezer forintot esküvő előtt le nem fizetik.

Brazovics úr tehát nagyon meg volt akadva, s ha volt valaki, a ki még nagyobb elkeseredéssel nézte a Timéa ujjai alatt készülő nászruhát, mint Timár, úgy az bizonyosan Brazovics úr volt.

De ad vocem Timár! Egy mentő gondolat támadt Brazovics úr fejében. Ezt a Timárt ő gyülöli nagyon. Elvesztené egy kanál vízben. Vajjon nem jó volna, ha a leányát hozzá adná feleségül?

Hiszen nincsen ő Kacsuka úrhoz hozzávarrva. Ha nem akar a kapitány házasodni, hát menjen sánczot ásatni; itt az a kérdés, hogy Athalie férjhez menjen.

És a csere nem volna rossz. Ez a Timár ugyan egy megvetésre méltó gézenguz, egy felakasztani való rabló, de mindjárt nem lenne az, mihelyt Athaliet nőül venné. Lám, még az is egyszerre becsületes emberré lenne általa. Megszünnék az ellenségeskedés, a versenyzés; társ lenne az üzletben; minden újra rendben lenne.

És a dolog egészen valószinű. Timár sokat jár a házhoz. Csak nem a szolgálók kedvéért jár? Csak az a hiba nála, hogy olyan szemérmetes. Nem mer nyilatkozni, hogy hajdani főnöke kisasszonyáig merte légyen emelni a szemeit. Meg ettől a katonatiszttől is tart; fél, hogy levágja a nyakát. No, ezen a félénk emberen segíteni kell.

Egy délután Athanáz úr dupla porczió ánizs-szeszt töltött a fekete kávéja közé (a mi a bátorságot növeli), azt saját szobájába vitette, meghagyva az asszonyoknak, hogy ha Timár jön, küldjék át hozzá egy szóra.

Azzal rágyujtott szobájában a török dohányra, s olyan ötödik elementumot csinált maga körül füstből, hogy a mint abban alá s fel járkált, el-eltünt benne s megint úgy merült ki belőle kiülő nagy vörös szemeivel, mint az óriás tintahal, a ki lesi a tengerbe eső prédát, hogy kiszíjja a vérét.

Nem sokára jött a préda.

Timár, a mint megérté Zófia asszonytól, hogy Athanáz úr akar vele beszélni, sietett át hozzá.

A nagy tintahal odauszott eléje a füsttengeren keresztül, rámeresztve polypusi két ijesztő szemét s tengerbeli szörnyeteg módjára rögtön megrohanta ragadmányát s egyenesen a szájába kiáltott:

— Hallja az úr! Miért jár az úr ehhez a házhoz? Mi czélja van az úrnak az én leányommal?

Ez a legjobb mód az ilyen gyáva legényt nyilatkozatra birni. Az ilyen szótól az ember megijed; forogni kezd

vele a világ; mire észreveszi, elesett, s hova esett? bele a szent házasságba!

Borzasztó dolog az ilyen kérdésre megfelelni.

Timár legelőször is azt tudta meg Athanáz úr szavából, hogy az most nagyon sok anisettet ivott. Attól ilyen vitéz.

— Uram, monda neki nyugodt hangon, én nekem az ön kisasszonyával semmi czélom nincsen. S annál kevésbbé is lehetne, minthogy a kisasszonynak már vőlegénye van, s az nekem jó barátom. Hogy miért járok én önnek a házához? azt megmondom. Ha nem kérdezte volna ön, nem szóltam volna; de mert kérdezte, hát tudja meg. Én azért járok ide, mert megfogadtam az ön szerencsétlenül elhalt barátjának és rokonának, hogy árva gyermekére ügyelni fogok. Én jártam ide azért, hogy meglássam, mint bánnak önök a kezükre bízott szegény gyermekkel? Czudarul bánnak önök vele, Brazovics uram, czudarul! Ezt én önnek szemébe mondom, és a saját házánál. Ön elsinkófálta az árvának minden vagyonát! Igen is! elsinkófálta: ez rá az igazi szó. S önnek az egész családja átkozott gúnyt űz a szegény gyermekből. Megmérgezik a lelkét egész életére. Megveri önöket az Isten! És most utoljára találkoztunk ketten együtt ennél a háznál, Brazovics uram, s ne kivánja ön megérni azt az órát, a mikor még egyszer ide visszajövök!

Timár megfordult a sarkán s becsapta az ajtót. A tintahal pedig visszasülyedt dohányfüst iszapja homályos mélyébe s kihörpentve a harmadik pohár anisettet, gondolá magában, hogy erre ugyan kellett volna valamit mondani, de mit?

Timár pedig visszament a látogatási terembe. Nemcsak a kalapjáért, a mit otthagyott, hanem egyébért is.

A teremben nem volt más, mint Timéa. Athalie és vőlegénye a mellékszobában voltak.

Timár kigyuladt arczán Timéa észrevette a nagy változást. A mindig szelid, alázatos arcz most büszke volt

és indulattól átszellemült, a mi azt egyszerre széppé tette. Sok arcz megszépül, ha a szenvedély átlobog rajta.

Egyenesen odament Timéához, ki a nászruhára arany rózsákat himzett ezüst levelekkel.

— Timéa kisasszony! szólt forró mély hangon. Én most kegyedtől búcsút veszek. Legyen ön boldog: legyen ön még sokáig gyermek. De, ha egyszer eljön egy olyan óra, a melyben ön boldogtalannak fogja magát érezni, gondoljon rá, hogy van egy jó ember, a ki önért....

Nem tudta tovább kimondani. Hangja elakadt, szive elszorult.

Timéa kiegészíté az elakadt szót.

«Háromszor....»

Timár megszorítá Timéa kezét s súgva rebegé:

«Örökké».

Azzal meghajtá magát s eltávozott, a nélkül, hogy a mellékszobában levőknek alkalmatlankodott volna.

Nem jött ki a száján a szó, hogy «Isten önökkel!» Oh! hisz e perczben arra gondolt: hogy Isten elvegye kezét erről a házról.

Timéa kiejté kezéből a himzést s mereven nézett maga elé, még egyszer sohajtva: «háromszor». Az aranyfonál kicsúszott a tű fokából.

Mikor Timár lement a lépcsőn, megint elhaladt ama két márvány oszlop mellett, a mik a lépcsőpadmalyt tartották.

Minő dühvel ütött rá az oszlopra öklével!

Vajjon megérezték-e azok odafenn azt az ütést? Nem mondta meg nekik a megrázkódó épület, hogy siessenek imádkozni, mert a fejükre szakad a tető? Azok nevetnek a megtréfált gyermek fölött, ki oly sietve himzi menyasszonyi köntösét.

EZ IS EGY TRÉFA.

Az új nemes Levetinczynek nagy hire volt már nemcsak Magyarországon, de Bécsben is.

Azt mondták róla, hogy «arany ember!» a mihez hozzányúl, az aranynyá válik! a mit ő megkezd, az aranybánya. Itt van az aranybánya, nem a Csetátye Máreban, nem Selmecz alatt, nem Vöröspatakon.

Főtudomány az, hogy «előbb» megtudja az aranybányász, mint üzlettársai, hogy a magas kormány minő nagy vállalathoz szándékozik hozzákezdeni. Ebben a tudományban volt Timár tökéletes.

Ha Timár valami vállalkozáshoz kezdett, mint a raj, tódult utána az üzérek serege, azt tudta mindenki, hogy ott arany van, csak fel kell venni.

De nemcsak ezért hitták Timárt arany embernek, hanem még másért is.

Azért, hogy soha sem csalt, nem csempészett.

Nagy vállalatoknál elég nagy a tisztességes nyereség is; a ki lop, csal még azon felül, az bolond ember, mert bevágja az aranytermő bánya útját, s elveszti a kirabolt eret. A ki egy garas nyereséggel beéri egy forint után, az derék, becsületes ember; de egy milliónál az ötvenezer forint, s hozza maga után a másik milliót. Csak nem kell vele csúnyául bánni. A szerencse istennője ugyis elég decolletirozva jön elénk, nem kell még az utolsó kis tuniquet is lehúzni akarni róla, mert akkor megapprehendál.

S ebben volt Timárnak a helyes tapintata. Nagy pénzeket nyert, mert nagyokra vállalkozott; de nem csalt, nem lopott soha, mert nem is koczkáztatott soha. Nyereségéből azoknak is bő részt juttatott, a kiktől függött, hogy egy vállalatot megkapjon és jutányos föltételeket

kapjon, s ez által nyitva tartá maga előtt folytonosan az arany bányát.

Sőt néha valóságos nyereséget is hozott az államnak olyan cselszövények fölfedése által, mikben az állam pénztára ellen összeesküvő versenytársai lettek kijátszva. Ebben aztán a versenytársak romlása is egyik haszon volt. No azok nem is mondták arany embernek; de a kormánykörökben az volt a neve, s a szegény köznépnél szintén.

Egyszer elkezdett szőlőket vásárolni a Monostoron.

A Monostor egy magas domb Uj-Szőny fölött, melyet az ujabbkori német hadászok «Sandhügel»-nek neveznek: homokdomb. Innen is sejtheti mindenki, hogy nem valami pompás bor teremhet rajta. Valami közönséges bort termő szőlő pedig urfélének nem való, mert nem fizeti ki a munkáltatást. És Timár mégis összevásárolt valami tiz holdat.

Az üzletvilágban ez szemet szúrt. Mit akar ez ott? ott valami aranybánya lesz?

Brazovics úr azt hitte, hogy helyes nyomra akadt; megrohanta Kacsuka urat saját odujában.

— No, fiamuram, most mutassa meg, hogy igazán hű emberem, hogy igazán apjának tekint. Vallja meg, hogy a kormány a Monostoron várat akar építeni. No, ne ellenkezzék. Én tudom, hogy ön a hivatalát koczkáztatja, ha ilyen titkokat elárul. Én tudom, hogy ez becsületbeli dolog. De én becsületem szentségére esküszöm, hogy el nem árulok senkinek semmit. Csak nekem mondja meg igazán. Tüzes harapófogóval sem hagyom kicsikartatni magamból a titkot. Látja, ez a gazember Timár most ott vásárol telkeket nyakra-főre, ennek már elárulta valaki. Ne engedjük neki oda egészen a kövér falatot. No ugy-e, hogy várat fognak építeni a Monostorra?

Kacsuka úr aztán csak ki hagyta magából szorongattatni, hogy hát igen. El van határozva a Hofkriegsrathban, hogy Komárom erődítéseit odáig kiterjesztik.

Oh! be kedves tudomány volt ez Athanáz urnak. De sok szép százezer forintot besöpört ő hasonló alkalommal, mikor előre összevásárolta a kisajátítandó vityillókat s eladta őket a kormánynak, mint palotákat.

Csak még az erődítési tervet szerette volna látni; azért könyörgött nagyon szépen leendő veje urának, csak azt mutassa meg, csak egy pillanatra.

No hát meg hagyta neki nézni azt is Kacsuka úr.

Athanáz úr mindent megtudott aztán abból. Milyen darabot fog kisajátítani a kormány? mely telkek esnek az erődítési vonalba? Ez a gézengúz Timár csakugyan kikereste magának azt a helyet, a hová a fellegvár jön.

«És minő kulcs van megállapitva a kisajátítási árra nézve?» Ez ám a főkérdés.

De már ennek az elárulása Kacsuka urtól csakugyan kriminálitás volt. Azt is elmondta Athanáz urnak.

Az van megállapítva kulcs gyanánt, hogy a legutolsó vételárnak kétszeres összegét fizeti a kormány.

— Elég! kiáltá Athanáz úr, megcsókolva leendő veje urát. Elég! A többi az én dolgom! A százezer forint itt lesz az asztalodon esküvő napján. Elég!

Azzal rohant a munkának.

Pedig nem volt «elég», a mit meg tudott, még valamit jó lett volna megtudakolnia Kacsuka urtól; s azt a valamit Kacsuka úr el is mondta volna neki, ha már ennyit elmondott; de hát Athanáz úr nem kérdezte tőle s így tudatlan maradt felőle, s aztán úgy járt, mint a vak légy, a melyik az ablaknak repül. Kacsuka úr pedig nem kivánta már a százezer forintot sem, és a mi vele jár sem. Ha meglesz, nem bánja, de ha nem lesz, sem bánja.

Brazovics úr azonnal vágtatott Uj-Szőnybe s járta sorba a szőlős gazdákat, hogy ki adja el a szőlőjét? Vette tőlük, a hogy adták, a ki nem akarta adni, annak háromszoros árakat igért. Hiszen annál jobb rá nézve, mentül drágábban veszi; a kisajátitási kulcs szerint ugyanannyi a saját nyeresége.

Hanem ez azután a többi spekulánsok figyelmét is megragadta. Jöttek a versenytársak is a szőlőkért árverezni; a szegény monostori sárfehér és juhfarku soha el nem tudta gondolni, hogy lett ő belőle olyan hires bor, hogy még szüret előtt lefoglalózzák? A szőlőárfolyam végre ott állt meg, hogy a mely telkekért a terv elárulása előtt legfeljebb százezer forintot fizetett volna a kormány, az új bevásárlók kezéből azokat most már ötszázezerért kaphatta meg. Maga Brazovics úr százezer forintig vásárolt belőle, pedig ugyan nagy kínnal szerezte a pénzt: potom árért adta a gabonáját; hajóin túladott, nagy kamatot fizetett, rábízott idegen pénzekhez hozzányult. Hanem hiszen ezuttal bizonyosra játszott. Timár is benne van a dologban! Az ugyan legroszabbul járt, mert még ő nagyon olcsón vásárolt; keveset fog nyerni. De mivel ő is benne van, a dolog bizonyos, s a spekulánsok még ez évben megkapják az egész nyereséget. Hisz az állam fizeti, annak pedig mi adjuk a pénzt; tehát tulajdonképen csak a magunk pénzét veszszük vissza.

Timár pedig ezuttal is ravaszkodott. Ez egy kimért csapás volt tőle Brazovics Athanáz fejére.

Timár azt is tudta, a mit Athanáz úr elmulasztott Kacsuka urtól megkérdezni.

Mert az mind igaz volt, hogy a kormány a komáromi várerődítést nagy mérvben szándékozik kiterjeszteni s ahoz még ez évben hozzáfognak. Csak az volt a nagy kérdés, hogy hol kezdik el?

Mert az harmincz évi munka.

Timár nagyon gonoszul tréfálta fel a versenytársait. Azok ugyan meg fogják átkozni.

Hanem mint jó kereskedőnek mindig gondja volt rá, hogy mikor valami olyan dolgot mível, a miért sokan elátkozzák, ugyanakkor egy másik olyant kövessen el, a miért még többen áldani fogják, úgy, hogy az átok és áldás mérlegének egyenlősítése után még mindig maradjon a részére egy kis «Saldo-Vortrag» az «áldás» táblázatra.

Timár oda hivatta magához Fabula Jánost.

— János! mondá neki, kend öreg legény már, meg van törve a sok fáradságtól; nem jó volna-e már valami píhenésre gondolni?

Fabula János egészen rekedt volt már, úgy beszélt, mintha a sugólyukból valami darabot sugna a szinészeknek.

— Bizony, nagy uram, magam is azon gondolkozom már, hogy odahagyom a vizet s valami földi foglalatossághoz látok. Nem jók már a szemeim. Legjobb szeretném, ha betenne nagy uram uradalmába valami sáfárnak vagy kulcsárnak.

— Én jobbat tudok annál kend részére, János! nem él kend meg már abban a rácz világban odalenn. Itt meg hozzá van szokva a komáromi fehér czipóhoz. Legyen kend szekeres gazda.

— Az volna nekem jó; hanem hát kettő hiányzik belőle: a szekér meg a gazdaság.

— Majd megjön mind a kettő. Valami jutott eszembe. A város most árverezteti a Vág-Duna melletti régi marhalegelőt. Menjen oda kend, és vegye meg az egészet.

— Hohó! nagy uram! szólt rekedt nevetéssel Fabula János. Hiszen ha én azt megvenném, soha akkora kétszarvú állat azon a legelőn nem járt, mint a mekkora én lennék. Hiszen puszta föld az, nem terem azon más, mint széki fű, herbaté; én pedig azt a patikában nem árulom; aztán meg iszonyu darab föld az; sok ezer forint kell ahhoz.

— No csak ne okoskodjék kend, hanem tegye azt, a mit én mondok. Menjen oda. Itt van kétezer forint bánatpénz; ezt tegye le az árverésnél; aztán igérjen rá, míg rajta marad; de senkinek másnak azt a darab földet át ne engedje; a mennyiért rajta hagyják, annyiért tartsa meg; senkivel meg ne oszsza, akárki ajánlkozik hozzá társnak. A mit majd fizetni kell érte, azt én kölcsön adom kendnek; megadhatja nekem, majd ha lesz, nem kérek

tőle kamatot, sem a kölcsönről nem kérek irást; becsületre megy az egész alku. No hát csapjon a tenyerembe.

Fabula János nagyon csóválta a fejét.

— Semmi kamat; semmi irás; tenger sok pénz, rosz parlag föld! Mégis csak az lesz ennek a vége, hogy engem elébb-utóbb becsuknak, s lehuzzák a lábamról a csizmát.

— Ne féljen kend semmit, János. Egy esztendeig kendé lesz az a föld, a mi haszon lesz rajta azalatt, az minden bizonynyal a kendé marad.

— De hát mivel szántsam fel, s mit vessek bele?

— Sehogy sem szántja fel s nem vet bele semmit; hanem most menjen és végezze, a mit mondtam. Azért lesz azon aratás. De ezt ne mondja senkinek.

Fabula János hozzá volt szokva, hogy Timárnak minden tettét és mondását a legnagyobb ostobaságnak tartsa a priori; de a mellett mindent végrehajtson föltétlen engedelmeskedéssel, mivel hogy a posteriori arról kell meggyőződnie, hogy ezek a hallatlan ostobaságok mind válogatott bölcseség következményeit szülik magukból. Azért ugyan ostobaságok maradnak; hanem hát ennek az embernek valami spiritusa van.

Annálfogva cselekedett úgy, a hogy Timár tanácsolta.

S már most nyissunk tért e sajátságos eljárás magyarázatának.

Az egész erődítési terv a komáromi vár körül igaz és való volt.

Az udvari hadi tanács elhatározá e várnak nagyszerű táborhelylyé átalakítását. S e czélból kimerítő tervek készültek, a mik magukban foglalák a monostori fellegvár épitését s azt a hosszu erődvonalat, mely a Vág-Dunát a győri Dunaággal összekötendő volt, a mit most Nádorvonalnak hínak, s melynek homlokzata a monostori köröndágyúival összeműködve, az egész várat és várost egy erődített gyűrűbe foglalná bele.

A munka bevégzése harmincz-negyven évi időre lett kiszámítva. A költség ugyanannyi millióra.

A terv létesítése minden bizonynyal el lett már határozva az összes kormánytanácsban. Erre föltétlenül lehetett már számítani.

Csak egy esély forgott fenn, a mit a Hofkammernek adott a szájába valami besugó.

Az, hogy ha nem egyszerre fognak hozzá az erődítés minden szakaszához, akkor fölösleges lesz egyszerre kisajátítani a tervbe eső valamennyi telket. Elég lesz egyelőre a két Dunaág közötti Nádorvonal számára szükséges helyek kisajátítása, a monostori kisajátítás maradhat még húsz esztendeig is.

Csakhogy az üzérek, a kik ez új erődítéseknek neszét vették, épen a monostori homokdombra vetették minden iparkodásukat, a két Duna közötti térre nem gondolt senki; ott egy roppant területet, melyet a város árvereztètett, Fabula János uram vehetett meg húszezer forintért.

Már most, ha a monostori kisajátítás elmarad, akkor majd csak húsz év múlva kerül rá a sor, s ez idő alatt a semmi hasznot nem hajtó szőlőkbe vert pénzük a spekulálóknak másfélszer föleszi magát kárba veszett kamatokban.

Ezt a tréfát szerezte meg Timár versenytársainak s azok között a legdühösebbnek, Brazovics Athanáznak; mert a mint ő a monostori telkeket megvette, azonnal elkezdett minden eszközt megmozgatni, hogy a bécsi kormányban érvényre ne jusson a Hofkriegsrathnak az a szándoka, hogy az erődítési tervet egyszerre minden ponton megkezdjék.

Igy állt ez az ügy három nappal Athalie menyegzőjének határnapja előtt.

— — — — — — — — — — — —

Két nappal a menyegzői nap előtt Fabula János uram röpült be Timár úr folyosójára.

Igen is, röpült. Köpönyeg volt rajta, a mi röptében beillett neki szárnynak.

«Tízezer! Húszezer! Negyvenezer! Commissió! Fizetés! A császár, a király! Puszta legelő! Aratás!»

Ez így dült belőle; összefüggés nélküli szavak, miket végre Timár ekként szedett neki rendbe:

— Jól van, János. Tudom, mit akar mondani. Ma volt kinn a bizottság megszabni a földek értékét, a mik az új erődítési vonalba esnek. A kend birtokát, a mit vett húszezer forinton, kisajátították negyvenezer forintért. Most a fölösleg a kend haszna. Ez volt az aratás. Ugy-e, így mondtam?

— Így mondtad, uram, eszem azt az «aranyszáju szent Jánosi» beszélődet. Hiszen így van ez, már most látom. Húszezer forintot kapok most ingyen, azt is látom; soha életemben annyi pénzt nem kerestem a két tenyeremmel. Húszezer forint! Meg vagyok bolondúlva! Az eszem tótágast áll bennem. Engedje meg nagy uram, hogy egy czigánykereket vessek.

Timár megengedte.

Fabula János vetett aztán nem egy czigánykereket, hanem hármat, végig a folyosón. Aztán vissza megint három czigánykereket, mely után ismét talpra állt egyenesen Timár előtt.

— Így ni! Már most értem a dolgot. Tehát az a sok pénz most az enyim! Megyek. Megveszem a zsidó templomot.

(S ne hogy valaki azt higyje, hogy ez utóbbi mondat valami rosz élcz volt Fabula Jánostól, meg kell mondanunk, hogy az akkori viszonyok között az Izrael vallását követő lakosok egy új imaházat kényszerülvén építeni a gróf Zichý-féle nemesi telken, a régibb héber imaház csakugyan árverés alá volt bocsátva, s az Fabula Jánosnak különösen megtetszett.)

De minekelőtte azt megvette volna, még az nap hatszor ellátogatott Timár urhoz; egyszer a feleségét hozta el, másodszor az eladó leányát, harmadszor a menyecske leányát, negyedszer az iskolából kikerült fiát, ötödször

az iskolába járó fiát; a felesége hozott Timár urnak pompás domboru, barna-piros hátu komáromi fehér czipót, mosolygó aranyszin gyürkével az oldalán, a menyecskeleánya hozott neki egy tál felséges méz édes csiramálét; az eladó leánya egy mézeskalácsból, piros tojásból, aranyfüstös diókból s különféle czifra papirosokból mesterségesen összeállított «mátkatálat»; a nagy suhancz hires madarász volt, az hozott neki egy kaliczkát, tele stigliczczel meg vörösbegygyel, az iskolás gyerek pedig hozott neki egy verses köszöntőt. Egész nap ott hálálkodtak neki, 's este későn mind a hatan odajöttek az ablaka alá elénekelni: «oh! mely boldog az oly ember éltében!»

...De hát még majd a versenytársak, és azok közt Brazovics úr, mit fognak neki hozni és énekelni, ha megtudják, hogy mibe mártotta őket bele a monostori vásárlással!

A MENYASSZONY-KÖNTÖS.

Csak három nap volt még hátra a menyegzőig.

Vasárnap délután Athalie kisasszony elment sorba látogatni leánykori barátnőit. Ilyenkor az a kiváltságuk van a kisasszonyoknak, hogy egyedül tehetnek látogatást, anyai kiséret nélkül; hisz annyi titkos mondanivalójuk lehet egymás között, utoljára leánykorukban.

Tehát Zófia asszony is otthon maradhatott. Ő örült annak legjobban, hogy van valahára egy nap az esztendőben, a mikor nem kell látogatóba menni, látogatást várni, leányt strázsálni, német társalgást hallgatni, a miből ő egy szót sem értett, hanem otthon lehet maradni, s visszagondolni boldog szobaleánykorára, mikor egy ilyen szabad vasárnapi délután teleszedte kötényét főtt kukoriczával, aztán kiült a lóczára s egész estig hámozta a kukoriczát és eszegette szemenkint s közben pletykázott vidám cselédpajtásnőkkel.

A szabad nap, a főtt kukoricza most is csak megvolna, csupán a cselédpajtás hiányzik a konyhalóczáról. Zófia asszony még a szobaleányt és a szakácsnőt is elbocsátotta sétálni, hogy egyedül maradhasson a konyhában; mert főtt kukoriczát szobában enni nem lehet, az elszórandó héjak miatt.

Aztán csak került rangjához illő társaság is. Odasompolygott hozzá Timéa. Annak sem volt már semmi dolga; a himzet elkészült a menyasszonyi ruhán, most már a szabónál van az, a ki azt bizonyosan el fogja késziteni az utolsó napnak az utolsó órájára.

Timéa épen odaillett Zófia asszony mellé a lóczára. Ez is olyan eltürt lény aháznál, mint ő. A különbség kettőjük között csak az, hogy Timéa azt hiszi magáról, hogy ő kisasszony, míg mindenki tudja róla, hogy ő csak cseléd; Zófia asszonyról pedig mindenki tudja, hogy ő úrasszony; de ő maga azt hiszi magáról, hogy ő csak cseléd.

Tehát Timéa odabujt Zófia asszony mellé a kis padra, mint a hogy szoktak pesztonka és szakácsnő, a kik egész héten mindig teszik és tűrik a veszekedést, vasárnap aztán egymás mellé ülnek és pletykáznak.

Csak három nap volt még hátra a menyegzőig.

Timéa széttekintett félénk figyelemmel, ha nem hallgatódzik-e valaki? s aztán azt kérdé súgva Zófia asszonytól:

— Zófia mama, mondja meg nekem: milyen az az esküvő?

Zófia asszony vállai közé húzta a fejét, dönczölő rázogatással, mint mikor valaki befelé nevet, s ravasz szemeivel a kérdő gyermekre sandított. Igazi vén cselédi rosszalkodással kapott a kis cseléd nevetséges gyöngéjén, hogy azt azután megtódítsa.

— Hjaj, te Timéa, kezdé mesemondó ájtatossággal, az nagyon szép dolog; hiszen majd meglátod.

— Egyszer már meg akartam lesni a templomajtóból,

gyónná meg őszintén a leány, odalopóztam, mikor egy olyan esküvő készült odabenn; de nem láthattam többet, mint mikor a vőlegény meg a menyasszony odamentek egy szép aranyos almárium elé.

— Az az oltár!

— Akkor egy rossz gyerek észrevett s kikergetett a templomból: «Kimégy innen, te török leány!» Én aztán elszaladtam.

— Hát tudod, kezdé a magyarázatot Zófia asszony, szemenkint hámozgatva s rakva a szájába a főtt kukoriczát, azután azt csinálják, hogy előjön a tisztelendő úr, a pópa, a fején van egy arany süveg, a vállán nagy arany csattos himzett köpönyeg selyemből; kezében egy nagy kapcsos könyv. Abból olvas és énekel gyönyörűségesen A vőlegény meg a menyasszony letérdelnek az oltár zsámolyára. Akkor aztán megkérdi a vőlegénytől meg a menyasszonytól, hogy szeretik-e egymást?

— S azután felelni kell?

— Hát persze! nem csak azt kell megmondani, hogy szeretem, hanem azután még abból a könyvből felolvassa a pap először a vőlegény előtt, azután a menyasszony előtt az esküvést, hogy ők egymást ezután is mindig szeretni fogják, soha el nem hagyják, holtig egymáséi maradnak, s megesküsznek az atya, fiu, szent lélekre, a boldogságos szűzre és minden szentekre, örökkön örökké Amen. Az egész khórus énekli utána az Ament.

Timéa fázósan borzongott össze.

— Akkor azután a pap előveszi egy ezüst tálczáról a két jegygyűrűt s az egyiket a menyasszonynak, a másikat a vőlegénynek az újjára húzza, s azután a kezeiket egymásba teszi, azokat egy aranyos övvel bepólálja. Azalatt a kántor meg a khórus orgonaszó mellett énekelik, hogy «Goszpodi Pomiluj, Goszpodi Pomiluj».

Ah! milyen bűbájosan hangzó szónak tetszett ez Timéa előtt! Goszpodi Pomiluj! ez bizonyosan valami áldásthozó bűvige lehet.

— Azután leterítik a vőlegényt is, a menyasszonyt is egy vég nehéz virágos selyemmel, tetőtől-talpig, s azalatt, míg a pap rájuk olvassa az áldást, a két násznagy két ezüstkoronát tart a fejük fölött.

— Ah!

Zófia asszony kapott a gyermek érdekeltségén s hozzálátott annak a képzeletét felgyujtogatni az oltári gyertyákkal.

— Ezalatt folyvást énekli a khórus a «Goszpodi Pomiluj»-t. Akkor a pópa a kezébe veszi az egyik ezüstkoronát s odanyujtja azt a vőlegénynek, hogy csókolja meg. Mikor az megcsókolta, szépen a fejére teszi s ezt mondja hozzá: «Én tégedet, Istennek szolgáját megkoronázlak ezen Isten szolgálójának urává!» Azután pedig veszi a másik ezüst koronát, s azt megcsókoltatja a menyasszonynyal.

— Azt is megkoronázza?

— Azt is.

— Hát annak mit mond?

— Annak meg azt mondja: «Én tégedet, Istennek szolgálóját megkoronázlak ezen Isten szolgájának asszonyává.»

— Nagyon szép! Az igen szép!

— Akkor azután a diakónus elkezd imádkozni az új párért, s azalatt a pópa megfogja a kezeiket s háromszor körülkerüli velük az oltárt. Mikor az megvan, akkor a násznagyok leveszik róluk a selyemterítőt, a mivel le voltak takarva mind a ketten. A tenger sokaság ott a templomban ezt mind nézi s úgy suttogják az emberek: «Jaj, de drágalátos szép menyasszony! Jaj de gyönyörű egy pár!»

Timéa szűzies ábránddal bólintgatta fejét, mintha úgy találná, hogy ez jól is van így s nagyon szép lehet.

Zófia asszony nagy lélekzetet vett a tovább mondandókhoz.

— Akkor aztán a pópa egy arany poharat hoz elő,

abban bor van. A vőlegény és a menyasszony isznak abból egymásután.

— Igazi bor van abban? kérdé Timéa ijedten. A hajadoni irtózat a bortól, összekerült a mohamedán bortilalom emlékével egyszerre.

— Hát persze, igazi bor. Azt ki kell nekik inniok. A vőfélyek és nyoszolyólányok azalatt mézben főtt búzát hintenek reájuk. Abban van az áldás. Jaj, hallod-e, nagyon szép ez!

Timéa szemei a delejes álom látnoki tüzével ragyogtak. Végigképzelte ezt a titokteljes jelenetet, mely félig vallási mysterium, félig szívbeli talány, s egész alakja remegett tőle.

Zófia asszony pedig úgy nevetett magába befelé, s fojtogatta a nevetés vágyát főtt kukoriczával.

Jó mulatság volt ez nagyon.

Kár, hogy félbeszakítást szenvedett. A konyhaajtóhoz férfiléptek közeledtek, s egyenesen benyitott valaki.

Minő rémület! Ez a valaki Kacsuka úr volt.

Huh, be megijedt Zófia asszony. Mert, hogy csak papucs volt a lábán, s a kötënye tele kukoriczával. Mit rejtsen el hamarább? De jobban megijedt Timéa: pedig neki nem kellett semmit elrejteni.

— Bocsánat! szólt Kacsuka úr családias otthonossággal, odaelől minden ajtót zárva találtam, azért kerültem a konyha felé.

— Igen ám! sikoltozék Zófia asszony, a leányom elment vizitába a barátnéihoz. A cselédeket eleresztettem a templomba; csak magunk vagyunk itthon ketten. Azért ülünk itt a konyhában, a míg a cselédek visszajönnek. Engedelmet kérünk a kapitány úrtól, hogy ilyen neglizsében vagyunk.

— Nem tesz semmit Zófi mama, szólt a kapitány nyájasan, hát akkor én is itt maradok a konyhában.

— Oh! kérem, azt meg nem engedhetem. Itt a konyhában! Az sincs, a hová leültessük a kapitány urat. . . .

Zófia asszony igazán zavarban volt. A vizitszobába nem vezetheti a kapitányt, mert ő maga nagyon konyhához van öltözve, Timéát nem küldheti be vele, a míg maga átöltözködik, mert az nem illenék; hanem a kapitány ügyes hadfi volt, minden helyzetbe beletalálta magát.

— Soha se czeremóniázzon velem Zófi mama, itt van, leülök erre a kannára, nagyon jó hely ez.

S leült a fa-kannára Timéával szemközt.

De már most még a kukoricza volt a nagy baj. Abból is kisegítette Zófia asszonyt a kapitány.

— Zófi mama tán bizony kukoriczát majszol? Soh se restelje. Jó az vasárnap délután. Adjon nekem is ide a sipkámba egy marokkal, én is szeretem.

Zófia asszony tökéletesen le volt főzve a kapitány által, mikor azt látta, hogy ez a sipkájába töltött népies csemegét csakugyan megeszi, még pedig hámozatlan és egész marokszámra. Ez egészen népszerűvé tette a kapitányt a nagyasszony előtt.

— Hát épen arról beszéltem Timéának, kezdé a társalgást Zófia asszony, hogy Timéa azt akarta tőlem megtudni, hogy vajjon milyen lehet az a keresztelés?

Timéa már futni akart, ha Zófia asszony az igazat megmondja; hanem Zófia asszony nem azért volt eladó leány mamája, hogy a véletlenül belépő látogató előtt extempore másra ne birja fordítani a beszédet.

— Azt magyaráztam neki, hogy milyen az a keresztelés. Attól ijedt meg. Nézze, hogy remeg! Mert azzal ijesztgettem, hogy bepólálják őtet is egészen, mint a kis babákat, mikor keresztelni viszik, s azután sirni kell neki is. No ne félj no, nem úgy lesz. Csak tréfából mondtam. Azért van legjobban megijedve, mert azt tudja, hogy a kereszteléssel egészen elrontják a frizuráját.

Jó lesz egy szóval megemlékezni Timéa frizurájáról is.

Gyönyörű haja volt, hosszú és tömött. Athalienak az a

tréfás mulatsága volt ezzel a szép hajjal, hogy a fodrásznőjével mindenféle csodásnál csodásabb csavarítmányokat készíttetett belőle. Egyszer magasra felfeszítette az egész haját Timéának, simára kent halántékokkal, s felül tornyot építtetett belőle; másszor széthúzatta kétfelől, szárnyformára, denevér alakra, majd meg kétfelől kosszarvakat csavartatott a hajából, hátul kuszán hagyva a fejét s minden haját füleire tapasztva; hordatott a gyermekkel olyan hajdivatokat, a minőket soha senki sem viselt, nevetséges, furcsa, felötlő ékítményeket, és ezeknek létrehozásában nem kimélték a forró vasat, a sodronytekercset, a papillotokat, a kefét, a viaszkenőcsöt. Ez mind rokoni szeretet fejében ment, s a gyermek nem tudta azt, hogy ez neki mind rosszul illik.

Kacsuka úr felvilágosította őt róla.

— Ugyan, Timéa kisasszony, ne féltse olyan nagyon ezt a frizurát. Sokkal szebben illenék kegyednek, ha egészen egyszerűen viselné a haját. Kegyednek olyan szép haja van, hogy Isten ellen való vétek azt vassal sütögetni, viaszszal feldudorítani. Ne engedje azt többet. Kár ennek a szép hajnak minden száláért, a mi elvész. Pedig ettől a hajkinzástól, a mit kegyetek piperének neveznek, csak romlik a haj. Elveszti a fényét, a haj a hegyén meghasadozik, könnyen elszakad és hamar hullani kezd. Mind erre a mesterséges fonadékra kegyednek nincs szüksége. Hisz olyan gyönyörű tömött hajzata van, hogy ha azt egész egyszerű fonadékban tűzi föl a fejére, annál szebb fejdíszt nem kivánhat magának.

Meglehet, hogy Kacsuka úr mindezt csupán egy kínzott szép hajzat iránti emberbaráti rokonszenvből mondta, s semmi egyéb szándoka nem volt vele, mint Timéa gyönyörű haját megszabadítani a ráerőszakolt furcsaságoktól, hanem a hatás, a mit szavai előidéztek, mélyebb volt, mint ő maga hitte.

E percztől fogva Timéa úgy érezte, mintha ez a fe-

jébe dugott fésű az egész fejét akarná kiszakítani a helyéből, s alig várhatta, hogy Kacsuka úr eltávozzék.

A kapitány nem is időzött ott sokáig; könyörületes volt Zófia asszony iránt, ki ottléte alatt folyvást küzdött azzal a nehéz feladattal, hogy rongyos papucsokba bujtatott lábait ide-amoda eldugdossa; Kacsuka úr megigérte, hogy még ma egyszer el fog jönni, és aztán búcsút vett és eltávozott. Zófi mamának kezet csókolt, Timéa előtt pedig mélyen meghajtá magát.

Alig húzta ki lábát a kapitány a konyhából, Timéa leszakítá fejéről a magas fésűt, letépte a feltornyozott hajfonadékokat, egy percz alatt szétbontotta egész frizuráját, s azzal nekiállt a vizes dézsának s elkezdte haját és egész fejét tisztára mosni.

— Mit csinálsz, te leány? sikoltozott rá Zófia asszony. Abbahagyod mingyárt. Úgy hagyod a hajadat, a hogy van! Hogy meg fog haragudni Athalie, ha hazajön és meglátja.

— Hát haragudjék! szólt a gyermek daczosan, kifacsarva áztatott haját, s azután leült a padra Zófia asszony mögé s elkezdte szétzilált hajzatát egyszerű hármas fonatba idomítani.

A dacz már megszületett szivében. Kezdett nem félni. A kapitány szavai erőt költöttek lelkében. Az ő kivánsága, az ő izlése törvény volt ránézve. Összefonta egyszerű tekercsbe a haját, s úgy akasztotta azt fel természetes kontyban a fejére, a hogy az mondta.

Zófia asszony kaczagott magában, befelé fordított nevetéssel. Ez a leánygyermek egészen bolonddá van téve!

A míg az a haját fonta, Zófia asszony közelébb simult hozzája, s iparkodott kedvét keresni.

— No hát hadd mondom el végig, milyen az az esküvő? Hol szakította félbe az a bohó Kacsuka? Hej, ha tudná, hogy miről beszéltünk! No hát ott hagytam el, hogy a menyasszony és a vőlegény egy pohárból isznak. A khórus meg a diakón ezalatt folyvást éneklik, hogy «Goszpodi

Pomiluj!» Akkor a pópa felolvassa az evangeliumot, s azalatt a násznagyok tartják a koronát az új házaspár feje fölött. Akkor azután a pópa átveszi a koronákat, visszateszi az ezüst tálczára s így szól a vőlegényhez: «Légy dicsőítve, mint Ábrahám, megáldva, mint Izsák, és megszaporodva, mint Jákob!» Azután a menyasszonyhoz fordul s azt mondja: «Légy magasztalva, mint Sára, örvendj, mint Rebeka, és szaporodjál, mint Rachel!» S ez áldás után a menyasszony és a vőlegény egymást a násznép előtt s az oltár előtt háromszor megcsókolják...

Timéa lehunyta szemeit, hogy ne lássa azt a jelenetet.

— — — — — — — — — — —

Athalie csak elbámult, mikor hazaérkezett s meglátta Timéát lebontott hajával.

— Hát teneked ki engedte meg, hogy a hajadat lebontsd? Hol a giraff fésüd? hol a csokrod? Feltűzöd mindjárt!

Timéa összeszorítá az ajkait s megrázta a fejét.

— Teszed mindjárt, a mit mondok?

— Nem!

Athalie elbámult e szokatlan makacsságon. Ez valami hallatlan volt előtte, hogy ellent merjen valaki neki mondani! És még hozzá ez a kegyelemkenyérre fogadott gyermek, a ki olyan alázatos volt mindig, a ki a lábát csókolta egyszer.

— Nem? kérdezé odalépve Timéa elé s dühtől kikelt arczát annak fehér arczához közelítve, mintha el akarná azt égetni.

Zófia asszony egy szögletből nézte azt nagy káröröммel.

— Mondtam ugy-e, hogy majd kikapsz, ha Athalie megjön?

Timéa pedig odanézett Athalie szikrázó szemeibe s még egyszer ismétlé:

— Nem!

— Miért nem? kiáltá Athalie (most már az anyjáéhoz hasonlított a hangja, s az apjáéhoz a szemei.)

— Mert így szebb vagyok! felelt Timéa.

— Ki mondta azt neked?

— Ő...

Athalie két kezének minden újja saskörömmé görbült, összeszorított fogai kivillantak szép ajkai közül. Most mindjárt széttépi ezt a leányt!

Akkor aztán elnevette magát.

Gúnyos kaczajba csapott át féktelen dühe. Otthagyta Timéát s eltávozott a szobájába.

Még az nap este ellátogatott a házhoz Kacsuka úr. Ott marasztták vacsorára. Az asztalnál Athalie szokatlan nyájassággal halmozta el Timéát.

— Nem látja, kapitány úr, mennyivel szebb így lebontott hajjal Timéa?

— Igaz! erősíté a kapitány.

Athalie mosolygott.

Most már nem tréfa, de fenyítés volt az, a mit a gyermeken ki kellett elégítenie.

Csak két nap volt még hátra a menyegzőig.

E két nap alatt Athalie csupa figyelem és gyöngédség volt Timéa irányában. Nem bocsátotta ki a cselédekhez, s a szolgálóknak meg volt hagyva, hogy mikor bejönnek a szobába, Timéának is kezet csókoljanak.

Zófia asszony többször nevezte őt úgy, hogy kis menyasszony.

A szabó is haza hozta a menyasszonyi köntöst.

Minő gyermekes öröme volt Timéának, mikor azt meglátta!

Hogy tánczolt, hogy tapsolt a tenyereivel!

— No jer, próbáld fel a menyasszonyi köntösödet! monda Athalie kegyetlen mosolygással.

A lányka fel hagyta magára adni a pompás menyasszonyi köntöst, saját keze himezte azt. Ő nem viselt vállfüzőt, s termete korához képest eléggé ki volt fejlődve; az öltöny egészen ráillett.

Minő szemérmes önelégültséggel nézte magát körül a

nagy álló tükörben. Ah! minő szép fog lenni a menyasszony-ruhában. Talán még arra is a gondolt, hogy szeretni fogják? Talán dobogott is szive. Talán égett is ott valami láng, a mi kéjt és fájdalmat ád?

Óh! erre nem gondoltak azok, a kik játékot űztek vele.

A szobaleány, a ki öltöztette, az ajkát harapta, hogy el ne nevesse magát.

Athalie pedig kegyetlen szinleléssel piperézte az örömét rejteni nem tudó gyermeket, ki meg volt lepve új érzelmektől, s azok meglátszottak márványfehér arczán.

Athalie előhozta a menyasszonykoszorut is, felpróbálta Timéa fejére. A myrtus és a fehér jázmin olyan szépen illett arra.

— Ah be szép fogsz lenni holnapután!

Aztán levettették Timéával a menyasszonyruhát.

— Most már én próbálom fel, szólt Athalie, hát én rám hogyan illenék.

Nála már vállfűző segélyével ment a vállderék felillesztése, s büszke szép alakján határozottabb kifejezést nyert az öltönyidom. Az ő fejére is feltették a menyasszonykoszorut; ő is körülnézte magát az álló tükör előtt.

Timéa nagyot sóhajtott és hazudatlan bámulat hangján súgá Athalienak:

— Oh! te nagyon szép vagy! Igen szép vagy!

Talán be is lehetett volna már fejezni a tréfát?

Nem! Egészen meg kell neki lakolnia; azért, hogy olyan vakmerő, azért hogy olyan ostoba, meg kell neki büntetve lennie.

A gúnyos ámítást egész nap folytatta vele mindenki. A gyermek egészen meg volt már háborodva a sok példálózás által. Az ajtóban leste Kacsuka urat, s elfutott előle, ha jönni látta. Reszketett, ha a nevét kimondták előtte, s visszás feleleteket adott a kérdésekre. Mindenki mulatott rovásán.

Sejtett ebből Kacsuka úr valamit?

Talán sejtett.

Bánta azt? Talán nem is bánta.

Talán sejtett ő még olyan dolgokat is, a miket a nevetők nem álmodtak meg, s nagyon hidegvérrel várta azt a végzetes napot.

Az utolsó napon, mely a menyegzőt megelőzte, azt mondá Athalie Timéának:

— A mai napon bőjtöt kell tartanod. Holnap szent és ünnepélyes napod lesz. Oltár elé visznek; megkeresztelnek, aztán megesketnek. Azért előtte való nap bőjtöt kell tartanod, hogy tisztán lépj az oltár elé.

Timéa megfogadta az utasítást s egész nap nem evett egy falatot.

Pedig az ilyen növendék leánynak igen jó étvágya van. A működő természet követeli jogait: a jól evés nála az egyedüli ismeretes vágy, a minek kielégítéséről tud már valamit. És Timéa leküzdte azt a vágyat. Végignézte az asztalnál az ebédet, vacsorát. Pedig szándékosan olyan ételeket hordtak fel, a miket ő nagyon szeretett. Az előszobában a szolgálók, a szakácsnő ingerelték, hogy titokban egyék a számára félretett jókból; hiszen meg szabad csalni a bőjtöt; nem tudja azt meg senki. Nem engedte magát megejtetni; kiállta a koplalást. A holnapi lakodalomra ott segíté ő is készíteni a tortákat, kocsonyákat, az étvágy-ingerlő, csábító csemegék egész halmaza hevert előtte, bele sem kóstolt egybe is. Pedig láthatta Athalieról, ki maga is részt vett a lakoma előkészületeiben, hogy ilyenkor nyalánkodni szabad. Neki bőjtölni kellett! Este jókor lefeküdt, azt mondta, hogy fázik. Igaz volt. Reszketett, didergett a takaró alatt is s nem birt elaludni. Athalie hallá, mikor aludni ment, mint remeg, mint vaczognak össze a fogai s még elég kegyetlen volt azt súgni fülébe: «Holnap ilyenkor hol fogsz már lenni».

Szegény gyermek! Hogy tudott volna elaludni, mikor

minden alvó érzés, a mi ily időben még bábálmát aluszsza, idő előtti ébredésre volt felriasztva gyermekszivében?

Órahosszat nem találta nyugtát fekhelyén; félelmek, a mik hasonlítanak az örömhöz; vágyak, melyek a titkos irtózat álarczát hordozzák, kisértének lehunyt szemei előtt. Imádkozni akart s kétségbeestében a sok szent könyvből nem tudta kiválasztani, hogy melyik az igazi imádság? mert arról senki sem világosította fel (hisz ez is csak tréfa volt), hanem elkezdte fenhangon mondani az egyptomi tíz istencsapásról irott verset, mely rettentő költemény kezdődik azon, hogy «Elsőben a vizek vérré változának», s végződik azzal, hogy «Végre mind meghala, ki elől született!»

És Athalie elég szivtelen volt magában kaczagni a gyermeken; és elég szivtelen volt nem igazítani helyre tévedését, hogy megmondta volna neki: «nem ez az imádság, hanem az a másik, mely e szóval kezdődik: «Mi Atyánk», imádkozzuk el azt együtt!» és imádkozta volna azt végig a gyermekkel együtt, odáig, hogy «szabadíts meg a gonosztól». Mert bizonyára az «ő» menyegzőjének előestéje volt ma, és olyankor elfér az imádság, ha még olyan szép és gazdag menyasszony is valaki.

Timéának egész hajnalig lázban volt minden idege; nem jött szemére álom; hajnal felé aztán annál mélyebben elaludt, dermesztő mély álom szállt idegeire; nem ébredt fel a reggeli neszre sem, mely körüle támadt.

Pedig ez volt a menyegző napja!

Athalie azt parancsolá a cselédeknek, hogy hagyják Timéát aludni, még a függönyöket is lehuzatá az ablakra, hogy a hálószobában sötét legyen; ne ébreszszék fel őt hamarább, mint mikor már Athalie készen lesz a menyasszonyi öltözékével.

Az pedig jó időt vett igénybe. Athalie ma szépsége egész hadfelszerelésével akart megjelenni. Erre a napra messze földről jött össze a tömérdek rokon, üzletbarát,

hogy a gazdag Brazovics egyetlen leányának esküvőjén együtt ünnepeljen: a legszebb leányén hét vármegyében.

A násznép seregleni kezdett már a lakodalmas házhoz. Az örömanya, Zófia asszony is új ruhába volt már préselve, s a mi nagyobb baj, új czipőkbe is, a mik növelték azt az óhajtását, hogy bár csak vége volna már ennek a mai napnak!

A vőlegény is előjött már; derült arczczal, udvariasan, mint mindig, de a mely derült arcz soha sem tanusított semmit; s az udvariasság csak kifejezési modor volt nála.

Elhozta magával a menyasszonyi virágbokrétát is. Még akkor a kamélia nem volt ismeretes: a menyasszonyi bokréta sokszinű rózsákból volt összeállítva. Kacsuka úr azt mondá, hogy rózsákat hozott a rózsának; miért jutalmul egy büszke mosolyt kapott e ragyogó arcztól.

Csak ketten hiányzottak még: Timéa és Brazovics úr.

Timéát senki sem sürgette, utána nem kérdezősködtek; de annál nyugtalanabbul várta mindenki Brazovics urat.

Azt mondták, hogy a várba kocsizott a kormányzóhoz, még korán reggel, s türelmetlenül várták visszatértét. Még a menyasszony is többször az ablakhoz lépett, kitekinteni, ha nem jön-e még a hintó az atyjával?

Csak a vőlegény nem látszott nyugtalannak.

De hová is lehetett Brazovics úr?

Tegnap este igen jó kedve volt. Együtt mulatott barátaival, s minden ismerősét meghítta a lakodalomra; még késő este bezörgetett Kacsuka úr ablakán s azt kiáltotta be neki az üvegen át «jó éjszaka» fejében: «a százezer forint holnap készen áll!»

És nem volt jó kedve alaptalan.

A várkormányzó tudatá vele, hogy az erődítési terv a minisztertanács által egészben elfogadtatott, a kisajátítások el vannak rendelve; sőt a csallóközi részre esőkért már ki is vannak fizetve az összegek; a többi is utalványozva van már, az éjjel vissza kell érkezni az utalvá-

nyoknak a miniszter aláirásával. Ez annyi, mintha zsebben volna a pénz.

Reggel Brazovics úr alig várhatta a szabályszerű látogatási órát, még valamivel korábban is megjelent a kormányzó előszobájában, nehogy mások lefoglalják annak idejét.

A kormányzó nem váratta sokáig, azonnal maga elé hivatta.

— Egy kis baj van, mondá a belépőnek.

— No csak nagy ne legyen.

— Hallotta ön valaha hirét a Staatsrathnak?

— Nem én soha.

— Magam sem. Tizenöt év óta nem hallottam, hogy beszélt volna róla valaki. Hanem hát ez a valami mindennek a daczára létezik, és épen most adja lételének jelét. Mint mondám, a minisztertanács már elhatározá az összes erődítések foganatba vételét s a vele együtt járó kisajátításokat. Ekkor egy feljelentés érkezett ismeretlen kútfőből, mely az államra nézve káros körülményeket fedezett fel. A minisztertanácsot már compromittálni nem lehetett. Tehát összehivatott a Staatsrath, a miről már tizenöt év óta nem tudott senki többet, mint hogy tagjai megkapják az évdijukat s az irodai átalányt. Ehez lett utasítva a kérdéses ügy. S az olyan bölcsen oldá azt meg, hogy elvben meghagyta a kormány határozatát, hanem gyakorlatban kétfelé osztá azt. A csallóközi erőditmények telkei rögtön kisajátittatnak, a monostori erőditmények telkei pedig csak akkor, ha az az első elkészül; az pedig 18—20 évig eltart. Tehát a birtokosok addig várhatnak az utalványaikra. Jó reggelt, Brazovics úr.

Brazovics úr egy szót sem tudott szólni erre. Ugyan kinek jutott volna eszébe, hogy mikor már minden miniszter meg van hódítva, még egy Staatsrath is legyen a világon; s mikor mindenkinek érdekében van az államon eret vágni, egy valaki lehessen, a ki a saját érdeke ellen vádaskodjék?

Ez ellen nem volt semmi segedelem!

A bizonyosra várt százezer forint oda van; de oda még azon kívül a másik százezer forint is, a mely haszontalan, keresetlen parlag szőlőföldekbe lett belepocsékolva, a mik ez órában értéktelenné váltak. S e remény füstté váltára Brazovics úr minden fellegépítményét összeroskadni látta. A pompás emeletes úri lak, a Dunán evező terhes hajók, a kivilágított templom a fényes násznéppel, mind, mind délibáb csak, mely a monostori vár ködképével együtt csak egy szellőre vár, mely azt szétfujja, csak egy felhőre, mely a napot eltakarja s semmi sincs belőle többé!

Brazovics úrnak úgy tetszett, mikor a kormányzó szobájából kilépett, mintha az őrt álló silbaknak két csákó volna a fejében, két puska a karján, mintha a pavillon ablakai tánczolnának, s az a hosszú folyó ott meredek hegyi lejtőnek magasodnék fel előtte, s a falak rá akarnának dülni . . . .

— — — — — — — — — — — —

Ah! itt jön Timéa!

Végre-valahára kialudta magát; a lefüggönyözött szoba félhomályában nagysokára fölébredt, s mint a ki mély lázálomtól ittas még, gondatlanul felszedte ruháit, s azután, hogy senkit nem talált a közellevő szobákban, kitámolygott abba a terembe, a hol Athaliet öltöztették.

Mikor a fényes szobába belépett, mely teli volt virágedényekkel, nászajándékokkal, akkor tért egyszerre magához, hogy hisz ma van az esküvő napja.

Mikor Kacsuka urat megpillantá a menyasszonyi bokrétával kezében, akkor villant át szivén, hogy hisz ez a vőlegény.

És aztán mikor Athaliera tekintett, azt gondolá, hogy ime ez az ő menyasszonyi köntöse.

Elbámulásában, nyitva feledt szemei, ajkai kifejezésében volt valami kinevetni s valami megsiratni való.

A cselédek, a vendégek, Zófia asszony nem birták viszszafojtani jó kedvüket.

Athalie pedig tündérnői fölénynyel lépett eléje s a kis leány finom állát megfogva fehér keztyüs kezével, azt mondá neki mosolyogva:

— Már mai nap, kedves kicsikém, majd csak én leszek az, a ki az esküvőre megy, te pedig még járhatsz iskolába s várhatsz még öt esztendeig s akkor majd férjhez mehetsz, ha valaki elvesz.

De már e szónál a nők nem birták visszatartani a kaczajt. Hogy vihogott ifja, véne a rászedett bohó gyermeken, ki így meghagyta tréfálni magát!

Timéa pedig ott állt elzsibbadtan, s két kezét összefonva ölébe csüggeszté. Se nem pirult, se halaványabb nem lett. Nevét sem tudta annak, a mit most érez.

Athalie érzett olyasmit, hogy nem válik szépségének emelésére ez a kegyetlen tréfa; most már enyhíteni akarta azt.

— No jer ide, Timéa! szólt a gyermekhez. Látod, rád vártam. Jer, tűzd fel a fátyolomat a fejemre.

A menyasszonyi fátyol!

Timéa megfogá zsibbatag kezével a fátyolt, s oda lépett vele Athaliehez. Egy arany nyillal kellett azt odatűzni Athalie kontyán keresztül.

Timéának reszketett a keze: a nyíl maga is ügyetlen szerszám volt. Nem akart a kontyon keresztülmenni. Egy türelmetlen mozdulatánál Athalienak a nyíl tompa hegyével könnyedén megtalálta szúrni Timéa a szép menyaszszony fejét.

— Ejh, te ügyetlen! kiáltott izgatott kedélylyel Athalie s hirtelenkedő kézzel ráütött Timéa kezére.

Timéa szemöldei e perczben összehuzódtak. Megszidatni, megüttetni ezen a mai napon, és épen ez előtt az ember előtt! Két nehéz könycsepp tolult szemébe. A könycsepp végig gördült fehér arczán.

És bizonyára ez a két csepp köny alányomta azt a mérlegserpenyőt, melyet egy igazságosztó kéz tart és méri rajta a boldogságot és a szerencsétlenséget.

Athalie heveskedését lázas izgatottságával akarta érthetővé tenni. Az utolsó órában a menyasszony lehet szeszélyes, ingerült. Ime a násznagyok, a nyoszolyók már itt vannak, és az örömapa még késik.

Mindenki nyugtalan már, csak a vőlegény bir elég önmérséklettel.

A templomból is ideüzentek már, hogy a pópa készen várja az esküvőket; be is harangoztak már, mint szokták nagy patrónus tiszteletére. Athalie kéble liheg az ingerültségtől, hogy atyja mégsem érkezik. Egyik futárt a másik után küldik a várba Brazovics úrért.

Végre meglátják az ablakból közeledni üveges hintaját. Itt van végre.

A menyasszony még egyszer a tükör elé áll, megtekinteni, jól állanak-e fátyola redői? megigazítja karpereczeit, a gyöngysorokat junói nyakán. Azalatt a lépcsőkön sajátszerű dübörgés támad, mintha sok ember jönne fel egyszerre nehéz tappogással. Arra odakinn a teremben ijedelmes hangok hallatszanak, minőkben az elfojtott szörnyedés hal el, mielőtt kitört volna; az emberek nyugtalanul tódulnak kifelé.

Athalie szobájából is kisietnek a nyoszolyók, a barátnők, megtekinteni, mi van odakünn? És csodálatos, hogy egy sem jön vissza hírt mondani.

Athalie sikoltozni hallja Zófia asszonyt odakünn. No de hisz ez mindig sikoltozik, mikor csendesen beszél is.

— Nézze meg ön, mi baj van? szól Athalie vőlegényének.

A kapitány is kimegy, s a menyasszony egyedül marad a szobában Timéával.

A titkolt, fojtott rémsuttogás odakinn egyre növekedik. Athaliet nyugtalanítja ez már.

A vőlegény visszaérkezik.

A kinyitott ajtóban megáll és onnan szól menyasszonyának:

— Brazovics úr meghalt!...

A menyasszony rémülten kap kezeivel a légbe, s azzal eszméletlenül vágja magát hanyatt. Ha Timéa fel nem fogja estében, fejét szétzúzza a márvány mozaik asztalon.

A büszke szép menyasszony arcza most fehérebb, mint Timéáé.

És Timéa, midőn Athalie fejét ölében tartja, azt gondolja: «No lám, a menyasszonyköntös hogy hever a porban!»

A vőlegény ott marad az ajtóban állva és nézi sokáig Timéa arczát, s aztán megfordul s a támadt zürzavarban elhagyja a házat.

Még csak fel sem emelte menyasszonyát a földről.

TIMÉA.

«Hogy hever a porban a menyasszonyi köntös!.....»

A menyegző helyett következett a halotti tor.

S a menyasszonyi himzett öltöny helyett jött a gyászruha.

Az a fekete szín, a miben a szegény és a gazdag egyenlővé lesz. Athalie és Timéa egyforma ruhát kapnak: feketét.

S ha még a fekete ruha viseléséből állna a gyász!

De Athanáz rögtöni halálával a balsors egész vészmadár-serege lepte meg a házat, mint a hogy nagy téli zivatar előestéjén végig ülnek a háztetőn a fekete varjak...

A legelső hollókárogás az volt, hogy a vőlegény viszszaküldte a jegygyűrűt; még csak a temetési szertartáson sem jelent meg, hogy az ájuldozó menyasszonynak karját nyujtotta volna, mikor az a koporsót a temetőig kiséri; mert ebben a kis városban megkivánják a gyászolóktól, hogy akár úr, akár szegény: alázatos, fedetlen fővel kisérje gyalog a temetőig a maga halottját.

Akadtak is, a kik ezért Kacsuka urat nagyon megrótták és nem tartották golyómentes mentségnek azt a praktikus

indokolást, miszerint Brazovics úr nem tartván meg a maga feltételét, a százezer forintnyi hozomány előre átadását, a vőlegény is jogosan föloldva érezheté magát kötelezettségei alul. Az emberek elég szűklelküek ilyen visszalépésre nem fogadni el semminemű mentséget.

A hollók pedig egyre jöttek a Brazovics-ház tetejére. Hitelezők követelték vissza kölcsöneiket.

S akkor az egész kártyavár összeomlott.

A legelső hitelező szavára, a ki a per útjára vetemedett, semmivé volt téve az egész Brazovics-ház. A hógörgeteg megindult és meg nem állt a lejtő aljáig. Kiderült, hogy igaz volt, a mit a menekülő vőlegény sejtett: Brazovics úr üzlete úgy össze volt bonyolítva hasznosnak látszó s kárt vető vállalatokkal, hibás számításokkal, titkolt tartozásokkal és képzelt nyereségekkel, hogy a rendbeszedés alkalmával nemcsak elégtelen volt az összes vagyona az igények kielégítésére, de kiderült, hogy még olyan összegeket is elköltött, a mik hitbuzgalmára, becsületére voltak bizva: árvák vagyonát, eklézsia alapítvány tőkéit, kórházak pénzét, biztosai cautióösszegét, községi hitbizományokat; még a ház tetején is túlcsapott az ár, s ez az ár tele volt sárral, iszappal — gyalázattal.

Timéa is elveszté minden vagyonát. Az árva bizománya nem volt betáblázva semmi fekvő birtokra.

Akkor aztán jöttek mindennap a prókátorok, a senátorok, a foglaló birák; lepecsételtek minden szekrényt, butort a háznál és nem kérdezősködtek a finnyás úrhölgyektől, mikor szabad látogatást tenni, hanem berontottak a napnak minden órájában, keresztül-kasul gázoltak a szobában, és szidták, átkozták az elhunytat a gyászoló hölgyek hallatára, nem kérdezve, hogy szabad-e itt fenhangon beszélni? És sorba vették, a mit a háznál találtak, becsülgették, mit ér ez meg amaz? a képek rámástól vagy ráma nélkül, s a menyasszonyruha a menyasszony nélkül.

És aztán kitűzték a határidőt, még a kapura is kiragasztták, a mikor hatóságilag el fognak árverezni mindent,

bizony mindent, még azt a szép himzett menyasszonyi ruhát is. És aztán a házat magát, s mikor az el lesz adva, akkor az eddigi lakók mehetnek, a merre látnak és a szép Athalie nézhet fel az égre, és kérdezheti, hogy hová fogja ő ezentúl a fejét lehajtani?

De hová is hajtsa le a fejét Athalie?

Egy bukott csalónak az árva leánya, a kinek mindenét elvették, még a jó hirnevét is, s a kinek nem marad egy jóakarója a világon; még saját maga sem.

Mindabból, a mi kincse volt, csak két becses értéke maradt meg, miket elrejtett a lefoglalás elől: egy chalcedon-szelencze és a visszaküldött jegygyűrű.

Azt a chalcedon-szelenczét eldugta öltönye zsebébe s aztán éjszaka, mikor egyedül maradt, elővette azt és nézegette a benne levő kincseket.

Azok a kincsek mindenféle mérgek voltak. Az egész gyűjteményt egyszer olaszországi útjában szerezte Athalie, bizarr szeszélyből. E kincs birtokában daczos lett. Azt képzelte magában, hogy a legkisebb megkeserítésre képes volna magát megölni. Ez a képzelet zsarnokká tette szülői és szeretője irányában. Ha mindent kedvére nem tesznek, itt a méregszelencze, csak válogatni kell belőle, melyik öl hamarább; őt halva fogják találni.

Most azután itt volt a nagy kisértet! Előtte állt a kétségbeejtő élet egész vigasztalan sivatagával. Az apa koldussá tette gyermekét s a szerető elhagyá menyasszonyát.

Athalie ágyából fölkelve, nézegeté a fölnyitott szelenczét s válogatott a különféle mérgekben.

És akkor tudta meg magáról, hogy fél meghalni!

Nincs meg szivében az az erő, a mi a sirba elvezet.

Elnézi magát merengve a tükörben. Milyen szép! Nincsen bátorsága annyi szépséget elpusztítani.

Becsukja a szelenczét, s eldugja ujra. Nem képes ő azon mérgek közül egyet is bevenni.

Előveszi a másik drágaságot: a jegygyűrűt. És abban is méreg van.

Még pusztítóbb méreg. Ez lelkét öli meg. És azt a mérget az ittasságig merte felszívni. Ő szerette azt az embert, a kinek ezt a gyűrűt adta. Nemcsak szerette: szerelmes volt bele.

A méregszelencze rossz tanácsokat ád, a gyűrű még rosszabbakat.

Athalie elkezdi öltönyeit fölszedni. Senki sincs már, a ki segítsen öltözködésében, minden cseléd ott hagyta már a házat. Zófia asszony és Timéa a cselédszobában aluszszanak; a dísztermek ajtaján a biróság pecsétje van. Az alvókat nem költi fel Athalie, hanem felöltözik egyedül.

Mennyire haladhatott az éj? nem tudja; a pompás állóórákat senki sem húzza már fel, a mióta tudva van, hogy azokat is árverezni fogják. Ki reggelt, ki délutánt mutat.

Mindegy, akárhány az óra, Athalie megkeresi a kapukulcsot, s kilopózik egyedül a házból; nyitva hágy maga után minden ajtót. Kit lopnak meg?

És azután neki indul egyedül a sötét utczának. Pedig a komáromi utcza akkori időben becsületesen sötét utcza. A szentháromság szobra előtt pislog egy lámpa, a másik meg a városháza kapujában, harmadik a főőrhelyen: több nincs.

Athalie az «Anglia» felé siet. Az pedig rossz hirben álló hely. Egy setét liget a város és a vár között, hol éjente a hajléktalan némberek, festett arczczal, kuszált hajjal bujdokolnak, ha a «kis piaczi» lebujokból kiverték őket. Athalie bizonyosan fog ilyen némberekkel találkozni, ha az «Anglia» mellett elhalad. Nem irtózik ő most azoktól. Az a méreg, a mit abból az aranykarikából átszitt, félelmetlenné tette a találkozást e tisztátalan alakokkal. A sártól csak addig fél az ember, a míg egyszer bele nem lépett.

Az «Anglia» szögleténél katona őr áll. Annak a figyelmét ki kell kerülni, hogy rá ne kiáltson a közeledőre: ki vagy?

A szögletháznak oszlopos folyosója van a piacz felől; az ott nappal a kenyérárulό kofák helye. E folyosó oltalmában haladt végig Athalie. Siettében megbotlott valamiben. Egy rongyos némber feküdt keresztben a folyosón: részeg volt. A megrugott félállat csunya káromkodással fogadta Athaliet. Ő pedig keresztül lépett rajta s nem törődött vele.

Könnyebben érezte magát, mikor a szögleten bekanyarodott az «Angliá»-ba, s eltünt előle a főőrhely lámpája is s a fák sötétjében találta magát.

Az orgonabokrok közül egy ablak világa csillámlott elő. Athaliet e csillám vezette. Az volt a kapitány lakása.

Athalie megragadta az oroszlánfejü kopogtatót a kétfejü sasos kapu kis ajtaján; reszketett a keze, mielőtt halk koczintást tett volna vele. Megtette.

A zörgetésre előjött a tiszt szolgája s kinyitá az ajtót.

— Itthon a kapitány? kérdé Athalie.

A ficzkó vigyorogva inte, hogy odabenn van. Sokszor látta ő Athaliet. Sok szép huszas érte a tenyerét e szép kezekből, mikor ura nevében virágcsokrot, korai gyümölcsöt vitt ajándékba a szép kisasszonynak.

A kapitány fenn volt még és dolgozott.

Szerény butorzatu szobája volt, semmi fényűzés benne. A falakon térképek, asztalain könyvek és mérnöki eszközök; rideg katonás egyszerűség lepi meg a belépőt s azonfelül az a pipafüst-illat, a mi bevette már magát butorba, könyvekbe, még a padlóba is, s akkor is kesereg, mikor már nem pipáznak.

Athalie soha sem látta még a kapitány szobáját. Az a szállás, a melybe a menyegző napján kellett volna őt a vőlegénynek vinnie, az bizony másképen volt berendezve, de azt még az nap lefoglalták a benne levő butorral együtt a hitelezők. Ide csak néha az ablakon át tekintett be Athalie, mikor délutánonkint a Platzmusik alatt anyja kíséretében ezen végig sétált.

Kacsuka úr nagyon meg volt lepetve. Nem várt női

látogatást; ibolyaszín egyenruháján fölül három gomb a katonai szabályok ellenére ki volt gombolva, sőt még lószőr kravátliját is levetette, úgy dolgozott.

Athalie megállt az ajtóban és lecsüggeszté karjait és aláhajtá fejét.

A kapitány odasietett hozzá.

— Az Istenért, kisasszony! Mit tesz ön? Hogy jön ide?

Athalie nem tudott szólni; hanem odaborult a keblére és zokogott keservesen.

A kapitány pedig nem ölelte őt meg.

— Üljön le, kisasszony, szólt, Athaliet az egyszerű bőrpamlaghoz vezetve, s azután legelső gondja volt a kapitánynak, a levetett lószőrkravátlit felkötni a nyakára, s a nyitva maradt egyenruhát állig begombolni. Azután egy széket vont a pamlag elé, arra ült le Athalievel szemközt.

— Mit tesz ön, kisasszony?

Athalie letörlé könyeit s ragyogó szemeivel hosszasan nézett a kapitány szemeibe, mintha előbb azt kisérlené meg, hogy szemeivel mondja el neki, miért jött ide? Vajjon nem érti-e meg.

Nem, az nem értette meg?

S mikor aztán meg kellett szólalnia, olyan reszketés fogta elő, hogy alig lehetett megkülönböztetni a hangján, mi a nyögés, mi a szó?

— Uram! Míg boldog voltam, ön nagyon jó volt hozzám. Maradt még önnél e jóságból valami?

— Igen, kisasszony, szólt Kacsuka hideg udvariassággal. Én önnek örökké tisztelője, barátja maradok. A szerencsétlenség, mely önt érte, engem is ért, mert együtt vesztettünk el mindent. Én is kétségbe vagyok esve a miatt, mert nem találok egy mentő gondolatot, mely porrá lett reményeim újra megvalósultához elvezessen. Életpályám, melyen előmenetelemet várom, olyan szigorú föltételeket ír elém, a miket teljesíteni nem tudok. Nálunk szegény embereknek nősülni nem szabad.

— Tudom, szólt Athalie; nem is arra akartam önt em-

lékeztetni. Mi most nagyon szegények vagyunk, de sorsunk fordulhat még jobbra. Atyámnak van egy gazdag nagybátyja Belgrádban, a kit örökölni fogunk, s akkor ismét gazdagok leszünk, Én várni fogok önre addig, várjon ön is én rám. Vegye vissza jegygyűrűjét, vigyen el az anyjához, hagyjon nála, mint jegyesét; én várni fogok önre, a míg ön értem jöhet, s addig engedelmes leánya leszek az ön anyjának.

Kacsuka úr akkorát fohászkodott, majd elfujta a gyertyát s az asztalra letett czirkalmot vette kezébe.

— Hja, kisasszony, az lehetetlen. Ön az én anyámat nem ismeri. Az egy nagyravágyó nő, összeférhetlen természet. Maga is szűk nyugdijából él, és nem szeret senkit. Ön nem is sejti, mennyi viszálkodásom volt nekem az anyámmal szívviszonyom miatt. Ő egy született baronesse, s ez összeköttetésbe nem egyezett soha. Esküvőnk napjára sem jött el. Ő hozzá én kegyedet nem vihetem. Én kegyed miatt daczoltam az anyámmal.

Athalie keble lázasan lihegett; arcza ki volt gyuladva; most mindkét kezével megragadá hűtlen vőlegénye balkezét, melyről a jegygyűrű hiányzott s ezt sugá neki, nehogy a falak meghallják s a könyvek tovább susogják:

— Ha ön daczolt én miattam az anyjával, daczolok én ön miatt az egész világgal.

Kacsuka úr nem nézett a szép hölgy mindentmondó szemeibe; hanem a kezébe vett czirkalommal csinált mértani ábrákat az asztalon, mintha a sinusok és cosinusok feladványaiból akarná megtudni, mi különbség van az őrültség és a szerelem között? A leány tovább suttogott:

— Én már oly mélyen vagyok megalázva, hogy semmi gyalázat nem sülyeszthet alább. Nincs semmi veszteni valóm többé a világon, egyedül ön. Már megöltem volna magamat, ha ön nem volna. Nem vagyok a magamé, az öné vagyok. Parancsoljon velem, hogy mi legyek önre nézve. Elvesztettem az eszemet, és nem bánom. Öljön meg, ha akar, és én nem fogok sziszszenni.

Kacsuka úr e szenvedélyes szavak alatt kiczirkalmozta, hogy mit feleljen ?

— Athalie kisasszony, én egy őszinte szót fogok kegyednek mondani. Ön tudja, hogy becsületes ember vagyok.

Ezt nem kérdezte tőle Athalie.

— Becsületes, lovagias ember egy hölgy balsorsát nem használhatja fel alacsony szenvedélyek kielégítésére. Én kész vagyok kegyednek egy jó tanácsot adni, mint jó barátja, mint véghetetlen tisztelője. Kegyed azt mondá, hogy van Belgrádban egy nagybátyja. Menjen le ahoz. Az vérszerinti rokona, kell, hogy szivesen fogadja. Én lovagi szavamat adom, hogy nősülni nem fogok, s ha ismét találkozni fogok kegyeddel, mindig azt az érzelmet fogom kegyed iránt táplálni keblemben, a mit most és évek óta.

Kacsuka úr nem hazudott, a mikor ezt a fogadást tette.

Hanem abból, a mit arcza mutatott e perczben, Athalie azt olvasá ki, a mit nem mondott el: azt, hogy most és évek óta nem szereti őt a kapitány, hanem valaki mást szeret; s ha az a más is szegény koldussá tett leány, akkor a kapitánynak elég oka van lovagi szavát adni, hogy nem nősül meg.

Ezt olvasá ki Athalie egykori vőlegénye hideg tekintetéből.

És akkor valami villant át agyán. A szemei is villámlottak hozzá. Azt kérdezé a férfitől:

— El fog ön holnap jönni hozzám, hogy elkisérjen Belgrádig nagybátyámhoz ?

Kacsuka úr sietett válaszolni :

— Elmegyek. De most távozzék ön haza. Kisérte önt idáig valaki ?

— Egyedül jöttem.

— Minő merészség ! Ki fogja visszakisérni ?

— Ön nem teheti azt ! szólt Athalie keserűen. Ha valaki meglátna bennünket ez órában együtt, minő gyalázat

volna az — önre nézve! Nem félek. Hiszen nincs már semmim, a mit elvegyenek tőlem.

— Inasom fogja követni.

— Ne tegye. Az őrjárat elfoghatná szegényt, közkatona nem járhat a takarodó után az utczán. Majd hazatalálok egyedül. Tehát holnap!

— Reggel nyolcz órakor ott leszek.

Athalie magára burkolta fekete köpenyét s elsietett, mielőtt Kacsuka úr kinyithatta volna előtte az ajtót.

Úgy tetszett neki, mintha a kapitány, azután, hogy ő az ajtón kilépett, kardját felkötni sietett volna; talán messziről akarja kisérni? Az Anglia szögletén megállt; nem jött utána senki.

Sietett a sötétben hazafelé.

És siettében egy tervet főzött agyában. Csak egyszer a kocsin üljön vele a kapitány, csak egyszer Belgrádig elmenjen vele, akkor aztán látni fogja, hogy semmi hatalom meg nem szabadítja őt többé.

Az oszlopos ház hosszú folyosóján végighaladva, ismét megbotlott abban a némberben, a ki ott feküdt a kövön. Most már fel sem ébredt az rá, nem is káromkodott. Milyen jó álma van a nyomorultnak.

Hanem a mint házuk ajtajához ért Athalie, ott az a gondolat zsibbasztá meg egyszerre lángoló lelkét, hogy hát ha a kapitány csak azért sietett megigérni a Belgrádba kisérést, hogy meneküljön jelenlététől; hát ha el sem fog jönni holnap, se nyolcz órakor, se később?

E gondolat denevérei röpködtek feje körül, a mint a sötét lépcsőn felbotorkázott, a mint a sötét tornáczon végig tapogatózott. «Hát ha nem jön el!»

Kinzó féltés izgatta idegeit.

Az előszobába érve, keresé a sötétben az asztalon hagyott gyertyát és gyujtószert. A helyett egy kés akadt a kezébe.

Egy csontnyelű éles konyhakés.

Az is jó világosság a sötétben.

A kést szorította marokra s úgy ment végig a sötét szobákban.

Fogai összeverődtek.

Az járt a fejében, hogy ha ő most azt a kést annak a fehér arczu leánynak, a mint az ott alszik mellette a másik ágyban, a szivébe verné, akkor aztán otthon volnának mind a ketten. Őt is kivégeznék, s megtalálná a kijárást a világból.

Ah! csak egy döfés kellene azzal a késsel, oda, a hol az a fehér alak azon a fehér vánkoson alszik.

Csak hogy az nem alszik ott.

Athalie akkor tért magához, mikor hálószobájába lépve, Timéa ágyához lépett s eszébe jutott, hogy hisz az kinn alszik most a cselédszobában Zófia asszonynyal együtt.

Ekkor aztán kiejté a kést a kezéből és utólérte a rettegés.

Most kezdé érezni, hogy milyen egyedül van; és a milyen sötét volt köröskörül, és lelkében is olyan a sötétség.

Leveté magát ruhástól az ágyára és azt akarta, hogy imádkozzék.

De az imádság helyett az az egyiptomi istencsapásokról irt vers jutott eszébe, melyet a gyermek mondott el félelmében a menyegző nap előtti éjszakáján, s melyért őt úgy kinevette. Annak versei csengtek fülében: vértavak, hideg békák, sáskasereg, kőeső, dögvész, fekélyek!

«Sűrű sötétséggel ég, föld befedetett.»

«Végre mind meghala, ki elől született.»

S ha behunyta is a szemeit, ugyanazok a képek jöttek eléje, s mikor elnyomta is a kábító álom, ugyanazok az álomképek gomolyogtak körülötte: vértavak, hideg békák, sáskafelhők, kőeső, dögvész, fekélyek, nyuló, tapadó, ólomnehéz sötétség, első szülöttek legyilkoltatása! . . . . .

A mély, bágyasztó álomból dobpörgés ébreszté fel Athaliet.

Épen az volt az álma, hogy egy ifju hölgyet, ki vágytársnőjét meggyilkolta, a vesztőhelyre visznek, ott térdel

már a vérpadon, a pallos ki van már húzva ellene, a biró az itéletet olvassa fel: «Istennél a kegyelem!» s aztán pördül a dob .... Erre fölébredt.

Az árverési dobszó volt az.

Kezdődött a hivatalos kótyavetye.

Ah! ez még a pallosütésre jelt adó hangnál is szomorúbb.

Hallani azt, hogy kiáltják ki utczahallatára egymás után az ismerős, a megszokott, a megszeretett tárgyakat, miket még tegnap sajátjának nevezett: «először, másodszor! ki ád többet érte?» S aztán «harmadszor!» a dob rápördül s már leütött a pallos!

S újra következik a másik: «először, másodszor! ki ád többet érte?»

Athalie felvette gyászruháját, csak azt az egyet hagyták meg neki, s ment — valakit keresni. Az egész háznál csak anyja és Timéa voltak még, a kiket felkereshetett. Azok a konyhában lehettek most.

Azok rég ébren voltak, rég felöltöztek már.

Zófia asszony vastag volt, mint egy kád.

Azt tudva, hogy a rajtalevő ruháját senkitől sem kobozzák el, felvett magára vagy tizenkét öltözetet, egynéhány szalvétát és ezüst kanalat is eldugott a zsebébe. Alig tudott tőle mozogni. Timéa mindennapos öltözetében volt, egyszerű, de szegényes viseletben. Tejet és kávét forralt a tűzhelyen a család számára.

Zófia asszony, mikor meglátta Athaliet, nagy sikoltozásra fakadt és nyakába borult.

— Jaj, édes kedves szép leányom! Mivé lettünk, mi lesz belőlünk! Bár csak soha meg ne értük volna ezt a napot! Ugy-e, erre a csunya dobszóra ébredtél fel?

— Nincs még nyolcz óra? kérdezé Athalie. A konyhaóra még járt.

— Dehogy nincs, dehogy nincs! Hiszen kilencz órakor kezdődik a liczitáczió; hát nem hallod?

— Nem keresett bennünket valaki?

— Dehogy keresett, dehogy keresett! Ugyan ki keresne bennünket ilyenkor?

Akkor aztán Athalie leült a konyhapadra. Ugyanarra a kis falóczára, a melyiken Zófia asszony mesélt Timéának a szép menyegzői szertartásról.

Timéa elkészítette a reggelit, megpirította parázsnál a zsemlyeszeletkéket s megterített a konyhaasztalon a két úrnő számára.

Athalie rá sem hallgatott a kinálásra, pedig Zófia asszony ugyan szivesen kinálta.

— Igyál, kedves egyetlen szép leányom! Ki tudja, holnap ki ád nekünk kávét! Minden ember ellenségünk lett! minden ismerősünk szid, átkoz bennünket. Hová leszünk, hová leszünk?

Hanem azért ő csak megitta a maga csésze kávéját.

Athalie pedig a belgrádi útra gondolt s a várt útitársra.

Zófia asszonynak sajátszerű öngyilkolási és könnyen meghalási gondolatai voltak.

«Bár csak ennek a kávénak a fenekén egy gombostű volna, az a torkomon fennakadna s megfulladnék bele.»

Majd meg az a kivánsága jött, hogy bár csak az a vasaló onnan a polczról leesnék, mikor ő épen alatta megy s épen az ő feje búbjára esnék. Azt is igen szivesen vette volna, ha most jönne az a hires földindulás, hogy a ház összeomlana s minden embert, a kit ott kap, agyoncsapna.

De miután ezek a halál nemei nem következtek be s Athalie sem volt megszólamlásra birható, kénytelen volt abban állapodni meg, hogy Timéán töltse ki boszúságát.

— Ez csak könnyen veszi a dolgot! A háládatlan. Még csak nem is sír. Persze, neki könnyű. Elmehet szolgálni, s abból megél. Be is állhat masamódnénak. Még örül neki, hogy innen megszabadul, maga kényére jut, s vígan élheti világát! No, no! Majd megemlegetsz te még minket, csak várj! Majd megbánod te még azt. Majd megbánod te még azt egytül egyig.

Timéa ugyan még semmit sem tett, a mit meg kellene

bánnia, hanem Zófia asszony előre látta azt már mind, s ezen való elbúsulását csak Athalie fölötti keserve multa fölül.

— De mi lesz te belőled, édes gyönyörű szép leányom? Ki fog téged pártul? Mi lesz a te szép fehér kezeidből?

— Eredj, hagyj békét! szólt Athalie, lerázva a nyakáról sopánkodó anyját. Nézz ki inkább az ablakon, nem keres-e bennünket valaki?

— Senki, senki. Ugyan ki keresne minket?

Az idő pedig egyre telt, és a dobszó és a kikiáltás egymást váltogatták; a konyhaóra minden ütésénél felrezzent Athalie, s aztán ismét tenyerébe hajtá arczát és a semmibe bámult. A szép arcz pirja szederjesre vált és ajkai elkékültek; zöldes, ónfakó, epés szín homályosítá el ragyogó szépségét, a merev szemek ónkarikáikkal, a duzzadt ajkak, a kigyóvá görbülő szemöldök, mik mély ránczokat vontak a sápadt homlokon, fenyegető torzképpé ferdíték az eszményi szépet. Úgy ült ott, mint egy bukott angyal, kit az égből a pusztába kiüztek.

Az idő délfelé járt már és a kit várt, még sem jött el.

A szomorú kótyavetyélő hangok pedig egyre közelebb jöttek. Az árverezés szobáról szobára ment. Elkezdték az utczai szobákon s úgy jöttek az udvari szobák felé, a miknek a sorát bezárta a konyha.

Zófia asszonynak minden kétségbeesése mellett volt annyi figyelő érzéke, hogy észrevegye, milyen gyorsan megy az árverezés. Alig kiáltanak ki valamit, már ráütik a dobot: «senki többet?» Az árverezésre csődült emberek csoportokba állva lármáznak: «hisz itt nem lehet semmit venni, hisz ez bolond ember!»

De ki lehet az a bolond ember?

Most már csak a konyhafelszerelés van hátra; oda be sem nyitnak. Az előszobában ráütik a dobot. «Senki többet?» Azt megvette látatlanban — valami bolond ember.

És az is felötlik Zófia asszonynak, hogy a megvett tárgyakat nem sietnek a szobákból elvitetni, a hogy az más

árverésnél szokás, hogy a mint egy ágyat megvett valaki, rögtön szedik széjjel s futnak vele odább. Itt semmi sem mozdul meg a helyéből.

Most következik a fődolog. Lemennek az udvarra mind. A házat árverezik. A venni kivánók oda tolongnak az árverező tanácsnok asztalához. A kikiáltási ár hangzik. Arra valaki csendesen egy ajánlatot mond. Arra a tömeg között szörnyüködés, kaczagás, szitkozódás zürzavaros zsibaja támad; az emberek futnak széjjel, s megint azt kiabálják: «hisz ez bolond ember!» s azzal menekül mindenki nagy zugolódások közt. «Először! Másodszor! Senki többet? Harmadszor!» A dob rápördül utoljára; a ház is vevőjére akadt.

— No édes szép leányom, most már mehetünk innen. Nézzünk ki utoljára az ablakunkból, mert soha sem nézünk ki innen többet. Bár csak a szent János templomának a tornya most épen ledülne s idecsapna mindnyájunkat, a míg itt vagyunk.

Athalie pedig csak ott ült a falóczán és még várt és nézte a fali órát. Pedig az már tizenkettőt mutatott.

Még egy halavány reménysugár csábította az egyiptomi sötétségben.

Lehet, hogy a kapitány nem akart, szégyenlett az árverező tömeg között átfurakodni; megvárta, míg vége lesz a szomorú temetkezésnek; az talán most jön majd, mikor kiürült az udvar.

— Nem hallod, hogy valaki közelít?

— Nem hallok én semmit, édes szép leányom.

— De igen. A folyosó felől. Csendesen, lábhegyen lépve jön valaki, én hallom.

Csakugyan halk léptek közelednek s valaki kopogtatni kezd a konyhaajtón, udvariasan, a hogy vendég szokta, a ki engedelmet kér a bennlevőktől jeladásával s megvárja, míg odabenn azt mondják neki, hogy «tessék!» s csak azután nyit ajtót csendesen s belép, előre levett kalappal és tisztelettadó főhajtással — Levetinczy Timár Mihály.

Tímár Mihály tisztelettel hajtá meg magát a hölgyek előtt s az ajtónál megállt.

Athalie a csalódás és a gyülölet rossz tekintetével állt fel előtte, Zófia asszony kezeit tördelve nézett rá félelemmel és tétova reménykedéssel, Timéa nyugodtan, szeliden tekinte szemébe.

— Én, kezdé Timár, előre bocsátva az «én»-t, mint valami római pápa a bullában, én most a birói árverésen megvettem ezt a házat és mindent, a mi benne eladó volt. Nem azért vettem, hogy magamnak tartsam, hanem azért, hogy odaadjam annak, a ki e házban egyedül nem megvehető, nekem pedig egyedüli kincs a világon. Timéa kisasszony, kegyed mától fogva ennek a háznak az úrnője. Minden az öné, a hogy áll. Ruhák, ékszerek a szekrényekben, a lovak az istállóban, értékpapirok a pénztárban, a hogy a birói lefoglalás itt találta. Minden az ön nevére van irva, s a Brazovics-ház hitelezői ki vannak elégítve mind. Mától fogva ön e ház úrnője. Fogadja el ön azt tőlem .... S ha volna e házban egy kicsiny kis hely, a melyben egy olyan csendes ember, mint én, elfér, ki önnek csak bámulatával, csak tiszteletével alkalmatlankodik, s azt a helyet ön nekem engedné; s ha volna az ön szivében számomra egy kis menedék, s ha kezemet ön meg nem vetné, úgy én végtelenül boldog lennék, s fogadom, hogy egész életemnek nem volna más czélja, mint hogy önt boldoggá tegyem, mint ön engem.

Timéa arcza e szavak alatt sugárzott a szűzi dicsfénytől. A mondhatatlan fájdalom, a hajadoni szemérem, a nemes háláérzet, a szentséges áldozatra készség minden szép sugára egyesült ez arczon.

«Háromszor ... háromszor ...» rebegék ajkai, de hangtalanúl, csak belül értették meg azt a visszhangzó idegek, mit mondott magában. Ez az ember volt annyiszor megszabadítója. Ez mindig olyan jó volt hozzá. Ez nem üzött belőle csúfot soha. Nem is hizelgett soha. És most mindent odaád neki, a mit a szív óhajt.

— Mindent? Oh! csak egyet nem.

De hisz az úgy is el van veszve. Az a másé.

Timár nyugodtan várt szavai után, Timéa hosszasan hallgatott.

— Ne siessen ön válaszával, Timéa kisasszony! mondá Timár. Én várni fogok, míg ön elhatározza magát. Eljövök holnap, vagy egy hét mulva, a mikor ön megengedi, hogy kérésemre választ nyerjek. Ön úrnője marad mindannak, a mit önnek átadtam; nem kötöttem hozzá semmi föltételt, már az mind az ön nevére van átírva. Ön szabad, és senkitől nem függ többé. Ha nem akar engem e házban többé látni, csak egy szavába kerül. Gondolja ön meg, ha kívánja, egy hétig, egy hónapig, vagy akár egy évig, hogy mit válaszoljon nekem?

Most Timéa határozott tekintettel előlépett a tűzhely mellől, hová eddig a másik két nő szorította, s közelebb jött Mihályhoz. Tekintetében volt valami érett komolyság, mely arczának női méltóságot adott. Ama végzetes menyegzői nap óta megszünt gyermek lenni. Komoly és hallgatag lett, odanézett nyugodtan Mihály szemébe és azt mondá:

— Már meggondoltam.

Zófia asszony irigy kárvágygyal leste Timéa szavait. Hejh, ha azt mondaná Timárnak: «nem kellesz, elmehetsz!» Pedig kitelik az ilyen szó az efféle bolond leánytól, a kinek egy más szép férfival telebeszélték a fejét! S ha akkor Timár egyszerre azt mondaná boszuból: «no hát akkor maradj magadnak, se a ház, se a kezem, nem a tied; adom mind a kettőt Athalie kisasszonynak!» S nőül venné Athaliet. Hiszen történt ilyen eset akárhányszor, hogy a derék kérőt elutasítá a fenhéjázó kisasszony s arra az boszuból rögtön megkérte a gouvernante vagy a komorna kezét, s azt vette nőül.

Ez a reménye azonban nem teljesült Zófia asszonynak.

Timéa odanyujtá Mihálynak a kezét és ezt mondá halkan, de biztos hangon:

— Én nőül megyek önhöz.

Mihály megragadá a neki nyujtott kezet, nem egy ifju szerelmes hevével, hanem egy férfi hódolatával, és hoszszasan nézett a leány túlvilágian szép szemeibe. A leány engedé öt lelkébe nézni. Timéa ismétlé szavait:

— Én nőül megyek önhöz, és leszek önnek hűséges, engedelmes félesége. Csupán egyet kérek öntől. Igen kérem, ne tagadja azt meg.

Mihályt önfeledtté tette a boldogság; elfeledé, hogy kereskedőnek nem szabad fehér papiron aláirni a nevét.

— Oh szóljon ön! A mit kigondolt, már teljesítve van.

— Én arra kérem önt, szólt Timéa, hogy ha engemet elvesz ön nejének, s ez lesz az ön háza, s én leszek az ön házában a nő: engedje ön, hogy az én nevelő-anyám, ki engem, árvát, eddig ápolt, és fogadott testvérem, ki mellett felnőttem, itt maradjanak mi velünk. Tekintse ön őket az én anyámnak és az én testvéremnek, s bánjék velük jól....

Timárnak önkénytelenül szemébe szökött a köny erre a szóra.

Timéa észrevette az áruló könyet s mindkét kezével megfogva Timár kezét, hevesen ostromolta annak meglepett szivét.

— Ugy-e ön megteszi azt, a mire kértem? És visszaadja Athalienak azt, a mi az övé? A szép ruhákat, az ékszereket! És együtt fog ő velünk lakni, és ön olyan jó lesz ő hozzá, mint édes testvéremhez? És Zófia mamát is úgy fogja ön nevezni, a hogy én?

Zófia asszony erre a szóra el kezdett hangosan sivalkodni, s térdre borulva Timéa előtt, megakadályozhatatlanul végig csókolá annak ruháját, térdeit, le egészen a lábáig, érthetlen, szótagolatlan kiabálással.

Timár letörlé szeméből a könyet s a másik perczben már helyén volt józan esze, az a messze belátó, előre vigyázó, óvakodó tekintet, mely őt minden válságos fordulatnál vezérelte és versenytársai fölé emelte. Segélyére jött a

gyors leleményesség, mely egy pillanat alatt megsugja, mit kell tenni messze idők megelőzésére?

Összefogta két kezével Timéa két kezét.

— Ön nemes szívü, Timéa! Engedje, hogy röviden nevén híjam ezentúl; jó lesz? És én nem akarok az ön szivének szégyenére válni. Keljen fel, Zófia mama; ne sírjon; szóljon Athalienak, hogy jöjjön hozzám közelebb. Én még többet akarok tenni, mint a mit Timéa kivánt, ő értte és önökért. Én nem menedéket, de boldog otthont akarok szerezni Athalienak. Én leteszem a házassági biztositékot vőlegénye számára, s a mit néhai atyja nászhozományul igért neki, én megadom. Legyenek egymással boldogok!

Timár a láthatáron is alul eső tájakat látott be tekintetével és arra gondolt, hogy semmi áldozat nem lesz részéről elég nagy azért, hogy ez a két némber házától és Timéától eltávozzék, s hogy a daliás-kapitány a szép Athaliet nőül vegye!

Most azután ő rajta volt a sor, hogy Zófia asszony tetőtől talpig végig árassza hálakitörése csókjaival.

— Oh! Levetinczy úr, oh! drága kedves, nagylelkű Levetinczy úr, hadd csókoljam meg a kezét, a lábát, azt az okos fejét! És meg is tette, a mit programmjában igért, még a vállát, a gallérját, a hátát is megcsókolá Timárnak, utoljára egymáshoz ölelte Mihályt és Timéát, rájuk adva forró áldását: «legyetek boldogok!»

Lehetetlen volt el nem mosolyodni szegény asszony örömkitörésein.

Hanem Athalie elrontotta valamennyinek az örömét.

Büszkén, mint egy megtérésre hívott rossz angyal, a ki inkább választja a kárhozatot, mint büszkesége megtörését, fordult el Timártól, s indulattól elfojtott hangon így szólt:

— Köszönöm, uram. De én nekem Kacsuka úr sem ez életben, sem a más világon nem kell többé! Én hozzá nőül nem megyek; hanem itt maradok Timéánál — cselédnek!

A SENKI SZIGETE.

AZ ALABÁSTROM SZOBOR MENYEGZŐJE.

Timár túlboldog volt, hogy Timéát eljegyezheté.

A leány tündéri szépsége az első találkozás óta meghódítva tartá lelkét. Bámulta őt. A szelid kedély, melyet később ismerni tanult nála, megnyerte tiszteletét. A gúnyos játék, melyet Brazovicsék üztek a leány szivével, lovagias rokonszenvét költé fel. S a szép kapitánynak könnyelmü udvarlása szította féltékenységét. Ez mind hozzátartozik a szerelemhez.

Most végre eljutott vágyai czéljához. A szép leány az övé. Neje lesz.

És még egy nagy tehertől menekül meg lelke: az önvádtól.

Mert attól a naptól kezdve, a midőn Timár az elsülyedt hajóban megtalálta Ali Csorbadzsi kincseit, oda volt lelkének nyugalma; minden fényes siker után, mely vállalatait kisérte, felemelte szavát a belső vádló: ez mind nem a tied! ez egy árva leánynak a vagyona volt, a mit te bitorolsz. Szerencsés ember vagy? nem igaz! Szegények jóltevője vagy? nem igaz! Arany ember vagy? nem igaz! — Tolvaj vagy!

Most ez a per el van döntve. A belső biró kimondja felmentő itéletét. A meglopott árva visszakapja vagyonát. Megkétszerezve kapja vissza. A mi férjeé, az az övé is. Nem fogja soha megtudni, hogy ennek a nagy vagyonnak az alapja valaha az övé volt; csak azt tudja, hogy most már az övé. És ezzel ki van engesztelve a fátum.

De vajjon ki van-e engesztelve?

A sophismára nem gondolt Timár. Hogy a Timéának visszaadott kincsekre ráadást is kinált: saját magát; s cserét kért értük: a leány szivét. S hogy ez csalás, ez erőszak.

Timár siettetni akarta az összekelést. Nála nem volt azon időfogyasztó akadály, hogy még a kiházasítási készleteket kell beszerezni. Ő készen vett mindent Bécsben, s Timéa menyasszonyi köntösét a leghiresebb párisi divatművész állítá ki, nem kellett azon magának a menyasszonynak hat hétig himezni, — mint azon a másikon. — Az a másik, kétszeresen szerencsétlen araköntös el lett téve egy olyan falszekrénybe, a melyet soha sem nyitogat senki. Azt onnan soha sem fogja elővenni senki.

Hanem más szent akadályok álltak megint elő.

Timéa még mindig nem volt megkeresztelve.

Timár igen természetesen kivánta, hogy ha már Timéa a török vallásból a keresztyénbe tér át, hát egyúttal legyen protestáns, mint férje, hogy egy templomba járjanak.

Hanem most meg a protestáns lelkész állt elő, hogy az áttéréshez mulhatlanul megkivántatik, hogy a neophita megismerkedjék azzal a cenfessioval, a melynek kebelébe felvétetni óhajt. S miután itt nem elég, mint a görög egyháznál, a látás és hallás, hanem ezt meg is kell érteni, mert ez a vallás az értelmen, az okoskodáson alapul, tehát szükségképen kell a hajadonnak egy ideig tanításokat kapni a megismerendő tanokból: hogy meggyőződhessék felőle, mennyivel okosabb, rationabilisabb és elfogadhatóbb dogmák azok, a miket ezentul fog követni, mint a minőkön eddig tévedezett.

Hanem itt egy nagy baj volt. Az, hogy a mohamedán vallás a nők számára semmiféle dogmákat nem készített. A mohamedán nők nem tagjai az ecclesiának; jelen sem szabad lenniök a férfiak istentiszteletén, számukra nincs értelme a Mekkát mutató Mehráb táblának, őket nem kötelezik sem az «Abdésztán», sem a «Güzül», sem a

«Thüharet» mosakodásai; sem a Ramazan-bőjt, sem a Bejrám-ünnep; ők nem zarándokolnak Mekkába a Kabához, nem csókolják a bűnbocsátó követ, nem isznak a Zenzemet-kútból, őket a pap nem esketi, nem tanítja, nem confirmálja, nem gyóntatja, nekik még csak lélek sincsen adva; számukra nincsen másvilág; ő értük nem jön el a halál óráján a lelket a testtől elválasztó Azrael angyal, őket nem vallatja ki a halál után a Monkár és Nakir angyal, mi jót, mi rosszat tettek e testi életben? őket nem fürösztik meg az Izmail kútjában, nem lökik be a Morhut vermébe, őket nem támasztja fel a halálból az Izrafil angyal trombitája; az ő homlokukra nincsen irva e szó: «múmem» (hívő), ők nem futnak át az Alsirát-hidon, nem is esnek le róla a hétféle pokolba, mik közül legemberségesebb temperaturáju pokol még a «Gyehenna», az utána következők pedig: a Ladhána, Hotáma, Száir, Szakár, Jahim és Al-Haviját fokozatosan melegebbek. Ettől a nőknek mind nincs miért félni, de viszont nem is jutnak el a paradicsomba a nagy Tubafa árnyéka alá, mert ott a férfiaknak ő reájuk semmi szükségük nincs; azokra ott az örökifjuságu «hurik» várnak, minden férfira hetvenhét. — A mohamedán nő semmi sem, csak egy virág, lehull és elmulik, lelke virágillat, elfujja a szél és nincs többé.

Azért a nagytiszteletű úrnak fölöttébb megnehezült a feladata, a midőn Timéát az észszerü vallás felfogására akarta birni. Zsidót, pápistát eleget convertált ő már, de török leánynyal még nem próbálkozott.

Az első nap, mikor a másvilág gyönyörüségét magyarázta a nagytiszteletű úr Timéának, elmondva, hogy ott az égben majdan mindazok, kik egymáséi voltak és egymást szerették ide alant, ismét találkozni fognak s egymáséi lesznek, — a leány ezt a kérdést intézte hozzá:

— Vajjon azt fogja-e a másvilágon minden ember újra feltalálni, a kit szeretett, vagy azt, a kivel a pap összeeskette?

Ez fogas kérdés volt; de a nagytiszteletű úr puritán

állást foglalván el, igen jól megfelelt rá: «miután nem lehető, hogy valaki mást szeressen, mint a kivel a pap összeeskette, s viszont nem lehető, hogy a kivel a pap összeeskette, azt ne szeresse, annálfogva az igéret tana egészen correct».

Hanem ezt a kérdést nem közölte a nagytiszteletü ur Timárral.

A másodnapi tanításon megint azt kérdezte tőle Timéa, vajjon Ali Csorbadzsi, az ő apja, szinte oda jut-e a másvilágon, a hova ő?

A nagytiszteletű úr erre a kényes kérdésre bizony nem birt kielégítő választ adni.

— De ugy-e, én ott megint Levetinczy úr neje leszek? kérdezé Timéa mohó kiváncsisággal.

Már erre a kérdésre kegyes örvendezéssel viszonzá az esperes úr, hogy minden bizonynyal úgy lesz.

— Akkor én meg fogom kérni Levetinczy urat, hogy ha együtt leszünk a mennyországban, akkor az én szegény apámnak is adjon egy kis helyet, hogy az is velünk legyen; s ő azt nekem nem fogja megtagadhatni, ugy-e?

Az esperes úr szörnyen vakarta a füle környékét erre a kérdésre s azt mondta, hogy ezt a scrupulosus dolgot az egyetemes egyházi zsinat elé fogja terjesztetni.

Harmadnap azután azt mondta Timárnak, hogy jó lesz már a kisasszonyt megkeresztelni s megesketni, a további dogmákról világosítsa fel majd a férje.

Végbe is ment a legközelebbi vasárnapon a szent szerszertartás. Timéa akkor került először protestans templomba.

Ez az egyszerü épület, fehérre meszelt falaival, aranyozatlan szószékével, egészen más hatást gyakorolt kedélyére, mint az a másik templom, melyből a rossz gyerekek kikergették, mikor egyszer beleskelődött. Ott aranyos oltár volt, nagy viaszgyertyák égtek ezüst kartartókban, képekkel voltak tele a falak, tömjénillat párolgott, titokteljes éneklés hangzott, csengetyü szóra térdre hullott a nép; képzelmet

izgató képek és hangok. Itt pedig leülnek hosszu padokba, külön a férfiak, külön az asszonyok, zsoltárt vesz kiki maga elé, s mikor a kántor elkezdi, ráriad az egész gyülekezet és végig énekli az egész zsoltárt.

És akkor elhallgat minden ember; a magas szószékre fellépdel a lelkész és elkezd beszélni minden czeremonia nélkül, sem énekel, sem iszik, se nem mutogat semmit, csak egyre beszél. Timéa nem ért abból semmit. Csak azon bámul, hogy a mint abban a templomban három sűrű padnégyszög tömve van asszonynéppel, az az ezernyi asszszonynép két óra hosszat meg nem szólal, ki nem nyitja a száját, még csak szomszédjához suttogni sem fordul. Rettenetes szertartás! Három légió asszony, a ki két óráig meg van némulva. Bár csak legalább egy «amen»-t volna szabad kiáltaniok, mikor a prédikácziónak vége van.

Timéa a szószék melletti első sorban ül a főkurátorné mellett, ki neki keresztanyja fog lenni; az vezeti őt ki a keresztelő medenczéig, keresztapa pedig a főkurátor úr.

Ismét semmi képzelemizgató szertartás: a nagytiszteletű úr beszél okos dolgokat a vízmedencze előtt; egyszer annak is végeszakad; a neophita meghajtja a fejét a vízmedencze előtt, a lelkész a szentháromság nevében megkereszteli őt «Susánnának». — Ezt a nevet választották neki a keresztszülők.

Azután tart egy intést az esperes úr a keresztszülőknek, elszámlálva az ő kötelességeiket, s akkor a keresztanya ismét visszavezeti a felavatott hajadont a padjába, akkor minden ember feláll és imádkozik; de csak a pap fenhangon, a többi némán, Timéa pedig azon gondolkozik, hogy miért keresztelték őtet épen Susánnának, mikor az eddigi nevével úgy meg volt elégedve?

Az imádkozás után megint leülnek s a kántor ez alkalomra neki zendíti a LXXXIII. zsoltárt: «Óh! Izraelnek Istene!» a miből Timéának az a gyenge kétsége támad, hogy őtet most talán izraelitának keresztelték meg.

Minden aggodalmát eloszlatja végre az a másik tiszte-

letes úr; ez már fiatalabb, a ki másodiknak jő fel a kathedrába s igen szép szónoklatot tartván, elvégre egy irást vesz ki a könyvéből s abból felolvassa, hogy ezennel kihirdettetik, miszerint tekintetes, nemes, nemzetes és vitézlő Levetinczy Timár Mihály úr, helvécziai hitvallásu keresztyén atyánkfia eljegyezte magának hitvestársul néhai tekintetes, nemes, nemzetes és vitézlett Csorbaffy Ali úrnak árva hajadon leányát, nemes Csorbaffy Timéa Susánna kisasszonyt, helvécziai hitvallásu keresztyén leányzót.

És ez a három légió asszony még erre sem szólt egy szót is.

Timéa megnyugodott a történtekben.

Az első kihirdetéstől a menyegzőig két hetet kellett elvárni, azalatt Mihály mindennapos volt Timéánál. A leány őszinte nyájassággal fogadta mindig. Mihály boldog volt a jövendő előérzetében.

Valahányszor Timéát látogatni jött, menyasszonyát Athalie társaságában lelte. Athalie rendesen ürügyet talált, hogy a szobát elhagyhassa, s ő helyette azután Zófia aszszony jelent meg.

Zófi mama aztán tartotta Mihályt válogatott magasztalásokkal, hogy milyen kedves leány az ő menyasszonya, hogy mennyit emlegeti a kedves jó Mihályt, a ki ő róla olyan jól gondoskodott, mikor a Szent Borbálán jöttek, hogy mentette meg a hajótöréstől, a török általi elfogatástól; hogy esett miatta a vízbe, hogy vitte ki a sülyedő hajóból, hogy ment vissza a víz alá az ott feledt vagyonáért; hogy tartotta tündér mesemondással, mikor a veszélyes helyeken jártak, s hogy keresett számára nyughelyet egy puszta szigeten. Aztán hogy ápolta betegségében a hajón? Nélküle bizonyosan meghalt volna.

Zófi mama a legapróbb körülményekről is értesülve volt, miket nem tudhatott más, csak Timéa, s Mihály boldog volt, hogy Timéa azokra még emlékezik. Hitte, hogy a leány, ki ezeket Zófia asszonynak elmondja, ez által tanusítja, hogy őt mégis szereti.

— Oh! ha tudná, kedves Levetinczy, mennyire ragaszkodik önhöz ez a leány!

S Timéa nem jött zavarba, mikor ezt hallá mondani. Nem szenvelgett szemérmetes tiltakozással, de nem is bizonyított az állítás mellett szemérmes elpirulással. Szerény, komoly és engedelmes volt Mihály iránt. Engedte kezét kezébe venni; engedte hosszasan szemeibe nézni, s ha jött, ha távozott, megszorítá kezét és mosolygott rá.

És Zófi asszony mindennap tudott valami új dolgot mondani Mihálynak, a mit Timéa regélt el neki felőle.

Timár elhitte, hogy ő az a boldog ember, a kit e nő szeretni fog.

A menyegzői nap is eljött.

Messzeföldről összecsődült vendégsereg hosszú hintósora állt végig az utczán, miként ama boldogtalan napon; de ezuttal semmi szerencsétlenség nem történt.

A menyasszonyt a hajdani Brazovics-háztól, mely most már sajátja volt, vitte el a vőlegény a templomba; a menyegzői lakoma pedig a vőlegény házánál volt rendezve. Zófi mama el nem engedé, hogy a lakoma rendezésére ő ügyeljen fel. Athalie pedig otthon maradt, egyedül, a hajdani apai háznál, s ugyanabból az ablakból nézte, elrejtőzve egy függöny mögé, hogy indúl meg a hintók hosszú sora a nyoszolyókkal, násznagyokkal, a vőfélyekkel, a menyasszonynyal, a vőlegénynyel egymás után, a mely ablakból ama végzetes napon várta saját vőlegénye megérkeztét.

És azután ott várt, míg a hintók újra visszarobogtak, el a Brazovics-ház előtt, most már vőlegény és menyasszony egy kocsiban, s nézett utánuk. S ha imádkozott ez idő alatt az új párért az egész gyülekezet, oh! bizonyosan ő is imádkozott valamit rájuk!

Timéa nem találta olyan gyönyörűségesnek az esküvőt, mint a hogy azt Zófi mama leirta előtte. A lelkészen nem volt semmi aranyköntös, aranysüveg; nem is hozott az új pár elé ezüst koronákat, hogy megkoronázza őket egymás

urává, asszonyává; nem is énekeltek nekik semmit. A vőlegény nemesi bársonyruhát viselt boglárokkal, hattyuprémmel, s elég délczeg alak volt, csak hogy a fejét mindig meghajtva tartá; nem tudta azt olyan büszkén fenhordani, a hogy kell a nemesi díszruha mellé.

Az a bűbájos szertartás sem következett be, mikor a vőlegényt és menyasszonyt letakarják együtt egy selyem lepellel, s legelőször e szentséges árnyban találkoznak egyedül, s a pap megfogja kezeiket és az oltár körül vezeti őket háromszor. Ez is elmaradt most. El a közös pohárból ivás és a szent csók az oltár előtt: oltár sincs itt. Semmi sincs itt, csak egy feketeruhás pap, a ki beszél igen okos dolgokat, de miknél mind igézetesebben hangzik az, hogy «goszpodi pomiluj!» — Még csak le sem térdepelnek egymás mellé, úgy esküsznek. A felizgatott keleti képzelmet nagyon hidegen hagyta a szertartás nélküli protestáns esküvő. Hiszen Timéa az egészből nem értett meg egyebet, mint a szertartást.

Talán idővel?

A fényes lakodalom véget ért, a vendégek hazamentek, a menyasszony ott maradt vőlegénye házánál.

Mikor Mihály végre egyedül maradt Timéával, mikor leült melléje és kezét kezébe vette, úgy érzé, hogy szíve reszket s ez a remegés elterjed egész valóján.

Az a véghetetlen kincs, a mit bírni úgy óhajtott, most már birtokában van. Csak karját kell kitárni, hogy őt keblére vonja. — Nem meri. Varázs alatt van.

A nő, a feleség — nem tud az ő közellétéről semmit. Nem remeg és nem hevül.

Ha csak egyszer lesütné szemeit ijedten, midőn Mihály ujjai vállát érintik, ha egy szemérmes elpirulás tűzárnya futna egyszer végig fehér arczán, meg volna törve a varázs, mely a közeledőt megdermeszti; de ő hideg marad és nyugodt és szenvtelen, mint egy álomjáró.

Mihály ugyanazt az alakot látja maga előtt, a kit ama végzetes éjszakán a halálból felébresztett, a ki ott ült előtte

ágya szélén, mint egy oltárkép, melyről a ránézőre hideg sugárzik; a kinek arcza nem változik el sem akkor, midőn éji öltönye válláról lecsuszik, sem akkor, midőn azt mondják neki, hogy atyja meghalt.

És most sem, midőn azt súgják fülébe: «kedvesem!»

Egy alabástrom-szobor az. Egy szobor, mely hajlik, simúl, enged, de nem él. Néz, de nem biztat és nem tilt. Teheti vele, a mit akar, tűr mindent. Lebonthatja szép fényes haját s elszórhatja vállain; megközelítheti ajkaival fehér arczát s tüzet lehelhet rá, nem gyujtja meg vele.

Mihály azt hiszi, hogy ha keblére fogja vonni e jéghideg alakot, akkor meg lesz törve a varázs; de akkor még nagyobb reszketés fogja el. Úgy rémlik, mintha valami bűnt követne el, a mely ellen természet, őrangyal, és minden érző ideg fellázad.

— Timéa! szól hozzá hízelgő suttogással. Tudod-e, hogy te az én nőm vagy?

Timéa szemébe néz és nyugodtan felel:

— Az vagyok.

— Szeretsz-e engem?

Ekkor bámulva nyitja fel nagy, sötétkék szemeit reá a hölgy s e szemek tekintetéből annyit tanul meg a kérdező, mintha a csillagos ég minden titkaiba adatott volna meg egy pillanatot vethetnie. Azután bezárja szemeit hosszú selyem szempilláival a hölgy.

— Nem érzesz hozzám szerelmet? eseng a férj epedő sohajjal.

Még egyszer e tekintet! A fehér arczú nő azt kérdezi:

— «Mi az?»

Mi az? Mi az? Világ minden bölcse meg nem tudja azt magyarázni annak, a ki azt nem érti.

Mi az? Mi az? Egy szó nem kell annak ahhoz, a ki azt meg tudja magyarázni.

— Oh te gyermek! sohajtá Timár, felállva neje mellől.

Timéa is felállt.

— Nem, uram, én nem vagyok gyermek. Én tudom,

hogy mi vagyok: önnek neje. Önnek fogadtam ezt, s Istennek megeskĂĽdtem rá. HĹ±séges, engedelmes neje leszek önnek. Ez a sorsom. Ön velem annyi jót tett, hogy egész életem önnek van lekötve. Ön nekem uram. És én mindig tenni fogom azt, a mit ön kiván, a mit ön parancsol.

Mihály félrefordúlt és eltakarta arczát.

Ez a minden fájdalmát eltagadó, lemondásteljes tekintet megfagyasztá vérének minden vágyát. Kinek volna bátorsága megölelni egy martyrnőt? a szent kép szobrát a pálmaággal és a töviskoszorúval? kinek a vére forrna fel egy visszatérő halott menyasszonyért?

«Tenni fogom, a mit ön parancsol!»

Mihály most kezdé sejteni, hogy minő rossz diadalt szerzett!

Nőül vett egy csodaszép alabástrom-szobrot.

A VÉDÖRDÖG.

Talán máskor is megtörtént az, hogy egy férj nem találta meg a neje szivét?

És talán más is úgy tett azzal, hogy bízta az időre az orvoslatot. Mit lehet tenni a tél ellen? várni kell a tavaszt.

A mohamedán szülők leánya úgy volt már nevelve odahaza, hogy a ki nőül fogja venni, annak az arczát se lássa a menyegző napig. Azt nem is kérdezik tőle: szeret-e, nem szeret-e? Se szülők, se pap, se férj. Engedelmeskedés a dolga. A férj meg fogja becsülni, s ha hűtlenségen kapja, megöli. Fődolog, hogy szép arcza, eleven szemei, tömött haja s egészséges lehellete legyen; a szive után nem kérdezősködik senki.

Fogadott apja házánál aztán mást tanult a leány. Azt, hogy a keresztyéneknél az ábrándozás meg van ugyan engedve, sőt arra minden alkalom meg van adva; hanem azért a ki abba beleesik, azt nem úgy gyógyítják, mint

egy beteget, de úgy büntetik, mint egy bűnöst. Ő kiszenvedett ezért.

Timea úgy ment nőül Timárhoz, mint a ki minden csepp vérét tilalom alá vetette, hogy másról beszéljen neki, mint a női kötelességekről; mert ha megengedte volna, hogy ábrándjairól beszéljen, akkor minden csepp vére azt mondta volna, hogy — azon az úton menjen, a melyen az a másik leány sötét éjjel kétszer megbotlott az útjában alvó örömleány testén, — s az ő botlása halála lett volna lelkének. Eltemette, megfagyasztá azt az érzést. S nőül ment egy férjhez, kit tisztelt, kinek hálával tartozott, s kinek hű társa akart maradni.

Mindennapi történet ez. S a kiken megtörténik, azzal biztatják magukat, hogy majd jön a tavasz, s az a sziveket átmelegíti.

Mihály a menyegzői nap után elvitte ifju nejét magával utazni. Bejárták Schweiczot, Olaszországot. Úgy jöttek vissza, a hogy elmentek. Se Helvetia andalító völgyei, se Italia fűszeres ligetei nem termettek az ő számára írt.

Elhalmozá ifju nejét mindazzal, a min asszonyok kapni szoktak, piperével, ékszerekkel; megismerteté a nagy városok mulatságaival. Hatástalan volt rá minden. A holdsugár nem ad meleget a gyujtó tükörben sem.

A nő szelíd volt, gyöngéd, figyelmes, háladatos, engedelmes, de szivét nem találta sehol; se otthon, se útban, se örömben, se szomorúságban. A szive el volt temetve.

Timár egy holt nőt vett feleségül.

Ezzel a tudattal jött vissza külföldi útjából.

Egy ideig azon gondolkozott, hogy Komáromot végkép elhagyja, s elköltözzék Bécsbe. Talán ott más élet kezdődik.

Hanem azután mást gondolt.

Elhatárzá, hogy ott fog maradni Komáromban s lakásul a Brazovics-házat rendezi be. Ott fog nejével együtt lakni. Saját házát pedig berendezi üzleti ügyei számára, hogy abba a házba, hol neje lakik, semmi se jöjjön azok-

ból. Igy azután egész nap távol lehet hazulról s nem tűnik fel senkinek, hogy neje egyedül van.

A világ előtt mindig együtt jelennek meg. Társaságokba a nő férjével együtt jár; ő figyelmezteti férjét, ha már itt az idő, hogy haza kell menni, s karjába öltve kezét, távozik el. Mindenki magasztalja a férj sorsát, milyen boldog ember! Mi szép és mi hű neje van!

S bár olyan hű ne volna, bár olyan jó ne volna. Bár csak gyülölni lehetne!

De nem férhet hozzá semmi rágalom.

És a tavasz még sem olvasztja fel a szív jegeit. A napok csak magasabbra emelik a jéghegyeket.

Mihály átkozza a sorsot.

Minden kincseinek árán nem képes megvenni saját neje szerelmét. Még rosszabb rá nézve, hogy gazdag. A pompa, a birtok még tágítja a távolt közöttük. A szegény ember szűk négy fala jobban összeszorítja azokat, a kik egymáshoz tartoznak. A napszámos, a hajóslegény, a kinek egy szobája, egy ágya, egy asztala van: boldogabb ember. A favágó, a ki mikor fürészel, az egyik végét a fürésznek a felesége fogja, az boldog ember; azok, mikor elvégezték a munkát, leülnek a földre s esznek egy szilkéből bablevest s megcsókolják egymást utána.

Tehát legyünk szegény emberek.

Timár meggyülölte a gazdagságát s hozzá fogott, hogy túladjon rajta. Ha szerencsétlen lesz, ha elszegényül, akkor közelebb fog jutni nejéhez. Azt képzelte.

Nem sikerült neki az elszegényedés. A szerencse hódol annak, a ki őt megveti. Akármihez fogott hozzá, a mibe más ember bizton belebukott volna, az fényes sikerrel végződött; minden képtelenség lehetővé és valóvá lett a kezében: a koczka mindig hatot fordult; s ha szerencsejátékban akarta elveszteni a pénzét, szétrobbantotta a bankot. A pénz özönlött oda, a hol ő megállt, s ha elfutott, ha elbujt előle, utána ment és fölkereste.

És azt mind odaadta volna nejének egy édes csókjáért.

Pedig hiszen a pénz mindenható. Mennyi szerelmet lehetne kapni értte! Hamis, hazudott szerelmet, mosolygó arczok ragyogását, kik azt nem érzik; tiltott, bűnös szerelmet, kik azt titkolják; csak ennek az egynek a szerelmét nem, a ki igazán, hiven, boldogan szerethet.

Timár óhajtotta volna már, ha gyülölhetné inkább nejét. Ha elhitetné szivével, hogy az mást szeret, hogy hűtelen, hogy női kötelességeit megtöri.

De nem talál a gyülöletre okot. Soha senki sem látja a nőt másként, mint férje karján megjelenni. Társaságokban oly méltóságteljes állást tud foglalni, mely minden merész közeledést visszatilt. Vigalmakban nem tánczol. Meg is mondja az okát, miért nem? Nem tanították tánczolni s asszonyfejjel már nem akar tanulni. Csak az éltes asszonyságok társaságát keresi. S ha férje egy hétig távol van a várostól, akkor ő egy hétig nem hagyja el a házat.

Igen, de benn a házban? Mert hisz a világ átlátszó, de a ház falai nem!

Oh! erre a kérdésre volt még Mihálynak legsulyosabb felelete.

Abban a házban együtt lakott Timéával Athalie.

Athalie, az ő becsületének nem védangyala, hanem védördöge.

Hiszen annak a nőnek minden léptét, szavát, tettét, minden gondolatját, minden sohajtását, minden könyhullatását, de még álomlátásainak téveteg hangjait is folyton kiséri egy másik nő, a ki gyülöli a férjet is, a nőt is, s a ki bizony sietne mind a kettőt szerencsétlenné tenni, ha egy árnyékát a bünnek elleshetné e falak között.

Ha Timéa abban a perczben, a midőn Mihályt felkérte, hogy engedje Athaliet és Zófiát vele ezentul is együtt egy házban lakni, az érzelmes jó szív sugallatán kivül még egyébre is hallgathatott volna: akkor sem gondolhatott volna ki önvédelmére tökéletesebbet, mint azt, hogy maga mellett tartá azt a leányt, a ki menyasszonya volt

annak a férfinak, a kivel ő neki találkozni sem szabad soha.

Ez a két kegyetlen gyülölő szem őt mindenüvé kiséri. A míg a védördög hallgat, addig Timéát az Isten sem itéli meg.

Athalie pedig hallgat.

Athalie valódi házi ördöge volt Timéának nem csak nagyban, hanem kicsinyben is.

Semmi aprólékos körülmény ki nem kerülte figyelmét, hogy a kinálkozó alkalmat felhasználja Timéának valamit ellenére tehetni.

Kitalálta, hogy Timéa ragyogni akar azzal a nagylelküségével, hogy ő a ház egykori kisasszonyát most is testvéreként, mint úrhölgyet tartja a háznál. Athalie csak azért is azt akarta mindenki előtt kitüntetni, hogy ő csak cseléd.

Timéa mindennap erővel vette ki a kezéből a seprőt, mikor szobáját takarítani jött, s mire körülnézett, már megint azon kapta, hogy az úrnő ruháit tisztogatja, s különösen ha vendégek jöttek a házhoz ebédre, nem győzte őt a konyhából előidézni.

Athalie minden piperéhez és öltözékhez tartozó egész hajdani arzenálját visszakapta Timéától; voltak thübet, merino, gros de Naples ruhái szekrényszámra, hanem ő azok közül kiválasztotta a legkopottabb, a legpiszkosabb öltözékét, a mit hajdan csak fésülködéshez vett fel s abban járt; s azon is, könnyebb volt a lelkének, mikor egy lyukat égethetett a konyhában, vagy egy olajpecsétet ejthetett a lámpaelkészítésnél. Tudta, hogy Timea mennyire boszankodik ezért. Visszakapta ékszereit is, a mik ezreket értek; de ő azokat nem viselte, hanem vett magának tíz krajczárért egy üveg mellboglárt, azt tűzte fel.

Timéa aztán azt tette, hogy ellopta tőle a boglárt, üveg helyett nemes opált tétetett bele; a piszkos, kopott öltözeteket pedig egyszer mind a tűzbe dobta, s ugyanazon kelméből varratott öltönyt Athalienak, a mit maga viselt.

Oh! Timéát lehetett megkeseríteni, de haragba hozni nem. És társalgási modorában is valami olyan kiállhatatlan alázatosságot tüntetett Timéa előtt Athalie, a melyről tudta, hogy azt bántani fogja. Ha az valamit kért tőle, oly szolgálatkészséggel ugrott a parancsot teljesíteni, mint egy néger rabnő, a kit korbácscsal kergetnek. Még a hangját is elváltoztatta, mikor Timéával beszélt. Nem szólt a maga természetes hangján soha; hanem valami vékony magas kappanhanggal, mely mindig tele van alázatossággal és hizelkedéssel, kínozta Timéát, s kényeztető gyöngédséggel selypített, mikor Timéával beszélt: «s»-nek ejtve az «sz» betüt, «Sép Timea!» «Serelmem Timea.» «Sivem Timea!»

Arra nem volt rávehető, hogy tegezze valaha Timéát. S a mi legfinomultabb neme volt a boszantásnak, az, hogy kifogyhatatlan volt a házastársaknak egymás előtt való magasztalásában.

Mikor Timéával volt egyedül, nagyokat sohajtott: «oh! milyen boldog ön, Timéa; milyen derék férje van; menynyire szereti önt». Ha pedig Timár jött meg, annak tett naiv szemrehányásokat: «olyan soká el kell maradni? Timéa már kétségbe van esve, oh! milyen epedve várja önt. Lassan menjen be hozzá, lepje meg. Fogja be a szemét kezével, vajjon kitalálja-e, ki jött?»

És azoknak türniök kellett e gúnyt, mely alázatosság, hizelkedés, gyöngédség álarcza alatt sérté őket szívig. Hisz ők nem voltak boldogok. És Athalienak tudnia kellett azt legjobban.

Ez a szembe hizelgő arcz mint egy élő ironia találkozott velük saját házukban mindenütt s odalépett eléjük legbensőbb rejtekükbe, tolakodó hizelkedéssel, boszantó alázatossággal, gunyolódó szolgálatkészséggel.

És ők türték azt.

Mikor pedig aztán magára maradt Athalie, mikor letehette a magát és másokat kínzó álarczot, hah! minő elégtételt engedett visszafojtott dühének!

Mikor egyedül maradt saját szobájában, hogy verte a földhöz azt a seprőt, a mit Timéától engedett kivenni a kezéből; s aztán neki állt a seprü nyelével ütni a székeket és pamlagokat; azt mondta, porol, pedig a dühét töltötte rajtuk. Mikor valami ajtón ki- vagy bement, vagy az uszálya szorult az ajtó alá, vagy a ruhaujja akadt a kilincsbe, akkor fogcsikorgatva rántott egyet rajta, s vagy ruha szakadt, vagy kilincs törött bele, s az neki jól esett. Tört edények, csorba poharak, sánta butorok seregestől tanuskodtak azon szerencsétlen órákról, a melyekben egyedül találkoztak össze Athalieval.

S volt különösen egy néma tárgya, kire cseppenkint összegyüjtött dühét egyszerre kiszokta önteni; nem azért néma, mintha nem tudna beszélni, hanem azért, mert édes anyja. Szegény Zófi mama bujt a leánya elől s rettegett négyszem közt maradni vele. Egyedül ő volt az, a ki Athalienak igazi hangját hallá aháznál, a kinek Athalie mindennap meg merte mutatni, mily feneketlen örvény az, a mit az ő gyülölete képez. Zófi asszony rettegett egy szobában hálni a leányával s a hűséges szakácsnőnek egy bizalmas órában megmutogatá a kék és zöld foltokat karjain, a mik a szép Athalie kezének a nyomai. Mikor Athalie elfojtott dühével estenden Zófi asszonyhoz került, nagyokat csipett rajta, fülébe sugva: «Miért szültél a világra!»

Hah! milyen jól esett neki, ha egy kutyát megrughatott, a mi assszonyának kedvencze volt!

És milyen jól esett neki, ha Timéának hirt hordhatott, milyen rosszak a cselédei, mi kárt tettek ma megint, mi pletykát csináltak újra? Ebből Timéa mindennap kapott.

És aztán, mikor a napot bevégzé Athalie nyilt hizelkedéssel, titkos dühöngéssel, végre aludni ment; nem kellett neki, hogy segítsen valaki a vetköztetésnél, letépte magáról a ruhákat; csombókra akadt zsinórnak szakadni kellett, szétbontott haj fonadékainak szenvedni kellett, tépte fésüvel, czibálta marokkal a szegény hajat, mintha

másé volna, vagy mintha oka volna ez valaminek; aztán nagyot rugott földrevetett ruháin; elfujta a gyertyáját, büzölni hagyva az izzó fagygyus kanóczot, hadd töltse be az fojtó zsirfüsttel az egész szobáját, s aztán ágyába vetve magát, beleharapott a vánkosába, azt tépte a fogaival és gondolkozott pokolbeli kínszenvedésekről. S csak akkor érte utól az álom, mikor az éj csendében egy ajtót hallott csukódni a háznál. A férj megy magányos szobájába aludni. Ennek örült. Ezen elaludt.

Neki tudnia kellett azt jól, hogy az ifju férj s az ifju nő — nem boldogok.

Várta kárörömmel, mi fejlődik ki e boldogtalanságból.

Egyik fél sem árulja el magát.

Nincsenek közöttük heves szóváltások; semmi czivódás. Még csak egy meg nem óvott sóhaj sem hangzik el.

Timéa állandóan az, a ki volt: csupán a férj kezd napról-napra jobban elkomorodni. Órahosszant elül neje mellett, néha a kezét is kezében tartja; de szemébe nem néz, s fölkel, eltávozik a nélkül, hogy valamit szólt volna. A ferfiak utoljára is nem tudnak annyira uralkodni titkaik fölött, mint a nők.

Egy időben Timár azt a szokást veszi fel, hogy útra távozik, megmondja, mikorra várják, és aztán a mondott napnál hamarább hazajön. Máskor szokatlan órákban lepi meg nejét, mikor épen nem várt rá senki. Úgy tesz, mintha a véletlen hozta volna haza s nem akarja mutatni, mit keres? De a homlokára van irva. Gyanakodik. Félt.

Egy napon azt mondta Mihály odahaza, hogy le kell mennie Levetinczre, a honnan csak egy hónap mulva kerül majd elő. Minden úti készület úgy volt intézve, hogy hosszú időre távol marad.

Mikor a házastársak bucsúcsókot váltottak egymással: hideg, látszólagos, szerződéses csókot, Athalie is jelen volt.

Athalie mosolygott.

Más talán észre sem vette volna e mosolyt, más talán

nem is érezte volna ki belőle azt a gúnyt, a mit Mihály megérzett.

A káröröm, a bolondul járt embert lenéző gúny volt abban.

Ez a mosoly volt az, mely azt mondja: «csak te eredj!»

Mihály magával vitte e kárvágyó gúnymosoly fulánkját az útra.

Délig utazott e fulánkkal Levetincz felé, délben visszafordítá a kocsiját s éjszakára haza került Komáromba.

Lakásának külön bejárása volt az ő szobájába, s annak a kulcsát mindig zsebében hordá. Bemehet a nélkül, hogy valakivel tudatta volna visszaérkeztét. Saját szobájából aztán egy közös előszobán keresztül eljuthatott Timéa hálószobájába.

Neje soha sem szokta zárva tartani hálószobája ajtaját. Sokáig szokott olvasni lefekvés után s a komornának rendesen be kellett hozzá nézni, hogy nem maradt-e égve a gyertyája?

Timéa hálószobáján tul volt Athalie és Zófia asszonyé.

Mihály nesztelenül közelített az ajtóhoz s óvatosan nyitá fel azt.

Csend volt, aludtak.

Az éji lámpa tejfehér ernyője mögül halavány világot derengetett a szobában.

Mihály félrevonta az ágy függönyét: ugyanaz az alvó szent szobra feküdt előtte, a kit a Szent Borbála kajütjében oly nehéz szívdobogások között keltett életre egykor. Most is olyan mélyen látszott aludni. Nem érezte meg, hogy Mihály közel van; nem látta őt meg lecsukott szempilláin keresztül. Pedig az alvó nő meglátja álmában is, zárt szemmel is azt, a kit szeret.

Mihály odahajolt keble fölé, s számlálta szívdobbanásait. Nyugodtan, rendesen vert a szív.

Semmi áruló jelenség ... Semmi tápszer annak az éhes szörnyetegnek, a ki martalékát keresi.

Sokáig állt ott és nézte az alvó alakot.

Egyszer aztán felrezzent — s Athaliet látta maga előtt. Athalie fel volt öltözve s egy viasztekercs volt a kezében.

Megint az a bántó gúnymosoly az arczán.

— Ön itthon feledt valamit? kérdé suttogva Mihálytól.

Mihály reszketett, mint a tetten kapott tolvaj.

— Pszt! inte Athalienak, az alvóra mutatva, s elsietett az ágy mellől. Irataimat feledtem itthon.

— Felköltsem Timéát, hogy adja elő?

Timár boszus volt, hogy először életében rajta hagyta magát kapatni alakoskodáson. Hiszen iratai nem álltak Timéánál, hanem saját szobájában.

— Ne költse fel. Nálam vannak. Csak kulcsaimat kerestem itt.

— S már megtalálta? kérdé gúnyosan Athalie, s aztán meggyujtá a viasztekercset s szolgálatkészen világított Mihálynak a szobájáig, ott letette a viasztekercset az asztalra és — nem távozott el.

Mihály zavarodott tekintettel hányt-vetett iratai között, nem találta, a mit keresett; — hiszen nem is tudta, hogy mit keres? Utoljára bezárta iróasztalát, a nélkül, hogy kivett volna belőle valamit.

Ismét találkozott azzal a gúnymosolylyal, mely Athalie ajkain koronkint elvonaglott.

— Parancsol ön valamit? kérdezé Athalie, felfogva a rászögezett kérdő tekintetet.

Mihály nem szólt semmit.

— Akarja ön, hogy beszéljek valamit?

Mihály körül zúgott a világ erre a szóra. Nem tudott szólni.

— Akarja ön, hogy Timéáról beszéljek? sugá Athalie, közelebb hajolva hozzá, szép kigyószemeivel igézete büvkörébe hódítva a kábult férfit.

— Mit tud ön? kérdé hevesen Mihály.

— Mindent. Akarja ön, hogy beszéljek?

Mihály habozott.

— De előre mondom, hogy ön akkor nagyon szerencsétlen lesz, ha azt megtudja, a mit én tudok.

— Beszéljen!

— Jó. Tehát hallja meg tőlem. Én olyan jól tudom, mint ön maga, hogy Timéa önt nem szereti. S ön olyan jól tudja, mint én, hogy Timéa kit szeret? De egyet nem tud ön, csupán én: azt, hogy Timéa olyan hű önhöz, mint egy angyal.

Timár összerezzent e szóra.

— Ugy-e, mást várt ön tőlem? Ugy-e, jól esett volna hallania tőlem, hogy neje megvetésre méltó, hogy azt gyűlölheti, eltaszíthatja magától? Nem, uram. Ön egy alabástrom-szobrot vett el, a ki önt nem szereti, de a ki önt meg nem csalja. Ezt csak én tudom, de én jól tudom. Oh! önnek a férji becsülete jól meg van őrízve. Ha a mesék százszemű Argusát fogadta volna ön meg, nem volna jobban megőrízve, mint általam. A mit ez a nő tesz, szól, kigondol: én mind megtudom azt, és nem érezhet a szíve mélységében olyan titkos érzést, a mit én ott meg ne találjak. Ön jót tett a becsületével, mikor engem a házához fogadott. És ön nem fog innen engem elűzni, pedig gyülöl, mert jól tudja, hogy a míg én itt vagyok, az az ember, a ki önre nézve rettegés, az ön családi kincseihez nem fog közelíthetni. Én vagyok a gyémántzár az ön házán. Tudjon ön meg mindent. Mikor ön elmegy a városból, addig az ideig, a míg ön ismét visszatér, az ön háza egy kolostor. Semmi látogatást itt el nem fogadnak, se férfit, se asszonyt. A mi levelek az asszonyhoz érkeznek, azokat ön ott találhatja iróasztalán — felbontatlanul. Elolvashatja vagy tűzbe vetheti a hogy tetszik. Onnek neje az utczára ki nem megy az alatt, míg ön távol van, csupán kocsin és velem. Egyedüli sétája a sziget, s ott én mindig vele vagyok. Én látom őt szenvedni, de nem hallom panaszkodni. Hogy is panaszkodhatnék nekem? Nekem, a ki ugyanazt a poklot szenvedem, a mit ő. És ő miatta szenvedem. Mert a mióta az ő szellemarcza e ház·

ban megjelent, azóta vagyok szerencsétlen. Addig boldog voltam. Szerettek. Ne féljen ön, nem fakadok sírva. Nem szeretek már, csak gyűlölök, nagyon gyűlölök. Rám bízhatja a házát. És ön járhat e világban szerteszét és nyugodt lehet: itthon hagyott engem. És a míg ön visszatértében nejét élve találja, addig tudhatja, hogy az önhöz hű maradt. Mert én, uram, ha azzal az emberrel csak egy édes szót váltana valaha, ha csak egy nyájas mosolygást viszonozna neki, ha csak egy levelét elolvasná: nem várnék önre, hanem megölném őt magam, s ön csak a temetésére jönne haza. Már most tudja ön, hogy mit hágy idehaza? A kifent gyilkot, melyet a szerelemféltő düh az ön felesége szivének tart szegezve. S ön e gyiloknak az árnyékában fogja mégis mindennap a fejét nyugalomra hajtani, s ugyanakkor, mikor irtózik tőlem, kénytelen hozzám kétségbeesetten ragaszkodni.

Timár lelkének minden erélyét zsibbadni érzé e baljóslatú szenvedély kitörése alatt.

— Én elmondtam önnek mindent, a mit Timéáról és önről és magamról tudok. Még egyszer elmondom. Ön nőül vett egy leányt, a ki mást szeret; az a más az enyém volt. Ön elvette tőlem ezt a házat, apám, vagyonom mind az ön keze alatt hullott a porba; s aztán úrnővé tette ön e házban Timéát. És most láthatja, hogy mit tett? önnek a neje nem nő, hanem martyr. És önnek nem elég az, hogy maga szenved, hanem még a mellett azt is kell tudnia, hogy a kinek elnyeréseért annyit küzdött, azt is szerencsétlenné tette, hogy Timéa boldogtalan fog lenni addig, a míg ön él. Ezzel a fulánkkal hagyhatja ön el a házát, Levetinczy úr, és nem fog e fájdalmára írt találni sehol és ennek én örülök, szívemből örülök.

A hölgy lángoló arczczal, csikorgatott fogakkal, villogó szemekkel hajolt a férfi fölé, ki lankadtan roskadt egy karszékbe, s a leány összeszorított ökle mintha egy láthatlan tőrt döfne annak szivébe.

— És most . . . űzzön el ön házából, ha tud.

A leány arczáról eltünt minden nőiség. Az álczázott alázatosság helyett a féktelen indulat kihivó dölyfe uralgott azon.

«Űzzön el innen, ha tud!»

S büszkén, mint egy győzelmes dæmon, hagyta el Mihály szobáját. Még az égő viasztekercset is fölvette az asztalról és elvitte magával, otthagyva a sötétben a lesujtott férjet. Hiszen megmondta már neki, hogy ő nem alázatos szolgálója, hanem védördöge ennek a háznak.

És Mihálynak úgy sugta valami, mikor azt a leányt az égő viasztekercscsel kezében Timéa hálószobájának ajtaja felé közelíteni látta, hogy felugorjék helyéből, megragadja a hölgy karját, keresztbe tegye a lábát azon ajtó előtt és azt mondja neki:

«Tehát maradjon ön magára itt ez elátkozott házban, a hogy igéretem kötelez; de nem együtt velünk!»

S aztán berohanjon Timéához, miként ama végzetes estén, midőn a hajó elsülyedt, s felkarolva őt fekhelyéről e rémkiáltással: «sülyed a ház! meneküljünk!» fusson vele ki e házból és vigye őt olyan helyre, a hol nem őrzi senki . . .

Ez a gondolat zúgott agyában . . . Igy kellene most tenni.

A hálószoba ajtaja most felnyilt, Athalie még egyszer visszatekintett reá; ezután belépett a hálószobába, az ajtó bezárult, s Mihály ott maradt a sötétben.

Oh milyen nagy sötétben!

Aztán hallá, hogy a hálószoba zárában kettőt fordul a kulcs. Az ő sorsa el volt itélve.

A sötétben fölállt. Tapogatózva kereste össze útiszereit, nem gyujtott világot, nem csinált nagy neszezést, hogy föl ne ébreszszen még valakit a háznál, meg ne tudják, hogy itthon járt. Mikor a sötétben mindent összeszedett, csendesen kilopózott az ajtaján, halkan zárt a kulcscsal, mint a tolvaj, mint a szökevény, s nesztelenül osonva hagyta el a házat. Kiűzte őt abból az a leány!

Künn az utczán az áprilisi zivatar hózáporral fogadta. Jó idő az olyan embernek, a ki nem akar észrevétetni.

A szél süvöltött az utczákon, a hó szemközt vágott, s Timár Mihály útra kelt egy födetlen szekéren, olyan időben, a mikor egy jó kutyát nem kellene kiverni a házból.

TAVASZVIRÁNY.

A zord utótéli idő egész Bajáig kisérte az utazót. Néhol még frissen hullott hó lepte a mezőket, s az erdők még kopárak voltak.

A viharos hideg időhöz hozzáillett az is, a miről gondolkozott.

Annak a kegyetlen leánynak igaza volt.

Nem csak a férj szerencsétlen, hanem az asszony is.

Csak hogy a férj kétszeresen az, mert ő szerezte azt a balsorsot mindkettőjüknek.

Az első megbotlás követeli a bűnhődését.

Mikor ő Timéa kincseit meglelte, azzal a szándékkal tartotta azokat magánál, hogy majd egyszer megnyeri velük Timéát.

Megnyerte, s most abban bűnhődik.

A szegény ember komisz ember; hanem azért a szegény ember lehet boldog; a gazdag ember dicső ember, hanem azért a gazdag ember boldogtalan.

De hát miért kell neki boldogtalannak lenni?

Hát nincs ő rajta mit szeretni? Nincsenek meg azok a nemes tulajdonok benne, a mikért egy férfit szerethet a nő? Arczának összhangzatos vonásai, kifejezésteljes szemei, ép, erőteljes termete, egészséges vére, szeretni képes szíve? Nem szerethetné-e őt egy asszony még akkor is, ha földhöz ragadt szegény volna, egyedül önmagáért?

Még sem szereti.

Ez az örökké visszatérő válasz.

A legkeserűbb önvád egy férfi lelkében, még a bűntudatnál is sulyosabb: «engem nem tud a nő szeretni!»

De hát mire való akkor az élet? Mi czélja van a napok sorának még azután?

Szántani, vetni, üzérkedni, pénzt halomra gyűjteni? S aztán megint újra kezdeni szántást, vetést, üzérkedést, pénzgarmadolást?

Talán emberekkel is jót tenni?

Hm! Ez az utolsó menedék.

A kit nem szeretnek otthon, az keresi, hogy szeressék az utczán.

A kit már nem szeretnek otthon, az fákat ültet, pomolog lesz. Ez az első stádium.

A második stadium aztán, hogy tyukot, baromfit nemesít.

Az utolsó stadium pedig, hogy emberbaráti, jótékonysági vállalatokba mélyed.

S mit nyer vele? Érdemes valakivel jót tenni?

Egész Bajáig e keserű, e sivár, ez önkínzó gondolatok üldözték Mihályt, ott pihenőt tartott.

Baján is volt üzleti állomása, s mikor az alföldön járt, leveleit ide utasíttatá a kereskedelmi telepére. Már ott várt reá egy csomó.

Nagy fásultan bontotta fel azokat; bizony bánta is ő, ha kifagyott vagy nem fagyott a repcze; ha fölemelték is a vámot az angol határon; ha emelkedtek is a metalliqueok.

De talált mégis az érkezett levelek között kettőt, a mi megörvendezteté. Egyiket bécsi, másikat sztambuli ügynöke küldé.

E levelek tartalmának nagyon megörült. Mind a kettőt zsebébe tette, s azontúl idáig hozott szenvtelensége mulni kezdett. Ismét szokott gyors erélyességével adta ki rendeleteit ügynökeinek, figyelemmel jegyezte fel a tudósításokat, s a mint végezett, sietett tovább utazni.

Volt már valami czélja az útjának.

Csekély czél; nem is valami magas, de legalább czél. Egy pár szegény embernek az öröme. De igazi öröm.

Az idő megváltozott, egyszerre derült ég jött, meleg nappal, a hogy nálunk szokott, a hol a telet mindjárt a nyár váltja fel. S Baján alul megváltozott már a táj is.

A mint Mihály váltott gyorslovakon haladt dél irányában, mintha egy nap alatt heteket sietett volna a természet, már Mohácsnál világos-zöld erdők fogadták, Zombor körül már sötét-zöld bársonynyal volt bevonva a mező; Ujvidéknél már tarka volt a vidék a tavasz virágaitól, s Pancsova tájékán a repczevetések arany táblái mosolyogtak a síkon, s a halmokat mintha rózsaszínü hó fedné, a mandula és baraczk virágzik. Olyan az a két napi út, mint egy álomkép. Még tegnapelőtt Komáromban a hófehér mező, s ma már az al-Dunán a virágzó erdők!

Mihály éjszakára levetinczi kastélyában szállt meg, a hol még az nap kiadta rendeleteit tisztartójának s másnap korán hajnalban fölkelt, kocsira ült, hogy a Dunán rakodó hajóit megtekintse.

Ott mindent rendben talált. Fabula János uram volt az összes hajóraj felügyelője; nem volt ott semmi baj.

— Mehet a tekintetes úr kacsázni!

El is ment Levetinczy úr kacsázni, a hogy Fabula uram utasítá. Előhozatá a kis ladikot, belerakatott egy hétre való eleséget; egy kétcsövü puskát, elégséges lőszert; senki sem fogja megcsodálni, ha egy hétig elő nem kerül a nádasból, a mi tele van ilyenkor drága szárnyas vaddal; seregestől jár a vadrucza, kapóra jön a mocsári szalonka, a gójzer szalonka, a kócsag, a mit csak a tolláért lőnek; még pelikán is akad, sőt egyptomi ibist is lőttek már e nádasban; hát ha flamingo is akad benne! Szenvedélyes vadász ha egyszer oda beveheti magát, ugyan várhatnak rá, a míg visszakerül! S Timár Mihály szeretett vadászni, hajós embernek ez a mulatsága.

Hanem Mihály ezuttal meg sem töltötte azt a puskát. Csendesen leeresztette a ladikját vízmentében, míg az

Osztrovai sziget farkáig elért; ott aztán marokra kapta a kettős evezőt s átvágott a Dunán.

A mint a sziget végét megkerülte, gyorsan tájékozta magát.

A délnek elterülő nádas közepéből magasan tűntek ki az ismerős nyárfák hegyei, arra tartott.

A nádas között járt út volt már törve, girbe-gurba, a hogy szükséges; de hozzáértő embernek az a jó. A hol egyszer már volt Mihály, sötétben is oda talál.

. . . Vajjon mit csinál most Almira és Narcziszsza?

Hát mit csinálnának ilyen szép tavaszi időben? A ki úr, az vadászik.

Csak hogy a vadászatnak korlátai is vannak. Az egér éjszakai vadászatra való, s abban Almira nem vehet részt; a madarakra vadászni szigorúan meg van tiltva Narcziszszának; viszont Almirára nézve a marmoták vannak tilalom alá vetve, mik harmadéve honosultak meg a szigeten, mikor a Duna befagyott s a jégen átjöttek. Azokra nem szabad vadászni.

No hát vadásznak a vízi állatokra. Az is szép sport!

Almira begázol a szép tiszta vizbe a halomban fekvő nagy kavicsok közé s nagy óvatosan bedugja az egyik lábát egy olyan üregbe, a hol valami sötétlik. Egyszer aztán nagyot ugrik, kikapja a bedugott lábát, s három lábon, szükölve, nyihogva ugrál ki a vízből, a negyedik lábára egy fekete rák csimpajkozik keményen odacsipve ollójánál fogva. Almira kétségbeesetten szűköl, míg kinn a parton le tudja rázni a lábáról a félelmes szörnyeteget, akkor aztán közre kapják ketten Narcziszszával s elkezdik a rákot vallatni, hogy mennyiért engedné a csontjábul kiszedetni a húsát? A retrograd fenevad persze nem alkuszik, hanem minden áron vissza akar hátrálni a vízbe. A két vadász aztán előre-hátra pofozza a talpaival, míg egyszer hanyat fordítják, s akkor aztán mind a hárman meg vannak akadva, hogy mit csináljanak már most? Almira is, Narcziszsza is, meg a rák is.

Most Almira figyelme egyszerre más felé fordul, valami neszt hall, s valakit érez. Imerős közelít a vizen.

Nem ugat eléje, csak mélyen dörmög. Valami kedélyes, öreg uras kaczagás forma az nála. Megismeri a csónakászt.

Mihály kiszökik csónakából a partra s megköti a fűzczölöphöz a csónakot, azután megczirógatja Almira fejét, s azt kérdi tőle: «no hát hogy vagytok ide haza? nincs semmi baj?»

Felel neki arra a kutya mindenfélét, csakhogy persze newfoundlandi kutyanyelven. A hangzásból itélve a válasz megnyugtató.

Most egyszerre rémületes jajveszékelés zavarja meg a kedélyes találkozási jelenetet. Az előre látható katasztrófa bekövetkezett. Narczissza olyan közel ment a hanyatt fekve kalimpázó szörnyeteghez, hogy az az egyik ollójával bekapott a fülébe, aztán a hat horgas lábával meg a pofájába.

Timár rögtön a vész szinhelyén termett, s szokott lélekjelenlétével azonnal felfogva a veszély nagyságát, ott ragadá meg a pánczélos gonosztevőt, a hová annak fegyverei el nem érnek, s erős ujjaival összenyomva annak a fejét, kényszeríté őt áldozatának szabadon bocsátására, azután pedig úgy vágta a szörnyet a parthoz, hogy rögtön elterült, átadva fekete lelkét a pokolnak. Mire Narczissza hálateljesen szökött fel lovagias megmentőjének vállára, még onnan is mérgesen kurrogva le megölt ellenfelére.

E bevezető hőstett után, mely úgy hiszem, minden regényben előfordul, Timár hozzálátott, hogy a ladikban hozott holmikat kiszállítsa.

Hiszen az mind tarisznyába van csomagolva. Könnyen vállára veheti. De a puska, a puska! Azt Almira nem szereti a kézben látni. Itt hagyni pedig nem lehet, mert valaki erre jár s elviszi.

Hát a puskával azt gondolta ki Timár, hogy odaadta

Almira szájába, s az azután keresztbe fogva azt oroszláni nagy állkapczájával, vitte előre, mint valami diadaljelt, mint a kis pudli a gazdája pálczáját.

A Narczissza csak maradt Mihály vállán, s dorombolt a fülébe.

Mihály haladt Almira vezetése után.

Mintha kicserélték volna lelkét, mikor e sziget pázsitos útjára lépett! Méla nyugalom van itt, andalító egyedüllét.

A paradicsom gyümölcsfái most virágoznak, fehér és rózsaszín virágpyramidok, köztük virágbarlangok, földig hajló csipkerózsákból, s a fűszőnyeg pompás zöldje kihimezve ibolyakékkel, szironták aranynyal; az arany napsugár kihívja a virág szerelmét, az illatot, attól terhes a lég; az ember minden lélekzetvételnél aranyat és szerelmet lehel be. A virágok erdejét mély zsongás zúgja át, s e titokszerű zsongásban, a virágok szemeiben Isten beszél, Isten néz . . .

Templom ez . . .

S hogy énekese is legyen a templomnak, a fülemile énekli szent Dávid zsoltáraiból a panaszt, a pacsirta a dicséretet; csak hogy szebben, mint Dávid király!

Mikor a sűrű orgonabokrok lilaszínnel koszorúzott lombjai egy helyütt szétnyilnak s meglátszik a kis szigeti lak, Mihály önkénytelenül megáll, mintegy leigézve.

A kis lak lángban áll; de nem tűzlángban, hanem rózsalángban; felfutó rózsa borítja egész tetejéig, s körülötte két holdnyi területen csupa rózsa minden. Ezernyi bokor, öles fa, gúla, sövény, lugas, csupa rózsából. Liget az, berek, labyrinth rózsafákból, miknek pompája elvakít, s már messziről terjed üdítő illatárja, mint egy túlvilági légkör.

Alig lépett be e rózsaliget tekervényes útjába Mihály, midőn egy hangos örömkiáltás hangzott eléje; nevét kiálták.

— Ah, Timár úr!

S a ki a nevét kiáltá, eléje futott. Timár a hangjáról is ráismere: Noémi volt az.

A kis Noémi, a kit már harmadfél év óta nem látott.

Azóta milyen szépen megnőtt, kifejlett, átalakult. Arczán egészséges pír ragyog át, szemei mélyében szelid oltártűz lobog. Viselete nem pongyola többé, de otthonosan csinos; aranyszínű gazdag hajzatába egy fejlő rózsabimbó tűzve.

— Ah, Timár úr! kiált a lányka az érkező elé szaladva, s messziről nyujtja eléje kezét, és aztán őszintén, igazán, meleg kézszorítással üdvözli az érkezőt.

Mihály viszonozza a kézszorítást, és szemeit egy perczig ott feledi a leány arczán.

Ime egy arcz, a melyen öröm sugárzik akkor, ha őt jönni látja.

— Milyen régen láttuk önt; szól a leány.

— Mint megszépült ön azóta! szól Timár, s nyilatkozatában ép oly természetes a gyöngédség, mint a durvaság.

A leány valóban sokat nyert az elmult évek alatt.

Sajátszerű physiologiája az a leányarczoknak, hogy némely ideálszép gyermeknek, mikor a hajadoni átalakuláson átmegy, vonásai elszélesednek, elvastagodnak, tömör kifejezést nyernek, míg más arcz ugyanazon idő alatt az észrevétlen bájakat nem sejtett tökélyre fejti s ideálszéppé lesz.

Talán van ennek egy természetes magyarázata? Talán a fejlő érzelmek idomítják át a fejlő arczot, s a tartós jó és rossz indulat, a bánat és az öröm, a nyugtalanság és a béke idomítja át a vonásokat, mint a tengeri csiga a csigaházat.

Noémi arczáról sugárzott a rokonszenv.

— Hát emlékezik ön még rám? kérdezé Timár, kezében felejtve az odanyujtott kis kezet.

— Mi önt nagyon sokat emlegettük.

— Teréza mama egészséges?

— Ott jön elénk.

Teréza asszonyt Almira idézte elő a házikóból, hová előre szaladt a rábizott puskával, a miről Teréza megtudta azt, hogy valami kedves vendég érkezett, s aztán ő is elősietett a házból.

A mint Mihályt meglátta, kettőzteté sietését, messziről ráismert a hajdani hajóbiztosra, ki most is egy szürke kabátban, vállára vetett tarisznyával közelített kunyhójához, miként hajdan.

— Hozta Isten! De rég vártuk! kiálta a nő vendége elé. Mégis megemlékezett ön rólunk! S azzal minden czeremónia nélkül megölelte Mihályt, miközben szemébe tűnt a dobasz tarisznya. «Almira!» kiálta az utána sompolygó kutyának, fogd ezt a táskát és vidd be a házba.

— Holmi sültféle van benne! jegyzé meg Mihály.

— Az-é? Hát akkor jól vigyázz rá, Almira, hogy a Narcziszsza ne bántsa.

Ezért megint Noémi duzmadt fel.

— Ah bizony, Narcziszsza nem oly neveletlen.

Teréza asszony aztán megcsókolgatta a leányát, hogy megengesztelje. Az meg hagyta magát engesztelni.

— No már most jerünk be hozzánk! mondá Teréza bizalmasan megfogva Mihály karját. Jőjj Noémi te is.

— Mindjárt, a kosaramat is beviszem, már teli van.

Egy óriási nagy csónaknyi fehér vesszőkosár volt az útban, fehér lepedővel leterítve az, a mi benne tetézve állt. Noémi annak állt neki, hogy majd két fülénél fogva fölemeli.

Mihály odaugrott hozzá.

— Majd én segítek bevinni, hisz az nehéz lesz.

Noémi kaczagott; vidám, gyermeteg, csattogó kaczaj volt az, s aztán felhajtá a fehér lepelt a kosár tartalmáról. Tele volt az rózsalevéllel.

Hanem azért Mihály mégis csak megfogta a kosár egyik fülét s úgy vitték együtt a nagy kosarat, tetézve rózsalevéllel, a levendulával szegélyzett úton végig.

— Onök rózsavizet főznek ebből? kérdé Timár.

Teréza odavágott a szemével Noémi szemébe.

— Lám, hogy kitalál mindent.

— Nálunk Komáromban is nagy divatja van a rózsavízfőzésnek. Sok szegény asszonynak az a keresete.

— No ugy-e? Hát másutt is Isten áldása a rózsa? Ez a drága szép virág, a mi maga elég arra, hogy az emberrel a világot megszerettesse. Aztán nem csak gyönyörűséget ád, hanem még kenyeret is. Lássa ön, tavaly rossz esztendőnk volt; a késői fagy elvett gyümölcsöt, szőlőt, mindent; a nedves, hideg nyár megrontotta a méheket; baromfi, lábas jószág elhullott; a kész megtakarítotthoz kellett volna nyúlnunk, ha ki nem segített volna bennünket a rózsa. De a rózsa minden évben virágzik, az mindig hű marad hozzánk. Nekünk tavaly a rózsafáink adtak enni. Háromszáz itcze rózsavizet főztünk, mind elvitték Szerbiába, buzát adtak érte. Oh ti áldott szép rózsáim, életadó virágaim!

A kis házikó megszaporodott azóta, hogy Timár utoljára itt járt, egy aszaló lett hozzá toldva, azután meg egy rózsavízfőző konyha. Abban volt a tűzhely a rézüsttel, melyből csendesen hullott cseppenkint az első főzet, a tűzhely mellett nagy kádban a már összecsomaszolt rózsatörköly, egy széles padon pedig a friss rózsaszüret, melynek elébb meg kell fülledni ott.

Mihály segíté Noéminak kidönteni a nagy öblös kosár tartalmát a padra; ah az részegeskedés, az dobzódás volt az illatárban.

Noémi letette a fejét e puha rózsahalomra s azt mondá:

— Ah! milyen jó volna egy ilyen rózsalevél-ágyban aludni.

— Te bohó! feddé őt Teréza: soha sem ébrednél fel többé, a rózsaillat megölne.

— Hát az szép halál volna.

Erre aztán Teréza szemrehányást tett neki.

— Hát te meg akarnál halni? Hát te itt hagynál engem, te rossz leány!

Akkor aztán Noémi átkarolta az anyját és csókolá, kérlelé.

— Nem, nem, te drágám, te szerelmem. Nem téged soha. Te egyetlenem!

— No hát minek tréfálsz velem így? Ugy-e Timár úr, nem illik egy kis leánynak igy tréfálni az anyjával? Egy ilyen kicsi kis leánynak, a ki még tegnap bubával játszott.

Mihály igazat adott Terézának, hogy az bizony semmi körülmény között sem menthető, ha egy fiatal leány azt mondja az anyjának, hogy valami halál nemét szépnek találja.

— No már most te maradj itten és őrizd a lombikot; vigyázz szépen, hogy kozmát ne kapjon a zucsma; én megyek a konyhába vendégünknek jó lakomát főzni. Ugy-e, itt marad ön nálunk ma egész nap?

— Itt maradok ma is, holnap is, ha adnak valami dolgot, a miben segítsek. A míg dolgot adnak, addig itt maradok.

— Oh! akkor itt marad ön egy hétig, — szólt bele Noémi, — mert én önnek annyi dolgot adok.

— Oh! ugyan mi dolgot tudnál te adni Timár úrnak, te bohó? — szólt nevetve Teréza asszony.

— Hát a rózsaleveleket összetörni a kölyüben!

— Ah! Talán nem is tudja, hogyan kell?

— Hogyne tudnám? — mondá Timár; — sokszor végeztem azt odahaza az anyám házánál.

— Úgy-e, az ön anyja is olyan jó asszony volt? — kérdé Noémi.

— Nagyon jó.

— Ön is nagyon szerette?

— Igen nagyon.

— Él még?

— Régen meghalt.

— Hát már most önnek senkije sincs?

Timár elgondolkozott s aztán szomorúan lecsüggeszté fejét.

— Senkim . . .

. . . Igazat mondott . . .

Noémi részvevő szánalommal tekinte Mihály szemébe e szókra: «senkim sincs». — Veszedelmes szó az!

Mihály észrevette, hogy Teréza asszony megáll az ajtóban s látszik rajta, hogy menne is, nem is. — Valamit gondolt ki hirtelen.

— Tudja mit, Teréza mama? Ne menjen most a konyhába az én kedvemért friss estebédet főzni; hoztam én a tarisznyámban annyi mindenfélét, hogy csak fel kell hozzá teríteni, mindannyian megelégszünk vele.

— De hát ki gondoskodott önről? kérdezé Noémi; ki látta el útravalóval?

— Fabula János uram biz az.

— Ah! az a derék kormányos? Ő is itt van?

— A hajót tölteti a tulsó parton.

Teréza asszony is észrevette, hová gondolt Timár; de ő sem maradt mögötte a jó szív kimutatásában. Be akarta bizonyítani, hogy ő meg nem félti tőle Noémit.

— Nem úgy lesz az. Majd én ügyelek a konyhára is a kazánra is, te pedig, Noémi, addig vezesd körül a szigeten Timár urat, hadd lássa meg, minő változások történtek azóta itten?

Noémi szófogadó leány volt, ellenmondás nélkül szokta tenni, a mit az anyja mondott neki. Feje körül köté tarka török selyemkendőjét, a mi olyan kedves keretül szolgált az arczának. Timár megismerte benne egykori ajándékát.

— A viszontlátásig, kedves! A viszontlátásig; mondák egymásnak az anya és leány, egymást megcsókolva. Úgy látszik, hogy ők, valahányszor valamelyik a házból kimegy, mindig úgy szoktak egymástól búcsut venni, mint a kik messze földre távoznak, s mikor egy óra mulva összejönnek, megint úgy ölelkeznek, csókolóznak, mint a

kik esztendők óta nem látták egymást. De hisszen szegényeknek senkijük sincsen, csak ők ketten egymásnak.

Noémi még egy kérdő tekintetet vetett anyjára, Teréza a fejével inte neki, a mivel azt mondta, hogy «menj!»

Azzal megindult Noémi és Timár a szigetet végig járni.

Az út olyan szűk, hogy közel kellett egymáshoz maradniok; hanem Almirának volt annyi esze, hogy a nagy fejével oda furakodjék közéjük, s természetes válaszfalat képezzen közöttük. A kis szigeten három év óta ismét nagyot haladt a tenyészet. A mivelő kéz nyomai végig terjedtek egész a csucsáig. Járható út volt vágva a sűrű geszten keresztül; az ősbozót ki volt irtva a szálas pagony alul, melynek jegenyés fái oly vastagra nőttek már, hogy két ember át nem érte; a vad csemeték mind be voltak már ojtogatva nemes gyümölcsökkel; a törpe alanyból mesterséges sövényeket alakított a műértő kéz; a hol a gyümölcsös végződött, összefont eleven sövény zárta el a ligetet, s azon túl volt elkerítve a füves rét, hol kecskék és bárányok legelésztek; egy kis fehér báránykának piros szalag volt a nyakára kötve, az bizonyosan a Noémi választottja.

Mikor meglátták a legelésző állatok a leányt, odaszaladtak eléje s valami üdvözlést bégettek, a mit ő megértett; s aztán elkisérték, míg a mező tulsó széléig haladt Timárral, hol egy másik eleven sövény következett.

Azon túl látszott egy gyöngyörű diófaliget, roppant vastag, ép terebély fákból, miknek fél öles átmérőjük mellett oly sima volt a héjuk, mint a selyem.

— Nézze ön, szólt Noémi, ezek a diófák anyámnak legnagyobb büszkesége. Csak tizenöt évesek. Egy évvel fiatalabbak, mint én.

És az oly természetesen volt mondva.

A diófa-pagonytól jobbra süppedékes volt a sziget talaja Emlékezett arra Timár, hogy mikor legelőször itt járt. ezen törtetett keresztül; most vízi növények, sárga liliom s nagy gyöngyvirágalakú fehér virágok lepték el azt a

lapályt, s a közepén két gólya állt csendesen elmerülve a természet szemléletében.

Timár kinyitá a sövényen túl vezető ajtót is; kedves emlék volt neki a félvadont újra láthatni. Azonban úgy vette észre, mintha vezetőnője valami félelmet árulna el e helyen.

— Önök is oly egyedül vannak még mindig e szigeten? kérdé Timár.

— Ketten egyedül. Rendes időkben, vásárok alkalmával eljönnek, a kik cserélni akarnak; s télen át favágók jönnek ide, kik nekünk az irtásnál segítnek; fizetésbe veszik át azt a fát, a mit kivágnak. Más egyéb munkát könnyen meggyőzünk magunk.

— Pedig a gyümölcstermelés sok fáradsággal jár, különösen a hernyók miatt.

— Oh! azzal minekünk nincsen nagy bajunk, azt a munkát megkönnyítik nekünk ezek a mi barátaink, a kik idefenn énekelnek a fákon. Látja ön a bokrokban azt a sok fészket? Azok mind a mi napszámosainkkal vannak tele. Itt nem bántja őket senki, s ők azt nekünk nagyon jól megszolgálják. Hallja ön, hogy énekelnek?

A liget valóban zengett a paradicsomi versenytől: estefelé minden madár siet a fészkére s akkor legbeszédesebb; közbe a kakuk nem győzi az erdők óráját verni, s a rigó görög verseket fütyöl.

Egyszerre nagyot sikoltott Noémi, s ideges rémülettel kapott a szivéhez: elsápadva tántorodott vissza, úgy hogy Timár kötelességének tartotta kezét megfogni, hogy el ne essék.

— Mi az?

Noémi eltakarta az arczát, s mint egy gyermek, félig nevetve, félig sírva az undor és a panasz hangján mondá:

— Nézze ön, ott jön . . .

— Mi jön?

— Az ott ni!

Hát biz az egy tekintélyes nagy varangyos béka volt, a

ki csendesen lépegetve mászott végig a fűben; félszemével a közeledőket kémlelve, s készen tartva magát akkorát ugrani szükség esetén, hogy a legközelebb levő vízárokban eltünhessen.

Noémi szaladni sem birt előle, úgy meg volt rémülve.

— Hát ön fél a békától? kérdezé tőle Timár.

— Irtózom tőle. Meghalok, ha egy rám talál ugrani.

— Ilyenek a leányok. A cziczát szeretik, mert az szépen tud hizelkedni, a békától pedig irtóznak, mert az olyan rút. Pedig lássa ön, ezek mi nekünk épen olyan jó barátaink, mint a madarak. Ez a megvetett, ez az irtózott állat a kertészeknek a legfőbb szövetségese. Ön tudja azt, hogy olyan lepkék, bogarak, hernyók is vannak, a mik éjjel jönnek elő. Éjjel minden énekes madár alszik, s nem véd minket. De előjön földhasadékaiból az undok béka, s a sötétben harczol a mi ellenségeinkkel. Ez emészti el az éjjeljáró hernyókat, lepkéket, az esőférget, a cserebogár bábjait, a gyümölcsfapusztító csigákat. Gyöngyörű azt elnézni, a hogy a béka vadászik a bogarakra. Maradjon ön csöndesen, — nézze csak, ez a rút varangy nem azért csuszik ott a fűben, hogy önt megrémítse. Távol van tőle. Szelid, jó lelkiismeretü állat ez, a ki önt nem tekinti ellenségének. Nézze ön, amott legyez a szárnyaival egy kék bogár, a legveszedelmesebb rovar a pagonyban, ez a fafuró, a minek egyetlen hernyója elég egy fiatal fát megölni. Ez a mi ripacsos barátunk azt szemelte ki magának. Ne zavarjuk meg. Nézze, most összehuzza magát, ugráshoz készül; vigyázzon oda. Most nagyot ugrik, hosszú nyelvét sebesen kiölti: a fadarázs el van nyelve, csak a szárnyai állanak ki a varangy szájából. No úgy-e, hogy nem megutálni való állat ez a mi jó barátunk azért, hogy a csuhája olyan kopott?

Noémi kedvtelten csapta össze a kezeit s már nem borzadt a varangytól annyira. Engedte Mihálynak, hogy megfogja a kezét, s oda vezesse a vízpartra és magyarázza neki, milyen elmés állatok azok a békák, mennyi tréfa

17*

lakik bennük, milyen rendkivüliségeik vannak. Beszélt neki az égszinkék szurinámi békáról, minőt a porosz király egyet 4500 talléron vett meg; azután a világító békáról, mely éjjel villó fényt terjeszt maga körül, szeret a házakba belopózni, a gerendák közé elbujik s éjjel kegyetlenül énekel; Braziliában sokszor az operaházban elnyomja az énekeseket és a zenekart, mikor rákezdi a sok világító béka a szinházban a maga nótáját.

Noémi most már nevetett a borzasztó ellenség fölött. A nevetés már fele út a gyülölés és megszeretés között.

— Csak olyan rútul ne kiáltanának!

— De lássa ön, ez az ő kiáltásuk az ő hizelkedő szavuk hölgyeikhez: a békának csak a himje tud szólni, a nője néma. A békahim egész éjen át azt mondja a maga párjának: oh! mi szép vagy! oh! mi bájos vagy! Hát lehet-e gyöngédebb lényt képzelni a világon, mint a béka?

Noémi már kezdte érzékenyül venni a dolgot.

— Azután a béka tudós állat is. Lássa ön, a leveli béka megérzi az időjárást; mikor esős idő jön, azt előre sejti; olyankor hangot ád s feljön a vízből; ha szárazságot érez, akkor lemegy a vízbe.

— Ah! Noémi kiváncsi kezdett lenni.

— Mindjárt fogok egyet! ajánlkozék Timár. Itt hallok egyet brekegni a mogyoróbokron. S nemsokára visszatért két tenyere között hozva a foglyul esett martalékot.

Noémi reszketett és hevült; arcza hol elpirúlt, hol elhalványult.

— No nézzen ön ide! szólt hozzá Timár, tenyereit félig szétnyitva. Hát lehet ennél kedvesebb állatot képzelni? Olyan szép zöld mind a fű, apró lábacskai olyanok, mint egy miniatür emberkéz. — Hogy piheg a szíve! Hogy néz ránk azokkal az okos fekete szép szemeivel, a miket arany karika fog körül. Ő nem fél tőlünk.

Noémi a kiváncsiság és félelem tétovázásával nyujtá felé repeső kezét s meg csak visszakapta.

— No fogja meg ön. Nyuljon hozzá. Ez a legártatlanabb lény a világon. Tartsa a tenyerét.

Noémi félve is, nevetve is tartá oda a tenyerét, de nem a békára nézett, hanem Mihály szemeibe s megrezzent, midőn az a hideg állat legelőször érintkezett visszaborzadó idegeivel. Hanem azután egyszerre jókedvüen nevetett, mint a gyermek a ki sokáig fél a vízbe menni. S aztán úgy örül, ha benne van.

— No lássa ön, hogy meg sem mozdul a kezében: egészen jól találja ott magát. Majd elvigyük haza, egy befőttes üvegbe vizet teszünk, abba kis lajtorját faragunk, a fogoly békát beleeresztjük s az feljön a létrafokon, ha esőt érez. Adja ide, majd én viszem.

— Nem, nem! mondá Noémi. Nálam marad. Én viszem haza.

— De hát akkor szorítsa össze a markát, hogy el ne ugorjék. Hanem gyöngéden. S már most térjünk vissza, mert harmatos kezd lenni a fű.

Azzal visszatértek a házhoz; Noémi előreszaladt s messziről kiabált az anyjának:

— Anyám, anyám! Nézd, mit fogtunk. Szép madarat.

Teréza mama bölcs szigorral feddé a lányt.

— Te tudod, hogy a madarat nem szabad elfogni.

— De ez igen szép madár; Timár úr fogta; nekem adta; nézd csak, nézz csak ide a markomba.

Teréza asszony összecsapta a kezeit, mikor a zöld leveli békát meglátta Noémi kezében.

— Nézd, hogy pislog a szép szemeivel! szólt Noémi ragyogó arczczal. Elteszszük üvegbe, majd fogunk neki legyeket, s ő nekünk időt fog jóslani. Oh! te kedves, oh! te kedves kis jószágom!

S gyöngéden arczához simogatá a kis leveli békát.

Teréza ámulva fordult Timárhoz.

— Uram, ön bűvész. Még tegnap ezt a leányt ki lehetett volna kergetni a világból egy ilyen állattal . . .

Noémi pedig egészen enthuziálva volt a békák iránt; a

míg az asztalt a verandán az estebédhez megteríté, egész batrachologiai értekezést tartott Teréza mamának azokból a tudományokból, a miket Timártól hallott, hogy a békák milyen hasznos állatok; milyen okos, tréfás, mulatságos teremtések; nem igaz, a mit rájuk fognak, hogy mérget fecskendenek magukból, hogy az alvó embernek a szájába másznak, hogy a teheneket kiszopják, hogy ha pókot tartanak föléjük, mérgükben szétpukkadnak: ez mind paraszt rágalom. Ők a mi leghívebb barátaink, a kik éjszaka körülöttünk virasztanak; azok a sűrű apró lábnyomocskák, a mikkel tele van a simára sepert porond a ház körül, mind az ő éjjeli patrolirozásuknak megnyugatató tanujelei; azoktól hát félni hálátlanság.

Timár azalatt füzvesszőkből piczi hágcsót faragott a zöldhátú meteorolog számára; a kit egy széles szájú, félig vízzel telt üvegbe helyezett el, felül lekötve papirral az üveg száját, s a papiron egy szellentyűt szakítva, a min keresztül legyeket lehessen bebocsátani a fogoly próféta számára. Az természetesen lehuzta magát a víz fenekére s nem kellett neki se légy, se énekszó; Noémi pedig örült neki, hogy e szerint tartós jó idő lesz.

— No uram, mondá Teréza asszony, midőn az estebédet kihozta a kis asztalkára, mely mellett hárman helyet foglaltak, — ön nem csak nagy csodát követett el Noémivel, hanem nagy jót is tett vele. Paradicsom volna a szigetünk, ha Noémi úgy nem félt volna a békáktól; de ha egyet meglátott, elsápadt s a hideg lelte féltében. Arra pedig, hogy a kerített sövényen túl menjen, a hol az ingoványban az a tömérdek béka kuruttyol, semmi emberi hatalom rá nem birta volna venni. Most ön új embert csinált belőle, s visszaadta őt az otthonának.

— Kedves otthon, jegyzé meg Timár.

Teréza nagyot sohajtott.

— Miért sohajtottál olyan nagyot? kérdezé Noémi.

— Tudod te azt jól.

Tudta azt Timár is jól, kinek szólt az a sohaj?

Noémi vissza akarta vinni a beszélgetést a mulatságosabb tárgyra.

— Azóta borzadtam én oly nagyon a békáktól, a mikor egy rettenetes nagy kenyérhéjszínü békát vert föl egyszer előttem egy rossz fiu. Aztán azt mondta, hogy ezt ökörbékának híjják ; ha ennek árva csalánnal megverik a hátát, úgy bömböl, mint az ökör. És aztán megverte árvacsalánnal azt a szegény állatot; és arra az elkezdett oly kinosan bőgni, hogy én azt soha el nem felejtem, mintha egész nemzetségét boszura hívta volna fel ellenünk és egész alakját belepte a fehér tajték. Azóta azt képzeltem mindik, hogy az egész nemzetsége azért csúsz mász, ólálkodig körülöttem, hogy mérgével lefecskendjen. Az a rossz fiu pedig úgy nevetett, mikor az állat ezt a kisértetes jajgatást hallatá.

— Ki volt az a rossz fiu? kérdezé Mihály.

Noémi némán intett a kezével elvetőleg. Timár kitalálta a nevet; Teréza asszonyra nézett; az helyeslőleg inte fejével. Ők már ki tudták találni egymás gondolatait.

— Nem volt itt azóta? kérdezé Mihály.

— Oh! Minden évben eljön, és egyre gyötör. Most már kitalálta a módját, hogyan fosztogasson ki. Dereglyét hoz magával, s hogy pénzt nem tudok neki adni, elvisz mézet, viaszkot, gyapjut, aztán eladja. Én odaadom neki, csak hogy meneküljek tőle.

— Az idén még nem volt itt, mondá Noémi.

— Oh! ez az ember nem vész el. Mindennap várom, hogy itt lesz.

— Bár csak most jönne el! mondá Noémi.

— Miért? te kis bohó.

Noémi arcza egy perczre kigyuladt.

— Csak. Én szeretném.

Timár pedig azt gondolá magában, hogy ezt a két embert milyen boldoggá lehetne tenni egyetlenegy szóval.

Ő még fösvénykedett azzal a szóval, mint a gyermek, a ki valami kedvencz eteléhez jutott, s elébb csak a morzsákat

szedegeti fel belőle. Valami arra ösztönzé, hogy egészen élje bele magát ezeknek a szigetlakóknak az örömeibe és bajaiba.

Az estebéd el lett költve, a nap lealkonyodott, gyönyörű, csendes, meleg tavaszi est szállt alá. Az egész ég egy átlátszó arany harang. Egy levél sem mozdul a fákon.

A két hölgy vendégével egy falépcsőn fölment a téveteg szikla tetejére. Onnan messze el lehetett látni: a fák tetején, a nádason túl, ki a Dunára.

A sziget úgy terült el alant, mint egy tündér tengerfolt, melynek minden hulláma más színü: rózsapiros az almafa, vérvörös a baraczk új sarjaitól, aranysárga a nyár-, fehér a körte- és rézzöld a szilvafák hullámzó teteje; közülök, mint egy égő kúp, emelkedik ki a lángrózsával befuttatott szikla, melynek tetején sűrű bozótot képezett a cserjévé agott levendula.

— Gyönyörű! szólt Timár elragadtatva a méla tájképtől.

— De akkor lássa ön majd meg, szólt Noémi hévvel, mikor nyáron a rózsa helyett a sarkantyuvirág futja be végig ezt a sziklát, mintha aranyba lenne öltöztetve; ez a levendula pedig itt fenn virágzik fölötte, mint egy kék koszoru.

— Eljövök, és látni fogom! mondá Timár.

— Igazán? A leány örömtelten nyujtá kezét Mihálynak s ez érezé a forró szoritást, minőt még nő kezétől soha nem érzett.

Azután odaborult Noémi Teréza vállára, karjait nyaka körül fonva.

Mély emberhangtalan nyugalom volt a természetben. Csak a millió béka egyhangu zenéje tartá ébren a leszálló árnyékos éjt. Az eget két keletről szétsugárzó küllő két részre osztá. Az egyik része mély kék volt, a másik opálszínü. Még a derült ég is meg tud hasonlani önmagával.

— Hallod, mit zengenek a békák? suttogá Noémi Terézának. Tudod mit mondanak ilyenkor? «Oh mi kedves

vagy! oh mi édes vagy!» Ezt mondják egész éjjel. Oh te kedves! oh te édes!

És ugyanannyiszor megcsókolá anyját.

Mihály elfeledve önmagát és az egész világot, állt ott a sziklatetőn, két kezét egymásba fogva. Az új hold ott csillámlott a jegenyefák rezgő levelei között. Most tiszta ezüst volt a színe.

Valami csodaszerű új érzés lepte el a férfi szivét. Vágy volt-e az, vagy félelem? emlékezés-e, mely riaszt, vagy remény, mely csalogat? Keletkező öröm, vagy haldokló bánat? Istenhez, emberhez, vagy állathoz közelítő érzés? Ösztön vagy sejtelem? Holdkór vagy tavaszi gerjelem, a mi meglep fát, füvet, meleg és hidegvérű állatot?

Igy bámult akkor is a lehanyatló holdba, mikor az az elsülyedt hajóig veté hullámzó viszfényét. Öntudatlan gondolatai beszéltek a delejárasztó kisértet fénynyel és az vissza hozzájuk.

«Még sem értesz? Majd holnap visszajövök, akkor megértesz!»

A PÓK A RÓZSÁK KÖZÖTT.

Hanem hát dolog után élő embereknek nem sok idejük van onnan a sziklatetőről a holdvilágba bámulni s a természet szépségeiről elmélkedni; hazatérő birkák, kecskék várják, hogy tejüket átadják a gazdaasszonynak; a fejés Teréza asszony dolga; füvet sarlózni a tejelőknek Noémi kötelessége. Timár aztán az akolajtónak vetve vállát, folytatja a beszélgetést, rágyujtva a pipára, mint mikor parasztlegény udvarol a parasztleánynak.

Végre még éjszakára egyszer feltöltik a lefőtt rózsavizet az üstbe; s azután nyugodni mennek.

Timár a méhest kérte magának alvóhelyül, oda Teréza asszony friss szénából vetett neki fekhelyet, Noémi igazította a feje alját, nem is kellett neki sok ringatás. A mint

letette a fejét, elnyomta az álom s egész éjjel arról álmodott, hogy kertészlegénynek állt be s rózsavizet főz tengerszámra.

Mikor fölébredt, már bizony magasan járt a nap. Jól elalhatott. A méhek teljes munkájukban zsongtak már körülötte. Hogy valaki járt itt már reggel, azt tapasztalá abból, hogy fekhelye mellé oda volt készítve a reggeli férfitoilettehez való minden szerszám, a mit táskájában magával hozott. Mert a szegény szánandó férfi, ki az állát borotválni szokta, szerencsétlenné van téve arra a napra, a melyen nem borotválkozhatott meg. Azért nagy figyelem, ha rossz sorsát gyöngéd godoskodással enyhíteni törekesznek, mikor idegen háznál száll meg, s aztán reggelre kelve. nyugtalanul keresi, hogy hol kaphatna egy falatnyi szappant, egy maroknyi meleg vizet, meg egy csipetnyi tükröt, a miből saját magára torzképeket hunyorgasson; mert az az átkozott szakáll-tarló, mint ezer lelkiismeretszurás, nyugtalanítja a kedélyét. Milyen boldog aztán, ha áteshetett rajta s állát gyöngéden végigsimíthatja.

Mire elkészült, a hölgyek már kész reggelivel várták, friss tejjel és vajjal, s azután kezdődött a napi munka, a rózsaszüret.

Mihály kivánságához képest a rózsatörő kölyühöz jutott, Noémi a letépett rózsafejekről szedte le a leveleket, Teréza asszony az üsttel foglalkozott.

Timár beszélt Noéminak a rózsákról. Nem azt beszélte neki a rózsákról, hogy azok milyen nagyon hasonlítanak az ő piros orczáihoz, a miért Noémi bizonyosan kinevette volna, hanem elmondta neki, a mit utazásaiban tapasztalt a rózsák felől; tanulságos dolgokat, a mikre Noémi nagyon figyelt, s a mikért Timárt még magasabbra kezdte becsülni. Fiatal ártatlan lányoknál még a tudós, okos embernek nagy előnye van.

— Törökországban a rózsavizet az ételhez, italhoz is használják. Ott is egész erdőszámra termesztik a rózsát. Olvasót is készítenek belőle. Az összetört leveleket golyó-

mintában összesajtolják. Ezért nevezik az olvasót rózsakoszorúnak. De van a keleten egy igen szép rózsafaj, a miből a rózsaolajat nyerik: ez a balzsamrózsa; magas két öles fának nevelik ott, a minek ágait egész csoportokban vonják alá a hófehér virágok. Ezeknek az illata felülmulja minden rózsáét; mikor a leveleit vízbe vetik, s a napra kiteszik, rövid idő mulva a víz szine szivárványos lesz az olajtól, a mit a levelek kibocsátottak. Épen ilyen az örökzöld rózsa is, mely télen át sem hullatja el a leveleit. A ceyloni rózsa, a roza del Rio sárgára festi a hajat és szakált, még pedig olyan tartósan, hogy évekig el nem veszti a színét; ezért egész kereskedést űznek a keleten a szárított leveleivel. A moggori rózsa levele pedig mámorít, az illatától oly ittassá lesz az ember, mintha bort ivott volna. A vilmorin rózsának van egy bogara, mely ha azt megszúrja, ökölnyi nagyságú bozontok nőnek tőle a virágai helyén. Az ilyen rózsagubanczokról azt tartják, hogy a síró gyermek feje alá téve, azt édesen elaltatja.

— On mind járt azokon a helyeken, a hol ezek otthon vannak? kérdezé Noémi.

— Oh! igen, én sok messze földet beutaztam. Voltam Bécsben, Párisban, Konstantinápolyban.

— Messze vannak azok ide?

— Ha az ember elindulna gyalog, harmincz nap alatt érne Bécsbe, negyven nap alatt Konstantinápolyba.

— De ön hajóval járt ott.

— Az még hosszabb út, mert útközben terhet kellett felszedni.

— Kinek számára?

— A gazdámnak, a ki kiküldött.

— Önnek most is Brazovics úr a gazdája?

— Ki mondta azt önnek?

— A kormányos, mikor itt jártak.

— Már nem az, mert meghalt.

Most Teréza kiálta közbe hevesen.

— Meghalt! Tehát meghalt! És felesége? és leánya?

— Minden vagyonukat elveszték az ő halálával.

— Ah! Igazságos Isten! Hát beteljesitéd rajtuk?

— Anyám! Jó anyám! szólt szelid kérlelő hangon Noémi.

— Uram! A mit már önnek elmondtam, ahhoz még tudja meg azt is, hogy mikor bennünket az a végveszedelem ért, mikor hiába könyörögtem Brazovicsnak, hogy ne tegyen bennünket végkép koldusokká, akkor azt gondoltam, hogy ennek az embernek van neje, gyermeke, odamegyek, könyörögni fogok a nőnek: az megért, az megszán. Karomra vettem gyermekemet s égető hőségben felutaztam Komáromba, Felkerestem az ő pompás emeletes házukat. Ott vártam künn a folyosón, nem eresztettek be. Végre előjött az asszony, öt esztendős leányával. Én lábaihoz borultam, Isten nevére kértem, szánjon meg és legyen szószólóm férje előtt. És akkor amaz asszony megfogta karomat és letaszított a lépcsőn. Én két karommal gyermekemet védtem, hogy estemben őneki ne legyen baja; és a mellett saját fejemet beleütöttem abba az oszlopba, a mi a lépcsőboltot tartja. Itt a sebhely a homlokomon most is. És az öt éves gyermek odafenn úgy kaczagott utánunk, mikor sántikálva odább menni látott, és gyermekemet sirni hallotta. Azért most azt mondom, hogy hozsánna! és áldott legyen a kéz, mely őket is letaszította azon a lépcsőn, a melyen engem levertek!

— Oh! anyám, ne beszélj így!

— Nyomoruságra jutottak hát? A szemétre kerültek hát? A czifra dölyfös had! Rongyban járnak, ugy-e? És hiába koldulnak régi ismerőseik ajtaján ugy-e?

— Nem, asszonyom, szólt Mihály, akadt, ki pártul fogta őket, ki gondoskodik róluk.

— Az őrült! kiálta fel, indulattól felgerjedten, Teréza. Mit áll útjába a sorsnak? Hogy meri házába fogadni az átkot, mely őtet is megrontja?

Noémi odaszökött anyjához, s mindkét kezével befogta a száját. Azután meg odaborult a keblére s csókjaival zárta le ajkait.

— Nem te! Nem te, kedves! Ne szólj úgy! Ne átkozódjál! Én nem szeretem azt tőled hallani. Vondd vissza. Hadd csókolom le szádról azokat a rossz szavakat.

Teréza magához tért Noémi csókjaitól.

— Ne félj! ne félj, te kis bohó! szólt fejét megsimogatva. Üres beszéd az átkozódás. Csak régi rossz babonás szokás az nálunk vén asszonyoknál. Nincs arra gondja az Istennek, hogy a megtaposott férgek átkait feljegyezgesse, s tartogassa boszúállás napjáig. Nem fog meg az én átkom senkit.

Timár gondolá magában: «engem már meg is fogott; én vagyok az az őrült, ki őket házamhoz fogadtam».

Noémi vissza akarta vinni a beszédet a rózsákra.

— Mondja ön nekem, hogyan lehetne kapni olyan moggori rózsát, a minek illata mámorít?

— Ha akarja ön, én hozok önnek olyat.

— Hol terem az?

— Braziliában.

— Messze van az?

— A földnek a tulsó oldalán.

— Oda tengeren kell menni?

— Hat hónapig folyvást tengeren.

— S miért kell önnek oda menni?

— Üzlet miatt, meg hogy önnek moggori rózsát hozzak.

— Inkább ne hozzon ön nekem moggori rózsát.

Noémi elhagyta a konyhát s Mihály észrevette, hogy a leány szemei könyeznek.

Noémi azután nem is jött vissza a szeszfőzdébe, csak mikor a kosara megtelt rózsalevéllel; azt mindannyiszor kiönté a gyékényre, hol az egész halmot képezett.

Délig a tegnap megérett rózsazucsma ki lett főzve, ebéd után Teréza asszony azt mondá vendégének, hogy ma nem lesz több dolog, ráérnek a szigetet körüljárni. Az ilyen messze földet bejárt utazó tán tanácsot is adhat a szigetlakóknak, mi növényeket lehetne haszonnal meghonosítaniok kis édenükben.

Almirának megparancsolta Teréza asszony, hogy «te itthon maradsz addig s őrzöd a házat, ide lefekszel a veranda elé és innen meg nem mozdulsz».

Almira megértette azt és akként cselekedék.

Mihály a két hölgygyel a sziget pagonyaiba távozott.

Alig tüntek el, midőn Almira nyugtalanul kezdte a füleit emelgetni s boszusan mormogott magában. Valamit érzett.

Kedvetlenül rázta a fejét. Fel-felállt, meg csak lefeküdt.

Valami férfihang kezdett egy német nótára, a minek ez volt a refraine-je: «Sie trägt, wenn ich nicht irre, ein schwarzes Camisol».

Az a ki a part felől közelít, bizonyosan azért énekel, hogy a házlakókat figyelmeztesse. Fél a nagy kutyától.

Az pedig még csak nem is ugat.

A közeledő kibukkan az utat árnyazó rózsalugasok közül.

Ő az. Krisztyán Tódor.

Ezuttal divaturacsnak van öltözve, sötétkék frakkja van sárga gombokkal; felső kabátja a karjára vetve.

Almira meg sem moczczan közeledtére. Almira philosoph. Igy okoskodik: mikor én ezt az embert nagyon megtámadom, akkor mindig az következik, hogy engem kötnek meg, nem ezt az embert. Jobb lesz tehát, ha a véleményemet felőle magamnak tartom és fegyveres semlegességben maradva, nézem, hogy mit csinál?

Tódor bizalmasan fütyörészve közelíte a nagy fekete ellenséghez.

— Servus! Almira, kedves Almira. Ide, ide, kedves kutyácskám. Hát hol vannak az asszonyaid? Ugass egyet a kedvemért, kérlek! Hol van a kedves Teréza mama?

Almira nem volt feleletre birható.

— Szép kis Almira, nézd, mit hoztam neked. Egy darab sültet. Nesze, vedd el. No hát nem kell? Azt hiszed, meg van mérgezve. Ah! de bohó vagy. No edd meg, szép Almira.

Almira pedig oda sem szagolt a lába elé vetett sülthöz,

a míg egyszer Narczissza oda nem sompolyodott (a macska nem bír oly erős characterrel). Akkor aztán megharagudott Almira, neki állt egy lyukat kaparni a földben; abba beletemette a sültet, a hogy szokták előre gondoskodó ebek a megmaradt fölösleget szűkebb napokra eltakarítani.

— Héj milyen gyanakodó ez a fenevad! mormogá magában Tódor. No hát szabad bemennem a házba?

De már az nem volt szabad.

Azt sem adta tudtul szóval Almira, csak az inyét húzta fel egy kicsit s megmutatta Tódornak, hogy milyen szép fehér fogakkal rendelkezik.

— Ejh, te bolond. Csak meg ne harapj. Hát hol vannak az asszonyok? Talán a szeszfőzdében?

Tódor oda is elment, benézett; nem talált senkit. A párolgó rózsavízbe belemosta az arczát, meg a kezeit; jól esett neki, hogy összepiszkolhatta egy egész napi fáradság terményét.

Hanem aztán mikor ki akart jönni a szeszfőzdéből, úgy találta, hogy el van állva az útja. Almira most már a főzde ajtaja elé feküdt s onnan vicsorgatá fogait a kijönni akaróra.

— No most meg már nem eresztesz ki? Ejnye de goromba vagy. Jól van hát no. Megvárom itten, míg előjönnek az asszonyok. Én is ráérek pihenni.

Azzal végig feküdt a Noémi által szedett friss rózsalevélhalmazban.

— Ejh de jó ágyra tettem most szert! Lucullusi egy fekhely. Hahaha!

A hölgyek visszatértek Mihálylyal a sziget belsejéből. Teréza meglepetve látta, hogy Almira nem a veranda előtt fekszik, hanem a szeszfőzde ajtaját őrzi.

— Mi van ott, Almira?

Tódor, a mint Teréza hangját meghallotta, egy jó tréfát gondolt ki, eltemette magát egészen a tömérdek rózsalevél közé, hogy nem látszott ki belőle; s mikor aztán Noémi betekintett a konyha ajtaján e szóval: «mi van itt Almira?» akkor kiemelkedék vigyorgó arczával a rózsahalmaz közül.

— A te kedves egyetlen vőlegényed van itt, szép Noémi! Noémi nagyot sikolva tántorodott vissza.

— No mi az? kérdé az odasiető anya.

— A rózsa közt . . . hebegé Noémi.

— Mi van a rózsa közt? Egy pók?

— Igen. Egy pók . . .

Tódor nevetve ugrott ki rózsás fekhelyéből, s mint a ki egy igen jó tréfával lepte meg kedveseit, a min kaczagni kell mindenkinek, nagy hahotával rohant Teréza mama nyakába, nem törődve annak haragos tekintetével, sem Noémi ijedt arczával, össze-vissza csókolá Terézát.

— Hahaha! Ugy-e megleptelek benneteket! Te kedves Teréza mama. Szerelmes, édes, drága jó mama. Itt van a te vejecskéd. Hahaha! Mint egy tündér a rózsatengerből merülök fel. Hahaha!

Azután Noémihez fordult; de az hirtelen félresiklott ölelése elől, s Krisztyán Tódor akkor vette észre, hogy még egy harmadik valaki is van itt: Timár Mihály.

Ez a találkozás kissé lehűtötte erőtetett jó kedvét, a mi ugyan csak kicsinált bolondozás volt nála; de épen azért nem szerette azt az embert látni maga előtt, a kivel olyan kellemetlen emlékei voltak összekötve.

— Ah! Szervusz schreiber uram! köszönté Timárt. Megint itt találkozunk össze. Talán csak nincs önnek a hajóján megint egy török basa? Hehehe; Ne féljen semmit, schreiber uram.

Timár vállat vont s nem szólt neki semmit.

Akkor aztán Noémihoz fordult Tódor, nyájas barátsággal ölelve át a leány derekát, a mit az úgy viszonzott, hogy eltolta magától s félrefordította tőle az arczát.

— No hagyj békét annak a leánynak! szólítá őt meg rideg, száraz hangon Teréza. Miért jöttél megint?

— Jól van, jól no. Csak ne kergess ki, még le sem szálltam. Mintha bizony nem volna szabad nekem Noémit megölelnem? Az én egyetlenegy kis mátkámat. Tán biz eltörik tőle, ha ránézek? Hogy féltek tőlem!

— Van okunk rá, szólt Teréza mogorván.

— No ne haragudjál, Teréza mama. Ezúttal nem azért jöttem, hogy kérjek tőled valamit. Ellenkezőleg. Én hozok neked sok-sok pénzt. Hohó! Iszonyú sok pénzt. Annyit, hogy visszaszerezheted rajta hajdani szép házadat, jószágodat, kertedet az Osztrován, mindent, a mit elvesztettél. Azt mind visszanyered azért a sok pénzért. Hiszen tudod, én nekem fiui kötelességem azt a hibát helyrehozni, a mit szegény atyám vétett te ellened.

Most meg már a könyhullatásig elérzékenyedett Krisztyán Tódor, hanem ez is hidegen hagyta a jelenlevőket; nem hittek se nevetésének, se sírásának.

— No de gyerünk be innen, gyerünk be a szobába, mondá Tódor, mert a miket közölni akarok veletek, azt nem lehet az egész világ előtt elmondani.

— Oh te bolond! mondá Teréza asszony. Hát hisz hol itt az egész világ? ezen a puszta szigeten? Timár úr előtt pedig beszélhetsz akármit, ő nekünk régi jó ismerősünk. Hanem hát gyere be no. Tudom, hogy éhes vagy: ez a vége a dolognak.

— Hahaha! Te kedves okos mama! milyen jól ismered a Tódorkádnak a gyengéjét, hogy mindig kitünő étvágyam van. Aztán a milyen pompás rácz béleseket te tudsz késziteni! Az ember szeretne egészen gyomorrá válni, mikor azt meglátja. Nincs olyan gazdasszony a világon több, mint te vagy. Én ültem a török szultán asztalánál is, de olyan szakácsa annak sincs, mint te vagy.

Teréza asszonynak most is gyönge oldala volt, ha vendégszeretetét magasztalták. Az ennivalót nem kimélte semmi jövevénytől, s még halálos ellenségét sem bocsátotta el éhen.

Krisztyán Tódornak divatos figaró volt a fején, azt ő kiszámított hetykeséggel úgy intézte, hogy mikor belép a kis kunyhó ajtaján, az ajtóragasztó leüsse a fejéről, hogy aztán elmondhassa:

— Ah! Az átkozott divatos kalap! Mikor az ember

olyan magas ajtókhoz van szokva. Az új szállásomon csupa szárnyajtók vannak. Gyönyörű kilátás a tengerre!

— Hát van neked igazán valahol lakásod? kérdezé Teréza, felterítve az étkezéshez az asztalt a kis lakszobában.

— Meghiszem azt! Triesztben, a legszebb palotában. A legelső hajóépítőnek az ügynöke vagyok . . .

— Triesztben? szólt bele Timár. Hogy híják?

— Tengeri hajókat épít, szólt lenéző arczfintorulattal Tódor, nem holmi «Schuper», nem burdzsellákat készít . . . Egyébiránt signore Scaramelli a neve.

Timár elhallgatott. Nem tartá szükségesnek elárulni, hogy signore Scaramellinál ő is épen egy tengeri hajót építtet.

— Hja, most én csak úgy vájkálok a pénzben! henczegett Tódor. Milliók meg milliók fordulnak meg a kezemen. Ha olyan tisztakezű ember nem volnék, ezreket tehetnék félre. El is hoztam az én kedves Noémimnek, a mit igértem. Nos? mit igértem? Egy gyűrűt. Micsoda kő legyen benne? Rubin? Smaragd? — Briliánt van benne, három és fél karatos brilliánt. Ez lesz az én kis Noémimnak a jegygyűrűje. Itt van ni.

Tódor belenyúlt a pantallon zsebébe, sokáig kotorászott benne, utoljára ijedt arczot csinált, elmeresztette a szemeit, «elveszett!» hörgé, csinált rémülettel s kifordítva a zsebét, láthatóvá tette azon a perfid lyukat, melyen keresztül a jegygyűrű a három karatos brilliánttal elveszett.

Noémi erre hangos kaczajban tört ki. Olyan gyönyörű csengő hangja volt, mikor kaczagott, s olyan ritkaság volt ezt az ő kaczagó hangját hallani!

— No hát azért sem veszett el! kiáltá Tódor; soha se tessék kaczagni, szép menyasszonykám! S azzal hozzáfogott a csizmáját lehúzni; valóban a megrázott csizmaszárból kihullott az asztalra a szökevény gyűrű. — Itt van! Igaz jószág nem vész el. Az én Noémim jegygyűrűje nem hagy el engem. Itt van. No nézd, Teréza mama. Ezt hozta a te jövendőbeli vejed a menyasszonyának. Nos,

mit szólsz hozzá? Hát maga, schreiber úr, ha tud hozzá, mire becsüli ezt a brilliántot?

Timár megnézte a drágaságot s azt mondá:

— Pierre de Strass; testvérek között is megér öt garast.

— Hallgasson! maga Schreiber! mit ért maga ahhoz? Maga csak kukoriczához ért, meg zabhoz; látott is maga gyémántot valaha.

Azzal a diffamált gyűrűt, miután Noémi semmiképen sem engedte az ujjára felvonni, saját kisujjára húzta fel Tódor s evés-ivás közben mindig gondja volt rá, hogy azt a gyűrűs ujját magasan felemelve tartsa.

Étvágya jó volt az ifjunak.

Evés közben hosszat beszélt arról, hogy milyen szörnyű vállalat az a hajóépítés; elmondta, hány millió kubik fát fogyaszt el a gyár évenkint? Hogy a közelben már nincs olyan erdő, melyből hajóépítéshez alkalmas fát lehetne vágatni. Ide s tova Amerikából kell azt is hozatni. Csak Slavoniában kaphatni még. Végre jóllakott. Akkor aztán rátért a dolognak az érdemére.

— No de már most, kedves édes jó Teréza mama, elmondom hát, hogy miért jöttem ide?

Teréza gyanakodó aggálylyal tekinte Tódorra.

— Most egyszerre boldoggá teszlek tégedet is, Noémit is, magamat is; s azonfelül Signore Scaramellinél egyszerre «felcsapom az égót». Hát hallgass csak ide! Multkor egy ízben Scaramelli úr azt mondja nekem: «Hallja ön, Krisztyán barátom, önnek el kell menni Braziliába».

— Bár csak el mentél volna! sohajta Teréza asszony.

Todor megértette azt és mosolygott.

— Mert tudod, onnan hozzák a hajóépítéshez legszükségesebb fákat, a macayást és murumurut, a miből a hajófenék készül; a paripout, meg a hatavouát, a mit az oldalpalánkokhoz használnak, a magrove-, a royoc, meg a gratgalfákat, a mik a vízben soha sem rohadnak el, a «mort aux rats» fát, a minek a szagát a patkányok ki nem állhatják, a vasfát, a miből a kormányt készítik, s a sour-

gum-tree fát, a miből az evezőlapátok lesznek, a fernambuc fát, meg a manchinel fát, meg a sárkányvér fát, meg a casuárfát, meg az ördögkávé fát, aztán a teak fát, a santál fát, a mahagony fát, a mit a finom hajóbútorzathoz használnak, meg a cascarillát, a tacamahacát, a voladort, a mibe nem esik a szú, meg a maou fát, a mit nem fúrnak ki a teredo navalisok.

— Hagyd el már kérlek, a sok bolond indus nevet! szakítá félbe Teréza asszony. Azt gondolod, hogy majd engem bolonddá teszesz, ha egy egész botanikai lajstromot elmondasz előttem, s majd én a sok fától nem látom meg az erdőt? Mondd el hát, hogy ha ilyen sok szép fa terem Braziliában, miért nem mentél oda?

— Hja! Épen ez a felséges ötlet tőlem. Micsoda, mondék signore Scaramellinek; minek mennénk mi Braziliába, mikor az ott termő fáknál itt a mi közelünkben sokkal jobb fák találhatók? Tudok én egy szigetet a Duna középén, a mi egy ősrengeteggel van benőve, ott vannak szebbnél szebb fák, a mik a délamerikaiakkal versenyeznek.

— Gondoltam! dörmögött közbe Teréza.

— A jegenyék tökéletesen pótolják a patavouát, a diófák levetik a nyeregből a mahagonit. S ilyenek százával vannak a mi szigetünkön.

— Az én diófáim?

— A cascarillánál sokkal jobb az almafa.

— Hát az almafákról is gondoskodtál?

— A szilvafák pedig a legjobb teakfával vetekednek.

— S te ezeket mind kivágatod és eladod Scaramelli úrnak? szólt nyugodt hangon Teréza asszony.

— Rengeteg pénzt fogunk érte kapni. Legalább tíz forintot minden fáért. Signore Scaramelli carte blanchet adott nekem. Szabadon köthetem meg veled a szerződést; itt van a zsebemben készen, csak alá kell irnod, s gazdaggá vagyunk téve. S ha egyszer a sok haszontalan fa ki lesz innen pusztítva, akkor magunk úgy sem maradunk itten, elmegyünk Triesztbe lakni; ezt a szigetet pedig be-

ültetjük mind prunus mahalebbel; tudod, abból készülnek azok a híres jószagú török meggyfapipaszárak. Annak mívelés sem kell, csak egy számtartót kell itten tartanunk, a ki a várnai kereskedőknek eladja az évenkint levágott meggyfapipaszárakat; és mi holdankint ötszáz aranyat fogunk bevenni meggyfapipaszárból: tíz holdtól ötezer aranyat.

Timár nem állhatta meg, hogy ne mosolyogjon. Ilyen merész speculatióknak még ő sem hallotta hírét.

— No hát mit mosolyog az úr? förmedt rá Tódor. Én értem a dolgot. Teréza felelt neki.

— Én is értem. Valahányszor téged idehoz a balsors, olyan vagy nekem, mint a halálmadár: tudom, hogy valami kétségbeejtő terved van ellenem. Azt te tudod, hogy nekem pénzem nincs, nem is lesz soha. Jól van. Eddig azt tetted, hogy dereglyével jöttél, s a mit kettőnk számára megtakarítottam, azt elczipelted, eladtad. Odaadtam, az Isten áldjon meg érte. Most már nem éred be a gyümölcscsel, a miből gonoszabb dézmát szedesz tőlem, mintha török basa sarczolna meg; hanem magukat a fákat akarod a fejem fölül eladni. Az én kedves, egyedüli jó barátaimat, a miket magam ültettem, magam ápoltam, a mikből élek, a mik alatt nyugszom. Eredj, szégyeld magadat. Ilyen meséket mondani én nekem! Hogy te kincseket kapnál a fákért, a mikből valaki tengeri hajókat építtetne. Igen bizony, kivágatnád őket, hogy elprédáld potom árért a legközelebbi mészégetőnek, ez a te furfangos terved. Kit akarsz vele bolonddá tenni? Engem, te? Elmenj az ilyen ostoba tréfákkal, mert majd én is megtanítom neked, hogy mire jó még a török meggyfának a szára!

— No no, Teréza mama, én nem tréfálok. Ok nélkül nem jöttem ide, azt gondolhatod. Gondold meg, hogy micsoda ünnepélyes nap van ma? Ma van az én nevem napja. Ezen a napon született az én kedves kis Noémim. Tudod, hogy szegény megboldogult szülőink bennünket

még hajdan eljegyeztek s azt hagyták meg, hogy mikor Noémi tizenhat esztendős lesz, akkor belőlünk egy pár legyen. Én eljöttem volna a világ végéről is e napra ti hozzátok. Itt vagyok, szivem egész forró hevével. Hanem a szerelmen kivül egyéb is kell az embernek. Nagy fizetésem van, az igaz, signore Scaramellinél; de azt kiadtam pompás butorzatra. Hát csak neked is kell valamit adnod Noémivel, hogy rangjához illően léphessen a világba. Csak kell menyasszonyi készlet neki is. Ezt joga van tőled követelni. Ő a te egyetlen leányod. Követelheti tőled, hogy őt kiházasítsd.

Noémi haragosan ült le a szögletbe s hátat fordított az egész társaságnak, homlokát a falnak támasztva.

— Igen! Te neked kell valamit adnod a Noémi számára. Ne légy oly önző. Nem bánom hát, tartsd meg fáid felét, de a másik felét add át nekem, majd azután az én gondom lesz, hogy kinek és hogyan tudom eladni. Add ide Noémi hozományául a diófákat, azoknak komolyan mondom, hogy van szilárd vevőjük.

Teréza türelmének fogytára jutott.

— Hallod-e Tódor; én nem tudom, hogy van-e neked neved napja ma, vagy nincs? hanem, hogy Noémi nem ezen a napon született, azt tudom.... De még jobban tudom azt, hogy Noémi téged, ha egyedül volnál férfi a világon, még akkor sem választana férjeül.

— Hahaha! Azt már csak bízzad te rám. Az már az én gondom.

— Hát legyen a te gondod. Hanem már most igen röviden végzek veled. Én az én kedves gyönyörű diófáimat neked nem adom, ha mindjárt Nóé bárkáját kellene is azokból épiteni. Egyetlenegy fát adhatok neked, s azt használhatod arra a czélra, a mit elébb-utóbb el fogsz érni; ma épen a neved napja van, ez jó nap hozzá.

Erre a szóra Krisztyán Tódor felállt a székről, de nem azért, hogy elmenjen, hanem azért, hogy a széket keresztbe fordítsa s aztán úgy üljön rá, mint a lóra, két kö-

nyökét a szék támlájára téve s kötekedő hetykeséggel nézve Teréza szemébe.

— Nagyon kedves vagy hozzám, Teréza mama. Hanem jut-e eszedbe, hogy ha csak egy szót szólok....

— Hát szólj. Ez előtt az úr előtt szólhatsz, ő már mindent tud.

— Hogy ez a sziget nem a tied.

— Igaz.

— S nekem csak egy följelentésbe kerül akár Bécsben, akár Sztambulban.

— Hogy minket koldusokká és földönfutókká tégy.

— Igen is, azt tehetem! szólt most igazi arczát megmutatva Krisztyán Tódor és kapzsi villogó szemeivel Teréza arczába nézve, elővonta zsebéből a papirt, a minek túl felére egy szerződés kezdete volt irva, s odamutatott a másik oldalon levő keletre. És azt meg is fogom tenni, ha a neved ide nem irod rögtön. Én azt tehetem, és meg fogom tenni!

Teréza reszketett. Ekkor Timár Mihály a kezével csöndesen megnyomta Tódor vállát.

— Ön azt nem teheti, uram.

— Mit? kérdezé az vadul hátravetve fejét.

— Azt, hogy följelentse valahol e sziget létezését, és azt, hogy azt önkény elfoglalta valaki.

— Miért ne tehetném?

— Mert már följelentette valaki más.

— Kicsoda?

— Én jelentettem fel.

— Ön? kiálta fel Tódor, öklét Mihályra emelve. «Ön!» sikolta fel Teréza, két összekulcsolt kezét fájdalmasan feszítve feje fölé.

— Igenis, én följelentém mind Bécsben, mind Sztambulban, hogy itt egy névtelen puszta sziget van az Osztrovai-sziget mellett, mely ötven év óta alakult! szólt Timár csendesen, szilárdan. És egyuttal fölkértem mind a bécsi mind a sztambuli kormányt, hogy e szigetet nekem ki-

lenczven évre használatul engedjék által; a hűbériség elismeréseül a magyar kormánynak évenkint egy zsák dió, a sztambuli kormánynak egy doboz aszalt gyümölcs fizettetik. Most kaptam meg a pátenst és a fermánt mind a két helyről.

Timár elővonta a zsebéből azt a két levelet, a miket bajai telepén kapott s a miknek úgy megörült. Mikor nagy urrá lett, gondja volt rá e szegény sorsüldözte családnak megszerezni a nyugalmat. Sok pénzébe került neki az a zsák diós és aszaltgyümölcsös bérlet.

— Én pedig rögtön átirattam a legmagasabb engedélyek által nekem adott jogot e sziget mostani lakóira és telepítőire. Ime, itt a hivatalos átengedési okmány.

Teréza csak úgy odaesett Mihály lábaihoz szótlanul. Csak zokogni tudott és kezeit csókolni a férfinak, ki az élő kárhozatból őt kiszabadítá, ki éjjeli, nappali kisértetét örökre elenyészteté.

Noémi két kezét szivére szorítva tartá, mintha attól félne, hogy ha szája hallgat, a szive fog megszólalni.

— Már most uram, Krisztyán Tódor úr, szólt Mihály, láthatja ön, hogy kilenczven esztendeig önnek ezen szigeten semmi keresni valója nincsen.

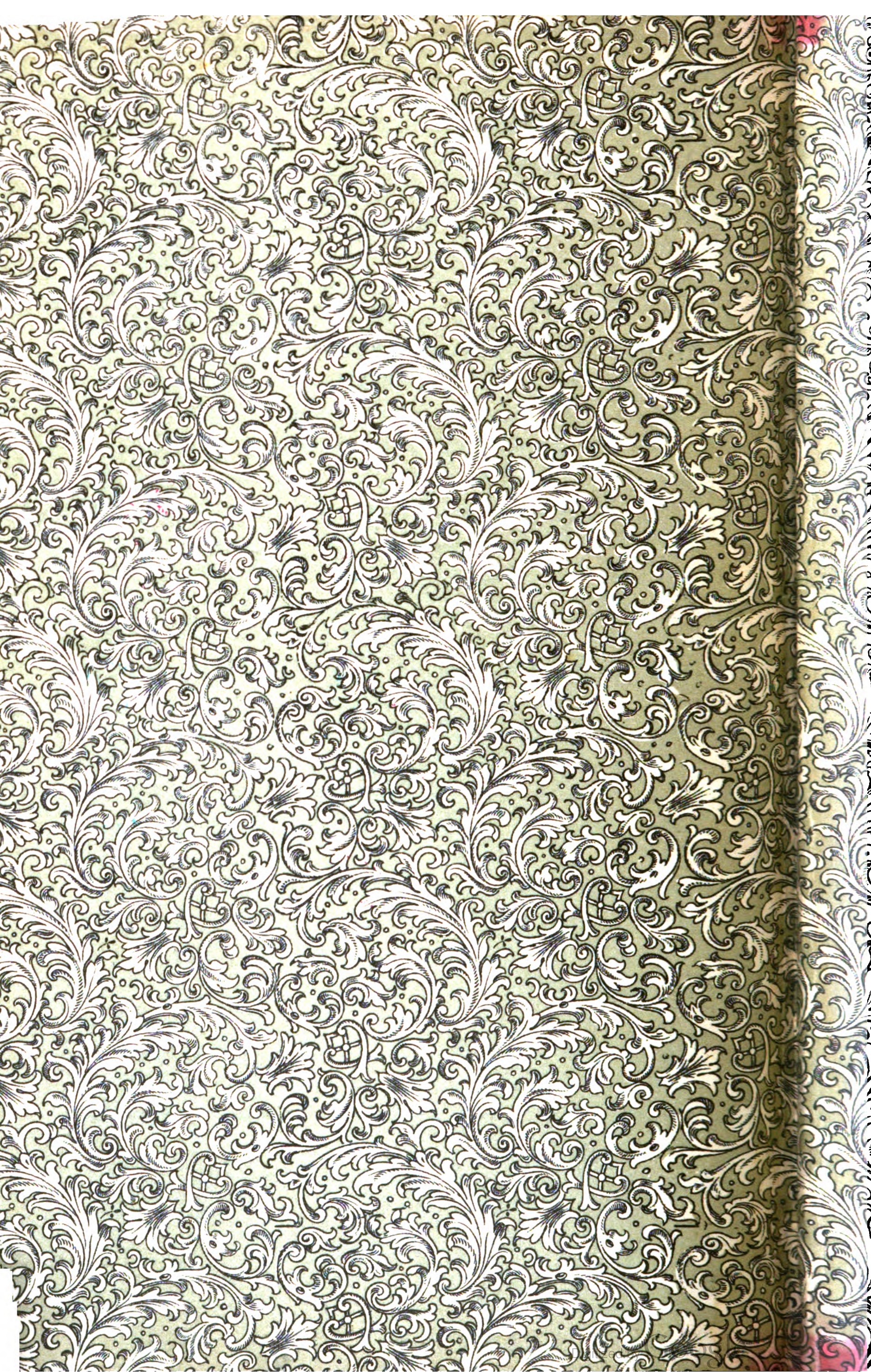
Krisztyán Tódor a dühtől elsápadtan, tajtékzó ajkakkal rikácsolt fel:

— De hát kicsoda ön? Mi joga van önnek magát ezenháznép ügyeibe beleártani?

— Az, hogy én őt szeretem! kiálta föl Noémi egész kitörő szenvedélylyel, s odaveté magát Mihály keblére és átfonta nyakát karjaival.

Tódor nem szólt többet. Néma dühében megfenyegeté Timárt öklével, s ezzel kirohant a szobából. De néma tekintetében minden fenyegetés benne volt, a mi fegyver után nyúl és mérget kever.

A leány pedig még azután is ott maradt Mihály kebléhez tapadva.





UTÁNZÁS ELLEN VÉDVE

GOTTERMAYER KÖNYVKÖTÉSZETE